

1961

HLASATEL KALENDÁŘ

1961 — Ročník 64. — Cena 75c — Poštou \$1.00

KALENDÁŘ HLASATEL

NA OBYČEJNÝ ROK

1961

ROČNÍK 64.

Tiskem a nákladem časopisu

DENNÍ HLASATEL,

1545 W. 18th STREET,
CHICAGO 8, ILLINOIS

SVÁTKY STÁLÉ A POHYBLIVÉ V ROCE 1961

Nový Rok	1. ledna
Svatých Tří Králů	6. ledna
Neděle Devítník	29. ledna
Neděle 1. po Devítníku	5. února
Neděle 2. po Devítníku	12. února
Popeleční Středa	15. února
Květná Neděle	26. března
Zelený Čtvrtek	30. března
Velký Pátek	31. března
Bílá Sobota	1. dubna
Hod Boží Velikonoční	2. dubna
Nanebevstoupení Páně	11. května
Hod Boží Svatodušní	21. května
Svatá Trojice	28. května
Božího Těla	1. června
Hod Boží Vánoční	25. prosince

SVÁTKY AMERICKÉ

Narození Lincolnovo	12. února
Narození Washingtonovo	22. února
Den Matek	14. května
Den Zdobení Hrobů	30. května
Den Americké Vlajky	14. června
Den Otců	18. června
Prohlášení Nezávislosti	4. července
Dělnický Den	4. září
Židovský Nový Rok (Rosh Hashanah)	11. září
Den Pykání (Yom Kippur)	20. září
Kolumbův Den	12. října
Den Příměří	11. listopadu
Den Děkčinění	23. listopadu

RŮZNÉ LETOPOČTY

Od stvoření světa dle Calciciusa	5910
Od stvoření světa dle letopočtu židovského	5721
Od založení města Říma	2714
Od počátku stěhování národů	1587
Od objevení Ameriky	469
Od zavedení gregoriánského kalendáře	370
Od prohlášení samostatnosti Spojených států	185
Od založení Československé republiky	43

Leden

January

DNY A
TÝDNY

K A L E N D Á Ř
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

NEDELE: OBŘEZÁNÍ PÁNĚ

1. Neděle	Nový Rok	Nový Rok	Hodislav
2. Pondělí	Makaria	Abela a Seta	Mečislav
3. Úterý	Jenovefy	Enocha	Vlastimil
4. Středa	Tita biskupa	Izabely	Bohodar
5. Čtvrtek	Telesfora	Simeona	Vlastibor
6. Pátek	Sv. Tří Králů	Zjevení Páně	Svetozar
7. Sobota	Luciána	Rajmunda	Miloslav

NEDELE 1. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

8. Neděle	Severina	Severina	Čestmír
9. Pondělí	Juliana a Bas.	Marciala	Zora
10. Úterý	Agatona, pap.	Pavla poust.	Všeslav
11. Středa	Hýgina	Matildy	Milomír
12. Čtvrtek	Probusa, bisk.	Reinholda	Otislava
13. Pátek	Veroniky, muč.	Hilaria	Svatoslav
14. Sobota	Hilarius, b.	Felia	Sáva sv.

NEDELE 2. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

15. Neděle	Pavla. poust.	Maura	Domyslav
16. Pondělí	Marcela	Marcela	Vladimír
17. Úterý	Antonína, p.	Antonína	Dobroslav
18. Středa	Petra z Ríme	Prisky	Jaroslav
19. Čtvrtek	Sáry	Sáry	Branislav
20. Pátek	Fab. a Šebest.	Fab. a Šebest.	Vladivoj
21. Sobota	Anežky, p.	Anežky	Jaroslava

NEDELE 3. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

22. Neděle	Vincence, mač	Vincence	Slavomír
23. Pondělí	Zasn. P. M.	Emerana	Vratislav
24. Úterý	Timotea	Timotea	Milan
25. Středa	Obr. sv. Pavla	Obr. sv. Pavla	Všemil Ml.
26. Čtvrtek	Polykarpa	Polykarpa	Všelad
27. Pátek	Jana Zlatoust	Jan Zlatou.	Přibyslav
28. Sobota	Karla Vel.	Karla Vel.	Zvěstoslav

NEDELE DEVÍTNIK

29. Neděle	Wrantiška Sal.	Valeria	Zdislav
30. Pondělí	Martiny p.	Adelgundy	Důbravka
31. Úterý	Petra z Nol.	Virgila	Spytihněv

Lidová pranostika:

Na Nový rok o slepičí krok, na Tří krále (6. I.) o skok dále, na Hromnice (2. II.) o hodinu více — (přibývá dne).

Jsou-li červánky v novoroční den, přinesou ještě samou slotu jen.

Je-li leden suchý a studený, možno očekávat v únoru mnoho sněhu.

Krátký masopust — dlouhá zima.

Teplý leden, polituj Bože. Je-li teplo v lednu, sahá bída ke dnu.

Když leden mokrý hývá, jistě vína nedolívá.

Jména Ježíš, ke kamnům nejbliž.

Když roste tráva v lednu — roste špatně v létě.

Velké zimy a málo sněhu působí rolím i stromům škodu.

Jaký leden, takový červenec.

Je-li začátek a konec ledna krásný, bude úrodný rok.

Čtvrti měsíce:

Úplněk	Dne 1.
Poslední čtvrt	" 10.
Nový měsíc	" 16.
První čtvrt	" 23.
Úplněk	" 31.

Únor

February

DNY A
TÝDNY

K A L E N D Á Ř
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Středa	Ignáce muž.	Brigity	Milorád
2. Čtvrtek	Očist. P. M.	Hromnice	Miloslava
3. Pátek	Blažeje	Blažeje	Slavibor
4. Sobota	Ondřeje kors.	Veroniky	Lidoslava

NEDĚLE 1. PO DEVÍTNÍKU

5. Neděle	Háty	Háty	Dobrohněva
6. Pondělí	Doroty	Doroty	Vanda
7. Úterý	Romualda	Reinharda	Šulislav b.
8. Středa	Jan z Mathy	Šalamouna	Ostromír
9. Čtvrtek	Apolonie	Apolonie	Hořislava
10. Pátek	Školastika	Školastiky	Lutona
11. Sobota	Eufrosiny	Eufrosíny	Svatoslava

NEDĚLE 2. PO DEVÍTNÍKU

12. Neděle	Eulalie	Eulalie	Volimíra
13. Pondělí	Kateřiny z R.	Kastora	Otaslav
14. Úterý	Valentína	Valentína	Nemír, Milka
15. Středa	Popelec	Faustina	Pravoslav
16. Čtvrtek	Juliany	Juliany	Liboslava
17. Pátek	Silvina, b.	Konstancie	Svatopluk
18. Sobota	Simeona b.	Konkordie	Jarohněv

NEDĚLE 1. POSTNÍ

19. Neděle	Konráda	Gabiána	Stislav b.
20. Pondělí	Eleuthera	Eucharía	Žitomír
21. Úterý	Eleonory, p.	Eleonory	Zbislava
22. Středa	St. Petra	St. Petra	Vratislav
23. Čtvrtek	Petra Dam.	Serenia	Slavenna
24. Pátek	Matěje, ap.	Matěje	Bohuš
25. Sobota	Valburgy	Viktorie	Lumíra

NEDĚLE 2. POSTNÍ

26. Neděle	Markéty, kaj.	Božetěcha	Hromislav
27. Pondělí	Leandra	Leandra	Ludomysl
28. Úterý	Romana	Romana	Zeměslav

Lidová pranostika:

O Hromnicích (2.) musí si skřivánek vrznout, kdyby měl zmrznout.

Když přijdou Hromnice — konec je sanice.

O Hromnicích sníh — na jaře dešť.

Jezevec když o Hromnicích leze z jámy, poleze za měsíc zase do jámy.

O Hromnicích milejší je ovčákovi vlk než slunce.

O Hromnicích teplo, medvěd staví boudu; o Hromnicích mrzne, medvěd bourá boudu.

Únor bílý, pole sílí.

Co si únor zazelená — březen si to hájí; co si duben zazelená — květen mu to spálí.

Svatý Matěj (24.) ledy boří nebo staví.

Na sv. Matěje, pije skřivan z koleje (taje).

Najde-li Matěj led, seká ho hned; nenajde-li led — dělá ho hned.

Silné severní větry ke konci února zvěstují úrodný rok.

Čtvrti měsíce:

Poslední čtvrt Dne 8.

Nový měsíc " 15.

První čtvrt " 22.

Březen

March

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská
	Katolický	Evangelický	
1. Středa	Albína	Albína	Budislav
2. Čtvrtek	Anežky České	Simplicia	Anežka
3. Pátek	Kunhuty	Kunhuty	Kunhuta
4. Sobota	Kazimíra	Hadriána	Kazimír s.

NEDELE 3. POSTNÍ

5. Neděle	Bohumila	Bedřicha	Krásnoslav
6. Pondělí	Bedřicha	Fridolina	Svatomíra
7. Úterý	Tomáše Akv	Perp. a Fel.	Miroslav
8. Středa	Jana z Boha	Filomena	Milchostr
9. Čtvrtek	Františky	Crhy a Stra.	Polemír
10. Pátek	40 mučedníků	Gaja	Božislav
11. Sobota	Konstantina	Rufina	Jaroboj

NEDELE 4. POSTNÍ

12. Neděle	Řehoře	Řehoře	Náum
13. Pondělí	Růženy	Arnošta	Netislav
14. Úterý	Matyldy	Zachariáše	Božena
15. Středa	Longina	Křištofa	Dluhoš
16. Čtvrtek	Gertrudy	Kristiana	Budimír
17. Pátek	Patricka	Patricka	Hrozislava
18. Sobota	Gabriela	Anselma	Bohumil

NEDELE SMRTELNÁ

19. Neděle	Josefa	Josefa	Bohdana
20. Pondělí	Jachyma	Huberta	Izslav
21. Úterý	Benedikta	Benedikta	Blahoslav
22. Středa	Oktaviana	Kazimíra	Bořivoj
23. Čtvrtek	Ota	Ota	Žirolav
24. Pátek	Gabriela	Gabriela	Zbislav
25. Sobota	Zvěst. P. M.	Vtělení Páně	Volimil

NEDELE KVĚTNÁ

26. Neděle	Květná ned.	Emanuela	Věstislav
27. Pondělí	Guntrama	Ruprechta	Svatoboj
28. Úterý	Jana kap.	J. Komenského	Tvořiboj
29. Středa	Eustase op.	Jetřicha	Mstislav
30. Čtvrtek	Zelený čtv.	Zosína	Tetka
31. Pátek	Velký pátek	Bohuvěry	Myslana

Lidová pranostika:

Sv. Eudokeje (13.) ještě psa sněhem po uši zavěje.

Březen — za kamna ještě vlezem; duben — ještě tam budem; máj — půjdeme v háj.

V březnu vítr z břízy fouká.

Prach v březnu má cenu zlata.

Březen bez vody — duben bez trávy.

Na sv. Řehoře každý sedlák lenoch, který neore.

V březnu stár, boj se mar.

Na den Zvěst. Panny Marie (25.) dešť, rodí se rež.

Je-li na Květnou neděli hezky, následuje dobrý rok.

Jaro zvěstuje Zvěstování, ale zimu ještě nevyhání.

Březen přináší podletí.

Na jaře džber deště, lžice bláta; na podzim lžice deště, džber bláta.

Na jaře a v létě co den a noc zmočí, hodina vysuší.

Čtvrti měsíce:

Úplněk Dne 2.
Poslední čtvrt " 10.
Nový měsíc " 16.
První čtvrt " 24.

Duben

April

DNY A
TÝDNY

KALENDÁŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Sobota | Bílá sobota | Theodora | Častoslav

NEDELE: HOD BOŽÍ VELIKONOČNÍ

2. Neděle	Velik. neděle	Theodosie	Veslav
3. Pondělí	Richarda b.	Rosamundy	Zeměmysl
4. Úterý	Isidora	Ambroze	Hostislav
5. Středa	Vincence Fer.	Hozeáš	Milica
6. Čtvrtek	Celestina	Irene	Lubomír
7. Pátek	Hermana Jos.	Eberharda	Vladivoj
8. Sobota	Alberta b.	Apolonie	Divis

NEDELE 1. PO VELIKONOCÍCH

9. Neděle	Marie Cleof.	Demetria	Jarobud
10. Pondělí	Ezechiel	Daniela	Hořislav
11. Úterý	Lva p.	Iva	Jaromír
12. Středa	Julia	Julia	Slavomír
13. Čtvrtek	Hermenegilda	Justina	Pravoslav
14. Pátek	Tiburcia m.	Justina m.	Čtibor
15. Sobota	Petra Gonzal.	Olympie	Rohoboj

NEDELE 2. PO VELIKONOCÍCH

16. Neděle	Kalista m.	Rudolfa	Bohvid
17. Pondělí	Roberta	Charisia	Slaviš
18. Úterý	Amidea Rud.	Venera	Slavojub
19. Středa	Krescencie	Hermogena	Rastislav
20. Čtvrtek	Sulpicia	Sulpicia	Vladimír
21. Pátek	Anselma	Adolara	Želislav
22. Sobota	Sotera a Gaia	Sotera	Vyšeslav

NEDELE 3. PO VELIKONOCÍCH

23. Neděle	Vojtěcha	Vojtěcha	Vojtěch sv.
24. Pondělí	Jiřího	Jiřího	Věrnislav
25. Úterý	Marka ev.	Marka ev.	Radomír
26. Středa	Kleta	Nestora	Radbod
27. Čtvrtek	Jaroslava	Anastazie	Jaroslav
28. Pátek	Pavla z Kř.	Vitališe	Chranislav
29. Sobota	Petra m.	Sibyly	Velimír

NEDELE 4. PO VELIKONOCÍCH

30. Neděle | Kateřiny Sien. | Eutropia | Dobrovít

Lidová pranostika:

V dubnu čas a panský kvas (nejistý jest).

Když záhy trn rozkvétá, záhy se žito zametá.

Mokrá duben přislubuje dobrou sklizeň.

O sv. Jiří vylézají z díry hadi a štíři.

Březen suchý, duben mokrá — naplňuje sud a pytl.

Na Boží hroby přání — sucho úrodu poruší.

Duben hojný vodou, říjen "Near beer".

Když vlaštovky letí, jest znamení podletí.

Mokrá duben a pak květen chladný, k sýpkám a k senu přístup žádný.

Záhy-li kosu slyšeti, můžeš se, rolníku, těšiti.

Jaro přizně, léto trýzeň.

Na den sv. Tiburcia (14.), mají se všechna pole zelenat.

Dobrý duben — špatný květen.

Bouřky v dubnu zvěstují mokré léto.

Čtvrti měsíce:

Úplněk	Dne 1.
Poslední čtvrt	" 8.
Nový měsíc	" 15.
První čtvrt	" 22.
Úplněk	" 30.

Květen

May

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská	Lidová pranostika: Studený máj — v sto- dole (v zahradách) ráj. Když máj vláhy nedá, červen se předá. Len setý na sv. Hele- nu — bývá dlouhý. Do sv. Ducha nesvlé- kej kožucha; o sv. Du- še zůstaň v kožuše. Chladný květen, čer- ven vlažný, je pro sýp- ky, suďy blažný. Myslivost. — Půvabné zábavy myslivecké v po- kročilém jaru přestávají a lov obmezuje se jen na odstřelování srnců. Pro tebe, sv. Filipe a Jakube, jeden druhému měsíc oškube, nebo zase lépe pijí a hrají, a na kostel nic nedbají, než po lukách a po tráv- nicích sedí, jedni jedí, druzí jedí, mladí jako kozy skáčí, a tak se jim zdá den kratší. Čtvrtí měsíce: Poslední čtvrt Dne 7. Nový měsíc " 14. První čtvrt " 22. Úplněk " 30.
1. Pondělí	Filipa a Jak.	Filipa a Jak.	Branislav	
2. Úterý	Zikmunda	Zikmunda	Vladovít	
3. Středa	Nal. sv. kříže	Nal. sv. kříže	Milivoj	
4. Čtvrtek	Moniky	Floriana	Svatoslava	
5. Pátek	Pia V.	Gotharda	Čestmír	NEDELE 5. PO VELIKONOCÍCH
6. Sobota	Jana apošt.	Jana	Kostislava	
7. Neděle	Stanislava	Stanislava	Dobromír	
8. Pondělí	Zjev. sv. Mich.	Zjev. sv. Mich.	Stanislav s.	
9. Úterý	Řehoře	Joba	Ludmila	
10. Středa	Isidora, rol	Epimacha	Radivoj	NEDELE PO NANEBEVSTOUPENÍ PÁNĚ
11. Čtvrtek	Naneb. Páně	Šebestiana	Soběslav	
12. Pátek	Pankráce	Pankráce	Dobrohost	
13. Sobota	Serváce	Serváce	Tichoslav	
14. Neděle	Bonifáce	Bonifáce	Střežislava	
15. Pondělí	Žofie	Žofie	Slavobor	NEDELE: HOD BOŽÍ SVATODUŠNÍ
16. Úterý	Jana Nep.	Peregrina	Stojan	
17. Středa	Baschála	Jodoka	Chvalimír	
18. Čtvrtek	Venance, m.	Venance	Jaromír	
19. Pátek	Petra Celest.	Potenciany	Milan	
20. Sobota	Bernardina	Anthanasie	Věkoslava	NEDELE: NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE
21. Neděle	Felixe	Prudence	Želimír	
22. Pondělí	Julie	Desidera	Vislava	
23. Úterý	Desidera	Zuzany	Čtivoslava	
24. Středa	Johany	Jany k.	Lubomíra	
25. Čtvrtek	Urbana, pap.	Filipa N.	Zbihněv b.	NEDELE: NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE
26. Pátek	Filipa, Ner.	Luciana	Mirolava	
27. Sobota	Magdaleny	Béda, cír. uč.	Svatobor	
28. Neděle	Germánka, b.	Viléma	Rustav	
29. Pondělí	Marie M. z P.	Maima	Bohdana	
30. Úterý	Ferdinanda	Zdob. hrobů	Milomíra	NEDELE: NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE
31. Středa	Petronily	Lealice	Bojislav	

Červen

June

DNY A
TÝDNY

KALENDÁŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Čtvrtek	Božího Těla	Radima	Veslav
2. Pátek	Erazima, m.	Heleny	Radislav
3. Sobota	Klotildy, kr.	Erazima	Bratomila

NEDĚLE 2. PO SV. DUCHU

4. Neděle	Frant. Kar.	Karpátia	Dalibor
5. Pondělí	Bonifáce	Bonifáce	Lubomír
6. Úterý	Norberta, arc.	Longina	Radomír
7. Středa	Rob rta, op.	Lukrecie	Lech
8. Čtvrtek	Medarda	Medarda	Domaslav
9. Pátek	Nejsv. srd. P.	Adlety	Stanislava
10. Sobota	Markéty, skot	Onofria	Bohumila

NEDĚLE 3. PO SV. DUCHU

11. Neděle	Barnabáše	Barnabáše	Všemír
12. Pondělí	Jana z Fak.	Odulfa	Oleg
13. Úterý	Antonín Pad.	Antonína	Žitomír
14. Středa	Basilína	Basiliše	Myslibor
15. Čtvrtek	Víta, muč.	Víta	Vislav
16. Pátek	Zbyňka, b.	Justiny	Milutín
17. Sobota	Adolfa	Volkmara	Zoroslava

NEDĚLE 4. PO SV. DUCHU

18. Neděle	Marcela	Gerváše	Drahomír
19. Pondělí	Gervas a Pr.	Silveria	Miloš
20. Úterý	Silveria p.	Bohdala	Vladimír
21. Středa	Aloisia	Aloisia	Věkoslav
22. Čtvrtek	Kristiny, ř.	Achace	Břetislav
23. Pátek	Agripiany, p.	Edeltrudy	Radoslav
24. Sobota	Jana Křtitele	Jana Křtitele	Hostimil

NEDĚLE 5. PO SV. DUCHU

25. Neděle	Ivana, poust.	Eulogia	Mladen
26. Pondělí	Jana a Pavel	Jeremiáše	Ivan
27. Úterý	Ladislava	7 spících	Vladislav s.
28. Středa	Lva pap.	Lva	Velebit
29. Čtvrtek	Petra a Pavla	Petra a Pavla	Krásica
30. Pátek	Pam. sv. Pavla	Pavla pam.	Šárka

Lidová pranostika:

Červen studený —
sedlák krčí rameny.

Je-li na Boží Tělo jas-
no, bývá dobrý rok.

Medardovo kápě (8.),
čtyřicet dní kape.

Před sv. Janem modlí
se za dešť, po sv. Janě
přichází bez modlení.

Do sv. Jana Křtitele,
nechval ječmene.

Sv. Vít, kořen štíp; sv.
Petr, ten ho natrh; sv.
Prokop, kořen dokop;
sv. Markyta (13. července),
vede žence do žita.

Netřeba Boha v červ-
nu o dešť prosit, přijde
hned jak začneme kosit.

Na Boží Tělo jaký
den, dlouho se potom
vrací ten.

Mnoho ryb — málo
zrna.

Jaké počasí na Me-
darda, takové jest šest
neděl po něm.

Jasný den na sv. Me-
darda, tiší rolníkova na-
říkání.

Čtvrti měsíce:

Poslední čtvrt Dne 5.
Nový měsíc " 13.
První čtvrt " 21.
Úplněk " 28.

Červenec

July

DNY A
TÝDNY

KALENDÁŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Sobota | Nejsv. Krve P | Theobalda | Ljudevít

NEDĚLE 6. PO SV. DUCHU

2. Neděle	Navští. P. M.	Kamila	Mojmír
3. Pondělí	Heliodora, b.	Oldřicha	Bréanislav
4. Úterý	Prokopa	Prohl. neodv.	Prokop s.
5. Středa	Cyr. a Meth.	Cyr. a Meth.	Vratislava
6. Čtvrtek	Isiáše	Upálení J. Husa	Bohdan
7. Pátek	Vilibalda, b.	Vilibalda	Krásnoroda
8. Sobota	Alžběta, port.	Kiliána	Milorád

NEDĚLE 7. PO SV. DUCHU

9. Neděle	Brikcia	Ludviky	Stojhněv
10. Pondělí	7 bratří	Amalie	Radomír
11. Úterý	Pia I pap.	Pia	Valčislav
12. Středa	Jana Kvalb.	Jindřicha	Bořislav
13. Čtvrtek	Markéty	Markéty	Radomila
14. Pátek	Bonaventura	Karoliny	Dobroslav
15. Sobota	Jindřicha	Roz apošt.	Dělorád

NEDĚLE 8. PO SV. DUCHU

16. Neděle	Marie Karm.	Rutha	Myslislav
17. Pondělí	Aleše	Aleše	Lubomila
18. Úterý	Kamila z L.	Arnolda	Miroslav
19. Středa	Vincence z P.	Rufiny	Zoroslava
20. Čtvrtek	Jeronýma, z ř.	Eliáše	Česlav s.
21. Pátek	Viktora, voj.	Daniela	Příměslav
22. Sobota	Maří Magdal.	Majdal.	Želislav

NEDĚLE 9. PO SV. DUCHU

23. Neděle	Apolináře	Apolináře	Olga
24. Pondělí	Kristiny	Kristiny	Krasislava
25. Úterý	Jakuba	Jakuba	Igor
26. Středa	Anny	Anny	Mislava
27. Čtvrtek	Pantaleona	Pantaleona	Dušan
28. Pátek	Innocence	Innocence	Svatomír
29. Sobota	Marty	Marty	Křesomysl

NEDĚLE 10. PO SV. DUCHU

30. Neděle	Abdona	Bořivoje	Ludomysla
31. Pondělí	Ignáce z L.	Hynka	Dobromír

Lidová pranostika:

Co červenec neuvaří,
toho srpen neupeče.

Sv. Prokop — sije
houby.

Když se hříby zrodí,
chleba málo.

Roztrhne-li pavouk
svoji síť, ve dvě, přichá-
zí na to brzy dešť.

Co do Jakuba odkve-
te, do Havla (16. října)
uzraje.

Na sv. Eliáše (20.) do-
poledne léto, odpoledne
podzim.

Do Eliáše pod křovím
schne, po Eliáši ani na
křoví.

Parno o Jakubě, zima
o Vánocích.

Hezký den na sv. Ja-
kuba přislubuje mnoho
ovoce.

Svatá Anna (26.) —
chladno z rána.

Zvěštují-li mravenci
na sv. Annu své hroma-
dy, dá se očekávat jistě
tuhá zima.

Sv. Anna — žito žala.

Když na sv. Jakuba
slunce svítí, má prý kru-
tá zima být.

Čtvrti měsíce:

Poslední čtvrt Dne 5.
Nový měsíc " 12.
První čtvrt " 20.
Úplněk " 27.

Srpen

August

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská
	Katolický	Evangelický	
1. Úterý	Petra v okov	Petra v okov	Rolislav
2. Středa	Alfonsa z L.	Gustava	Střezislava
3. Čtvrtek	Štěpána A.	Augusta	Miroslav
4. Pátek	Dominika	Dominika	Neklan
5. Sobota	P. M. Sněžná	Osvalda	Chranislav

NEDĚLE 11. PO SV. DUCHU

6. Neděle	Pr. Krista P.	Sixta	Něhoslav
7. Pondělí	Kajetána	Donata	Piragost
8. Úterý	Cyriaka	Cyriaka	Nezamysl
9. Středa	Romána m.	Romana	Ratibor
10. Čtvrtek	Vavřince	Vavřince	Slavata
11. Pátek	Filomeny, p.	Heřmana	Ratislav
12. Sobota	Kláry	Kláry	Slavomíra

NEDĚLE 12. PO SV. DUCHU

13. Neděle	J. Berchmanse	Hyppolyta	Svatopluk
14. Pondělí	Eusebia	Eusebia	Branimír
15. Úterý	Naneb. P. M.	Naneb. M.	Sobeslav
16. Středa	Rocha	Rocha	Prostivoj
17. Čtvrtek	Liberáta	Bertrama	Miron s. m.
18. Pátek	Heleny cís.	Agapita	Boleslav
19. Sobota	Ludvíka Tol.	Sebalda	Ludomír

NEDĚLE 13. PO SV. DUCHU

20. Neděle	Bernarda	Bernarda	Jacek
21. Pondělí	Fr. ze Chantal	Adolfa	Dědomír
22. Úterý	Timotea	Žibřida	Siemyslava
23. Středa	Filipa Ben.	Zachariáše	Sdziwoj b.
24. Čtvrtek	Bartoloměje	Bartoloměje	Květuša
25. Pátek	Ludvíka kr.	Ludvíka	Ludevít
26. Sobota	Zefirina	Samuela	Otakar

NEDĚLE 14. PO SV. DUCHU

27. Neděle	Josefa Kal.	Gebharda	Stoslav
28. Pondělí	Augustína	Augustína	Vlastimil
29. Úterý	Stěti Jana K	Niceáše	Štastný
30. Středa	Rosy p.	Benjamína	Radvan
31. Čtvrtek	Raimunda	Raimunda	Bohudat

Lidová pranostika

Čeho srpen neuvaří,
toho září neusmaží.

Počátkem srpna, stu-
dený vítr se strnišť
fouká.

Je-li léto mokré, bý-
vá v příštím roce dra-
hota.

Kde stoklasa, má
chléb pán i chasa; kde
metlice, nemá ho hospo-
dář ani slepice.

Na den sv. Vavřince
(10.), jdou oříšky do
věnce.

Krásně-li o Vavřinci
a Bartoloměji (24.), na
dobrý podzimek měj do-
brou naději.

Panna Maria (15.) dá-
vá první oříšky; svatá
královna dostane první
výlupek (oříšek).

Když jsou v srpnu
velké rosy, zůstane oby-
čejně pěkné počasí.

Když kvetou boby,
nouze o chleby; a když
kvete mák, to už ne tak.

Duben, máj, červen
víno v sudech suší; sr-
pen, září, říjen hospodá-
ři kruší.

Čtvrtí měsíce:

Poslední čtvrt Dne 3.
Nový měsíc " 11.
První čtvrt " 19.
Úplněk " 26.

Září

September

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská
	Katolický	Evangelický	
1. Pátek	Jiljího, opata	Jiljího	Jarmila
2. Sobota	Štěpána kr.	Arnošta	Dobroslav

NEDELE 15. PO SV. DUCHU

3. Neděle	Mansveta	Mansveta	Branislava
4. Pondělí	Rozalie p.	Dělnický den	Přemyslav
5. Úterý	Viktorina	Viktorina	Radslav
6. Středa	Zachariáše	Magna	Držislava
7. Čtvrtek	Reginy	Reginy	Milena
8. Pátek	Nar. P. Marie	Naroz. Marie	Rodoslava
9. Sobota	Gorgonia m.	Brunona	Ctibor

NEDELE 16. PO SV. DUCHU

10. Neděle	Mikuláše T.	Mikuláše	Přemyslav
11. Pondělí	Prota	Prota	Mstidruh
12. Úterý	Kvidona	Kvidona	Všeslav
13. Středa	Amáta	Materna	Grzymisla
14. Čtvrtek	P. sv. Kříže	Kornela	Radomíra
15. Pátek	Sed. Bol. P.M.	Nikodema	Strastimír
16. Sobota	Ludmily	Eufemie	Věra

NEDELE 17. PO SV. DUCHU

17. Neděle	Lamberta	Lamberta	Drahoslav
18. Pondělí	Josefa k.	Títa	Jaroslav
19. Úterý	Januaria	Januaria	Roslav
20. Středa	Eustacha	Fausta	Myslav
21. Čtvrtek	Matouše ap.	Matouše	Bohuchval
22. Pátek	Maurice	Maurice	Mislav
23. Sobota	Tekly p.	Tekly	Vladimíra

NEDELE 18. PO SV. DUCHU

24. Neděle	P. M. de Merc	Stětí Jana	Dubravka
25. Pondělí	Kleofáše	Kleofáše	Ladislav
26. Úterý	Cypriána	Pravdomily	Pravomila
27. Středa	Kosmy a D.	Kosmy a D.	Kosma
28. Čtvrtek	Václava, kn.	Václava, arch.	Václav král
29. Pátek	Michala	Michala	Novomíra
30. Sobota	Jeronyma	Jeronyma	Samomysl

Lidová pranostika:

Podzim na strakaté
kobyly jezdi.

Panny Marie naro-
zení, vlast'oviček rozlou-
čení.

Po sv. Matouši, čepici
na uši.

Na sv. Maurice nesej
pšenice — buďť samá
metlice.

Na sv. Václava, každá
plánka dozrává.

Je-li hezky na sv. Jil-
jí, lze očekávat po čty-
ři neděle hezké počasí.

Padají-li před sv. Mi-
chaem žaludy, nastane
brzká zima.

Pěkné růže v zahra-
dách věští pěkný podzi-
mek, pozdní zimu.

ZRNKA

Kdykoliv jsme vítězi-
li, pokaždé se tak stalo
více převahou ducha
nežli mocí fysickou.

Svoboda se nedá vy-
křičet, vyplakat a vyla-
mentovat; jen z ruky
pílné naděje svítne.

Čtvrti měsíce:

Poslední čtvrt Dne 1.
Nový měsíc " 10.
První čtvrt " 17.
Úplněk " 24.

Říjen

October

DNY A
TÝDNY

KALENDÁŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

NEDĚLE 19. PO SV. DUCHU

1. Neděle	Remigia	Remigia	Blažena
2. Pondělí	Leodegarda	Leodegarda	Vojslav
3. Úterý	Bohumila, b.	Ludomíra	Jaroslav
4. Středa	Františka As.	Františka As.	Bra'slav
5. Čtvrtek	Placida	Placida	Vratislav
6. Pátek	Brunona	Bedřišky	Věronica
7. Sobota	Král. posv. růž.	Abadiáše	Libuše

NEDĚLE 20. PO SV. DUCHU

8. Neděle	Brigity	Pelagia	Bislaw
9. Pondělí	Diviše	Diviše	Slavomila
10. Úterý	Františka B.	Frida	Dobromil
11. Středa	Mateř. P. M.	Rurkharda	Zvonimír
12. Čtvrtek	Maxmiliána	Maxmiliána	Mirogoj
13. Pátek	Eduarda V.	Kolomana	Blahomír
14. Sobota	Kallixta I.	Kallixta	Wiescoslaw

NEDĚLE 21. PO SV. DUCHU

15. Neděle	Teresie	Teresie	Jadwiga s.
16. Pondělí	Havla, op.	Havla	Lubislawa
17. Úterý	Hedviky	Hedviky	Vlaslav
18. Středa	Lukáše ev.	Lukáše ev.	Zlatomír
19. Čtvrtek	Petra z Alk.	Ferdinanda	Ostrihoj
20. Pátek	Vendelína	Vendelína	Krešimír
21. Sobota	Voršily	Voršily	Vojmír

NEDĚLE 22. PO SV. DUCHU

22. Neděle	Korduly	Korduly	Věrnislav
23. Pondělí	Severina	Severina	Vladislav
24. Úterý	Rafaela arch.	Rafaela	Vlastimil
25. Středa	Křišpína	Křišpína	Stranislav
26. Čtvrtek	Evarista	Evarista	Žitoslav
27. Pátek	Sabiny	Sabiny	Dadiboh
28. Sobota	Šimona a Judy	Den čsl. sam.	Blahomír

NEDĚLE 23. PO SV. DUCHU

29. Neděle	Krista Krále	Narcise	Božidar
30. Pondělí	Marcela	Hvězd.	Tvrdomír
31. Úterý	Volfganga	Slav. reform.	Hněvoboj

Lidová pranostika:

Je-li vrána na blízku,
je nejvyšší čas k setí.

Když se říjen blýská,
zima plýská.

Šimona Judy, zima je
všudy.

Když dlouho listí ne-
padne, tuhá zima se při-
krade.

Divoké husy na odle-
tu, konec i babímu létu.

Studený říjen ničí
všechn hmyz i pro bu-
doucí rok.

ZRNKA

Projevujeme vůli svou
vždy cestou zákonní a
budíme jisti, že se vždy
po dobrém to státi mu-
sí, čeho si celý národ
přeje. Žádná moc na
světě není tak silná, aby
mohla oddati spravedli-
vé žádosti celého náro-
da.

Buď vždy spravedli-
vým k dítěti. Slib mu
jen to, co mu splníti mů-
žeš a splň to, co jsi mu
slibil.

Čtvrti měsíce:

Poslední čtvrt Dne 1.
Nový měsíc " 9.
První čtvrt " 17.
Úplněk " 23.
Poslední čtvrt " 31.

Listopad

November

DNY A
TÝDNY

K A L E N D Á Ř
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Středa	Všech Svat.	Všech Svat.	Milič
3. Pátek	Pam. Dušiček	Pam. Dušiček	Bohumil
2. Čtvrtek	Huberta	Huberta	Bronisz
4. Sobota	Karla Bor.	Otona	Slavobor

NEDELE 24. PO SV. DUCHU

5. Neděle	Zachariáše	Blandiny	Mojmír
6. Pondělí	Linharta	Linharta	Vševolod
7. Úterý	Engelberta	Engelberta	Zdeněk
8. Středa	Bohumíra	Bohumíra	Bohumír
9. Čtvrtek	Theodora	Bohdana	Bohuchval
10. Pátek	Ondř. Aveliny	Proba	Dobřila
11. Sobota	Martina	Den Příměří	Křeslav

NEDELE 25. PO SV. DUCHU

12. Neděle	Benedikt s b.	Jonáše	Vyšeslava
13. Pondělí	Stanislava	Diega	Stanislav s.
14. Úterý	Josafata b.	Levína	Veselka
15. Středa	Leopolda	Leopolda	Wizimír
16. Čtvrtek	Edmunda, ar.	Ottomara	Stojslav
17. Pátek	Řehoře	Hugona	Jaromíra
18. Sobota	P. chr sv. P.	Gelasia	Namyslav

NEDELE 26. PO SV. DUCHU

19. Neděle	Alžběty	Elišky	Stanimír
20. Pondělí	Felixe z Val	Edmunda	Čestmír
21. Úterý	Obětov. P. M.	Obětov. M.	Novomír
22. Středa	Cecilie p.	Cecilie	Vojslava
23. Čtvrtek	Den Dikůčin.	Den Dikůčin.	Dalibor
24. Pátek	Jana z Kříže	Protase	Miluša
25. Sobota	Kateřiny	Kateřiny	Hodimír

NEDELE POSLEDNÍ PO SV. DUCHU

26. Neděle	Konráda	Konráda	Prelimír
27. Pondělí	Virgila, bisk.	Libousta	Miloust
28. Úterý	Rufusa, muč.	Vintíře	Svatoslav
29. Středa	Saturnina	Kleofáše	Radhod
30. Čtvrtek	Ondřeje ap.	Ondřeje	Radhošta

Lidová pranostika:

Hřímá-li v listopadu,
bude úrodný rok.

Kvetou-li v listopadu
znovu stromy, bude zi-
ma trvati až do května.

"Má se jako husa o
Martině" (jest stále v
nebezpečí).

Chodí-li husa o Mar-
tině po ledě, chodí o vá-
nocích po blátě.

Svatý Martin přijede
na bílém koni.

Na sv. Martina, kou-
řívá se z komína.

Je-li na sv. Martina
slunečno, nastane tuhá
zima.

Na sv. Kateřinu (25.),
schováme se pod peřinu.

At' Kateřiny neb Kří-
že, když mrzne, topte
chýše.

Sníh na sv. Ondřeje
(30.), velmi žitu pro-
spěje.

Jaké počasí na sv.
Kateřinu, takové je v
příštím lednu.

Jiní o Všech Svatých
věští nám o Vánocích
tuhé mrazy a krutou
zimu.

Čtvrti měsíce:

Nový měsíc Dne 8.
První čtvrt " 15.
Úplněk " 22.
Poslední čtvrt " 30.

Prosinec

December

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská
	Katolický	Evangelický	
1. Pátek	Eligia	Dluhoše	Náum
2. Sobota	Bibiany	Kandida	Stražimír
NEDELE 1. ADVENTNÍ			
3. Neděle	František X.	Kasiana	Chvalislav
4. Pondělí	Barbory	Barbory	Těšibor
5. Úterý	Sabasa, poust.	Sabaše	Lubomír
6. Středa	Mikuláše	Mikuláše	Bořivoj
7. Čtvrtek	Ambrože	Agaty	Semen
8. Pátek	Početí P. M.	Kaj. den ev.	Boguwola
9. Sobota	Leokadie	Jáchyma	Chvalimíra
NEDELE 2. ADVENTNÍ			
10. Neděle	Melchiada	Judity	Křesislav
11. Pondělí	Damaše	Damaše	Savin
12. Úterý	Sinesia	Otilie	Ratislav
13. Středa	Lucie p.	Lucie	Vyšemíra
14. Čtvrtek	Nikasia	Nikasia	Hořislav
15. Pátek	Kristiny. pa.	Ignacia	Slavoboj
16. Sobota	Adely, cís.	Albina	Čedomil
NEDELE 3. ADVENTNÍ			
17. Neděle	Lazara	Lazara	Vladimíla
18. Pondělí	Graciána	Vunibalda	Hostimír
19. Úterý	Nemesia	Nemesia	Osvětín
20. Středa	Křišť'ana, b.	Izáka	Bohumil
21. Čtvrtek	Tomáše ap.	Tomáše	Tomislav
22. Pátek	Zena. voj. a m	Blaženy	Božena
23. Sobota	Viktorie p.	Dagoberta	Vlasta
NEDELE 4. ADVENTNÍ			
24. Neděle	Adama a Evy	Adama a Evy	Budimír
25. Pondělí	Nar. Páně	B. hod vánoč.	Bohuslav
26. Úterý	Štěpana m.	Štěpana	Štěpan s.
27. Středa	Jana ev.	Jana ev.	Ivan
28. Čtvrtek	Mlad'átek	Mlad'átek	Hrdoslav
29. Pátek	Tomáše Kant	Johathana	Milada
30. Sobota	Sabina, b.	Davida kr.	Miloš
NEDELE PO NAROZENÍ PÁNĚ			
31. Neděle	Sylvestra	Sylvestra	Bořislav

Lidová pranostika:

Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok na to běží.

Na sv. Barboru (4.), saně na dvoru.

Barbora mosty mostí, Judita hřeby ostří a Mikuláš přibíjí (4., 5. a 6.).

Po sv. Baruši — střež nosu i uši.

Svatý Mikuláš splachuje břehy.

Přichází-li zajíc do ohrady, bude zima ještě tužší.

Studený prosinec se sněhem, dá žito na každé výšině.

Jaký je prosinec, taký je příští červen.

Sv. Lucie (13.), noci upije.

Do Vánoc huj, od Vánoc cuvej.

Zelené Vánoce — blbé Velikonoce.

Vánoce v jeteli, letnice ve sněhu.

Jitřní jasné a obloha čistá — úroda hojná příští rok jistá.

Po studeném prosinci bývá úrodný rok.

Čtvrti měsíce:

Nový měsíc Dne 7.
První čtvrt " 14.
Úplněk " 22.
Poslední čtvrt " 30.

Historie Jožky Rokošova

Napsal Vojta Beneš

I.

Jak Jožka přišel do vsi

OVÍM VÁM historii chudého hochy, Jožky Rokošova. Není to vzácná historie, na každé zapadlé vesnici možno takovou slyšeti. Ale že právě na každé vsi, proto je ta historie tolik smutná.

Byl to zašlápnutý lidský květ, nerozvinutý květ. Jeho matka pocházela odtud ze vsi a měla tu i jakési vzdálené přátelstvo: divného, lakotného člověka kartáčníka Pařízka.

Sloužila kdesi ve světě u hospodářů a na panských dvorech, kde je život tak trpký, bezradostný. Rok od roku ve hrubé, těžké práci, po níž tvrdnou dlaně a hrubne často i srdce.

Ve světě si Jožku vysloužila a v Praze se jí narodil. To bylo také vše, co dala svému dítěti: život. Ale jaký život!

Potom byl chlapec v horách na vychování a když mu bylo šest let, poslali ubožáka do rodné vsi.

Po matce jakoby se voda zavřela, jakoby se země slehla. Nebylo po ní ani vidu ani slechu. Nestarala se o své dítě.

Ale i takové bývají už matky.

Kterousi neděli po jaru chodil obecní poselek po chalupách, že přišlo na obec dítě, a sice chlapec po Anně Rokošové, zdejší příslušnici, a že dnes odpoledne ve tři hodiny bude u starosty odbývána dražba na Josefa Rokoše.

Ke třetí hodině přišlo několik dražebníků. Byli to vesměs chudí lidé, dobří i nedobří, jak je ves rodí. Přišli vydražit tohoto otrhánka. Josef

Rokoš hrubě si jich nevšímal, byl čímsi právě zaujat.

Seděl na zápraží, jež zdvihalo se po lícení straně starostova stavení, klátil už asi hodinu a neúnavně nohama jako kyvadlem a díval se zamračeně na nový svět okolo.

Pojednou vyskočil a dal se ke psí boudě.

Uviděli Josefa Rokoše: jeho malou, chatrnou postavičku, neforemné, vyhublé tělo v děravou bundičku a jakési ohromné spodky oblečené, rozčuchanou hlavu se širokým, pihovatým obličejem vysedlých kostí. Hlava padala hluboko mezi ramínka a seděla na ní veliká, stará čepice bez určité barvy. Malé šedivé oči dívaly se bystře a směle, jakoby nepatřily k tomu ubohému, lidskému chumlíčku.

On sice netušil zhora ničeho o nějaké dražbě a nebyl by ani pochopil, jaká to bída, je-li možno prodávati člověka, ale v jeho kostrbaté, dny už nečesané hlavě bylo jasno, že bude se cosi dít, co pro něj, Josefa Rokoše, nadmíru je důležité. Nevěděl, jak a proč, ale cítil to. O tom přemítal —

Ale když pojednou na vysoký hřeb ben protější lesklé břidlicové střechy usadilo se hejno barvitých holubů, tu jeho šedivé oči zajiskřily jiným životem, zapomněl na svůj osud.

Hle, jak se někteří nafukují, jako měchýře řeznické, div že volátka nepukají. A jaká jsou směšná a veliká ta volata. A nesmírně těžká musejí být těm holubům, div chudáci neupadají. Jiní holubi zase jako nastrojené panenky, nafintěné, chlubitivé, poletují a pobíhají po střeše, vrkají, tančí a honí se na slunci.

A koukejme se! Ti dva černí s bílými prstýnky kolem krků, s bělavými brky v křídlech a na ocase na samém konci hřebenu! Jak ti se

hubičkují! Štípanou si dávají! Tolik se mu to, chasníčkovi, líbilo.

Tam u nich v horách, kde dosud býval, nemívali takových holubů. Samá jen chudoba to byla, otrhané chalupy, opelichané, pochýlené. Takhle ještě párek, dva — —

Ale aby volata nafukovali, kde pak! Panečku, to ne. A tady je jich tolik. Kdyby uměl do tolika počítat, dozajista by je spočítal.

Ale Jožka uměl jen do pěti: jedna, dvě, čtyři, pět — —

Z pilného počítání do pěti vytrhl jej kocour. Jeho kožich zastrakatil se v té chvíli po střeše a holubi rozrazili vzduch jako ranou.

Dychtil za nimi očima a když znovu usedli, mazlil se s nimi laskavými pohledy.

Herdek, kdyby tak měl takového holuba nafoutnutého — —

Z krásného snu o nafouknutém holubovi vyrušily Jožku hlasy. Od starostů vycházeli jacísi lidé a Jožkovi se dokonce zdálo, že ti cizí lidé o něm, o Jožkovi Rokošovi, hovoří. To mu bylo velmi k podivu. Ale konečně uznal, že je to zcela v pořádku a že on, Jožka Rokošův, je tady velmi důležitou osobou. To jej dokonce tak nadchlo, že poodešel k nedalekému brusu a toče jím tak rychle, pokud to jen dovedl, popiskoval si slavnostně a spokojeně, až konečně dal se i do zpěvu: Tuli tuli tajta, tuli tuli tajta — —

Na obecním úřadě bylo už rozhodnuto. Josefa Rokoše dostane dále na vychování kartáčník Pařízek, protože nejméně podal: osm korun. Ostatně prohlásil, že je hoch z přátelství a proto že on za ty peníze chlapce vydrží. Je to sice bídný groš, ale snad je Pařízek katolický křesťan, aby věděl, která je jeho povinnost. Nedá přece to dítě do cizích rukou, aby někde hlad trpělo —

Ale nevěřili jeho řečem. Příliš dobře znali Pařízkův rod. Byli to odjakživa lakotáři, falešní lidé, krutáci. Ani svým najísti nedali, což pak cizímu! Mnozí lidé tehdy Jožku upřím-

ně litovali. Ale chudoba jim nedala, aby méně podali.

V tom už také Pařízek vyšel a uviděl Jožku, hudebně zaměstnaného. Lstivé oči mu jen svítily a zavolal na hochy svým hrubým, huhňavým hlasem.

Jožka zdvihl oči od svého líbezného nástroje a — zachvěl se v kořenech. Malý, ulehlý mužik s jizlivou, zcuchanými vousy zarostlou tváří stál na zápraží. Zlé, pichlavé oči, nad nimiž strmělo ohromné, neobyčejné, divoké obočí, Jožku probodávaly. Ten člověk, jak tu neočekávaně stál — zdál se mu strašlivý.

O takových vypravovala mu dobrá bába v horách: o loupežnících, o strašlivých, divokých mužích z lesů — — Jistě že tenhle jest jeden z nich — — Jožka bál se domyslíti.

“Ale, kde má sekeru?”

Obličej se mu na mžik rozjasnil.

“Vždyť nemá sekery, ani pistule, — jaký by to mohl být loupežník?”

Byl rád, že tomu tak.

Ale fantasie jednou rozvířená nedala ubohému Jožkovi.

“Má ji doma,” napadlo jej.

“Hu, jaký on je,” — — a zbledl smrtelně.

“Pojď sem, podlíče!” vyzubil se Pařízek a chtěl ke chlapci. Ale Rek divoce z boudy vyrazil, jakoby chtěl Jožku brániti. Nebylo možná, což kdyby ten pes — —

Jožka nabyl tím trochu kuráže. Zle se mračil a očima zrovna rýpal do země.

Konečně dodal si Pařízek odvahy. Došoural se opatrně k dítěti a vzal je za ruku. Jožka chtěl utéci, ale nohy mu zdřevěněly strachem.

“Já nepůjdu, já se vás bojím, — já nechci!” křičel a zmítal sebou.

Bylo mu hanba rváti se hned na poprvé před lidmi s tím chlapcem. Domlouval mu polohlasem, sliboval cosi, ale marně. Uvnitř lomcoval jím ovšem vztek a byl by to klouče nejraději řádně zbil.

Jožka měřil ho nedůvěřivými pohledy.

Starosta vyšel také ven.
"Neboj se strejčka, nic ti neudělá," chlácholil ho.

"Neudělá?" zeptal se v slzách. Ale potom vrtěl hlavou: "Udělá! Bude mě bít — Zabije mne!" vykřikl bolestně a k údivu všech, pohleděv náhle do tváře Pařízkovy. Byla vztekem rudá, odporná.

Starosta se pousmál. "Ten nápad není hloupý," pomyslí si — "jak ten chlap kouká — —" a zase se pousmál.

"Jak pak to víš?" zeptal se Jožky.

"Bába nám o nich povídala," řekl se slzami a znovu se rozplakal.

"Jaká bába? O kom?"

"Bába nám o nich povídala," opakoval hošík. Bá! se říci "o loupežnících". Což kdyby...

"Jen se neboj, chlapče, vždyť je to strýček."

Ale chlapec zoufale odpíral.

Pařízkovi bylo stydno. Co to vyžle chce! Nejradiji by se na něj vrhl a dal mu co proto. Však mu to vyžene z palice, nu počkej!

Ale nyní bylo třeba se ulichotit.

"Pojd' se mnou, Jožko, Jozífku," prosil skoro a nesvým hlasem.

"Pojd', máme doma vozejček, budeš jezdit —"

Chlapec váhal, když ale Pařízek opakoval své měkké pozvání, své sliby, když očima už tak zlobně neblýskal, Jožka roztál.

"Jak pěkně mu řekl, Jožko, Jozífku!" A počal důvěřovat.

"Nezabijete mne?" zeptal se báživě.

"Ne," vyrazil těžce Pařízek.

"A nebudete mne bít?"

"Nebudu."

"A dáte mi jíst kafe a bramboračku?"

"Dám."

"A nejste — —" chtěl se Jožka ještě cosi zeptati, ale zarděv se, zarázil se. Jen očima ptal se dále.

Pařízek chystal se už to smlouvání surově přetrhnutí, kluka násilím odvléci a dáti mu doma na pamětnou. Ale tu Jožka živě zasvítí

očima, tvář se mu vyjasnila a vykřikl:

"Strejčku, a máte taky holuby, co nafukují volata?"

Starostovic se rozesmáli. Jožka čekal na odpověď s ústy otevřenými.

"Máme," houkl Pařízek.

Jožka vyskočil a beze slova dal se s Pařízkem na cestu k novému domovu. U Pařízka na dvoře se zastavil a pátravě se rozhlížel. Holubů tu nebylo. Jožka zbledl neurčitým tušením.

"Strejčku, kde pak máte ty holuby? — Vy je nemáte!" vykřikl konečně zoufalým, zklamaným hlasem.

Pařízek nabral v obličeji surově jízlivý výraz. Hořelo v něm varem. Hoch se uděsil. Hrozný loupežník z bábiný pohádky stál před jeho užaslýma očima.

Chtěl se vyrvát, zoufale vykřikl —

V té chvíli Pařízkův vztek překypěl. Zmáčk! hochovi chřtán a udeřil jím do síně, jež se zavřela.

A tehdy poprvé zbili malého Jožku jako psa — —

II.

Jožka trpí za cizí vinu

Bylo Štěpána, jasné vánoční dopoledne. Do rána uhodil lehký mrazík, pokryl kalužiny bělavými střechyly a velký rybník uprostřed návsi potáhl ledovým škraloupem.

Slunce se do něj opíralo jako do zrcadla, až oči bolely, ale hoši se právě proto těšili, že k večeru uhoď tvrdý mráz, samec. To už potom slunce nesežehne, klouzačky se budou blýskat na slunci a děti radovat na rybníce.

Hoši bourali ledový pokryt. Tonda Pařízkův jim sděloval velikou tajnost: jejich Jožka kradl, byl bit a utekl včera navečer, ještě se nevrátil. Až přijde, dostane na novo.

"Vy jste ho nehledali?"

"Co bychom zloděje mizerného hledali. Když sám utekl, at' se sám vrátí —"

“Kam pak asi utekl?” ptala se s účastí Miluna učitelova.

“Bude někde chrnět ve stohu,” řekl Tonda s opovržením a stáhl posupně rty.

V tom hnál se od dolního konce Franta Smolíkuv, syn Matěje Smolíka, zastavil se na půli cestě, dlaně přiložil k tvářím, nabral dechu a jakoby měl mraky rozehnat, zahoukal: “Tondo-ó-ó! Pod železným mostkem leží váš Jožka — zmrzlý!”

Obrátiv se, hnál se v šíleném běhu zpět. Hoši rozletěli se za ním. Tonda utíkal domů, jako když mu hlavu podpálí. Tušil, že je zle.

Zpráva rozkřikla se po vsi. Chumel lidí seběhl se na návsi pod školou. Kdosi vyprávěl, že včera k večeru bylo u Pařízků nějaké dopuštění. Ale bývá to u nich ob den, jen se to pořád bije, nevšimli si toho. Hlas Matěje Smolíka vynikal a chvíli se rozčílením. Vypravovalo se o očištění, který ten chlapec zakouší —

Chlapci hnali se zatím k železnému mostku. Byl tu v okolí jediný, vedoucí přes řeku za vsí. Ani do řeci jim nebylo, pot na nich stál jako jarní rosa.

I několik dospělých vybralo se k mostku. Lidská srdce se hnula a odusuzovala toho krutého člověka, Pařízka. Ba, vyslyšely se i hlasy, že bude potřeba to dítě Pařízkovi vzít. Ubije ho.

Večer chlapec utekl, ale nikdo se po něm ani nepodíval. Ani slova nikomu neřekli — Krut'áci!

Pařízek se ženou vyjeli od svého domku s ručním vozíkem. Matěj Smolík, svědomí obce, je zastavil.

“Co děláte s tím chlapcem?” křikl na něj dívoce.

Pařízek cosi zmateně vykoktal o zlodějství.

“Ty budeš někoho kárat ze zlodějství,” řekl mu opovrživě a hučel cosi hrozivě o kriminálu, o výprasku, uslyší-li ještě jednou něco takového.

Pařízek odtud spěchal jako oprava spráskaný. Ulekl se těch řečí, teprve nyní ho napadlo, že by mohl mít nepěkné oplétání s úřady.

Pod mostkem u říčky našli zmrzlého Jožku. Seděl nad proudem, který do rána také se pokryl tenkým ledem při krajích. Stále jakoby se ještě choulil ve svém roztrhaném kabátku. Tvář jeho byla mrtvolně bledá, na hlavě zela krvavá rána a zmrzlá krev lpěla na rozčuchaném vlase, nehet na levém malíku našli sražený —! Prsty pravé ruky měl v ústech, patrně chtěl je tak hrát, ruku s krvavým malíkem skrýval pod pravým paždím. Jeho oči spaly.

Pařízkovi naložili jej na vozík do slámy, křižovali sebe i mrtvého Jožku neustále a vezli ho domů. Pařízková co chvíli oči utírala, ale uplakané nebyly. Pařízek odešel cestou na obecní úřad, aby ohlásil smrt Jožkovu, aby vymluvil jakékoli podezření a hlavně, aby se vyjasnilo, kdo bude platit pohřeb.

Starosta byl doma a už o všem věděl. Činil Pařízkovi také výčitky, bál se vyšetřování. Jsou teď úřady náramně přísné, hned komise a kdesi cosi —

Pařízek se vykrucoval, lhal, jízlivé oči ladil k líbezným pohledům a huhňal neustále.

“Jo, jo, pane starosta, lump je to — a zloděj, takový je kluk. Mohu to trpět, zlodějství? Nu, řekněte sám! Nemohu to přece trpět — Musí se trestat takové dítě, kam by to šlo, odpovídáme za jeho skutky — před Bohem odpovídám — přece — za ně.”

“A co vám ukradl?” zeptal se starosta.

“Ukradl, na mou duši, ukradl, uloupil. Děti měly několik — pár kousků cukroví, pár kousíčků — máma ho zamkla do komory a on ten holomek se tam oknem vedral, vloupal — sežral jim to, dočista jim to sežral — —

Takový je to zloděj — —”

Pařízek musel se otřít na čele i tváři špinavým šátkem, který měl kolem krku otočený. Tolik horlil, pokračoval:

“A mám snad to trpět? Takové mravy! — Pár jsem mu jich, pravda,

vstrčil. Ale měl jsem ho chválit? A že utekl? Což pak za to mohu? Mohu jej v noci hledat, někde po horoucích peklech běhat?

Mám to trpět? Zlodějství trpět! Já nejsem Matěj Smolík, pane starosto!

A lidi hned křik a nadávky. Matěj Smolík mi kriminálem i bitím vyhrožoval. Snad za to, že —

Ale Pařízek nadořikal svůj traktát. K starostovům do světnice vrazila v té chvíli jako divous Mária, div dvěře nevyrazila:

“Jožka se zase probudil a tuze pláče. Zase chtěl utéci, ale upadl na zem a nemohl se hnout. Ted’ leží zase na posteli a křičí. Máte jít domů —” oznamovala užaslým starostovům.

Oba muži vzali čepice a spěchali odtud. “To je div divoucí,” řekl jen starosta. “Také už se nemusel probouzet, chudinka ubohá,” zašeptala deputátnice Harlaska soucitně. Ale což bylo platno, když chlapec byl živ — —

Když starosta s Pařízkem vešli k Jožkovi, ležel chud’as na špinavé posteli a bolestně sténal. Rána na hlavě mokvala — —

Teprve nyní všiml si starosta, jak je ten hoch vyhublý; kostičky špinavou kůží tak tak že byly potaženy.

“Ale není to konečně má věc — — Vždyť se na chlapce řádně platí,” myslil si starosta.

Zatím už uvařila Pařízková kávu a chlapci velmi chutnalo. Až se všichni zasmáli, že zmrzlí také jedí. Jenom na nohy se chlapec postaviti nemohl, studené byly a těžké jako kameny, modré, promrzlé. V chodidlech nohy vůbec necítil, i kdyby je Jožkovi nožem řezal, ale za to v kolenou, to byla hrozná bolest! A svázela se stále níž a níže. Jožka Rokošův dlouhou dobu stonal a byl od té doby jaksi chromý na nohy. Ani do školy, do níž velmi rád chodil s Pařízkovým Tondíkem, na dlouhý čas nemohl. Ostatně, bál se tam. Jistě pan učitel a všechny děti myslí, že kradl a kdyby se sebe více vy-

mlouval, jemu, ubohému Jožkovi, se neuvěří.

Ale zatím se věc prozradila. Pařížkův Tonda nemohl, aby se před dětmi nepochlubil a potom musel s pravdou ven i ve škole.

Zapírat nebylo nic platno a tak pověděl, jak to tehdy s Jožkou bylo či nebylo.

Měli u Pařížků na štědrý večer také stromeček. Viselo na něm několik oříšků, laciných cukrátek, fíků a jablíček. Vše za pár krejcarů. Mária pracně urobila z barevného papíru dva dlouhé řetězy, jak to u chudých lidí bývá. Pařízka doma nebylo, vypravil se kamsi a půjde prý na půlnoční.

Děti stály okolo, okukovaly stromek se všech stran, hrdy a štěstny, hladily narudlé větvičky po zeleném jehličí. Jeníkovi se zdálo, že krásně voní a vdechoval cosi, nadýmaje tváře jako měchy při vydechnutí, malá Lojzina zase co chvíli jej libala a hovořila s ním něžně, jak jen to Pařízkovo dítě dovedlo nejněžněji.

Stromečku malej, stromečičku náš — já tě mám ráda, stromečičku —

I Jožka, když se mu zdálo, že nikdo hrubě pozoru nedává, přistoupil ke stromku. Srdce mu tlouklo jako tamborův bubínek a ostýchavě pohladil červený řetízek. Lojzina to uviděla, strčila do Jožky, až se zapotácel.

“Jdeš pryč, tvůj není!”

“Je,” bránil se tiše Jožka, dívaje se láskyplně po stromečku.

“Mámo, Jožka nám bere stromek!” žalovala Lojzina.

“Pakuješ se od toho!” hnala jej Pařízková. “A podívejme se na roz-táhlíka, všechno je jeho — —”

Jožka podíval se po stromečku lítostivýma očima, do nichž vstoupily slzy. Mária ho odstrčila, až se o stůl udeřil. Usedl na práh a tiše plakal.

Pařízková počala dlouhý výklad o Ježíškovi a o nadělování. Jožka si povšiml, že se Mária při té řeči jaksi ušklebovala. Nemohl pochopiti, proč?

Ježíšek prý je takový hodný, dobrý, všecy lidi prý má rád a lidé mají se mít také rádi, mají být hodní a přijdou pak do nebe. Ale naděluje jen hodným dětem. Jen proto Jožkovi nenadělil, že je takový nezdara. Povídal to Pařížkové. Jožka dále neposlouchal. Nad těmi slovy se zamyslel.

“Že já nejsem hodný? Že já jsem nezdara? Proto že mi něčeho nenadělil? To je vrchovatě nespravedlivé! Takový je tedy ten Ježíšek!” vybuchl.

Jožka věděl svatě, že je hodný, ba velmi hodný. Všechny poslouchá a všechno tetě udělá. A nevyplazuje na ni jazyk jako Márina. Tak!

Ano, Jožka je hodný, ale ten Ježíšek, ten je jaksi nespravedlivý. Velice se v něm Jožka zmýlil, že mu věřil. Ale nebude už věřit, proč je k němu takový, a kdyby toho tetě ještě nasliboval. Třeba celou ves!

A kdyby on, Jožka, toho Ježíška někde potkal, řekl by mu do opravdy, do očí, jaký on je. I kdyby ho za to bil jako Pařízek. Tak!

A nebe ať si také nechá, nemusí tam být. Však se Jožka bez něj obejde, a až bude veliký, uteče od Pařízků a najde si lepší kamarády —

Ať si vezme do nebe Lojzinu, Tonda a Pařízka. Lojzina kradla cukr, Tonda klel ještě odpoledne a o Pařízkovi povídal na stavbě strejček Smolikojc, ten, co má takové dlouhé nohy a dal mu kousek buřta, že je Pařízek nejšpatnější chlap na světě.

Tak, ty ať si vezme do nebe, když jim nadělil — Tak! Drtínek cukrátku kdyby mu nadělil — ale nic, něčehož nic — Jožka zanevřel na všechnu tu nespravedlnost a tím více se rozplakal.

“Budeš mi tady dudat, podlíče jedno umíněné! Ani nepíšekej!” zakřikla Pařízková a hoch zastavil proud slzí i myšlenek.

Jen z povzdálce směl se dívat. Ani pohladit slabou, ubohou ručkou nesměl, ani pohladit —

Jen očima hladil stromeček, očima a srdcem. Až srdce bolelo!

Nebylo to poprvé, co Jožka Rokošův byl odstrčen.

Ale ani Pařízkovy děti, když každé sluplo po nějakém oříšku, smlslo po cukrátku, dlouho se netěšily. Ne, ní konec všem dnům, zítra se bude chtít také pomlsat, potěšit. Pařízková zavřela stromeček na klíč do komory, až zítra po poledni zase.

Příliš dlouhá byla to lhůta pro Pařízkova Tonda. A když i nakrásně počká, co dostane? Mizerný kousíček, ani za řeč to nestojí.

A tu on Tondík, jaká chytrá hlava! Dostal se do komory chatrným oknem a všechno, všecičko shtl rázem, div se kuckáním neprozradil. Na stromečku, nezbylo “ani vola, ani osla,” jak řekla potom Pařízková, celá rozrušená nad tím zlodějstvím.

Oh, měl se to jednou Tonda Pařízkův, a jak se měl! Tuze dobře se měl, jako plaský kníže.

Vylezl zase oknem a jen se olizoval. Kdyby měli Pařízkovic deset komor a do každé zavřela máma stromeček, do všech by se byl Tonda vloupal, vše by shtnul jako nic, viděli byste. Ju, na Tonda Pařízkova si nepřijdete!

Ale což až táta přijde do komory a uvidí prázdný stromek! Řemen odepne! Co potom?

Tondík přemýšlel. Jak tohle udělat? Na koho to svést? Zapírat není nic platno, to ví. Nenajde-li táta určitého vinníka, zbije všechny děti bez rozdílu —

Musí se najít zloděj, to tušil Tonda nezbytně.

Ale proč by vlastně měli Jožku, toho kluka ubřečeného? A nemádal mu Jožka včera hltounů? A není Jožka vůbec protivný kluk a neřád, jemuž ani Ježíšek něčeho nenadělil? Už tolikráte na něj cosi svedl, na hlupáka Jožku. Bude bit, bit bude klouček, těšil se zase Tonda. Ba rozkoší se chvěl, jak bude Jožka zase bit.

Dobrá. Tedy Jožka kradl v komoře, všechno jim snědl se stromku. Jde to na něj ihned říci. Uvidíme, jak se mu to vyplatí!

Otevřel dvěře do sednice. Jožka

uspával Naninku. Matka připravovala oběd.

"Mámo! Tuhle Jožka snědl všechno cukroví se stromečku," řekl s určitostí, směle a nezajíkaje se. Svědlo-li se u Pařížků něco na Jožku, třeba to byla očividná lež, nikdy se o tom nepochybovalo. Musela to být "pravda", někdo to musel odnésti a Jožka byl přece všeho schopen. Tonda věděl, že se mu hned uvěří. Jeho tvář byla plna vítězství.

Podívali se všichni hněvivě po Jožkovi.

Nebyl schopen slova a jen se chvěl. To bylo svědectvím, že se Jožka vloupal. Odpor byl tu marný, neuvěřili by mu. Tolikrát už jej bili — —

Budou jej zase bít —, a nebohý hoch se chvěl jako osykový list.

Matka vskočila do komory. Tonda podíval se s opovrhlivým výsměchem po Jožkovi a uprýskl s tvrdým klidem: "Chystej se!"

Potom vyběhl za matkou. Okno u komory bylo vypáčeno a cukroví pryč. Stromek válel se po neumetené zemi.

Pařížková vyběhla a zakřikla na Pařížka.

Jako dva supi, lační bezbranné kořisti, vpadli do světnice. Jožka, rudý ve tváři, chvěl se na celém těle, s rukama skleslýma podle těla, bez odporu a bez slzy, jen s nesmírným úděsem v šedých očích vystavil se jejich ranám a jejich proklínání —

Potom utekl a ráno našli ho zmrzlého pod mostkem.

K tomu všemu se Tonda přiznal. Ale oči jeho nejevily nejmenší lítosti nad ubohým opuštěncem.

Řekli to Pařížkovi. Jeho lstivé oči se usmály a ze špinavé dýmky ostřeji zabafal, až dým začpěl skrz prořídle zuby:

"Hm — hm —, to je kus kluka — tak Tonda — hm — —"

Ale to ti kluci všichni tak lhou, jen na druhého svěst. Pravdy se člověk nedobere."

A jakoby ničeho nebylo, bez pozdravu šel za svým dále — —

III.

Dědictví po strýčkově Pavlišťovi

"Co to máte, strýčku?"

Nahluchlý invalida, shrbený už stařec, jemuž vykárali místo v obecní pastoušce, aby tam trávil bezesné noci, když mrazivé lednové dny prochodil po žebrotě, se udiven zastavil.

Stál před ním nepatrný klučík, slaboučký, v sešlém šatě a v jakýchsi rozbitých ohromných škrampálech, z nichž až příliš vyčuhovaly špinavé onuce. Mohly to býti kdysi dokonce velmi pěkné boty, ale když jimi obdarovali Jožku Rokošova, to se již ani obuvi nepodobaly.

Ale Jožka byl, jak se zdálo, se svou obuví spokojen. Alespoň jeho bystré, přívětivé oči zářily jako uhlíky a upíraly se tázavě na starcův kabát.

Stařec se na otrhánka usmál, mezi bledými rty zahnědly se sporé pahýly zubů ...

"Co?" vykřikl invalida svým matným hlasem, kterýž zněl jako náraz tupého nástroje.

"Co chceš!"

"Co to máte tuhle?" ptal se Jožka odhodlaně a rukou ukázal po sešlém vojenském kabátě starcově.

"Á — metalijón, metalijón —" pokýval spokojeně hlavou, zamysliv se jaksí, "— metalijón —" drmolil mezi rty, dívaje se k zemi.

Potom zdvihl oči a prohlížel si znovu svého malého tazatele.

Toho klučika tady ve vsi ještě nikdy neviděl. Čí by to byl chlapec? divil se. A že mu nenadává, tomu se divil skorem ještě více. Vždyť jemu, starému Pavlišťovi z pastoušky, všechny děti ze vsi nadávaly, hrubě nadávaly, ba více —, ano, "jenerál skozyspad" nadávaly.

Jožka stával se málem netrpělivým. Což mu nepoví, ten stýček!

"Co je to metalijón?"

Starý Pavlišť, obecní žebrák, zahnučel na místě odpovědi svým dutým hlasem: "Čí pak jsi, chlapče?"

Ale Jožka neslyšel. Na starcově

kabátě skvěla se na žlutočerné stuze vyleštěná medaile vojenská. Jožkovi zářila jako slunce.

Pavlišta konečně pochopil.

“To je metalijón, chlapče, metalijón z vojny, z vojny, synáčku —, z vojny —”

“A kdo vám dal metalijón, strýčku?”

Stařec se napřímil. Vzpomínky na prolitou krev nahnaly mu také krev do svrasklé tváře.

“Jenerál, synáčku — brigadýr, tak —”

Hošík se upokojil. Nerozuměl tomu sice, ale stačilo mu to. Věděl, že strýček má na kabátě blýskavý metalijón z vojny, že mu jej dal brigadýr, že tento metalijón zázračně září — a byl velmi spokojen.

Více Jožka neviděl. Neviděl, že strýček Pavlišta je čirý ubožák, zimou se třesoucí dědeček, vyhladovělý a v šatě, kterýž nebyl nepodoben Jožkovu. Nesmírná úcta a obdiv ke strýčkovi se zářícím metalijónem divaly se z očí Jožkových.

“Či pak jsi, chlapče?” ptal se znovu chlapce.

“Jožka Rokošův —”

“Rokošův?”

“No, Jožka — zůstávám u Pařížků.”

“Á — —, tak ty jsi ten chlapec po Anně Rokošové —”

“Jožka,” dodal otrhánek.

“A nemáš hlad?”

“Ne.”

“Dávají ti jíst?”

“Nedávají —, jen někdy.”

“A kdo ti dává?”

“Lidi —”

“Aha, ty žebráš —, no, žebráš, jako já. No, vida —, tak jsme tedy dva obecní žebráci — dva žebráci. A nebijou tě, kamaráde?”

“Bijou. Strýček mě bije provazem,” vyznával hoch dobromyslně.

“Proč tě bije?”

“Bije — pro nic — no bije mě —”

Jožka stále upíral oči na blýskavé medaile. Potom zaprosil: “Strýčku, dejte mi jeden metalijón —, dejte mi jej” — Pavlišta se až ulekl.

“Ne, to nemohu, chlapče, nemohu.” Dýchal ztěžka a pomalu vrtěl hlavou. Divil se tomu dítěti.

Vždyť jsou to metalijóny za hrdinství, za prolitou krev v bitvě, za krev prolitou pro svého císaře.

Ano, ničeho více nezbylo na světě tomu starému chud'asu, ničeho více už. Síla vyprchala, ani zdraví, ani kusa chleba není, ale staré metalijóny za prolitou krev, za hrdinství na bojišti, ty zůstaly.

Ne, těch přece dáti nemůže, jen hlad by mu zbyl, už jen hlad a opeřichaný vojenský kabát — děravý kabát.

Jožka sesmutněl.

Došli k pastoušce. Starý Pavlišta tak těžce nohy vlekl.

“Tak vidíš, chlapče. No, nemohu ti to dát, — no, ale kamarádi budem, kamarádi budem. No, přijď ke mně, jsme oba obecní žebráci, tak jen přijď —”

Povím ti —, a snad ti je odkážu, ty metalijóny, odkážu i s kabátem, no, odkážu —

Chtěl jsem s nimi do rakve — Ale když se ti tolik líbí —, dám ti je, kamaráde —, jsme oba žebráci, víš — potom — —”

Jožka se rozběhl k domovu.

Od té doby říkal Pavlišta Jožkovi kamaráde a častěji se vídali.

Ve staré pastoušce, ve chlívě na spadnutí byl jejich přátelský koutek. Tam Jožka trávil své prázdné chvíle a poslouchal Pavlišťovo vyprávění o italských vojnách, o metalijónu, o tekoucí krvi a jiných krásných věcech. Alespoň Jožkovi se Pavlišťovo vyprávění nesmírně líbilo. Našel náhradu za dobrou bábu v horách.

* * *

Kdysi už po polední, když Jožka seděl ve škole, zazvonila návsí hodinka. Vešel učitel a když zahlédl Rokoše v lavici, povídal: “Jožko, bude se Ti stýskat. Pavlišta právě umřel.”

Hošík se rozlítostnil, rozplakal.

Když po škole zaběhl do pastouš-

ky, ležel na palandě stařec mrtvý. Tak smutno tehdy bylo Jožkovi, poslední přítel mu umřel, poslední —

Nedovedl toho nikomu povědět, ale cítil to, cítil a — plakal.

Nikoho nebylo ve chlěvě. Usedl u vychladlé mrtvoly ten malý hošík a hladil ji po bílých vlasech. Tělo starcovo bylo nečisté, ale Jožka toho neviděl, nedovedl vidět. On v něm viděl jen starého přítele svého. Ležel tu mrtvý před ním.

A tu se Jožka zulekal. Stařec neměl svého vojanského kabátu s metalijóny.

Krev nahlnala se mu do tváře a krůpěje potu na čele se mu zaperlily. Strejček Pavlišťá měl na sobě obyčejný ošuntělý kabát —

“Kde je můj kabát?” div Jožka nevykřikl. A hledal jej očima bolavými. Ze slámy na palandě cosi vyčnívalo. Chlapec oběma rukama zarýl do slámy a po chvílince tiskl k slabému tělu svému drahé dědictví. Vojenský kabát s dvěma zářivými metalijóny tiskl k prsoum.

* * *

Od pohřbu invalidy strejčka Pavlišťy uplynulo čtrnácte dnů.

Bylo mrazivé ráno, k osmé hodině, když Pařízková poslala Jožku do školy. Tondík si nařikal na cosi, zůstal doma. To se Jožkovi tuze dobře hodilo.

Vyběhl ze siňky, rozhlédl se ostražitě po dvoře. Ale nikoho tam vůkol nebylo.

Jožka se kradl ke kozímu chlívku. Byla nad ním prázdná půdička, k ničemu se nehodila. Jožka vyšvihl se na vedlejší plot a pak vklouzl do ní malým otvorem. Po chvíli slézal. Měl na sobě oblečený vojenský kabát po strýčkovi Pavlišťovi. Ale metalijónů na něm už nebylo.

Poskočil si vesele na svých dosud bolavých nohách, zahvízdal jen což a upaloval radostně ke škole. Kolik bylo v něm pýchy, v chasníčkovi kolik pýchy —

Celá ves jistě se za Jožkou dívá, celá ves, jak pak by se nedívala!

Vždyť on má vojanský kabát, kabát po strýčkovi Pavlišťovi!

Kdo pak má takový kabát vojanský, panečku, kdo pak! Ať se pochlubí, kdo jej má!

Nikdo!

A vskutku také, všichni hoši ze vsi byli hnedle v chumlíku kolem Jožky a to bylo podivu a závidi a vyptávání všelijakého, to bylo řečí.

Však je také co říci, vojanský kabát přeceť —

Ale to ještě nic není! Kdež pak, nic to není. Což kdyby hoši věděli, že má Jožka Rokošův v kapse dva krásné metalijóny! To kdyby věděli —

Teprve po škole se jimi pochlubil a vypravoval jejich krvavou historii.

Miluna učitelova nade vši pochybnost zjistila, že metalijóny jsou z ryziho zlata.

“Taková věc stojí moc peněz,” soudil Beránek.

Franta Smolíkův to jako znalec potvrdil a dodal s vážnou tváří, že strejce Pavlišťá je dostal za to, poněvadž v boji zabil talijánského krále. Ví to zcela jistě, povídal to starostův oráč Václav na kompostě.

A starostův Václav byl bezesporně uznávanou autoritou. O něm se vědělo, že nedávno na zimu měl co dělati s hashrmanem, jemuž rozměňoval na mostě dvacetikorunu, že má proti nim svěcenou metlu a že byl také vojákem na koni.

Toho talijánského krále Pavlišťá zabil a byl náramně odměněn. Ale ty peníze potom kdesi ztratil — A bylo jich, panečku!

To víte, na takového krále už musí přijít nějaký slák. Ovšem, starý Pavlišťá, “jenerál skozyšpad,” byl. Ten, holečku, za mlada z Masákovy hospody vyhodil celou ves — i starostu — a nic se mu nestalo. Ani četníka se tenkrát nelekl, ani četníka! A měl přece flintu nabitou! Tohle se povídalo.

Jožka Rokošův v očích dětí velice stoupl. On kamarádil přece se slavným Pavlišťou, který v boji zabil talijánského krále a zdědil po něm vo-

žanský kabát a dva krásné metalijóny.

To bylo co říci. Škoda, že strejc Pavlišťů tenkrát ty peníze ztratil, byl by je Jožka také jistě zdědil.

Jožka byl vůbec chlapec, jakých pomalu. Co ten snesl! Hladu, bití, a tenkrát — pod tím mostem... Jiný by už dávno dodělal, ale Jožka...

Franta Smolíkův navrhl za všeobecného nadšení, aby Jožkovi Rokošovi, když zdědil kabát a metalijóny, říkalo se ode dneška také "jenerál skozyšpad".

A při tom zůstalo. Jožka se nebránil. Ba, cítil radostně, kolik je v tom jméně cti, obdivu i účasti k jeho vzácným metalijónům.

Když potom zahýbal k domovu, dohonil jej kupcův Jarda. Kupoval od Jožky metalijóny.

Nabízel celý krejcar novopečenému jenerálovi, ale to se Jožka jen shovívavě usmál.

Což pak je krejcar nějaký peníz za takovou krásu, za zlato? Za metalijón vojanský? Ani za celou zlatku by jej nedal, ani za celou zlatku.

Jarda byl nešťasten, tolik nešťasten. Takové metalijóny krásné, vojanské, a on je nemá také mít, takové jsou krásné —

Prosil, prosil, ale Jožka byl nedobytný. Ani slyšeti nechtěl o prodeji a dobře cítil, jaký by to byl nevděk k dobrému strýčkovi Pavlišťovi.

"Tak mi jeden půjč — alespoň půjčit — přes poledne —"

Jožka zavrtěl hlavou.

"Dám ti šesták, půjč mi jej —"

Ale kdež —

"Korunu ti dám, Jožko —"

"Jenerál skozyšpad" se zamyslel.

"Dám ti ji, na mou duši, dám —, odpoledne —"

"Ty jí nemáš," vypravil ze sebe konečně nerozhodně Jožka. Nevěřil. Ale koruna zdála se mu býti hodnou úvahy. Ale má-li ji, to je to. "Odpoledne ji přinesu, na mou duši —" sliboval Jarda tím horlivěji. "Tak ti metalijón potom půjčím," prohlásil Jožka slavnostně a odběhl.

Když odpoledne přicházel Rokoš

zase ve svém kabátě ke škole, už na něj Jarda s korunou v ruce a obklopen několika závistníky, čekal.

"Zejtra jej vrátíš," řekl rozhodně Jožka, když si peníze vyměnili. S těžkým srdcem půjčoval svůj peníz.

Ale druhého dne zrána nebylo kupcovic Jardy ve škole. Když to Jožka zpozoroval, vyvstalo mu v duši těžké podezření a balvan úzkosti padl mu na prsa. Za poledne, to ani domů nedošel a jen kolem kupce pobíhal. Ale po Jardovi nebylo ani vidu ani slechu.

Teprve odpoledne přišoural se až po modlitbě. Jožka div radostí nevykřikl a nevyběhl z lavic pro svůj peníz. A po učení jako diví drali se ze třídy dva hoši: kupcův Jarda a za ním v patách Rokoš. U klad pod zvoníčkou jej dohonil.

"Dej sem metalijón!" vykřikl, až v hrdle selhalo. Oči měl divě blýskající a krev v tváři nahnánu.

Jarda se mu postavil.

"Dej sem metalijón!" křičel zoufalým hlasem a již po kupcově synku skočil.

Rvali se hoši, bili, škrábali špinavými nehty, až krev tekla —, Jarda hlasitě nařikal. Ležel na zemi v blátě, na něm, ač slabší, klečel Jožka.

"Dej mi ten metalijón!" volal neustále.

"Vrat' mi korunu," zasípěl konečně Jarda.

Jožka se zhrozil nad takovou hanebností. Vždyť přece korunu tu dostal za půjčení, koruna je jeho, Jožkova —

Ani neodpověděl a žádal svůj zlatý peníz, jak bylo umluveno a jak mu po právu náležel.

Kolem chlapců utvořilo se klubko dětí. Všechny byly při Jožkovi a očekávaly jen chvíli, kdy mohly by mu pomoci. Ale Pavlišťův dědic byl pravý rek a hodný odkazu invalidova. Jarda krvácel a sténal pod ním na zemi.

V očích všech dětí byl Jarda kupcův holý lhář a podvodník. Zloděj

byl —, at' mu tedy nabije, zlodějovi zlodějskému —

Smolíkův Franta se nad takovou proradou opovržením dvakráte uplivil.

V tom chomáč děti kdosi prorazil a rváče roztrhl. Smýknul Jožkou o zem, že narazil hlavou a klády. "Žebráku mizerný, co mi biješ dítě!" křičel to Jardův otec, pan kupec a znovu uchopil Jožku za vlasy. Děti se rozběhly a jen zdálky omlouvaly Jožku.

Jaroušek žaloval. Jožka chce mu vzít metalijón, za který mu včera zaplatil.

"Cos mu zaplatil, jaký metalijón?" křičel kupec ve hněvu i v údivu.

"Korunu za metalijón —" vriskal kupcův.

Pan kupec odvedl Jožku k Pařízkovým. Ale Jožka byl neústupný a ani rány provazem nepřinutily Pavlišťova dědice, aby od svého práva upustil.

Zmocnili se ubožáka, vyrvali korunu, svlékli Pavlišťův kabát a ubohého, zoufalého, smrtelně se třesoucího nad ztrátou svého dědictví vystrčili do mrazu...

"Vida, bude mít Tondýs dobrý zimní kabát," pochvalovala si Pařízková, prohlížeje kabát po invalidovi. A Tondýs si vesele kulícal metalijónem po týdny neumyté podlaze. Vrátil jej Pařízkovi pan kupec za korunu.

Už se šerilo. Z šedivých sěžných oblak počal padati lepkavý sníh.

Jožka, ten obětní beránek Pařízkovic rodiny, dědic Pavlišťův a obecní dítě po Anně Rokošové, "jenerál skozyšpad", seděl schoulen za kozím chlívkem opuštěn —

Mírně mrzlo. Ale Jožka zimy necítil. Jen v duši cítil krvavou, zející ránu...

Jací jsou všichni ti lidé, jací jsou. Jeho zlaté metalijóny — strýček Pavlišťa — zabil talijánského krále — metalijóny — kabát vojanský — Jar-da — zloději — bili jej, zase bili, jako vždy — bili —

Eh, jak bolí cosi, cosi tam uvnitř, jak bolí — hrozně bolí.

A očima už plakati nemůže.

Sníh padal, padal do šera...

Vše vzali tomu opuštěnci: kabát vojanský i zlatem zářící metalijón — korunu.

Tak bloudilo mu to vše hluše, tupě nitrem, seděl zde jako bez života.

Ale tu se Jožkova tvář rozzářila, teple se v něm krev rozhybala a bylo mu tak krásně, tak krásně —

Jožka nahmatl v kapse u kalhot svůj druhý metalijón —

Přitiskl jej k srdci a smířil se se světem. Usnul tiše a blaženě...

Jožkovi Rokošovu zůstalo po strýci Pavlišťovi toto dědictví: krásný vojanský metalijón a přezdívká: "jenerál skozyšpad".

Nejbohatší ženy světa

Nedávno byla v Americe sestavena listina nejbohatších žen světa. Nejbohatší ženou na světě je holandská královna Vilemína, která prý má podle střízlivých odhadů 600 milionů dolarů. Následuje anglická královna a vdova po Aga Khanovi, které mají jen o 100 milionů dolarů méně.

Bohatí sirotci

Napsala Vlasta Pittnerová

I

PO ZAHRADE vystavného gruntu ve větší dědině na moravské straně našich hor přecházel statný, asi třicetiletý muž, pantáta Hořil. Přecházel mezi kvetoucími stromy, jabloněmi a hrušněmi a ořezával kvetoucí haluze. Kladl je do košíku, který poponášel od stromu ke stromu.

Smály se zrovna ty květy hrušňové květem bílým jako mléko, jabloně narůžovělým. Takové kytice měl již pantáta narovnány v košíku a stále ještě ořezával, olupuje stromy o jarní okrasu, o příští ovoce.

"I pro pána krále! Pantáto, copak to děláte? Že vám těch květů není líto," ozval se hlas za plotem.

Zastavila se tu stará žena, žebračka, jdoucí po prosbě. Přicházela ze sousední dědiny, kde noclehovala, a obcházela svoje dobrobince. Ploužila se o hůlce, než dosti čerstvě. Nebyla příliš sešlá, šedivé vlasy zpod šátku se deroucí lemovaly dosti svěží obličej, v kterém modré oči dobromyslně se téměř usmívaly.

"Přišla jste asi z přespole, Markyto," odvětil pantáta, povzdychnuv.

"Ba jo, však jsem v zdejší dědině huž asi deset neděl nepobyla. Zrovna se prvně zastavuju hu vás, pantáto Hořile, vyprositi si nocleh, až obejdu dědinu. Ráda se podívám na panímámu. Však bude hu vás asi huž něco novýho," usmála se žebračka.

Pantáta Hořil povzdychnul znova a řekl: "Je novýho, ale smutnýho. Podíváte se na moji zlatou panímámu, leží v humrlí truhle. Ty květy řezu k zapletení vozu do roští, měla

z nich velkou radost, tož at' jich hužije aspoň mrtvá."

"Co to povídáte, pantáto, mám-li svejm starejm huším věřit? Co se stalo? Vždyt' jste čekali něco malinkýho!" žasla žebračka.

"Čekali jsme a dočkali jsme se, ale smutku. Na včerejšek v noci se nám narodil chlapeček a panímáma mi humřela," pantáta si stíral vyhrknuvší slzy.

"Potěš vás Pán Bůh, pantáto!" dělala též oslzevší žebračka. "Nemluvila jsem ještě s nikým, tož jsem nezvěděla. To je neštěstí, to je boží dopuštění."

"Arci. Pojd'te dál, Markyto, zvoštěňte hu nás, budete lecjaks k dobrýmu. Až po funuse si můžete obcházet dědinu, můžete hu nás zvoštět třeba tejden. Já nevím, kde mně hlava stojí. Mám zde svou sestru Kačenku a nebožčinu sestru Johanku, jsou obě mladý a bude dobře, když tu pobyde někdo rozumnější, dohlídne a poradí," vybízel Hořil a žebračka se štrachala podél plotu zahrady do dvora.

Sešedši se s Hořilem, vzala mu košík s květnými větévkami z ruky a obsypala pantátu otázkami.

A ten vyprávěl, že panímáma, než ulehla, vzkázala si k výpomoci pro svou sestru Johanku, která žila v sousední dědině na rodném nebožčině gruntě u staršího bratra. Rodiče zemřeli před několika lety a že Johanku si nebožka panímáma k sobě nevzala, stalo se proto, že měl Hořil také svobodnou sestru Kačenku, kterou že časem provdá, tak asi jako Johanku její bratr, bylo k očekávání.

Že by ta dvě děvčata, taková ještě blázínková, nedělala v gruntě dobrotu, uznaly obě rodiny. Ale tentokráte že panímáma chtěla mítí Jo-

hanku v gruntě, míníc, že Kačenka může vařit a Johanka opatrovat tříletou Aničku, která sypala v posledním čase s maminkou na okno tvaroh pro vrány, aby jí některá z nich donesla bratříčka neb sestřičku...

Johanka došla. Byly Johanka s Kačenkou stejného věku, obě právě v dvaceti letech, byly, jak manželé Hořilovi rádi uznávali, obě trochu rozumnější než bývaly, obě pomýšlely na vdavky. Pantáta Hořil se smál, že se budou učit děťátko koupat a převínovat, že si budou brát jako na maminky.

Došla Johanka před týdnem a oživila celý grunt. Docházel denně k Hořilovým bratranec, majitel menší usedlosti, jak říkáme v Žďárských horách "živobyti", statku o výměře 80 měr s kusem lesa. Hospodařil tu Jandera se starou matkou a chystal se k ženění. Od mnoha let se říkalo, že by se mu hodila sestřenice Kačenka, a Hořilovi mýlili, že až po odbytí toho "koutu" se může chystati svatba.

Cyril Jandera posud nemluvil ani s Kačenkou ani s Hořilovými o svatbě, ale že to půjde dobře dohromady, o tom nikdo nepochyboval.

Kačenka neříkala tak ani tak. A když se jí švagrová přímo otázala, řekla, že vědouc, že se vdáti musí, proti Cyrilovi ničeho nemá, že se na menší živnosti aspoň méně napracuje.

Cyril se znal již dříve z častých jejích návštěv s Johankou, a nyní, ana přišla, býval u Hořilů třeba třikráte denně.

Nikdo si toho jaksi nepovšimnul.

Jen po několika dnech řekla Kačenka k švagrové, že to vypadá, jako by Cyril chodil k nim k vůli Johance a ne k vůli ní.

"Ještě ti ho nevodškloudla," řekla panímáma se smíchem. "A taky by nechybila ani Johanka," dodala a více se o tom nemluvalo.

Pantáta o tom ani nezvěděl.

Přišla ta bolestná chvíle panímámina. Povila chlapečka a loučila se se světem...

Ani přivolaný lékař nepomohl a

pantáta, když dojel farář zaopatřit panímámu, klečel, hlasitě pláče u její postele, volaje, at' ho neopouští.

Opustila přece. Poslední její slova byla: "Pamatuj, Františku, na děti!"

A zhasla, úpíc v bolestech...

O té smrti vypravuje, vzlykal pantáta hlasitě.

Uvedl starou Markytu do světnice, kde ležela nebožka v rakvi posud otevřené, oděna v bílé prádlo, s bílým šátkem na hlavě, jak bylo zvykem ženy v mateřských mukách skomavší do rakve oblékatí.

Na krku měla růženec, kterýž si byla, ulehnuvši na bolestné lože, zavěsila dle zvyku na krk a který jí byl ponechán. V sepjatých rukou měla vloženu modlitební knížku, vázanou v červeném safíanu s pozlacenými ozdůbkami a sponkou, obrázky z ní i mnohé jiné, které přinesly sousedky, byly rozloženy v rakvi. Na modlitbách položen byl malý rozmarýnový věneček a prut rozmarýny, obé uschlé a drtící se, i s pestrým fáborkem na obou — památka od svatby.

Markyta poklekla a modlila se.

Pomodlivši se, vešla do přístěnku, odkud se ozývaly zvuky kolébadel, narážejících na podlahu. Kolébala tam Johanka malého chlapečka, jehož narození stálo mladou matku život.

Markyta pozdravila, pokřižovala dítě a řekla k němu: "Potěš tě Pán Bůh, sirotečku nevinnej, a dej ti na tom světě všechno dobrý."

Johanka, hezká, silná dívka, zemřelé sestře velice podobná, oslzelá.

Přivítala žebračku a vyslechnuvši, že si pantáta přeje, aby zůstala v gruntě, řekla: "A to jsu ráda, však nevím, kde mi hlava stojí. Práce je až dost a Kačenka mi všechno před rukama bere, nevidí mě tu ráda."

"Ale, ale, Johanko, co vás vede? Je zde práce pro vás pro obě a já tady zvostanu hu toho malinkatýho, pro mě se to šikne a dovedu s tím zacházet," chlácholivě řekla Markyta. Odložila sotůrek a plachytku,

uloživši obě do kouta u okna, a usedla u kolébky.

"Kdy budete křtít?" tázala se.

"Bratr se švagrovou budou za kmotry, musíou přijet každou chvíli. Budeme mět Tonička po chuděře jeho mamince. Kačence to nejní po vůli, chtěla sama kmotrovat s Cyrilem Janderovým," sdělovala Johanka.

"Ale, co by jí to napadlo. Chcou-li se s mladým pantátou Janderou, to by se pak třeba nedostali; to nejní na dobry, jdou-li svobodni spolu za kmotry," rozkládala Markyta.

Johance zablesklo v černých očích.

"Ba tak," řekla.

Markyta pohlédla na ni zpytavě. A rozkládala dále: "To budou smutný křtiny, když nebude na to nynynko doma čekat hupřímná matka. A jářku, nebudete hledat kojnou?"

"Huž je to obstaraný. Dovezou naše, Blažíčkovy, Marjánu, co hu nich sloužila; měla malý, humřelo jí to právě včera, je skoro ráda, je hu svejch rodičů a zkusila moc vejčtů. Chtěla jít do Žd'ára, že prej ju židovka košeračka došikuje někam za kojnou; tak se to šiklo. Pantáta švagr je rád; však to malinký sotva dovedeme krmit," řekla Johanka, dávajíc děcku vypadlý cumlíček do ústeček.

"Tak, tak," kývala hlavou Markyta. "Jděte si, Johanko, po práci, já tu zvostanu, budu se při kolíbání za nebožku panímámu modlit. Budete beztak pít koláče na zejtra pro funusníky a chleba pro žebráky."

"Chleba je huž v pekárně a na koláče je zaděláno. Ale Kačenka chce všecko podělat sama, jako bych já byla k ničemu," broukla Johanka a odcházela do čeledníku.

Ve velké světnici bylo více lidí, již se dostavili pomodlit se u nebožky.

Pantáta Hořil právě vyšel na dvůr uvítat pantátu Blažíčka, který přijel se ženou. Vítal je s pláčem. Přijela s nimi statná dívka, příští kojná osiřelého nemluvněte, a podala si s bryčky uzlík se šatstvem.

Vešla do stavení a nyní vyšla z

čeledníku je přivítati sestra Hořilova, Kačenka.

Hleděla trochu zamračeně a počala ihned vyprávěti, co jest práce.

"Však jste k tomu dvě. Johanka ti jistě co dost pomůže," řekla panímáma Blažíčková.

"Kačenka o mou pomoc tuze nestoji," řekla Johanka.

"Nechal jsem zapříhnuto, můžeme zrovna jet ke křtu," řekl pantáta Blažíček, když se u sestřiny rakve pomodlil.

Panímáma Blažíčková zatím uvedla Marjánu do přístěnku a ta se hned obírala s nemluvnětem.

Kačenka již prve přichystala křestní peřinku a ostatní úbor pro nemluvně, jak to měla nebožka panímáma připraveno, a došedší bába, která viděla Blažíčkovy přijeti, ihned dět'átko, které byla dříve již vykoupala, převlékla a převinula.

Spěchali, an měl být druhého dne zrána pohřeb a lidé ještě stále do gruntu chodili, a večer mělo býti u nebožky modlení, ke kterému že se sejde mnoho lidí, bylo jisto. A bába za souhlasu sousedek tvrdila, že by nebylo dobře, kdyby mnoho lidí nepokřtěné nemluvnátko okukovalo, že by je mohli uřknouti.

Pantáta ořezané květné větve odevzdal čeledínovi, který s pohůnkem "zaplétal" vůz roštím přivezeným z lesa, aby ty milé květy měla nebožka k ozdobě povozu.

"Mohly jste to nechat až zejtra," řekla panímáma Blažíčková k švagrovi.

"Musel jsem něco dělat, nemůžu nikde obstat. Skoro jsem měl s tím počkat, zavadne to do rána. No, můžu zejtra ještě nařezat," řekl Hořil.

"Je to skoro škoda," prohodila Kačenka, která přiváděla malou Aničku svátečně ustrojenou, které byl tatínek slíbil, že pojede s sebou ke křtu; to když tuze plakala, že maminka stále hajá a neprobouzí se a leží v takové "divné" truhle.

Usadili se, panímáma Blažíčková vzala Aničku na klín, podle ní use-

dla bába s nemluvnětem v náručí, oba pantátové na kozlík, Hoříl řídil koně, statné hnědky.

Jedoucím dědinou volali lidé pozdravy, připojující: "Potěš vás Pán Bůh!" A kmotry a tetky rokovaly, jak brzy asi se bude vdovec ženit a kterou holku si asi vybere.

II

Když se přijelo od křtu, plakali všichni, ana bába přikročivši k rakvi, řekla k nebožce: "Maminko ubohá, odnesli jsme vám pohánka a neseme vám křesťánka Antonína."

Chválily všechny ženy bábu za to.

A pak již rakev uzavřena, pantáta Hoříl plakal tak, že ho bylo všechněm líto.

Malá Anička držela se tetičky Johanky.

Kačenku nutkala k obědu. Uvařila slepici, kterou zabila hned onoho večera, když panímáma ulehla. Udělala nudle do polévky, houbovou omáčku a knedlíky, koláče měla též již upečeny. Jedlo se, ale nikomu nechutnalo, byli všichni sklíčení.

Po obědě Blažíčkoví odjeli, že je jich doma potřeba, že ráno včas přijedou.

Panímáma dlouho rozmlouvala s Johankou a Aničkou, vyšedši s ní do zahrady.

A vzala Aničku s sebou, že si u nich pohraje s dětmi a nebude stále mezi tím pláčem, což nejvíce schvalovala stará Markyta.

K večeru dostavil se k Hořilovům starý "předřikavač" a lidé z půl dědiny. Po modlení podávány koláče, chléb i zavdaná.

Když se lidé rozcházel, vyprovázeli je domácí.

Panímámu Jandеровu a Cyrila vyprovázela Kačenka.

Johanka vyprovázela jiné známé, Cyril se marně po ní ohlížel.

Odbyt pohřeb. Pantáta Hoříl ještě zrána ořezal kvetoucí větve ovocných stromů k ozdobě vozu, nedbaje, že mu to lidé vytkli, že jest to škoda. Pěkně vypadal ten vůz v ozdobě chvojí a květů.

Po pohřbu nutkali Blažíčkoví, ať jede Johanka s nimi domů, že Kačenka již vše na gruntě popraví, majíc k čeládce ještě i starou Markytu i kojnou Marjánu.

S Markytou hovořila panímáma Blažíčková dlouho důvěrně. Zašly si do zahrady a Johanka příběhla za nimi. A bez zdráhání vypravila se s bratrem a švagrovou.

Kačenka si patrně po jejím odjezdu oddechla a pospíchala, aby se v gruntě vše uklidilo.

Markyta byla jí nejvíce k ruce, jsouc všecka štastna, že jí pantáta řekl, že ji ponechá v gruntě třeba i dále, i třeba do zimy, až jak se ukáže.

Poslala si svou známou, zdejší žebračku, do dědiny, kde bydlela v pastoušce, pro tu trochu svých věcí a zařídila se u Hořilů, jak se dalo, upravivši si lože v řezárně. Byla všem milou. Čeládka seznala, že bude ta babka k dobrému, k leccakému vzkazu, a že se na ni bude moci leccdy něco svést.

Aničku Blažíčkoví nedovezli, že prý bude lépe, nebude-li matčin pohřeb vůbec pamatovati.

* * *

Pantáta Hoříl přes velký svůj zármutek staral se o hospodářství jako jindy. Jak říkal, divil se, jak ten čas ubíhá, že bylo tomu již týden, dva — čtyři, šest neděl, co panímámu na Zelené Hoře uložil v hrob.

Malý Toníček se měl k světu a lidé se obdivovali, jak prospívá.

Marjána, které pantáta slíbil, že, ana se starší děvečka hodlá vdávat, ji po odstavení Toníčka v gruntě podrží, ošetřovala dítě pečlivě, nechávajíc se Markytou poučovat o rozličných pranostkách a věrně je zachovávajíc.

Cyril Jandera docházel k Hořilovům méně, říkáje, že se mu tam bez panímámy zdá býti smutno. Také že jest doma více práce, ana matka méně dostačuje k dohledu, jsouc churava. Ne vážně, jen tak těmi chorobami, jaké stáří donáší: únavou, ne-

spavostí, nechutí k jídlu, jak si tak stali lidé stěžovávají.

"Ožen se a máš pomoženo," říkal mu pantáta Hořil.

"Já počkám až s váma," řekl vždy Cyril. Vykal staršímu bratranci.

Zprvu se Hořil k těm slovům mračil, zasmušoval, leč později setrval klidným, a než tu byly žně, se k nim již i usmíval.

To bylo zásluhou staré Markyty, která hned po senoseči počínala pantátovi mluvit o ženitbě.

Uměla ta babka, jak lidé o ní říkali, vždy a všady "postavit svou řeč". Nedávala ústům marně jísti a Marjánka říkala, že snad po té masné stravě, jakou Markyta nyní má, jí plyne řeč jako po másle.

Pantáta Hořil, zprvu neodpovídal, vyslechnul od Markyty, že věrnost manželská slíbujíc se jenom ke hrobu, ne však za hrob, a muži neb ženě že vdova neb vdovec osvědčí lásku modlitbou. A kdo se za nebožtíka neb nebožku upřímně pomodlí, že se jistě dočká v druhém manželství nového štěstí.

Když počal pantáta na takové řeči Markytě odpovídati, tu rozprádal babka svoje povídání dále a šíře.

Mluvila o těch "ubohých sirotcích", kterým třeba brzy dátí maminku.

Toníček že nemusí nikdy ani zvětěti, že měl maminku jinou, Anička také že se nebude pamatovati a přilne k nové matce jako k vlastní.

Pantáta zašel se někdy v neděli podívati za Aničkou, které se u Blažičků dobře líbilo. Hrála si s třemi jejich dětmi a dala si napovídati, že šla maminka někam na pout'; až se vrátí, že si tatínek pro ni, svou Aničku, přijde a že bude zase u tatínka doma s maminkou, která jí donese "poutu" cukroví, perník, hračky a obrázky.

Hořil se rozplakal s počátku vždy při shledání s dceruškou, ale po několika týdnech byl již klidnější a sliboval Aničce, že již brzy, již po žních, si pro ni přijede.

"Až bude hu nás doma zasejc ma-

minka, vid'te, tatínku?" říkala Anička.

Několikráte došel k Blažičkovům také Cyril, přeběhna v neděli odpoledne dvě hodiny cesty jakoby nic. Ale jenom několikráte. Nemohlo mu ujít, že není příliš rád uvítán. Vždy se ho manželé Blažičkovi vyptávali na Kačenku, radili k ženění, ujišťovali ho, že ho mají v příbuzenstvu rádi, že vůbec jest jim celé příbuzenstvo Hořilovo milým. A i Johanka se k takovým výrokům přidávala.

Na přímý Cyrilův dotaz, proč nedochází k Hořilovi podívati se aspoň na malého Toníčka, odpověděla, že se obává, aby lidé nemínili a neřekli... nedopověděla co, ale utekla ze dvora, kde Cyrila vyprovázejíc, s ním postála. Utekla do stavení, přidržujíc si fěrtoušek k očím, jako by jí byly znenadání vyhrkly slzy...

Cyril se domyslíl — či nedomyslíl — ale více nepřišel.

A když tu byly žně a panímáma Janderová si stále víc a více stěžovala, že již nezastane vedení hospodářství, tu promluvil Cyril s Hořilem o tom, co tento slyšeti očekával.

Promluvil s Kačenkou a Markyta pověděla každému, kdo chtěl jenom slyšeti, že bude svatba, že Cyril Kačenku odvede. A dokládala, že nyní pantáta Hořil si bude musit dovésti novou hospodyní.

A pantáta Hořil se netajil, že pomyslí na ženění, že déle neponechá děti bez matky.

Aničku že by u Blažičků příliš rozmazlili a Toníček také že potřebuje maminku, že kojná přece jenom není máma...

"To se ví, to každej vdovec říká, že se žení k vůli dětem," říkaly kmotry a tetky v dědině.

Kačenka bývala mrzutá. Pojednou říkala tu a tam, že jak prý k tomu ona přijde, že se má bratrovi starat a dít, že z toho ničeho nemá. Že prý by bratr chtěl, aby zůstala svobodnou a starala se mu o děti. Lidé jí to nevěřili a nevěřila tomu snad ani sama, ale Markyta jí potvrzovala, že by jí bylo škoda, kdyby

se nevдалa a děti, které by jí ani "maminko" neřikaly, vychovávala.

Markyta se měla dobře. Ztloustla v dobrém bydle a rychleji se čochtala se svou hůlkou sem a tam. Povídalo se po dědině, že se Markytě usazením se u Hořilů podařilo, ale že nebyla kleveťnicí a s vyřízením se na ni vždy bylo možno spolehnouti, že ke vzkazům nikdy ničeho nepřidávala, jen v přespolí vyřizujíc co a jak bývalo jí uloženo, přáli jí lidé toho koutečku a sousta v bohatém gruntě.

Dovedla se Markyta zachovati všem, všem vyhověti, všem po vůli promluvit.

Byla tedy po žních Kačenčina svatba s Cyrilem Janderou.

Vystrojili ji pantáta Hořil, jak mu bylo kdysi rodiči při ujmoutí gruntu uloženo.

Bylo ještě trochu mrzutosti. Nesvolila Kačenka požádati panímámu Blažičkovu, aby přijela s Johankou svatbu chystati, požádala o to vzdálenou příbuznou a k výpomoci sousedky. Ani Johanku nedbala mítí za družičku, vzala si dvě kamarádky, netajíc se, že Johanku proto nechce, že tato prý po Cyrilovi střáhla, chtěla si ho získati.

Když tento její výrok žebráky, těmi živými novinami na horách, k Blažičkovým donesen, vyjádřila se panímáma Blažičková, že se její sestra může provdati a zajisté provdá na grunt a nebylo by jí třeba a také by jí ani nenapadlo, švagrové ženicha odškloudnouti.

Doneslo, přeneslo se to zase k Hořilovým a pantáta Kačence ostře domluvil.

Kačenka vzdorovala, nechtěla Blažičkovy nechat ani na svatbu pozvati, což se však přece stalo.

Přijeli Blažičkovi s Johankou a malou Aničkou, která se Johanky stále držela. Johanka chtěla posluhovati, ale nemohla k vůli Aničce, která nepoznala, že je tu doma a přes tu chvíli se rozplakala.

Marjána pomáhala v kuchyni a tak

se stalo, že Johanka chvílemi pochovala i malého Tonička.

Smáli se svatebčané, jak že to Johance s těmi děcký sluší, a škádlili ji, že by švagr vdovec daleko maminku pro děti hledati nemusil.

Kačenka se odstěhovala k Janderovým hned večer v svatební den. Blažiček s Johankou, Aničkou a svými dvěma dětmi, které vzali na svatbu, odjel, zanechav svoji panímámu, aby švagrovi Hořilovi pomohla vše uspořádati.

Kačenčina svatba konala se, jak na Horácku zvykem, v úterý. Lidé měli o čem povídati a nevšimli si, co se kde děje.

A tak byla překvapena celá dědina, an měl v neděli po Kačenčině svatbě pantáta Hořil prvou ohlášku s Johankou Blažičkovou.

Že v tom má prsty a jazyk babka Markyta, řeklo se všeobecně. Ale uznávalo se, že Hořil nechybí. Že Johanka dětem po sestře ubližovati nebude, že ty jí zvyknou a že je tak nejlépe.

A Johanka, byť si i vdovce vzala, že se dobře na pěkný, nezadlužený grunt zaopatří, dodal kdekdo.

Kačenka se rozhněvala na bratra, že před ní zatajil svůj úmysl a rozhodnutí.

A an její manžel nynějším švagrovi tu ženitbu schvaloval, vypukla u Kačenky žárlivost, a hned první týden svého manželství zkalila si vádou a neoprávněnými, počertilými výčitkami.

Na svatbu Hořilovu, kterou Blažičkovi Johance vystrojili, mladí Janderovi nešli. Ani večer, když svatba došla, nešla Kačenka k čepení nevěsty, ač pro ni smluvčí dvakráte došel.

Chtěla se Kačenka s bratrem hněvati a hněvala se.

Johanka počala hospodařiti tak, jako by byla u Hořilů bývala již více let. Vedla vše, jak to vedla nebožka její sestra, na kterou stále vzpomínala.

Anička zvykla si záhy říkati Johance místo tetičko maminko a pan-

táta Hořil, když na podzim trhal jablka, téměř ani nevzpomněl, s jakým hořem ořezával z jara kvetoucí větve stromů k ozdobení povozu, na kterém byla odvážena rakev první jeho ženy k věčnému odpočinku.

III

Uplynuly tři roky.

Anička Hořilová chodila již do školy, Toníček běhal jako čečetka, spatře tatínka volal vždy: "Hatou, hy!" pobádaje, aby ho vysadil na koně at' zaprážené, at' v kopírně. Kvetl zdravím a smál se celý den.

V kolébce se smál malý Honzíček. Že tohoto bratříčka poslala jí "maminka z nebička", pověděla Anička kdekomu, jak to věděla od tatínka. Toníček nosil bratříčkovi biče, které mu tatínek z proutků a provázků upravoval, a byl by nejraději s bratříčkem již po dvoře dováděl, kdyby již byly Honzíčka malé nožky bezpečně nosily.

Bylo klidno a veselo v Hořilově gruntě.

Johanka byla dobrou maminkou dítkám po sestře. Byla klidná, nerozčilovala, nehněvala se na děti, promíjela dětské nezpůsoby, netrestala citelně, a žalovala-li někdy tatínkovi, tu potrestanému dítku poskytla nějaký mlsek, jaký měla právě po ruce.

Anička i Toníček pomlsavše si na kousku cukru, perníku, několika sušených švestkách neb líznuvše si syrobu, jak měla pro ně tyto pochoutky maminka ve špižírně pohotově, setřeli ihned slzičky a zapomněli na šlehy metlou.

Tu ale načešly smutné časy.

Bylo to roku 1866. Válka s Pruskem zabouřila na českých nivách, zhouba války donesla strasti, žaly a starosti.

Pantáta Hořil byl právě starostou a měl stále co činiti s obecní správou.

Muselo býti dodáváno obilí, odváděn dobytek, vypravovány příprze.

Hořil osvědčil se starostou moudrým a sousedé si ho pochvalovali.

Přelétla litice války a byla vystří-

dána útrapou jinou. Dostavila se zlá hlíza, objevila se cholera a řádila ukrutně, neúprosně.

Pantáta Hořil v obecním sezení nabádal sousedy, aby hleděli ustanoviti pro případ úmrtí poslední vůli, učinili pořádek k vůli rodinám.

"Nemaluj, starosto, čerta na stěnu," řekl mu jeden starý soused.

Ale Hořil, jak později usouzeno, radil a jednal snad v jakési předtuše. S manželem sestry Kačenky, Cyrilem Janderou, ustanovil se vzájemně za poručníky svých dětí (u Janderů měli dvojčata Cyrila a Metoda) s těmi doklady, že poručník by mohl při případu úmrtí jednoho neb druhého otce vzíti statek osiřelých dětí do nájmu a spravovati je do plnoletí dědiců i v případě druhého provdání matek. A podíly druhých dítek byly též ustanoveny.

Jako z bouřlivých mraků vyletují žhavé, zhoubné blesky, tak zasáhly střely anděla smrti pod klidné krovy.

U Hořilů roznemohli se téměř současně pantáta s panímámou a ve třech dnech, an pantáta skončil, sledovala ho v několika hodinách panímáma.

Měli zároveň pohřeb, a když byly obě rakve na jeden vůz naloženy, plakali lilé, provázějce starostu a jeho ženu na cestě poslední.

Plakali pro nebožtíky a plakali nad dětmi, nad třemi sirotky.

Vedli o pohřbu Aničku manželé Janderovi, Toníčka manželé Blažíčkovi a Markyta s Marjánou střídaly se v nesení Honzíčka.

"Sirotci, hubohy sirotci," litovali lidé.

"Bohatí sirotci," odpovídala k tomu Kačenka.

"Zle jim nebude, od toho jsu já, jářku, streje poručníkem," dokládal Jandera.

Za pěkného, slunného dne uloženi manželé Hořilovi do společného hrobu na Zelené Hoře.

Anička plakala, ale zase se usmívala radostí nad novými černými šaty, jaké žádná z kamarádek neměla.

Toníček se dožadoval strýčka a

tetičky, že chce jet "Hatou, hy" na voze a žádal si bič.

A malý Honzíček se radoval, že je, jak stále opakoval, "Pá", an mu bylo okoli neznámým.

Kačenka způsobila na hřbitově mrzutost, poukazujíc, že snad měl bratr býti uložen k první své ženě.

Byť byl i hněv mezi Janderovými a Hořilovými po jejich svatbě dlouho netrval, nemohla Kačenka přemoci kyselost na švagrovou Johanku, že by jí málem byla Cyrila odloudila. Musel se mít Cyril stále na pozoru, aby švagrovou nechválil, Kačenka nedovedla přemoci zárlivost a z té vzniklou nepřízeň k Johance.

Okřikl na hřbitově Cyril svou ženu, okřikli ji i Blažíčkovi.

Ale Kačenka s hroudami, s třemi hrstkami hlíny na rakve nehodila do hrobu bratra a švagrové to bezpodstatné nevražení — —

* * *

Po pohřbu rokováno mezi příbuznými, co nyní se sirotky. S těmi úbohými, ale bohatými sirotky.

Cyril Jandera prohlásil, že Hořilův grunt dle švagrova ustanovení v poslední vůli najme. Svoje "živobyťi" že bude arci spravovati zároveň.

Po mnohém a mnohém domlouvání se s Blažíčkovými, již nemile nesli, že Hořil neustanovil poručníkem děti Blažíčka, rozdělili se příbuzní o děti, které byly zatím pod dohledem Markytiným a Marjániným v gruntě samy.

Panímáma Blažíčková odvezla si Honzíčka, který měl po otcí vyřknutý podíl, splatný kdysi dědicem gruntu, a po matce na gruntě pojištěné její věno a protivěno; bylť Hořil přikoupil za Johančinu pretenci polí i dobytka a těšil se ve všem dobrému zdaru, bylat' Johanka tak dobrou hospodyní jako nebožka její sestra Tonička. Po té dědily ovšem její děti a byly tudíž méně zámožné nežli Honzíček.

Že mu bude Jandera ročně vypláceti třetinu nájmu, ustanoveno úředně, a Kačenka vykládala kdekomu,

že jsou děti po Toničce vlastně oproti Honzíčkovi zkráceny.

Jako by Johanka byla přišla na Hořilův grunt s prázdnou, jako by nebyla sestrou prvé ženy Hořilovy, tak o ni Kačenka mluvila. A nerada z úst mužových slyšela na ni laskavou vzpomínku.

Přestěhovali se Janderovi do Hořilova gruntu, přivedli svůj dobytek a Kačenka počala hospodařiti sice správně, ale tak hamonivě, že byla brzy za povídačku po celé dědině i okoli. Byli to hlavně Blažíčkovi, kteří vyzvídali na lidech z dědiny, s nimiž se sešli, i na žebrácích a potulných prodavačích, jak ti od dědiny k dědině s drobným zbožím přecházeli, co a jak se vede a děje u Janderů.

Nebyly hezké ty zprávy. Lidé seznavše, že Blažíčkovi raději slyší něco nepěkného, povídali, co slyšeli i co si vymyslíli.

A že Kačenka, jsouc stále pilně zaměstnána, nedávala se se žebráky do obšírných hovorů, ani nedávala almužen, jak si jich někdy vyžadovali, ale jak měla po ruce, tu znívaly ty zprávy nepříznivě.

Dokázali žebráci ukázat u Blažíčků zatvrdlý černý chléb a povědět, že z takového krájí panímáma těm sirotkům po svém bratrovi, kdežto její hošci mají chléb výrazkový s pomazánkou másla i tvarohu neb sýra.

A že vídaly mnohé žebračky, že ti sirotkové jídají místo u stolu na pekelci u kamen z hliněných misek, tu neopomenuly to u Blažíčků sdělit. Dodaly arci, a ne-li, tož přirekla sama panímáma Blažíčková, že jistě řidší polévky a přidáním vody a méně omastěná a posypávaná ostatní jídla, než rodina Janderova.

Lidé z dědiny mluvili o Jandero-vých také nepříznivě. A to proto, že Jandera nasadil do dědiny žida, pronajav jemu svoje stavení, ponechav si jenom k užívání stodolu. Žid použil chlívů za skladiště, měl větší zásoby zboží, kupoval len i obilí, upraviv si všechny přestavby svým nákladem.

A lidé již soudili, že Jandera asi časem židovi svoje stavení prodá, až bude chtít jít na výměnek. Pak teprve že se odstěhuje z Hořilova gruntu, že si zajistí nějaký příbytek vynajde, nějakou chalupu koupí a svoje děti třeba na Hořilovu gruntu nějak usadí, že sirotky po Hořilových z rodného dědičného stavení již nějak vypudí.

Byly to zlé posudky. Zloba stihala Janderovy více, než zasluhovali.

Kačenka při všem všudy nemohla se zbýti myšlenky, že její vlastní děti, zvláště kdyby jich ještě přibýlo, budou mít méně než děti Hořilovy, sirotkové po Toničce, právě ještě méně než Honzíček po Johance, k vůli níž zažila ona, Kačenka, tolik hořkosti.

I to jí vyčítala do hrobu, že sestra její Tonička si ji povolala k výpomoci před ulehnutím v šestinedělí, dokazujíc prý tím, že jí, pantátové sestře, nedůvěruje, že na ni nespolehá. A hlavně prý proto, že jí chtěla namluviti Cyrila.

A za to se počala i na Toničku v hrobě hněvati. A děti po ní stávaly se jí stále méně milými.

Tím méně, ona po necelém roce pobytu na Hořilově gruntě povila dcerušku. Tu počínala Aničce vyčítati, že její Terezka, ač se v Hořilově gruntě narodila, nebude přece "dcerou" z tohoto gruntu, nebude bohatou nevěstou jako Anička.

Dítě ovšem nerozumělo tetiným výtkám, ale tolik porozumělo, že je nemá teta ráda. I malé dítě vždy vycítí krivdu mu činěnou, nerozumí-li zlému smyslu slov, slyší zlobný, vyčítavý přízvuk a jímá nelaskavý pohled a posunek.

"Jo, jo! Ty budeš dcerou, budeš se vynášet a má zlatá Terezka aby šla sloužit za děvečku, tak jako Cyrilek a Metodek za pacholky. Však my tu s pantátou skoro taky jako sloužíme, jsme tak za šafáře a šafárku. A naši zlatí drobečkové aby tu začali taky na vašem sloužit za pasáky a pastvicu," tak nerozumně

vyčítala Kačenka Aničce a záhy podobně i Toničkovi.

A oháněla se často metlou.

Říkávala, že děti se musejí trestat, že trestá svoje též. A macecha že by je byla trestala také. Však že by byla Johanka obrátila a nechala mazlení, až by byla měla více svých dětí.

"Dřu na vás od rána do večera, od jara do zimy, od neděle do soboty," vyčítala dětem.

Toniček se tázával Markyty, proč že ta jeho maminka a tatínek nepřicházejí domů, proč ta zlá tetička je zde.

Jandera dětem Hořilovým neublížil, ale nevšímal si jich, obíral se zvětšeným hospodářstvím, které ho velice těšilo.

Matka jeho vypomáhala v domácnosti, mírně leckdy Kačenku, aby děti po bratrovi neodstrkovala, neukládala jim práci, nabádajíc, aby se přece s nimi někdy pomazlila.

Děti říkaly staré Janderové tak jako její vnukové: babičko a měly ji rády. Seznaly, že smýšlí s nimi dobře.

Ale Cyrilek a Metodek dovedli Aničce a Toničkovi povědět, že to není jejich babička, že patří jim, že je Janderová.

"Vy nejste naše," říkávala dvojčata k sirotkům a tato nelaskavá slova byla tím častěji opakována, čím byly děti větší.

Stará Markyta ochraňovala sirotky, jak mohla. Pomáhala Aničce dělati míchanice pro drůbež, což jí bylo tetou uloženo, a hleděla Tonička včas odvolati, chtěl-li si hrát s bratráčky s jich hračkami, aby mu neublížovali a pak na něho ještě nežalovali.

"Nemáte ho šidit, je sirotek," řekla kdysi Markyta dvojčatům.

"Bohatej," řekl Metodek a Cyril to opakoval.

Slyšeli to slovo asi od matky.

Markyta se zamyslela. Vzkázala po několika dnech po známé své žebráčce, kamarádce, jak si s ní říkaly, panímámě Blažickové, že by se

měla přijet na Aničku a Tonička podívat, však že je již přes rok neviděla.

Zanedlouho povídala jiná žebračka panímámě Janderové, že Blažíčkovi dostali vzkaz, aby se přijeli na sirotky podívat. A že Blažíčkovi myslí, kdovi jak se se sirotky neděje. Ale že nepřijedou, že vždyť jsou s Janderovými v hněvu. A že nedbají se udobřit, však že se dětem nesmí ublížit, že nesmějí býti ošizeny, o něco připraveny, že snad se pantáta Jandera co poručník o ně spravedlivě a upřímně stará, tak jako oni o Honzíčka.

Nebylo nesnadno se dopátrati, od koho vzkaz pocházel, a výsledek byl, že se stará Markyta musela z gruntu stěhovat.

Odcházela s pláčem, loučíc se se sirotky, vyslovila tisícera litování nad nimi a přála jim, aby vyrostli, že se bude za ně modlit.

"Snad si nemyslíte, že jim namícháme, abychom dědili?" zakřikla ji panímáma.

"Nevěsto, nehřešte," napomenula ji tchyně.

"Huž jen táhněte, Markyto, at' neděláte víc pokusení, nežlivá je potřeba," vykazovala panímáma Markytu a ta se belhala o své hůlce z gruntu, kde po kolik roků pobyla. Odebrala se do své rodné obce do pastoušky a hodlala opět choditi po žebrotě.

Zanedlouho po Markytě odešla od Janderů i Marjána.

Zastala se kdysi Tonička, který rozbil hliněný, krejcarový hrneček a byl za to od tety bit.

Rekla Marjána panímámě, že ona sama mohla ten hrneček také rozbít, ostatně že ta věc nemá duši. A své děti že by jistě za to nebila.

Panímáma se rozzlobila a dala Marjáně výpověď. Odešla Marjánka k rodičům a brzy našla místo v té dědině opět u Blažíčků, kde povídala celé kroniky o těch ubohých, bohatých sirotcích Hořilových.

* * *

Honzíčkovi se vedlo u Blažíčků lépe než Aničce a Toničkovi.

Měli u Blažíčků také již čtyři děti, ale že panovala v grunte stále dobrá vůle, měl se Honzíček dobře. Metla tu byla skoro jenom pro strach. Chtěla-li panímáma vyplácet, utíkaly děti za tatínkem. A chtěl-li trestati pantáta, tu se panímáma přimlouvala, malé vinníky pobádala k odprosbě, a byla-li výplata přece, tu nějakou mlskou potrestané uchlácholila.

Honzíčkovi nesměly větší děti ubližovati, nesměly ho škádliti, bráti mu hračky, musely mu ustupovati.

A co byla Marjána opět ve službě u Blažíčků, tu se stával Honzíček den ode dne rozmazlenějším, ana Marjána mu kde a jak jen možno bylo o zemřelých rodičích vyprávěla, litujíc ho, že jest sirotkem. A neopomíjela dodávati, že sirotkem bohatým, kterému nikdo nic zadarmo nedá, který dostává ze svého dědictví peníze, koupí si jednou nějaký grunt a bude pantátou.

Byly to nerozumné řeči, a kdyby je byl pantáta Blažíček zaslechnul, byl by je jistě Marjánce zakázal.

Když počal Honzíček choditi do školy, vdala se Marjána za čeledína a Blažíčkovi je přijali do pazderny.

Všecky Blažíckovy děti chodily za Marjánou a Josefem, jejím mužem, do pazderny, Honzíček pak tam měl svoje Brno, jak se říká.

Marjána mu povídala o rodičích, povídala mu pohádky, zpívala mu písničky a že neměla pro něho k podání nějaký mlsek, měla ten nešťastný nápad, že mu leckdy podala zavdati kořalky, jak ji mužovi, který dřvařil, kupovávala.

Pazderák Josef nebyl pijákem, ale rád si té "šedé" pro posílnění, jak říkal, zavdal.

Když se počal třetí len, tu selky, které si Blažíckovu pazdernu zamluvily, donášely pazderákovi i jeho ženě zavdanou, pazderačce kořalku trochu lepší.

A pazderačka Marjána hleděla poskytnouti toho, jak mínila, vzácné-

ho mlсу Honzíčkovi, nabádajíc, at' to nikomu nepovídá.

Honzíček nebyl zdrav. Byl rozmazlen hned od Markyty, vybíral si v jídle a panímáma Blažíčková mu přála. Však měli z hocha užitek, ač mu část peněz, Janderou vyplacených, ukládali, přebývalo vždy přece nad sirotkovy potřeby.

Pošetilá Marjána navedla Honzíčka, aby si tetičce stěžoval na nějaké bolení, že mu jistě dá tetička zavdati rosolky. Věděla, že panímáma vždy mívá doma kmínku i skořicovku, pro pantátu hořkou a alašku pro lecjaké nedoléhání.

Panímáma poskytla Honzíčkovi častěji té "medicíny", které svým vlastním dětem odpírala. Však ty zdravím jen kynuly a panímáma správně soudila, že by jim lihovina nebyla zdravou, říkajíc, že by byly prý tuze bujné. Ale spíše proto, aby děti nějak nepověděly, jaké mamínka má "dobroty" v lahvích a plucarech v komoře.

Že přibledlého, slabého Honzíčka rosolka posiluje, věřila panímáma zcela upřímně.

Stará Markyta, která se občas k Blažíčkovům dobelhala a třeba týden zde směla zůstat, také mívala v lahvičce, kterou nosila v kapse spodní sukně, vždy svoji "posilu", trochu kmínky nebo punče, arci sprostšího druhu, a zvěděvši, že Honzíček rád, poskytla mu té "dobroty" též.

A tak hoch chřádnul vlastně bez nemoci a Blažíčkovi se mrzeli, že se řekne, že na něho špatně dbají. S lékařem se poraditi jim ani nenašlo. Spíše mu vařila panímáma dle rady sousedské všelijaké byliny, jichž odvar s nějakou kořalkou smíšený Honzíček rád pil.

Vždyť se mu mohlo koupiti, vždyť to byl bohatý sirotek — —

IV

Již chodil i Toníček do školy a Blažíčkovi s Janderovými se posud hněvali. Vyhýbali se jedni druhým při náhodném setkání o trhu neb jar-

marku ve Žd'áru. V kostele se nevidali. Blažíčkovi, majíce do Kláštera (zámku Žd'áru) dále, nejezdili tam leč o poutích, docházeli raději do bližšího jim Vojnova Městce.

Stalo se, že byly obě rodiny zvány na svatbu v příbuzenstvu. Aby se nesetkaly, odřekly obě.

Vždyť se u nás v horách říká a zachovává, že svatby, křtiny a pohřby mají smířiti všecky hněvy.

Nesmířila příbuzné svatba, o narození dětí (u Blažíčků se též dostavil příchovek, holčička) si nevzkázali, a tak hněv na svých šerých křídlech neodlétal.

Tu ale zavítala pod krov Hořilova gruntu smrt. Zemřela stará Janderová a tu uznali Janderovi, že by přece bylo záhodno Blažíčkovům vzkázati, at' již přijedou nebo ne.

Mínili Cyril Jandera, že by bylo dobře, kdyby došli, aby viděli, jak jest grunt v pořádku. A aby viděli děti po Hořilových, s kterými to v pořádku nebylo. At' prý lidé nedonesou a nepomluví hůře, než jest potřeba — —

To byl náhled Cyrilův a Kačenka dosti ochotně souhlasila, míníc, že při pohřbu budou se příbuzní ostýchat i svěsti vádu.

Však jí bylo trapno pomysli, co řeknou, až uvidí děti, ty ubohé sirotky, kteří byli vlastně ubožejší, než někteří sirotkové po lidech úplně chudých, na milosrdenství soucitných dobrodinců odkázaných.

Toníčkovi se přihodila zlá nehoda.

Jda v zimě ze školy a porážíže, podjížděje se na klouzačkách s rozpuštěnými kluky, upadnul a zlomil si pravou nohu.

Byla to zlá zlomenina, roztržila se kost v holeni a hošík teprve k jaru mohl se učít choditi o berličce.

Blažíčkovi se to nedozvěděli, chodilo v zimě toho roku zvláště tuhé a třesuté málo žebráků přes pole. Také Janderovi hleděli to utajiti. Říkalo se, že hoch stůně, čehož si lidé tuze nepovšimli.

Hoch dlouhým ležením zeslabený

chřádnul a stará Janderová mínila, že dostává úbytě. Však ho nejvíce sama ošetřovala, Kačenka neměla k tomu trpělivosti a času.

Dostavit' se záhy po Terezce Vojtíšek a bylo arci s ním dost práce.

Anička byla, jak v dědině říkali, lacinou chůvou. Ale bylo líto na ni pohleděti. Od chování vysedla jí lopatka, počala křivě růsti a byla již hotovým mrzáčkem a k tomu stále zamklá a posmutná.

Blažíčkovi se zhrozili nad oběma dětmi.

A prohlásili, že jich u Janderů ne- nechají. Bez vády, ale vážně a určitě vyslovil pantáta Blažíček, že se obrátí k vrchnoporučenskému úřadu a že bude Jandera přinucen poručenství složiti. Že to převezme on sám a děti k sobě vezme.

Kačenka však hněvivě namítala, že za neštěstí nemohou, že by Toníček též u nich byl mohl přijíti k úrazu a Anička býti mrzáctvím postižena. Že chovají děti i menší třeba kodík děcek po sobě a ničeho se jim nestane.

A Cyril poukázal, jak Honzíček špatně vypadá, že jest také jako přibblý, tupý, neodpovídá, jsa osloven, bez příčiny se rozplácě nebo rozesměje.

Panímáma Blažíčková našla pro to omluvu a důvody. To že asi jest tím, že rodičové, jak dokazuje jejich smrt, byli zdraví a silní jen zdánlivě, neboť neodolali choleře, z které se pozdravilo mnoho slabších a hůře živených lidí; a nejsouce sami zdraví, že přivedli to dítě na svět již neduživé. Že má přece Honzíček obsluhu lepší než její vlastní děti, a ty zase jsou jako Turci.

Bylo dáno od sousedů, již byli tomu jednání přítomni, panímámě za pravdu, Janderových se nezastal nikdo...

Blažíčkovi si děti odvezli a ty rády jely se strýčkem a tetičkou, těšíce se, že budou pohromadě s Honzíčkem, který je arci nepoznal.

Ale že jest "jejich" — "náš Hon-

zíček", volala Anička a Toníček to opakoval.

* * *

Nastal nepěkný soud. Jandera musel složiti poručenství. Dlouho se táhlo srovnávání majetkových poměrů a sotva se skončilo, nastalo zanedlouho jednání jiné.

A to o dědictví.

Toníček a Anička okráli poněkud u Blažíčků, kde bylo klidno a vřídno.

Blažíčkovi sháněli lékařskou pomoc.

Leč Toníčkovi bylo lze již jenom uleviti. Úbytě ho domořily, než přišla zima. Pohřben byl do hrobu své matky.

Dělili po něm bratříček se sestřičkou. A než bylo to jednání skončováno, chystali Blažíčkovi pohřeb Honzíčkovi, který dochřádnul tak jako květina špatně pěstovaná.

A zase bylo úřední jednání a rovnání. Dlouhé, neutěšené, z něhož vyplynuly mezi příbuznými Horilových nové sváry a hněvy.

Anička byla jedinou dědičkou Horilova gruntu a všeho jmění.

Pantáta Blažíček zůstal jí poručníkem.

A přičinil se, aby švagr Jandera musel ustoupiti z nájmu Horilova gruntu.

Stalo se tak a Janderovi byli tak rozmrzení, že se jim, jak říkali, za jejich přičiňování se k vůli těm sirotkům dostalo takového zneuznání a nevděku, že se rozhodli se odstěhovati.

Prodali svoje stavení židovi, který si to líboval, pole rozprodali, jak se hodilo, a zakoupili si chalupu, také "živobyti" ve vzdálené dědině až na Přibyslavsku. Odstěhovali se, ani se v dědině nerozloučivše.

Blažíčkovým a Aničce vzkázali hněv nadosmrť.

A Blažíčkovi i jménem Aniččiným jim též.

Bylo mnoho pohoršení z těchto ne- svárů mezi příbuznými tak blízce spřízněnými a lítováno těch bohatých sirotků, jimž nepřineslo to vel-

ké dědictví po rodičích žádného štěstí.

Že u docela cizích lidí by jim bylo bývalo snad lépe, řekli, kde kdo o tom mluvil a slyšel.

* * *

Anička Hořilová přece vyrostla v dosti statnou dívčinu vzdor zkřivené páteři a vysedlé lopatce.

Teta Blažičková ji vychovala v dobrou hospodyní, takže byt' i sama méně pracujíc, dovedla poručiti, práci nachystati a řádně dohlédnouti. Oplatila teta na Aničce, co nechtíc na Honzíčkovi zavinila.

Majíc kolem sebe přízeň a lásku, stala se dosti veselou. A zbožnost, kterou jí teta vštípila, umožnila jí snášení té tělesné vady.

Dorostla a čekalo se v celém okolí, kdo asi se k ní jednou na Hořilův grunt přižení.

Ten vzal Blažíček z nájmu, když byly Aničce dvacet dva roky, a opravoval stavení.

Stálo to dosti peněz, ani byli již i Janderovi žádných oprav nepodnikali.

Peníze zde ovšem byly, jak z nájmu ukládány, byt' i všecka úřední jednání dosti stála.

Dočkali se lidé, že byla v Hořilově gruntě svatba.

Veselá a hlučná.

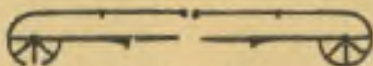
Vdávala se Anička za svého bratrance, Blažíčkova syna Prokopa, a kterým si od dětství přála.

Pomluvili lidé Blažíčkovy, že tak dovedli získati jmění poručenky-neteře pro svého syna, ale přece uznáno, že strýc-poručník jinak z poručenství netěžil.

Mladí manželé hospodařili dobře a žili ve svornosti.

Dostavily se dětičky, zdravé, nespínivše obavy mladé panímámy, že by snad mohly po ní poděditi její vadu, nedbalostí tetinou vzniklou.

Však jim malým i dorostlým vždy vypravovala, jakými byli její bratři a ona, byt' bohatými, přece velice ubohými sirotky.

Nejdelsí řeky,

největší jezera a nejvyšší hory

Kdyby se řečiště řeky Mississippi prodloužilo asi o 125 mil, mohly by se touto řekou Spojené státy rozdělit od moře k moři. Délkou předčí tuto řeku pouze jeden z jejích přítoků, řeka Missouri, která je však jen o pět mil delší a je pátou největší řekou světa.

Mississippi je téměř o 210 mil delší nežli evropská Volha a o 820 mil delší nežli je Dunaj. Americká řeka Potomac je asi stejné délky, jako je francouzská Sekvana nebo italská řeka Pád, a dvakrát tak dlouhá jako je anglická Temže. Rýn a Labe jsou téměř o jednu třetinu kratší, nežli je Mississippi.

Michiganské jezero v USA rozlévá své vody na ploše 22.400 čtver. mil, čili po trojnásobné ploše největšího jezera evropského Lagoda v Sovětském svazu anebo na stonásobné ploše ve srovnání s jezerem Ženevským a Bodamským ve Švýcarsku. Švédské jezero Vanern je pouze o málo větší nežli je Velké solné jezero v americkém státě Utah.

Největší kavkazská hora Elbrus převyšuje nejvyšší americkou horu Mt. Whitney v Kalifornii o 4.000 stop; taktéž Montblanc je o tisíc stop vyšší, nejvyšší vrcholek Pyrenejí je však o 300 stop nižší.

Náš dědeček

Napsal Vítězslav Hálek roku 1863

SLÝCHAL JSEM často, jako by venkov nebyl šťastně voleným předmětem povídky; že tam vládne jednotvárnost v životě; mra-vech, ve všem; osoby života venkovského že zajímati nemohou, poněvadž není rozmanitosti v nich. Jsou-li takových náhledů též někteří mezi mými čtenáři, prosím, aby úsudek si ponechali až na konec naší povídky. Jet' možná, že by je naše vypravování vedlo po jiných cestách, kde forma života není sice tak pohyblivá jako v městě; avšak člověk ve svém jádru se městskému docista podobá, neboť jest člověk vždy zajímavým, pokud jest člověkem, a štěstí se právě tak málo váže na venkov, jako na město. Leč nechci úsudku jich činiti násilí.

My byli ještě "drobná mrňata", když nás otec vodil k dědečkovi. Dědeček bydlel asi hodinu cesty od nás; bylo tedy velikou událostí, když nám otec řekl, že tam půjdeme. Moudře nám to pověděl vždy týden napřed, a pakli jsme byli neposedami po celý čas a každý den si něčeho utržili, dělali jsme zajisté po celý týden dobrotu, řeklo-li se nám, kam půjdeme za týden.

Tak se také stalo, že jsme měli jíti o sv. Vavřince k dědečkovi na pout'. Pout' ta připadá na začátek srpna, kdy kohouti začínají brzy po půlnoci zpívat a slunce ještě velmi časně vstává. Ale dříve ještě nežli ti kohouti, probudili jsme se my děti ze spaní. Než první kohout zakokrhál, byli jsme již oblečení, a než se sluníčko ukázalo, seděli jsme již upraveni před stavením na prahu, těšíce se, že půjdeme k dědečkovi na pout'. Rodiče spali ve vedlejší světnici a

my se tak tiše vykradli ven, že neměli o naší tajné výpravě ani zdání. Jaké to bylo leknutí, když matka přišedši nás budit, našla postele naše prázdné a po nás ani známky! Slyšeli jsme nářek a volání, matka běhala po světnici a po dvoře, všude nás hledali, později i ve studni: co zatím my se k sobě tlačili jako kuřata a ani nedýchali z bázně, aby nás matka nenašla a my hned z rána něčeho neutržili; neboť byl již nářek veliký.

Napadne matce, aby se podívala na náves, zda najde tam nějaké stopy po nás. Otevře dvěře a my se ještě více schoulili k sobě. Matka div nás nezadusila radostí, když nás spatřila a my jí pověděli, že už chceme jíti k dědečkovi na pout'.

"Vždyť ale nemůžete jíti bez snídaně," pravila, vedouc nás opět nazpět a záříc radostí, že ty teskné mraky tak brzy přeshly.

Což my rozuměli tenkrát snídání! My bychom byli šli třeba o půl noci; však by nám babička byla dala snídání, až bychom k ní přišli!

My pomáhali matce vařit snídání, dmýchali jsme do ohně jako kováři, jen aby byla dříve hotova, spálili jsme si jazyky horkou kávou, jen aby bylo dříve posnídáno, a vůbec prováděli jsme vše, jen abychom se již vydali na cestu.

Konečně jsme šli.

Otec náš byl pedagog. Nikdy nenechal naši mysl zaháletí, vypravuje nám věci, jež pochopiti jsme právě byli schopni. Otázkám našim se nevyhýbal s odpovědí, jak to často vídáme, a třeba jsme byli v otázkách k neunavení, byl on taktéž neúnavným s odpověďmi. A tu nám vyprávěl, kterak již babička na nás čeká, že nám přijde co nevidět naproti,

talíř koláčů v jedné a v druhé ruce talíř višní, které bývaly dosti vzácný. My si babičku ještě dále domalovali; musela mít také něco v kapsářích pro každého, panáka, cukroví a jiné. A konečně jaká by to byla babička, aby nenesla také něco v klíně? My sice nevěděli, jak to vše pobere, ale když byla naší babičkou, musela dovésti všecko.

A tak jsme také v každé ženské, kterou jsme spatřili v dálce, uviděli přicházet babičku i s talíři i s plnými kapsáři. Ač byla ještě čtvrt hodiny od nás, my viděli na vlas všecko dopodrobna, jako by se vedla již s námi. Usmívala se na nás, hladila si šedivé vlasy, a jen co přijde k nám blíže, vezme nás každé za jednu ruku a poví nám, co snad ještě ani otec nevěděl, když jsme se ho ptali.

Ale jaké bylo naše ustrnutí, když místo vlídné babiččiny tváře jsme uviděli jinou, chladnou, zcela neznámou! Ne, takovou bychom nemohli milovat, a třeba měla všecky kapsáře plny a v každé ruce dva talíře.

A nyní se nám musel zodpovídati otec: kterak on nemohl rozeznati z dálky, že to naše babička není, když my jsme to rozeznali hned, jakmile se k nám jen trochu přiblížila, a my přece ani polovic toho nevěděli, co věděl otec? Ten se začal omlouvat, že se zmýlil, že to bude ale tamhle ta, která právě přichází na vršek. Děti se lehce spokojí, jakmile myslí, že najde nový předmět. A tak i my rozeznávali s celou silou mladé obrazotvornosti opět vlídnou tvář babiččiny v osobě, která se blížila k nám.

Když ale i ta nám byla zcela cizí, počal otec omlouvat se tím, že jí bezpochyby u vsi vypadly talíře z ruky; ona že se musela vrátit a že jistě ji spatříme, jakmile do vsi přijdem.

A my ji spatřili jistě; ne sice, kterak nám přichází vstříc, ale doma, v sednici, okolo plotny. První uvítání zdusilo v nás všechny otázky, a když teprve za chvíli jsme se ptali, proč nám nepřišla naproti, povídala,

že právě chtěla strojit se na cestu, an jsme my vešli do světnice. Na stůl ale přinesla hnedle koláče a višně, a my prohledali i její kapsáře, v nichž vždycky něco bylo již uschováno pro nás.

Co my zatím pojídali, vzala ona do ruky s kamen talíř, a utírajíc ho zástěrkou, stavěla se ustavičně na prsty nohou, tak jako by si poskakovala. Toto poskakování dělalo z ní ještě skoro mladici, a měla je v obyčejí vždy, když nám něco delšího vypravovala. Taktéž talíř utírala ne snad, že by toho byla potřeba, ale že to byl její zvyk.

Dědeček byl trochu churavý na jednu nohu; a tu seděl vždy na posteli, nohu tu máje na nízké stoličce. Šaty nosíval po staročesku manšestrové; ty měl vždy o pouti nové a nepřestal je nosit, až zase nová pout' mu je vyměnila za jiné. Že byly šaty ty vždy barvy černé, odrážely se od nich velmi patrně jeho šediny. Vlasy ty měl vždy napřed ustříhané krátce, vzadu však byly dlouhé, takže mu visely až přes límec manšestrové kamizoly.

Dědečka jsme si všímali teprv až pak, když už jsme s babičkou byli docela hotovi. Tu teprv jsme šli k němu, vypravovali mu, co již umíme ve škole, kdo z nás umí dělati nejlepší píšťaly, kdo vyhraje s míčem a podobné věci, kterým se dědeček vždy usmíval. Na to jsme dostali každý po nějakém groši od něho na mlsky, a nám se zdálo pojednou, že i dědeček má něco při sobě, co se nám dětem líbí, ač je to něco zcela jiného než při babičce.

Nyní ale již jsme neměli v světnici co dělat a tudíž také žádného stání. Hajdy tedy na dvůr!

Dědeček měl velký statek a ve dvoře toho bylo dost a dost, co jsme se hned jali prohlížet. Tu jsme prolezli stáje a pozorovali, kterak se spravila šimla, tam zase, že má plavka málo podestláno. Hnedle na to jsme navštívili králíky a plašili je po celém dvoře; pak jsme prolezli holubníky, stodolu, špejchary i loubí,

a dříve než minula hodina, udělali jsme si s šedivým psem Vořechem již známost takovou, že nám prováděl kotrmelce zcela zvláštní, a my jej přiučili za ten čas věcem, na které v celém statku nikdo za celý rok byl nepomyslel.

Nyní se scházeli také ostatní příbuzní, stýčkové, tety, jich děti a tak dále. Tenkrát se líbaly ještě všem starším příbuzným ruce; to se také vždy vystřídalo, jakmile nová rodina přišla, a při tom kápnul od každého strýčka nějaký groš na mlsky. Měli jsme za to, že se jim ruce proto líbají, aby ukázali, že se na poutě musejí brátí drobné.

A teď se staly z mládeže hned dva tábory. Děvčata k sobě, aby si prohlížely šaty a jak má každá upletené vlasy, a my hoši k sobě, abychom se poradili o věcech důležitějších.

Tu začalo rokování, jaká kde zná který hnízda, kolik vajíček snese pěnka, jak si dělá hnízda koroptev; která mladátka mají žluté zobáčky a kterak vypadají vajíčka slavičí. Někteří znali také již hnízda kukaček, ba i hnízda stračí, a ti byli mezi námi zvláštního podivení hodni.

Přišly na řadu ptačí skřínky, jež každý z nás uměl dělat; a tu byl hrdinou ten, kdo nejvíce ptáků již chytil, a největším ten, komu se podařilo chytit palečka. Tím objevil, že je v skřínkách mistrem, neboť paleček proleze i malou skulinou v skřínce.

Šedivý Vořech také poslouchal; a tu jsme jej chytili za obě uši a prováděli s ním věci, jimž jsem ho byl naučil, než ostatní ještě k dědečkovi přišli. To přivedlo do nás život; my za malou chvíli zanechali Vořecha a tahali se jeden s druhým, perouce se napořád. Tak měl každý nejlepší příležitost dokázat, čemu se byl od poslední pouti naučil a kdo je z nás "kosem".

Padla-li někdy přitom silnější rána, aneb-li se ukázala krev, na to se nedbalo. Beztoho jsme věděli, že

jakmile přijde pračka do tuhého, objeví se na prahu otcové i s morálkou, ač jsme o poutích u dědečka měli zvláštní volnost. A kdyby i otcové byli přišli s živějšími důkazy lásky otcovské, věděli jsme, že nás vezme do ochrany babička. O pouti bylo i naše svědomí velmi krotké.

Po pračkách se obyčejně lidé smíří, aby se pak prali znova, ale jiným způsobem. Tak i my. Zanechali jsme prolévání krve a rozstoupili se na dva tábory, abychom sekali penězi o zed'. Hra ta nás bavila nejvíce, neboť sáhala do živého. A kdo nejvíce prohrál, byl pak rád, nerozhněval-li si v předešlé práci příliš otce; neboť strýčkové nedávají dvakrát po groši, tu již musí dosázeti otec.

Když jsme tak již dopoledne byli všeho užili do unavení, co se ve dvoře provést dalo, nepouželi jsme se pranic, když nás dědeček volal k obědu. Tu se vždy objevil na prahu v průvodu svých synů, našich to strýců, otců, a mustroval svoje vnoučata. Kdo měl ránu, zakrýval si ji, kdo prohrál, lichotil se k otci, a kdo si byl jist, potýkal se ještě s Vořechem.

Vešli jsme do světnice a tím také přestalo naše právo dováděti. Rozsedli jsme si po koutech a seděli tiše. Ale i naši otcové nevedli rozmluvu, a dědeček, který byl silný kuřák, poopravoval ustavičně dýmku a nechtěl se jaksi mnoho ohlížeti po nás.

Babička kutila u kamen, talíře a lžíce cinkaly a my jim pomohli rachotit i vidličkami. Ale nechtěla se na nás více jaksi usmívat. Dítě má v tom ohledu zvláštní pud; rozezná velmi snadno, co se děje upřímně a do čeho se jen tak nutíme. A tu jsme my děti se nemusely teprve ptát, abychom se dověděly, že se něco velmi podivného vaří u starých.

Po chvíli dosti dlouhého mlčení pravil dědeček:

"Nu, dávejte již na stůl!"

Dědeček totiž naši babičce vždy vykal.

Babička se počala omlouvat, že

se nedá oběd tak snadno postavit na stůl, jak se myslí, že má ještě to a to koření utlouci a podobně.

Dědeček začal ještě častěji si popravovat dýmku a dýmal, že nám skoro zmizel za oblaky kouře.

Otec nám říkával, že to nevěstivá při něm nic dobrého.

Na to se započínalo mluvíti to a ono; ale při všem bylo patrné, že se jen mluví, aby se vůbec něco mluvilo, a takový hovor se nedařivá, poněvadž nejde od srdce. Všechněm tane ustavičně na myslí předmět, jež se snaží zamluviti, a proto se svědčí a kývá a odpovídá jen tak ze zvyku, až vážne zase vše.

"Tot' dnes ten oběd nějak práce stojí," pravil zase po chvíli dědeček.

"Vy máte vždycky něco," odpověděla babička a jen se otáčela okolo kamen.

"Tot' se ví! At' se učí chodit včas!" řekl dědeček a počal opět dýmati náramně.

"To právě dnes víte, že nepřichází; jindy si toho sotva všimnete," odpovídala babička.

"A uvažte si ho na krk!" řekl nevrle dědeček.

"Však je můj syn, a kdybych já se ho nezastala, vy se ho nezastanete jistě!"

Ted' jsme si teprve my děti povšimly, že strýce Jana jsme posud neviděly. A o něho se tu jednalo.

Strýc Jan byl dvaadvacet roků stár, v době, kdy si hoch hledá nevěstu, zvláště má-li ujmouti statek. A dědečkův statek byl už tak dobře jako Janův.

V tom přišel ze sousední vesnice nádvorník ze statku a pozdravil.

"Vítám vás, Krejzo," uvítal ho dědeček. "Copak nám nesete?"

"Jeníček vám vzkazuje, že dnes k obědu nepříjde; zůstal u nás při obědě," vyřizoval Krejza.

"Řekněte mu, buďte tak dobrý, Krejzo, nepříjde-li dnes k obědu, že již více nemusí chodit domů," pravil skoro zcela chladně dědeček.

"I ne; nevyřizujte nic, není potře-

ba. Proč by tam nemohl zůstat při obědě!" omlouvala ho babička.

"Proto, že nechci; jen buďte tak dobrý a vyříd'te mu to tak, jak jsem vám řekl," pravil dědeček ještě určitěji.

Krejza odešel.

Otec můj a strýcové začali strýce Jana omlouvati.

"Však já vím, co dělám," odpověděl dědeček zkrátka. "A ted' dávejte na stůl. Kdo tu není, však podruhé přijde dříve."

Dalo se na stůl. Dědeček se obyčejně modlival před obědem nahlas; ale dnes jako by více byl odříkával modlitbu ze zlosti.

Byl to divný oběd. Do řeči se nechtělo nikomu a do jídla také ne. Nám dětem se zdálo, jako bychom seděly u stolu více z trestu, a kdybychom byly věděly jak, byly bychom utekly na dvůr vesměs, aniž bychom dbaly jídla. Než otcové a matky si zvláště při návštěvách zakládají na tom, umějí-li jich děti při stole již sedět. A tu se nám všim právem zdálo, že si můžeme pak dvakrát směleji vyhodit z kopýtka, zůstanem-li tiše a zdvořile u stolu.

Co tak sedíme asi půl hodiny za stolem, vstoupí do světnice Jan.

Všichni vstali a vítali se s ním na přátelský způsob. Ale vše to se odbývalo jaksi nuceně, anebo lépe s jakousi neznámou bázní, jako by za každým políbením stál bodák. Při tom se nic skoro nemluvilo; ptali se jen tak ze zvyku, jak se má, co dělá a tak dále. Strýc Jan odpovídal úsečně; na jeho čele byl jakýsi vzdor a očima více hledal zem, než kohokoli z nás. Tak nám dětem na naše pozdravení ani neodpověděl, a nám ani na mysl nepřipadlo, že bychom od něho mohly také dostati groš na mlsky.

Sedl ke stolu, babička mu dala na talíř polívku, ale strýc Jan se jí ani netknul.

"Vida, vida pána!" řekl dědeček s úsměskem, jaký mu býval přirozený. "Inu ovšem, když člověk jinde nakrojí, pak mu doma nechutná."

"Zvláště, když se do něho nasype takového koření," odpověděl strýc Jan a podepřel si rukou hlavu.

Dědeček na to umkl, ale ruce se mu trásly. Krájel právě nějaké maso a nůž mu sklouzl přes talíř. Dědeček se sice na strýce nepodíval, ale viděl zrovna, co dělá.

"To jsi se tak naučil sedět u Kubišťů?" pravil za chvíli jakoby lhostejně.

"Vždyť já zde nemusím být, abyste se na mne nemusel dívat," pravil strýc Jan, vstal od stolu a odešel ze světnice.

Dobře, že odešel. A štěstí pro něho, že děteček pokulhával na jednu nohu. Nevěděl sice, že drží v ruce nůž, ale jistě že tím, co by byl nejdříve dostal do ruky, byl by se hnal za strýcem Janem. A snad by byl i za ním běžel, kdyby jej ostatní byli nezadrželi.

Babička celá trnula, ale věděla, že není teď rádně promluvit slova. Nám dětem ale nebylo děle do sezení; jakobychom si byly daly slovo, rozutíkaly jsme se na dvůr a dále se nestaraly o to, co se děje ve světnici.

Strýce Jana jsme ještě právě zahledly, jak vychází ze vrat. —

Odpoledne jdou se probít ty groše, jež skápnou od strýců, do hospody k poutové bábě. Hoši, majíce mlsky, nestarají se o celý svět. Já ale viděl dobře, kterak strýc Jan si dává hrát písničku za písničkou, kterak pije, tančí víc, než kdo jiný.

K večeru se vyhrnulo všechno z hospody. Děti napřed, muzika za nimi, za muzikou strýc Jan, doprovázen veselými hochy, a v pozadí báby. Strýc Jan se dal totiž doprovázeti hudbou domů, což dělávají zámožní a veselí hoši obyčejně teprve k ránu. Že to ale se dalo večer, byla celá ves na nohou. Strýc Jan vejskal a muzika musila každé takové vyvejsknutí doprovázet.

Před dědečkovým statkem stáli všichni hosté. Dědeček se trásl na celém těle.

"A nyní zahrajte, až to uslyší v

sousední vesnici u Kubišťů!" rozkřikl se strýc Jan a zavejsknul, až se o něho báli.

Dědečka museli odvést, ze strachu, aby se nad strýcem nezapomněl, a strýce Jana měli co chlácholit, aby se utišil. Muzikantům dáno dobré zpropitné; ti odešli do hospody nazpět, lidé za nimi — ale věc ta, o které právě vypravují, byla již v lidských ústech.

Strýce Jana uložili do komory. Zavřeli dvěře na zámek, aby se dědeček nedověděl, kde jest.

* * *

Bětuška Kubišovic krmila drůbež. Nejprve přišel kohout a vybíral si dobré kousky; nejlepší ale dával jedné slepičce, která mu byla přede všemi milá. Ostatní slepice krákoraly, že to jeho žena. Však ale ty ostatní také nelenily; skákaly Bětušce po rukou, ramenu, po klíně, a žalovaly ji co dobré známé, že je kohout šidí, hledě si jen jedné, a ony přece všechny že snesou každodenně po vajíčku. Bětuška jim byla soudcem; lála kohoutovi nesvárníků a dovolila slepičkám, aby si z jejího klína vybíraly po drobtech a zrnku.

Ale ty slepičky byly jako děti; ukaž jim přívětivou tvář a něco k smlsku, nespustí se tě. Dokud to šlo, byly by nejradši dostaly všechno samy. Bětuška je nazvala nenasyty a poslala je k šípku. Slepičky odskočily krákorajíce, lichotily se ke kohoutovi, a měly ještě dlouho co žvatlat, že nejsou o nic horší než kohoutova žena. Věděly toho tolik na ni, i nevěrnost jí vytýkajíce, že až sám kohout přestal zobat, hřeben mu naběhl a on změřil je pohledem jako kantor žalobnické děti.

Avšak nezůstaly dlouho samy. Přiletěla k nim i ptačí aristokracie, která bydlí o patro výš, kde každý má zvláštní pokoj: přiletěli k nim holubi. Kde bylo něco k snědku, zapomínali holubi na svůj vznešený původ. Jen jeden, boblák, tam cosi vrkal o předcích a kolik z nich kdo nosil hvězd. On že jest z lepšího

masa a z lepšího droždí než drůbež slepičí, a jenom proto, že jim chtěl čest prokázat, snížil se k nim, aby s nimi pojedl. Necht' prý jdou mu z cesty, aby on zasednuv na první místo, ukázal jim, kdo jest. A bral jim zrnka od samého zobáku jako pravý poberta, jak mu Bětuška přezdívala. A ještě pak neměl pokoje; hádal se, až mu slepice upustily několik pírek, jež on pak kázal zanést do holubníku.

To bylo před rokem 1848; slepičky neměly ještě tenkrát pojmu o rovném právu. Dávaly kde co měly, ustupovaly holubům všude z cesty, a holubi brali, kde co mohli vzít. Ted' už je to jinak.

Ale špatně pochopil bublák holub svým vychloubáním. Kde se vzali tu se vzali demokracii vrabci a protřepávali tu holubí moudrost nemilosrdně. Zvláště jeden vrabec, který by byl dle všeho mohl býti redaktorem, posmíval se prvnímu šlechtici, až se tento na něho rozběhl. Však to vrabce nemátlo v konceptu. Povídal, kterak obývali všichni stejná sídla, ale pak že se holubi v nich usadili sami, aby na ostatní se dívali s kruchty. Ale že může zas přijít čas, kdy si vyhlídnou jiná hnízda a podobně: zkrátka, vycínal mu.

Ostatní vrabci, štilipajice, smáli se v plném chóru, až se popadali křídélkami za boky.

Ale ta řada, jež se chtěla přizivit, nebrala konce. Tu přišel i proletář vepřík, jenž ryje v zemi a válí se v blátě; se strany číhala a slídila kočka, pátrajíc, zda by toho prostorekého vrabce nemohla přivést do arestu. Pak přišly husy a počínaly si jako dámy v dlouhých šatech; za nimi žlutouňka housátka, číperná a svěží. Ale husy je braly tak do cviku a do dressury, až se z nich musely stát též jen husy. Z děr vylízali králíci a cenili zuby; ale slyšíce smělé řeči vrabcovy, dostali strach a zalezli opět do děr. I poetický motýl poletoval tu; neporozuměl mu však nikdo, neboť nebyl k jídlu.

Co pravý mudrc počínal si pes

Dunaj. Ten měl na zřeteli ustavičně jen objektivní stanovisko, hrál se na slunci jako Diogenes a protahoval se líně jako nějaký sultán; ale rozumu měl jako doktor Pisma, jenže si jej nechal pro sebe.

A na to vše svítilo to staré slunce a nebe se usmívalo jako Bětuščina tvář.

Bětuška dlouho a ráda trávila čas při drůbeži a jako by si s ní vespolek rozuměla.

Rozuměla výborně hospodářství, ale drůbež jako by jí přirostla k srdci. Také kdykoli šla po dvoře, hrnulo se za ní vše jako v procesí. Vrabci štilipali na střeše, že jde Bětuška, a najednou vybídla kvočna kuřata k zápasnému běhu, aby se aspoň přiblížit mohla k ní.

Mužští mohli si spravovat hospodářství polní a luka jak chtěli, do toho neztratila Bětuška ani slova; ale také nikomu nepřipadlo na mysl, aby se Bětušce pletl do záležitostí jejích. A divně by se byla drůbež za tím ohlížela, kdo by chtěl říci, že je Bětuška dobře neošetřuje, aneb kdyby byl chtěl zavádět nějakých oprav ve dvoře.

Bětuška se znala se strýcem Janem hned od času, jak chodili do školy. Již tenkrát hleděl se jeden druhému zalíbiti, jak jen mohl. Uměl-li jeden z nich dobře ve škole, těšil se tomu hlavně proto, že druhý o tom ví, a byla-li Bětuška vyznamenána, hledal strýc Jan každé příležitosti, aby byl téhož dne vyznamenán také. Hrávali-li si po škole hoši na jiném místě než děvčata, nechal strýc Jan schválně zakutálet se míči k místu, kde si hrála děvčata, a mohl býti jist, že se Bětuška od svých kamarádek vzdálí, aby míč podala jemu do ruky. Při tom sklopila oči, on stiskl jí ruku a hoši hráli dále.

Také uměl strýc Jan napalovat ten míč, jako žádný druhý hoch. Vědělť předobře, že se mu takto nediví jen hoši, ale že jsou na blízku vždy dvě modré oči, které se divají, jak jest on nejstatečnějším ze všech. Hoši mu již tenkrát přezdívali, že

je Kubištův. Ale strýce Jana tím nerozmrzeli pranic; spíše ho vybidli, že jim řekl: "Až Kubištovým nebudu, pak se mi smějte."

Bětuška byla o tři léta mladší než strýc Jan, tedy v devátém roce, když on přestal chodit do školy. Stýskalo se sice oběma s počátku jako dětem, jež si navykly; a strýc Jan na poli často se ohlížel po škole, a Bětuška byla-li ve škole roztržita, bylo to zajiště jen tenkrát, když jí myšlenky utekly na pole.

Ale i tu se vídali dost často, ač byli každý z jiné vesnice. Vesnice ty byly od sebe jen asi deset minut cesty vzdáleny, pole dědečkovy hraničily právě s polem Kubištovými, a tu se stalo nejednou, že se dobytek obou popásl na jednom jeteli, poněvadž mladý pasák měl mladé pasače mnoho co povídat.

A rostli jako z vody. Když bylo Bětušce patnáct let a strýci Janovi osmnáct, nevěděl tento již ani, odkud vzít všechny ty obrazy, k nimž by přirovnal ty krásné modré oči, neboť polní chrpa se mu již zdála vybledlou; nevěděl již, k čemu by přirovnal ty pěkné husté, černé vlásky, neboť noc byla málokdy tak tmavou, jako byly tyto. A Bětuška nevěděla, kterak by mohla o něčem jiném přemýšlet než o něm, neboť za dne se usmíval na ni a v noci byl přítomen jejímu snu.

Kterak ji měl rád! Nikdy jí nedal hnout kosou, když šla nasekat jetele a on byl na blízku. Vzal jí kosu, a než se nadála, bylo toho na celý vůz. Bětuška si zatím usedla na mez a vypravovala o své domácnosti, jenom tenkrát se zamlčíc, když se musela podívat strýcově obratnosti a té postavě, jako by ji vymaloval.

Strýc Jan již patřil k výrostkům. Chodil k muzikám, a že byl ze zámožného statku, platíval útraty i za toho, kdo neměl. Jak jen se kde nová polka vyskytla, museli ji mít hned muzikanti u nich, aby on přišti neděli s Bětuškou všechněm ukázal, kterak se má tančit. A jaká krásná větev se octla před oknem Bětušči-

ným ráno prvního máje! To byla zajiště ze všech nejlepší; neboť jenom takové se stane čest, že ji hoši vyzvednou a chodí s ní odpoledne ze stavení do stavení — ta větev byla již po dvě léta strýcova před Kubištovic stavením.

Však Bětuška se mu také odměnila. Jakmile se blížily velikonoce, sbírala již nejlepší vajíčka, a na den pomlázky neměl nikdo tak pěkně a něžně malovaná jako strýc Jan, jež mu dala Bětuška. Tu byla srdíčka a kolem nich lístky a květy, že strýci bylo těch vajíček líto, aby je natuknul, což působilo velikou radost Bětušce.

Snad že proto měla tak ráda družbež; neboť se těšila po celý rok, kterak způsobí radost strýci Janovi.

Rodiče obou dětem přáli a proto se mohli scházet veřejně, neboť se to dělo s jich vědomím a dovolením.

Starý Kubišta i náš dědeček bývali již kamarády co spolužákové; sloužili spolu také u vojska za francouzských válek a nesli společně všechny svízele, jež nastaly rolníkům po těchto válkách. Také jeden bez druhého by byl nic nepodnikl, aby se byli neporadili společně, a neviděli nic radši, jako že příchýlnost jich zdědily děti, kterážto příchýlnost ale vzrostla u dětí v lásku.

Babička strýci Janu přála nadmíru, neboť byl její nejmladší syn a ten obyčejně bývá trochu mazlíkem.

Šla mu sama na ruku, kterak a co má dáti Bětušce darem, a u hospodařila-li nějaký groš z domácnosti, věděla zajiště, kdo koho za něj potěší.

Ale štěstí to počalo se najednou kalit, aby snad se již nikdy více nevyjasnilo.

Kubišta a dědeček byli pozváni na honbu od pánů, což si pokládali za obzvláštní vyznamenání, neboť věděl tenkrát rolník již sotva, jak voní prach, a nebyl-li otec pytlákem, byl by se byl od něho sotva dověděl syn, kterak se nabíjí puška a kde se koutek spouští.

Dědeček ale a Kubišta byli co do bří střelci vyhlášeni po celém okolí,

Třeba se jim již leckdy třásla ruka, když namířili flintou, nechybili se nikdy. Neminula tedy nikdy značnější nějaká honba v okolí, aby nebyli k ní pozváni, což oni přijali vždy s radostí.

Tak také bylo jednou po honbě a střelci již se rozcházeli domů.

Kubišta se právě setkal s dědečkem a vzpomněl si, že má ještě nabitou ránu, kterou by nerad nesl s sebou domů. Když uviděl dědečka, namířil mu z žertu zrovna na nohy, aniž by byl kohoutek natáhl. Jak pravím, činil tak jen z žertu, ač to byl žert velmi nemístný a snad i, jak říkáme, hloupý.

Dědeček by se byl nikdy nebál, že by mu ublížila rána, kterou na něho zamířil Kubišta, neboť by se mu nemohlo ani zdát, že to něco může býti jiného nežli žert důvěrného přítele. Ale tenkrát přišly na něho jakési úzkosti a lekání; a ač Kubišta hned na to pušku od něho odvrátil a střelil zcela v jinou stranu do výšky, bylo přece dědečkovi, jako by tu ránu byl ucítil v noze.

"Tys mi posvítil, Kubišto," pravil dědeček a chytil se za nohu.

Kubišta to měl též za pouhý žert a smál se dědečkovi.

Ale dědeček se od toho času posledně na něho podíval. Žádná prosba, žádná ujišťování Kubištovo nebylo s to jej usmířiti. Tak se v srdci zatvrdil, že by jej bylo nepohnulo, kdyby se byl Kubišta snad na tom místě zastřelil.

Rozešli se.

Dědeček měl na to nepokojné sny; lekal se ustavičně, neboť se mu zdálo, že na něho Kubišta střílí. A obrazy ty se opakovaly i v bdění; zkrátka, dědeček se po několik dní tak lekal, že cítil v noze skutečnou bolest, že s tou bolestí uleh a noha že se mu do smrti více nezahojila.

Tim, že mnoho nocí bděl, počala se v něm buditi ke Kubištví zášť v té míře, že by se jí byl sám nlekl ještě před rokem. Zášť ta neměla podstatných základů, alespoň ne takových, aby se rozumem nedaly vy-

vrátit. Ale právě proto příliš o tom rozumoval dědeček, až se skutečně do toho vrozumoval.

A tu se teprve ku všeobecnému podivení dověděli od dědečka všichni, že Kubišta od jaktživa jeho dobroty zneužíval, že ho šidil a že z něho ještě nyní chce kořistiti. A také hned, jakmile se poněkud pozdravil, začal s Kubištou právní rozepří o jakýsi mezník, jenž pole dělil, kázal priorati tu onu mez: a tak se do plamene lilo ustavičně oleje.

S počátku to měli opět všichni jen za žert a na opravdivost by si byl ze všech nejméně pomyslíl Kubišta. Když ale k němu počali docházet již úřední poslové a on se často musel dostavovat na úřad, aby tam odpovídal na otázky, o nichž nikdy nepřemýšlel, tu mu počalo býti konečně té věci trochu více, aby byl nepomyšlíl na smíření.

Šel skutečně k dědečkovi; jakmile ho tento ale uviděl přicházeti do dvora, odešel do komory, zavřel za sebou a nic nebylo s to, aby jej bylo pohnulo k jinému úmyslu.

Největších úzkostí seznała při tom babička. Vyprovázela Kubištu a přimlouvala mu, aby nedbal na věci, které jen z dědečkovy rozdrážděnosti vyplývají; ty že beztoho přejíti musejí, než se děti jejich dostanou za sebe. Dědeček zajisté že by nemohl žehnati jim, aby při tom srdce naplněno bylo záští.

Ale tím dokázala babička, že neznala dědečka dobře. Neboť nic ve světě nebylo s to, aby vyvrátilo mu něco, co on si byl již vzal do hlavy a do srdce.

Tak také jednou oznámil strýci Janovi, aby se více ani krokem neopovážil ke Kubištovým, a myšlenky na sňatek s Bětuškou aby pomalu pustil z hlavy docela.

Ale rozkazy takové se snadněji řeknou než vyvedou. Pokud to šlo, scházel se strýc Jan s Bětuškou veřejně, a když nešlo to, scházel se s ní potajmu. Tak vynalézavým dědeček ve své zášti přece nebyl, jako mladí ti lidé ve své lásce, a kdyby

stokrát se byl o nich ubezpečil. Zároveň i tu se osvědčilo, že nic nemůže pravou lásku více upevniti, jako když se jí klade odpor.

A scházeli se strýc Jan s Bětuškou předtím často, scházel se s ní nyní ještě častěji.

Ba nemohl se dočkat rána, aby aspoň uviděl vesnici, v níž bydlí, a když byl na polích, byl by strhl večer na svět, aby se s ní již setkali mohl na rozhraní jejich polí.

Tuť se ovšem výjevy lásky poněkud změnily. Co dříve uplynulo v blaženosti jako mírný potůček, to nyní naběhlo jako deštěm. Tam, kde dříve se celovali jako dvě hrdličky, tam nyní plakali až do usedání, tam štkáním dusili polibky a políbením tišili štkání. A při tom se tak z plného a upřímného srdce ujistovali o věčné lásce, že by ani jednomu ani druhému nepřípadlo, aby o tom pochyboval. Strýc Jan vybízel Bětušku k vytrvalosti, a Bětuška v blaženém žalu ujistovala Jana, že by ten den přestala býti živou, kdy by se strýc od ní odvrátil. Zde přicházeli k přesvědčení, že jsou ženich a nevěsta, že si jsou věčně prisouzenými, aby spolu byli šťastní, a na tom stavěli všechny svoje další plány.

Když přicházel večer, aby rosou ovlažil jetele a osení, skápla s rosou zajisté nejedna slza z modrých Bětuščiných očí. Tu říkala nebohá, že se jí zdá, jako by věc ta špatný konec vzíti musela, neboť si nemohla představit, kterak by se mohla státí milovanou, šťastnou dcerou tam, kde jest její otec z hloubi duše nenáviděn. Jenom lásce, jakou měl k ní opravdu strýc Jan, mohlo se podařiti, aby ji ukonejšil zcela, aspoň na tak dlouho, by si mohla uleviti v bolesti své.

Zajisté že nejednou to zpozorovala drůbež, kterak Bětuška nechová k nim více takovou přichylnost. Sypala drůbeži, ale nerozmlouvala s ní; bývala zamýšlena, a kdyby oko nebylo zarosené slzou, neuhodly by ani slepičky, proč více myslí jinam, než k nim.

Slepičky byly také od té doby nezbednější a scházela jim kázeň. Skákaly po ní, vybíraly si z jejího klína, žalovaly na se vespolek, aniž by je byla vyplísnila Bětuška. Kohout měl s nimi pravý kříž.

Ale u nás doma, u dědečka, jako by se byla spokojenost vystěhovala dočista někam do ciziny; vešla sem za měsíc sotva tolikrát, kolikrát se tu zastavil hračkář, tázaje se, nechtějí-li něco koupiti od něho.

Dědeček se stal urputným a o Kubištových se nesměl již dokonce nikdo zmínit. K tomu ještě stran onoho mezníka, a teď již bylo dočista všemu konec. Nyní nečekal, až o Kubištovi někdo začne řeč; ne, začínal si sám, všude a ve všem příležitosti vyhledávaje, jen aby mu mohl ublížiti. Privil, že podplatil úřady, tím že nepoctivosti své postavil pravou korunu na hlavu, a že beztoho po celý život nepřemýšlel o ničem jiném, než kterak by jej přivedl do outrat a pokut.

Tato urputnost měla cosi nemocného, řekl bych křečovitého v sobě, což bylo všem tím nápadnější, ana se nesrovnávala docela s dědečkovým stářím a šedivými již vlasy.

Babička nejednou chtěla vzíti na se úlohu smírkyně. A tu vytýkala dědečkovi, že hřeší, dávaje se ve stáří zaslepti takovým hněvem, a že mu to sluší nejméně nyní, kde již oba stojí takofka jednou nohou v hrobě.

Ale tím podráždila jeho hněv na nejvýš.

Vytýkal jí, že nemá k němu citu a že se ve všem zastává člověka, o jehož lásce důkazem jest churavá jeho noha. Strýce Jana že ona zkazila svým nadřezováním a svou shovívavostí; že nikdy neměla dovoliti, aby začal jen chodit ke Kubištovým, a podobných věcí věděl více. Tu neplatila žádná omluva, ba nesměla babička ani zmíniti se o tom, kterak on sám schvaloval, že syn jich dochází k Bětušce.

A tak byl dědeček zatvrdlý nyní nejen ke Kubištovi, ale skoro také k babičce a k vlastnímu synovi. Říkal,

že jej chtějí jen brzy připravit do hrobu, aby pak uzavření mohli sňatek, jemuž on co živ svolení nedá; ba že syna i kšaftem vyloučí z dědictví, vstoupí-li ve sňatek s Kubištovou dcerou. Necht' si prý páni u úřadu zničíte tento kšaft nebo ne, což se zajisté zase poštěstí Kubištovi, jenž umí výborně podpláceti: on však že nezmění ani o píd' vůli svou.

Ve stavu tomto byl dědeček politování hoden, ale neméně babička a strýc Jan.

Strýc Jan se vyhýbal jeho zraku, kde a jak mohl. Ani ke stolu již více nechodil obědvat a prosil babičku vždy snažně, aby mu dala oběd někde v komoře. Babička arci tak učinila, ale za to musela nésti všecku tíž dědečkovy nevole. Leč což by nenesla matka, vidouc, že vlastnímu dítěti ulehčí?

Časem se stávalo, že strýce Jana neviděl dědeček po kolik dní, že mu nemohl ani ráno udělati rozkazy, jakou práci má předsevzít, kam jeti na pole, a dědeček musel syna nejednou hledati po polích, aby s ním promluvil o hospodářství. Kdosí ze služebníků byl tak neprozřetelný, že jednou večer, když se ptal dědeček po strýci, odpověděl: "Což ten! Ten spí dobře u Kubištů!"

Ale dobře, že to slyšela babička. Vyplísnila ho pořádně, a aby dědečkovi dokázala, kterakou promluvil čeledín lež, vedla jej na loub, kam si strýc Jan nyní ustlával a kde již odpočíval.

Dědeček kázal babičce, aby je nechala o samotě, což ona ihned uposlechla. Avšak nešla daleko, neboť se bála, aby dědeček synovi neublížil.

Ale tak zle tenkrát nebylo.

Strýc Jan se sice stavěl, jako by spal; ale když slyšel, že dědeček chce mluvit k němu, usedl si a dědeček vedle něho.

"Poslechni, Jene," pravil, "zejtra máme pouť; udělej mi to k vůli a zůstaň zejtra doma, aby se nezdálo alespoň hostům, že se nemůžeme porovnat."

Strýc Jan se omlouval, že právě nazejtří slíbil Bětušce, že půjde s ní do kostela, a že by to snad odstonala, kdyby jí nestál v slově.

Načež dědeček řekl:

"No, uvidím, chováš-li ke mně ještě trochu lásky, neboť dvakrát ti říkat nebudu."

Strýc Jan neodpověděl na to již ani slovem a dědeček odešel.

Druhý den na to byla pouť, o níž jsem vypravoval s počátku.

* * *

Asi týden na to seděli u dědečka právě u oběda, když vešel k nim jakýsi člověk, an byl dříve zaklepal na dvěře. Strýc Jan při stole nese-děl.

Zaklepání na dvěře jest ve statku skoro událostí, tím spíše u dědečka, ana vesnice ležela daleko od silnice; muselo by se státi jen nějakým divem, kdyby cizinec sem se doptal.

Sousedé tu žili ještě skoro v přirozeném stavu. To něco málo čtení, jemuž se byli naučili ve škole, byli by již dávno zapomněli, kdyby modlitby, jež brali s sebou v neděli do kostela, nebyly tištěnou literou načerněny.

Z psaní si pamatovali tolik, že ne-jeden z nich dovedl podepsati své jméno; kdo to nedovedl, netrápil si hlavu, neboť to tři křížky spravily. Beztoho se sotva kdy podpisovali. Učenost, jak nazývali běžné čtení a rychlé psaní, považovali za výsadu pánů, tak jako jim že přináleží, aby se obírali lukami a orbou.

Kniha do vesnice té nezabloudila nikdy, a kdyby se sem byla zmátla cestou, byla by opuštěným sirotkem; nikdo by se jí byl neujal, ani by jí nebyli dali noclehu. Rodiče jen že tak dětem koupili slabikáře, "první" a "druhý díl", jak nazývali čítanky; jinak dáti nějaký peníz za jinou knihu bylo zbůhdarma peníze vyhazovat. I u dědečka tvořil kalendář celou knihovnu; babička vždy vzala velké brejle na oči, čítajíc v něm v zimě, a zvarhaněné listy jeho stá-čily vždy právě tak daleko, aby vy-

držel do sv. Václava, kdežto byl zase vyměněn novým.

Štěstí jich bylo, že měli dobré půdy, neboť tyto přemýšlely vlastně za ně. Aby půdy zvelebili, na to nepřípadl ještě tenkrát nikdo z nich; nezhoršily-li se, lepšími se nestaly.

Náradí, jehož dědové užívali, přeshlo beze změny na syny, aby tito na něm nezměnili ničeho.

I když světlejší doba vzešla lidu našemu, nevšímali si jí tu mnoho; nemluvila k nim. To jest tím nápadnější, ani v nejbližším okolí sousedé se chápají všeho, co jen pokrokem slove, a v ohledu tom stojí vpředu veškerého našeho venkova.

Avšak tuť patrno, že nejen moře má své ostrovy; má je i pokročilost lidská, a jen tak někdy, kdy se moře to vzedme bouří a větrem, padne na tyto ostrovy několik blahodějných kapek; ale jen tak více náhodou.

Tedy, jak povídám, zaklepání na dvěře bylo tu vskutku událostí, a babička se lekla tak, že se jí třásla až ruka, v níž držela lžici.

Člověk, jenž do světnice vešel, pozdravoval velmi úlisně a byl samá poklona. Babičce se zprotivil hned na první pohled a zvláště odporné bylo jí pichlavé jeho oko. Ale dědečkovi se zalíbil.

Dědeček byl podivný člověk; přijít k němu a požádat jej o něco zpřímá a otevřeně — ten obdržel mnoho. Ale kdo přišel úlisně, jemu se lichotil a jej vychvaloval, ten obdržel vše.

Babička hned musila přinést ještě jeden talíř a přichází si musel zasednout ke stolu, což udělal s mnohými okolkami, jak se u nás posud děje.

Dědečkovi se to vše líbilo, babičce protivilo.

Ptal se ho, odkud přichází, kdo jest a podobně. Ale Novák, jak jim své jméno udal, dělal i tu mnohé okliky, takže z mnohých otázek a odpovědí nevěděli vlastně ničeho o něm kromě jména.

Babičku obcházela jakási tajná hrůza, jako by člověkem tím byl

přišel nepřítel do domu a ona z každého slova se obávala, že jest jim vyměřeno na škodu.

Po obědě konečně začal, a tu již poznala babička jeho barvu.

“Máte prý svobodného syna?” ptal se.

“Máme, máme,” odpověděl dědeček, dychtiv otázek dalších.

“Bude se ženit?”

“A kdož na to již pomýšlí,” vskočila do toho babička, nemohouc se zdržet.

“A kdož by na to pomýšlel, ne-li my?” převzal slovo dědeček, jako by tím chtěl napravit, co babička pokazila.

Babička již nepromluvila a vyšla ven; řekla tam strýci Janovi, kdo přišel a oč se jedná.

Co tam mluvil Novák s dědečkem dále, na tom nezáleží; tolik ale jest jisto, že když odcházel, loučil se s ním dědeček co s dobrým přítelem, slibuje, že se ještě častěji uvidí.

Když Novák ptal se po babičce, zavřela se tato do kuchyně a nechťela jej již ani vidět.

Když večer přišel strýc Jan z polí domů, zavolal jej dědeček k sobě, aby s ním promluvil rozumné slovo, jak pravil.

Strýc Jan nedal na se čekat. Na stole již hořela svíčka a babička ještě šukala něco kolem kamen.

Dědeček řekl babičce, aby je zůstavila samotny, že se pak beztoho doví všecko. Ale řekl to jaksi přivětivě a babička uposlechla v tu chvíli. V té jeho přivětivosti leželo něco velmi milého, takže byl v tu chvíli dědeček opět sobě podoben, jakým jindy býval.

I strýce Jana to překvapilo.

A začal jako diplomat.

Nejprve o tom, co se za dne pracovalo, pak o tom, co se má pracovatí přistě, až se přiblížil vlastnímu úmyslu na samý práh.

“Vidíš, Jene,” pravil, “když si vzpomínám na tvůj život, jest mi vždycky tak jako svátečně. Byl jsi ještě malé dítě, když už šedivé hlavy nad tebou plakávaly radostí, kte-

rak jsi vtipný a chápeš se všeho dobrého. A tys byl toho hoden, že jsem byl na tebe pyšný. Ve všem jsi prospíval a všude byl jsi vyznamenán. Já myslil, že dobré símě zasívám do tvého srdce; nebylo-li vše dobré, odpust' mi, vůle má byla dobrá. A neujalo-li se vše, jak jsem si myslil, kdož může za to? Sejeme vždy v naději, že žeň se zdaří; avšak nezávisí vše na nás. Někdy se nebe zakalí, a když vše povážím od tvého mládí, nejde mi přece do hlavy, abys chtěl vzdorovitě můj zármutek. Slzy radosti a slzy zármutku jsou docela rozdílné, a otec nesměruje k tomu, aby plakal ze zármutku nad synem. Co jsem ti vštípl, odchovej zase dětem svým; pomysli ale, že jest velmi bolestné nebýtí více slyšen od syna, jemuž jsme věnovali všechnu péči, a já bych ti nepřál, abys to zkusil někdy na dětech svých."

Dědeček se stal skoro měkkým. I se strýce Jana jako by padalo pojednou mnoho, velmi mnoho, co jej po tak již dlouhý čas dělilo od srdce dědečkova. Ty upomínky na dřívější život, na tu skopojenost v rodině a na ten mír, jenž nebyl rušen ničím, v něm mocně budily touhu, aby se mír ten opět dostavil, jenž z domu byl již jako zakletý.

Člověk mívá okamžiky, že se v odporu svém unaví. Ostré tahy těch, proti nimž harcuju, se zmírní, a podle nich vystoupí také lepší stránky, k nimž jsme po celý čas se neohlédli. Ochablost tato jest vlastně odpočinkem a v chvíli poklidu člověk dělá plány. Kdyby měl v takové chvíli po ruce hned toho, s nímž stál v odporu, snad by mu okamžitě podal ruku k smíření.

Jak pravím, chvíle ty bývají chvíle odpočinku a smířlivosti; avšak někdy si v nich odpočine odpor jen proto, aby pak povstal s novou silou a dospěl na výši třeba úžasnou.

Strýc Jan ve svém odporu nyní vsutku ochabnul. Někdy nám vezme dítě z ruky zbraň, kterou bychom byli nedali předtím za celý život.

Strýci Janu ji vzal dědeček svou mírností; byl měkký jako dítě.

"Nemyslíš opravdu upustiti od Bětušky?" ptal se dědeček za chvíli, kdežto byl syna pozoroval.

Hlas dědečkův se skoro trásl.

"Otče, zavolal jste mne sem proto?" odpověděl skoro s bolestí strýc Jan.

"Nu, já ti nechtěl ublížiti a uvidíš, že se rozejdeme v dobrém."

Strýc Jan poslouchal.

"Myslíš, že tě má Bětuška opravdu ráda?"

"Tak jako že v Boha věřím!" odpověděl strýc.

"Nu, hled', já ti nechci víru tu rozviklat. Myslíš-li, že jednáš dobře, vyjednej si to se svým svědomím. Ale jen o jedno tě prosím. Máš-li ujmouti statek, potřebuješ dobrou hospodyní. Já nechci Bětušce upírat, že by dovedla vést naše hospodářství. Ale přece nemůže škodit, ohlédneš-li se také jinde, abys mohl porovnávat. Tím, že se někam podíváš, nejsi tam ještě vázán, a přesvědčíš-li se, jednáš pak alespoň z přesvědčení."

Strýc Jan věděl, kam dědeček míří.

"Zkázali nám z Břízova Horákovici, abys přišel k nim se podívat. Děvče prý jest hezké a zámožné; nebude-li se ti líbit, nemusíš si ji brát."

"Otče, pro všechno na světě vás prosím, nezkoušejte mne tak ukrutně," prosil sepiatýma rukama strýc Jan.

"Vždyt' nemyslim tak zle, jak se ti zdá. Ale jen o tu jedinou službu tě prosím, abych přec věděl, platí-li ještě moje šedidá hlava něco u tebe: jdi se tam k nim podívat. Ponechávám ti vůli zcela svobodnou, nezavazuji tě ničím, ale jen o to jediné tě prosím. Nezalíbí-li se ti tam, můžeš pak dělat, jak myslíš. A budeš-li chtít, můžeš si pak vzít — třeba Bětušku."

Toto poslední dědeček již sotva vyslovil; hlas jeho byl jako zlomený.

Strýc Jan ale nevzdoroval. Zdálo se mu, že ta cesta za to stojí, aby

za ní vykoupil Bětušku. Ani před chvílí si ještě nepomyslel, že jest tak blízky tomu, aby skutečniti mohl jedině přání duše své.

Strýc Jan políbil dědečkovi ruku a dědeček cítil, že na ni ukápala slza.

"Půjdu tam," pravil a vyšel ze dveří.

Na pohled bylo nyní u dědečka vše zase klidno, a smířlivost jako by je znovu všecky k sobě přiblížila. —

* * *

Když Novák od dědečka odešel, bral se rovnou cestou ke Kubištovům. To nevím, z vlastního-li popudu, anebo-li mu dal dědeček nějaké pokynutí. Ale to jest jisto, že byl Novák prohnáný tak, že dovedl z dědečka vytočiti vše, co by vyvrátilo i poslední nejistotu situace.

Takoví lidé dělají ze zisku všecko a obracejí z téže pohnutky mladé lidi na lásku hůře, než za starých časů obraceli katané lidi na víru.

U Kubištů se uvedl Novák opět poklonami, lichocením a hadí řečí, a jeho oči píchaly na všecky strany jako vosí žihadla.

Není třeba koňského kopyta a růžků na čele, aby člověk smýšlel a mluvil a jednal jako pravý ďábel.

Na dceru se neptal, neboť Bětušku hned uviděl, když jí matka pokynula, aby dala na stůl chleba a másla.

"Děkuji pěkně, nebudu jíst; vstal jsem právě od oběda" — a tu jmenoval našeho dědečka, že byl u něho u oběda.

Nezmýlil se; neboť tím, že jmenoval dědečka, naklonil si již Bětušku aspoň tak dalece, že jej chtěla poslouchat. Lásky se neohlížívá na posla, ale zvědava jest poselství.

Tu začal Novák žertem mluvit o vdavkách a svatbách, kolik manželství se mu už povedlo, kterak mu děkují, kamkoli přijde, že jest mladým lidem jako otcem a že jej také skoro všude jmenují otcem; podobných věcí namluvil více, takže by stačily člověka udělati slavným až do třetího pokolení.

"A což dceruška?" pravil tak jako mimochodem a mrknul na matku Bětuščinu zvláštním způsobem, což se obyečně nazývá "lousknout očima".

Matka se trochu usmála a Kubišta řekl: "Nu, Bětuško, co tomu říkáš?"

Ale bylo to hlasem více žertovným, než aby byl myslil na něco.

Bětuška chtěla jít ven.

"Já bych měl ženicha," pravil Novák a při tom mlsknul prsty pravé ruky. "Sporádaný, čistotný, jako jede a k tomu těchto —"

A uhodil se přes kapsu, v níž zacinkaly drobné.

"Mohl bych jej snad budoucí neděli přivést k vám?" mířil Novák přímo do cíle svého.

Bětuška, vidouc, že věc ta se tváří po opravdivu, zůstala ve světnici a prosebným okem pohlédla na otce i na matku.

"Inu víte," pravil Kubišta, "mohlo by to snad být; ale víte, ono to nemůže být, neboť má věc ta svůj háček."

Což by bylo v stavu Nováka překvapit? Novák se právě teď tvářil tak, jako by chtěl říci, že si to už dávno myslel; ale jeho oči se zalily zvláštním jedem a kolem úst se umístil takový úšklebek, jako by zpřímá říci chtěl: "Kterak vás lituji, že tomu věříte!"

A nahlas pověděl:

"Snad nějakou známost doma, ne?"

"Skoro jako by tomu bylo tak," odpověděl Kubišta.

"Hm!" ušklíbl se Novák. "Ta věc má také svůj háček."

Všichni mysleli, že Novák naráží na známý poměr starého Kubišty k dědečkovi a nevšimli si toho již, co byl řekl.

Ale vida Novák, že pravý smysl nepochopil, doložil, tváře se, jako by nyní vynášel ten pravý trumf:

"Neboť Jan si dělá známost jinde!"

"To je lež!" zvolala Bětuška, uražena tím, že se o strýci Janovi mluví způsobem tak lehkým. A tváře se jí zbarvily krví.

"Lež, nelež!" mluvil Novák dále. "Všecko vědět nemohu, a panenka bezpochyby také ne. Ale v neděli půjde Jan do Břizova k Horákovům na návštěvu."

"To je vhrdloleč!" zvolala opět Bětuška a třásla se. Láska, jež tu poprvé přišla v jakési uražení, nedala jí najíti jiné zbraně. Ale na tváři se zároveň obracejel všechen hněv na lehkovážná slova Novákovy.

Bětuška šla k matce, položila hlavu na její rameno a dala se do ušedavého pláče. Šťkajíc, vyčítala rodičům, že nechají každého mluvit, třeba bohaprázdně.

Kubista měl dceru nadmíru rád. Nepřipustil, aby Novák více mluvil u přítomnosti dceřině, ale zároveň k vůli dceři samé chtěl se přesvědčit, má-li ta věc nějaký podstatný základ.

Vzal Nováka za ruku, vyšel s ním do síně a tam se ho ještě na všelicos vyptával.

Konec rozmluvy byl ten, že mu řekl Kubista, aby Novák více k nim nepřišel, a o návštěvě onoho hocha, s nímž se jim Novák nabízel, že nemůže býti více řeči.

Novák se omlouval s mnohými opět poklonami, s velikou úlisností a nezapřel se ani slovem. Prosil za odpustění, že sem vešel; pravil, že neměl nikdy v úmyslu znepokojiti snad jich domácnost, ba jeho úmysl že byl ten nejlepší. A když tak vše pověděl, co ještě řici chtěl, odešel.

Ale Bětušku měli nyní co těšit.

Vytýkala rodičům, že každému svěří starost o ni, třeba jí při tom srdce pukalo, a k cizím že mají více ohledu než k vlastním dceři. Nebohé děvče se utišilo teprve, když ji rodičové ujistili, že nevěří ničemu, co zde byl Novák povídal. —

Bětuška se sešla se strýcem Janem až druhého dne k večeru, na osudném rozhraní polí dědečkových a Kubistových.

Strýc Jan poznal na ní hned, že plakala a ptal se jí po příčině.

Na místo odpovědi vypukla Bětuš-

ka v nový pláč, a slzy, horké jako ta bolest v jejím srdci, perlily se jí po tváři bohatě, svědčíce o nesmírném neklidu duševním.

Čím více se vyptával strýc Jan, tím více štkala. Ustal od dalších otázek, a líbal její tváře s týmž ohněm, s jakým se čistě ty slzy na ně vylévaly.

Když se boj ten poněkud v ní upokojil, počala vypravovati, jakým jest neštěstím, že otcové jich tak od sebe se vzdálili; že z toho nic dobrého nepředvídá, ba že od nějakého času nemůže se zbaviti jistých předtuch, které jí věstí neštěstí. I cizí lidé že začínají nepovolane míchati se mezi ně, a kterak ví, že se jim o nic jiného nejedná, než aby je rozdvjili.

Strýc Jan ji těšil. Měl to za přirozený výbuch citlivé duše, neboť byla Bětuška tak jemná, že ani slovem netroufala si zmíniti se o Novákově návštěvě a o tom, co od něho byla uslyšela. Byla v nejhlubší duši přesvědčena, že jest vše nestydatou lží a jen od náhončích zosnováno, aby je rozdvjili. Avšak právě proto si přesvědčení to prolomilo cestu opět slzami, nemohouc jí najíti slovem.

Strýc Jan ji napomínal k vytrvalosti. Nic že se mezi nimi udáti nemůže, co by víru jednoho v druhého jen poněkud rozviklalo. Co pak se týče poměru rozhněvaných otců, v tom myslí, že se brzy dočkají konce. Neboť dědeček, otec jeho, že právě teď jest přístupným nejvíce slovům rozumným, že jest smířlivějším než kdykoliv jindy. Cizí lidi jen aby nechala mluvit, jak se jim zlíbí; on že dokáže skutkem, co si o jich řečech myslí, čímž zajisté všechněm rozvážaná ústa zaváže.

Večernice již vzešla, a po polích vanula vůně z pokosených jetelů a luk a do blízkých křoví letmo utíkali se ptáčky, aby tam strávili večer a noc dle svého způsobu.

Bětuška zdála se býti již docela tichou.

Jen tak jako mimochodem prohodila, že se těší na příští neděli, pátrajíc jaksí po očích strýcových, co

on o tom soudí. Ale strýc Jan, zdálo se, že si toho mnoho nevšiml; nejprve jako by se byl trochu zamyslel, pak se usmál a Bětušku políbil.

A Bětuška již zase byla jako jindy; leckdys i zažertovala, ba prohodila též, že na se oblekne v neděli nové šaty, v nichž se chce strýci teprve jak náleží zalíbiti.

Na to strýc Jan prohodil také jen tak jako mimochodem, že v neděli nebude doma.

Bětušku píchlo u srdce; ale dělala, jako by jí bylo do smíchu.

"To se jistě nedovím, kam půjdeš," pravila jako žertem.

"A skoro to za to nestojí, abych ti to pověděl," pravil strýc Jan a tiskl jí při tom ruku vřeleji než před tím. "Budu hádat, v kterou stranu."

A hádala, ukazující rukou na rozličné strany, až také ukázala jako náhodou v stranu tu, kam strýc Jan měl v neděli odejít.

"I jdi, ty, já ti to nepovím," řekl strýc a zulíbal jí ústa, aby dalších slov neslyšel.

Ale Bětuška jako by nyní chtěla státi na svém. Pravila, že by ani nemohla neděle přechkat, aby se nesměla ohlížeti v stranu, kam strýc se odebral.

Strýc Jan ještě trochu otálel, neboť se bál, že by jí nadělal zbytečných myšlenek; sám se těšil již napřed, až se navrátí a jí sdělí poselství, kterak již co nejdříve ji uvede do svého statku a jí poví: "Vidíš, v tom statku jsi hospodyně a mou ženou."

"Půjdu jen tak více na procházku do Břízova," povídal za chvíli, a jako by ještě chtěl něco doložit, dodal: "musím to udělati otcí k vůli."

Bětuška slyšela dost; více věděti nechtěla. Všecka krev se jí srazila k srdci a v srdci tom jako by něco odzvánělo umíráčkem.

Ale nedala to na sobě znát, a to byla chyba, tak jako že strýc Jan nebyl k ní ve všem upřímným. Usmála se, ale rty se jí chvěly; byla by snad nejradši vypukla v pláč, ale slzy se již nedostavily. Ale to vše ukrývala

před strýcem Janem; když ji doprovodil domů, žertovala, a když jí dával políbení na rozloučenou, líbala jej tak vřele, jako by všecku zásobu lásky chtěla vyprázdniti a neměla více příčiny, aby myslela na příští den.

Když se již rozcházela se strýcem, pravila mu skoro se smíchem, že mu přeje v Břízově šťastného pořízení.

Přišla neděle a strýc Jan šel do Břízova právě v čas, kdy lidé šli do kostela. Setkal se také s Bětuškou, která byla oděna v nový, bílý šat; ale i tvář byla oděna v nový šat, byla bledší než jindy. Bětuška ještě dlouho držela strýce Jana za ruku a prosila ho hlasem skoro bolestným, aby ji odpustil, pakli mu kdy v čem ublížila, ona že dnes jde k zpovědi a tu že by se ráda se všemi smířila.

Strýci Janu ta slova až do srdce sáhla, ale cítil se blaženým.

Pravila pak, že bude večer na něho čekat, aby jen brzy se vrátil. A když si již dali s Bohem, dívala se Bětuška ještě dlouho za ním, až zmižel za nejbližším kopcem.

Celé odpoledne se dívala ve stranu k Břízovu; již záhy večer sedla si k rybníku, aby čekala na strýce. Ale již hvězdy přišly, měsíc vyšel, a strýc ještě nepřicházel. Bětuška klekla na hráz, zahleděla se do oblohy, plné světla a krásy, zahleděla se do vody, v níž se všecka ta krása a všecko to světlo obrazy. Zatoužila po té krásě a pomodlila se — za Jana.

Rodiče ji doma již pohřešili. Šli ji hledat; našli ji, ale Bětuška nenáležela více ani jim, ani sobě. Jejími šaty si hrály vlny u břehu, černé vlasy chvílemi vynikly nad lesknoucí se vodu, její bílé ruce byly sepiaty k modlitbě; krásná ústa nedýchala více.

* * *

Jarem vzešlé osení dozrálo ve zlaté klasy a srpy proměnily těžká úrodou pole v řadu strnišť. Směle se nyní po nich pohybují šedé ovce za píšťalou pastýřovou, cvrček hopká rozpuště kolem meze, koroptev se svými

mlád'aty jen stěžl se ukryje pátravému zraku honců a babí léto se věší od stébela k stéblu v lesklých nitech.

Ovlaž matku zemi nyní třeba jarním deštěm, nevypuči z ní osení, aby dospělo k plodům; pakli přece něco se zazelená, jeť to spíše na upomínku toho, co bylo, avšak býti více nemůže.

A člověk jest jako ta Boží příroda. Schopen všeho, lásky, umění, mocných činů, šlechtitných skutků — šťastný ten, v němž všecko dozraje, co v jeho duchu klíčilo pěkného a vznešeného.

Ale setba duševní má také své nehody, které byť i vždy neotřásly světem, mohou k zoufalosti dohnati toho, ježž potkají, mohou jej snad i zničit. Setba duševní má také své krupobití, které roztríská krásná, nadějná stébela, utluče, co bylo povoláno k životu, a řídit dovede, že nám k politování a úžasu nyní, co v nás budilo nadějnou rozkoš.

Snadno se řekne: Bětuška byla pochována, na rakev ozdobenou věncem naházeli mládenci a družičky hrstě hlíny, hrobník násep dovršil a rodiče nasázeli na hrob čerstvý drn a ozdobili jej květinami. Kdyby se ale tím, že se hrob zavřel nad námi, uzavřelo již také všecko ostatní, co souviselo s námi, snad by se nám lépe umíralo; snad ale ještě lépe žilo.

Jsem vskutku v nesnází, jaké slovo bych zvolil, mám-li nyní duševní stav strýce Jana vyličiti. Zoufalství je málo a zároveň také mnoho.

Mělt' chvíle, kdy ani žádná bolest nestačila, a v srdci jeho umístila se nenávist a hněv. Mělt' ale také chvíle, v nichž vše toto ustoupilo strašlivému poklidu, jakési otupělosti, že mohl se smáti s tím, kdo se smál, a proklínati s tím, kdo proklínal.

A to i naproti dědečkovi. Málo s ním mluvil, vyhýbal se mu zrakem, jenž byl pln výčitek a obžalob hrozných, dílem snad spravedlivých, dílem také ne.

A jindy zase přišel jako člověk bezděčný, bez vůle a citu, vychladlý

ve všem snažení, nepřístupný žalu a lhostejný k radosti.

Tu skoro žertoval; říkal dědečkovi, že už se nemusí obávati nenáviděného sňatku a vůbec že věc lépe se zdařila, než si toho byl kdy přál.

Dědeček býval nyní skoro víc zarmoucen než syn. Neštěstí, jež se tím uvalilo na hlavu starého Kubisty, nedalo mu nyní častěji spáti, než nenávist, již před tím choval k němu.

I v práci byl strýc Jan jako rozdvojen. Někdy vše vykonával vzorně, někdy nedbal a časem nepracoval po celé dny ničeho.

Jednou přišel na ono rozhraní, jež dělilo dědečkovy pole od polí Kubistových.

Starý Kubista byl na poli, strýc Jan šel k němu, políbil mu ruku a pravil mu: "Vidíte, Kubišto, vy přece jen zůstanete do smrti mým otcem."

Kubistu polily slzy; nepromluviv slova, odešel domů, a lidé, jež s ním pracovali na poli, ustali ve své práci pro bolest, již cítili s hospodářem.

Tenkrát si koně strýcovi odpočinuli; pustil je od pluhu po poli a sám si usedl na mez a myslil Bůh sám ví na co, snad i nemyslí nic. Oběd přinesli za ním a on se ho neťknul; seděl tak až do večera a snad by byl seděl i do druhého rána, kdyby Kubista se nebyl opět dostavil na pole a nesednul si k němu.

"Já vás o dceru nepřipravil," řekl strýc Jan, jako by mezi tím, co Kubista odešel a přišel, neuplynula ani minuta času; "a věřte mi, že mi záleží více na tom, abych se smířil s vámi, než s vlastním otcem svým."

"Což tu platna nenávist," řekl Kubista, povzdychnuv si; "vidíme, kam jsme s ní dospěli, a já bych bez ní byl snad šťastnějším otcem, než jsem teď; nechť je otec tvůj nyní také šťastnějším, než byl dosud."

Mluvíli spolu dlouho a strýc Jan před ním rozestřel celou duši; jako by v něm byl viděl ducha nebožky Bětušky, tak otevřel před ním vše dokořán. Doložil, že nic si více ne-

přeje, jen aby otec Bětuščin poznal, že on byl dcery jeho hoden.

A Kubišta se mu vskutku stal otcem, alespoň dle smutku.

Kdykoli se uviděli na poli, vždycky přišli k sobě a první jich pozdravení bylo věnováno památce Bětuščině. Jen někdy večer sem přicházel strýc Jan sám a sám a tu žaloval nebi a zemi, padl na tvář svou a žaloby utonuly v slzách. Ba nemohl místa tato uvidět, aby se nezachvěl; ale oči jeho marně se ohlížely k vesnici, zda z ní vyjde Bětuška, aby jemu porozuměla ze všech nejlépe.

Přišel domů, byl zase všelijakým, takže ani dědeček, ani babička jej pochopiti nemohli.

Někdy třebas až přívětivým a jindy zase uzavíral se v sama sebe jako klášterník do své cely.

S lidmi mnoho nemluvil a mluvil-li, týkalo se to věcí zcela lhostejných, takže se mohlo každému zdáti, jakoby se ho to neštěstí nebylo tklo příliš zhluboka.

Někdy s nimi také žertoval až ukrutně. Privil: "Hle, já vám říkával, abyste se mi smáli, až nebudu více Kubištovým; smějte se nyní, máte k tomu právo."

A začal se sám smáti, jako by jim chtěl dodatí chuti k smíchu.

Kdo jej takto uviděl, tomu zašla chut' smáti se s ním.

A na to byl zase těžkomyslným, že měla babička o něho opravdovou starost, aby snad nesáhl na svůj život. Měkký někdy jako dítě a někdy zase zajížděl slovy, jako by mluvily nože.

"Vy znáte výborně postarat se o děti," pravil k dědečkovi. "Nejen o své, ale i Kubištovi jste se postaral o Bětušku lépe, než on sám. Nikdo by ji lépe nezaopatřil. Je to přece zvláštní vědomí, když tak člověk druhému vypálí štěstí."

Dědeček se slov těch lekal. Ležela v nich náramná tíže obžalob, a přece byla pronesena s takovou chladností, jako by řekl: "Dohořela mně dýmka."

Dědeček ovšem si netroufal vyvracetí smysl toho, co byl slyšel; ale počal přemýšletí, kterak by strýce Jana obrátil na jinou cestu. Radil se i s babičkou, ale s tou nepořídil mnoho; neboť mu pověděla krátce, on že již dokázal, kterak umí jednati: aby tedy jednal opět dle vůle vlastní.

Dědeček se počal cítit vpravdě osamělým. Doma se mu vyhýbali všichni, vlastně on více jim, než oni jemu. Začal tedy jezdit k synům a dcerám vyvdaným; ale tam se také mnoho nedověděl. Nechtěl nikdo z nich vzíti na se odpovědnost z rady, kdyby se věc nezdařila, neboť znali dědečka dobře.

Konečně co tu také radit? Kdyby se daly zamotané otázky životní tak snadno rozmást, jak se zatočily, nepotřeboval dědeček ani jich rady; vždyť věděl nejlépe sám, kdo co zamotal; nenajde-li on nitky, kdož jí má najíti?

Když se tedy vrátil z projížďky od svých dětí, cítil ještě větší prázdnotu, než předtím. Ulehčiti si neměl komu a byl k politování jako ti ostatní.

Říkávají; Nemaluj čerta na zdi, sice se ti objeví.

Vskutku začal dědeček přemýšletí o Novákovi; a když tento jako znenadání se objevil, zdálo se dědečkovi skoro dobrodiním, že si měl s kým promluvíti.

Novák dobře věděl, že není ani s babičkou, ani se strýcem Janem co žertovat. Nevešel ani k dědečkovi do statku, ale dal si ho vyvolati za humna, kdež stály asi v sedmi řadách ohromné dědečkovy lípy, v jichž stínu se odpočívalo jako na peři. Do jich větví přistěhovala se kdysi rodina špačků, a že se jim tu zalíbilo, usadili se tu a rozmnožili se do nepočteného kolena. Byl tu ševel po celý den, a odletěli-li staří, pištěli tu mladí.

Zde se tedy dočkal Novák dědečka. A když mu tento pověděl toho tolik, že mysli, že mu tíž odlehla ze srdce, pravil Novák, že by věděl ra-

du, ale ta že by se musela provést hned, měla-li by mítí účinek.

Dědeček ovšem již dávno lačněl po radě; a když se zeptal, jaká by to byla, pravil Novák, bez obalu: "Musí se oženit."

A měl hned tolik dokladů po ruce, že šla dědečkovi hlava kolem.

Pravil, tím že strýc Jan se rozptýlí v myšlenkách, které jej souží, pozornost jeho že utkví pouze na ženě, a co se nepodařilo jim všechněm dohromady za celý ten čas, to se podaří ženě, jakmile se s ní sezná.

Dědečkovi se zdálo to vše býti nadmíru rozumné, a divil se sobě, kterak již dávno sám na to nepřipad', a Novák že je přece jen člověk rozumnější než doktor.

Novák ovšem svému řemeslu rozuměl. Kdyby byl býval řezníkem, byl by radil, aby strýc jedl hodně masa; co hospodský byl by radil hodně piva a vyražení. Co prodavač lásky radil, aby se strýc oženil.

A hned věděl kdesi o nějaké nevěstě; vypravoval toho o ní tolik, že Horáková z Brízova proti ní zmizela, ana by jí ta jistá ani vody nepodala.

Dědečkovi se zdálo, že vyhrál terno. Ani staratí se o nic dále nemusel, neboť Novák vzal všecku další starost na sebe a ubezpečil dědečka, že strýc Jan zajisté ke všemu svolí.

Na to si vzal dědeček sám strýce Jana do práce. Po slušných okolnostech zeptal se ho jako náhodou, bude-li se přece ženit, an vidí, že rodiče stárnou a dlouho již hospodařiti nemohou.

"I pročpak ne?" řekl strýc Jan jakoby v dobrém rozmaru; "ted' vás již ve všem poslechnu."

Dědeček již pichlavým výrokům byl navyklý a někdy skoro již ani necítil ostrosti jich. Ale tu se přece konečně dověděl to, co vědětí chtěl; myslil tedy, že může býti s odpovědí spokojen.

A vskutku začalo dělati vyjednávání utěšené pokroky, a než se kdo nadál, přišlo do statku psaní. Strýc Jan se tak byl odevzdal do dědečkovy vůle, že mohl mítí z něho radost.

Četl-li strýc Jan psaní toto, nevím; ale jisto jest, že když dědeček mu pověděl, že na to musí napsat odpověď: strýc řekl, že má již odpověď hotovu.

A posel nesl od něho psaní nastávající nevěstě, jenže to bylo to samé, které byl přinesl od ní jemu.

Dědeček mohl mítí radost, kterak se vše daří; a měl ji.

Než se několik dní zahalilo soumrakem, mluvilo se již ve statku o svatbě nahlas; čeled' to pořádně zpracovala a za několik dní na to rozmlouvala o tom i drůbež u Kubišťů.

Starý Kubišta vrtěl hlavou.

Nyní i Novák počal se objevovati ve statku veřejně, a že ho i strýc Jan uvítal dosti přívětivě, měl za to, že již poslední překážka sesula se. Lítal od nevěsty sem a odtud k nevěstě jako posedlý.

Podivná byla poselství, jež Novák nosil k nevěstě. Ptal-li se strýce Jana, co tam vzkáže, odkázal jej tento na dědečka; a vskutku dědeček uměl sestaviti ještě vzkázání, jako by se měl ženit sám.

Šlo to rychle.

Z nenadání dostala babička jednou z rána od dědečka rozkaz, která telata se mají vybrat k jatce, kolik krmníků, kolik hus se má nasadit a o drůbež aby se postarala sama, neboť svatba že jest přede dveřmi.

Novák běhal i po úřadech, vyběhal ohlášky, zkrátka: Novák měl práce do usedání a dařila se mu.

Jen o jednu věc tu ještě běželo: strýc Jan se totiž se svou nevěstou posud neseznal. To by sice mnoho nepřekáželo; ale náleželo k pořádku, aby se Novák i o to postaral.

Novák se tedy musel sebrat; musel strýci Janovi dokázati věc se všech možných stránek, až tento přisvědčil.

Vlastně si mohl asi půl práce uspořít, neboť strýc Jan posbouchal sotva jedním uchem; tolik ale se přece ze všeho dověděl, že příští neděli již se má vydat na cestu k návštěvě, a čeledín že mohl dostatí rozkaz, aby byl vůz v nejlepším pořádku.

Když Novák ještě ujišťoval, že zajiště bude strýc se vším spokojen, odpověděl tento: "Vždyť vidíte, že jsem již nyní spokojen."

Dědeček znova obživil a i noha jej přestávala bolet; procházel se s Novákem po dvoře, v lipách a opět po dvoře; byl čilejší než strýc Jan.

Babička sice často pátrala po očích strýcových, vybízejíc jej takto k důvěře, aby se jí světil; neboť cítila nejlépe, že nemůže býti opravdovým jeho smýšlením to, co vše slyší od dědečka, Nováka a jiných. Jakási bázeň jí svírala srdce.

Strýc Jan ale jen pohlédl na ni někdy s bolestí, a to byla celá odpověď. Ostatně byl uzamknutý všem; nikdo k jeho duši klíče nenašel, snad ho časem neměl ani sám.

Přišla neděle, vůz byl připraven, koně ustrojeni. Šli pro strýce Jana, ale nenašli ho. Babička uleknutím sotva promluvití mohla, a kdyby to byl dědeček nevěděl zároveň, byla by mu to neřekla za celý svět.

Rozeslali čeleď na všechny strany, aby strýce Jana hledali; i Novák, jemně tímto zdánlivým obratem se koncept zmátl a tváře zbledly, dal se na cestu; i dědeček sám pátral, kde jen mohl, voláje a hledaje ne bez bázně.

Ale tak zle nebylo.

Našli strýce Jana brzy a sice na rozhraní polí dědečkových a Kubiškových; našli jej s tváří na zemi, v pláči a hořekování. Beze svědků žaloval zemi svůj zármutek a svou tíseň, hledaje útěchy, kterou mezi lidmi nenalézal.

Netroufali si ani jej vytrhnouti. Vrátili se domů a oznámili dědečkovi, kde a jak jej našli, dokládajíce, že se sám vrátí.

A strýc vrátil se brzy. Ne se slzami v oku, ale s úsměvem na tváři a na pohled chladný. Kdo věděli o jeho stavu před chvilkou, těm musel býti úsměv tento podivného výkladu schopným.

Strýc Jan se ustrojil a jeli.

Na cestě vypravoval Novák velmi mnoho o své dosavadní činnosti, o

nevěstách a ženších, až strýc Jan u jedné hospody kázal, aby se zastavili, že si musí připít na kuráž.

A pil tak dlouho, až měl kuráž.

Pak jeli dál; strýc Jan byl ještě při kuráži, když slezl u Březinů, a Terinka, jeho nastávající nevěsta, se objevila na prahu, co zatím otec vítal vzácné hosty.

To je pravda, strýc Jan byl vesel dost; i Březinovým nezůstalo tajno, kde se tu veselost ulovil; ale neohlíželi se na to. Jen když má hoch kuráž, ať si již jde ze srdce, anebo z plecháče.

A starý Březina se o to ještě postaral, aby šla z plecháče tak dlouho, až se také dostala do srdce.

Strýc Jan žertoval, štipal Terinku do tváře, Novák mrkal tajně na Březinu, čemuž tento jen se usmíval.

Strýc Jan se ptal Terinky, zdali ho chce mít za muže; že jest sem poslán, aby si ji vzal za ženu. A mluvil bez okolků.

Terinka se pýřila, jak se slušelo, a odpověděla také, jak se slušelo.

Zkrátka, strýc Jan pochodil do bře; výskal ještě po cestě, když se již za noci navraceli domů.

Ve statku u dědečka tedy už bylo jistotou, že bude svatba; hned se donesly ohlášky na faru a ustanovil se den, na který se sezvati mají hosté.

Dědeček si dal na tom záležitosti, aby bylo hodně mnoho hostů přítomno. A Novák chodil s mládenci po celé dny v okolí, než to vše sezvali.

U sládky se hned objednálo několik věder piva a z Prahy se přivezlo asi půl sta lahví nejvybranějších rosolek — pro ženské.

Svatba tedy byla uchystána.

A když přišla, odbývalo se vše jako na šňůrce. Nevěsta plakala, rodiče také, a když ji přivezli k dědečkovi, přibýlo s ní asi mandel příbuzných.

Zlí jazykové, o něž při takových příležitostech nikdy není zle, vypravovali, že prý přivezli příbuzné na místo nářadí, neboť prý toho nevěsta mnoho nemá, a nepřivezou-li to ještě za ní, že se lacino dostala do

statku. 'Ale jaký přý div, vždyť přý je z daleka!' A ostatně možná, že to příbuzní přinesli v kapsách.

A u dědečka bylo veselo až dost.

Dědeček přišel do svého živlu. Hned se patřičně seznámil se všemi příbuznými nevěstinými a vypravoval jim své osudy. Někteří z těch příbuzných byli sice trochu vzdálenými s Březinou, ale to neškodí.

Dědeček jim vše ukazoval, vodil je všude a chodil skoro rovně, jako by měl i nohu zdravou; všímal si jich mnoho, ba jediné, tak že ostatní svoje děti ledva uvítal. Do hovoru se s dětmi svými nepustil, neboť měl dnes nové, vzácnější hosti.

Ti byli také přesvědčeni, že sem Terince dobře ustlali; ale syny dědečkovy to poněkud rozmrzelo, že jim nedá ani k slovu přijít, a rozešli se ještě před večerem, když dědeček vedl nové příbuzenstvo do polí. Ani se nerozloučili s dědečkem; pravili, že je dnes beztoho nepohřeší, a dědeček je dnes nepohřešil.

Veselost ta trvala až do třetího dne, neboť záleželo dědečkovi na tom, aby v celém okolí mluvilo se o ní. Myslí, že toho má zapotřebí, neboť se poslední čas trousily tak podivné pověsti o svornosti všechných u nás ve statku, že teď byla opravdu vhodná příležitost, aby se všecky ty pověsti vyvrátily jedním rázem.

Když se třetího dne vše rozjelo, počal dědeček nevěstu ve statku usazovat. Strýc Jan si beztoho skoro ničeho nevšímal, a proto musel již převzít úlohu tu dědeček.

Vždyť si byl vzal tolik práce, aby vše to uvedl ve skutek, že nebylo možná, aby se pojednou vzdal vší činnosti.

Měl práce dost. Než ukázal mladé hospodyně vše, co jejímu hospodárství náleží, uplynulo několik dní.

A přece měla Terinka, jak se jí i teď ve statku říkalo, výborné schopnosti. Pamatovala si hned všecko, vpravila se bez těžkostí do všeho, tak že za krátký čas se vědělo zevrubně, kdo nyní ve statku vládne a kdo v něm poslouchá.

Jak jsem již pravil, dědeček si dal nesmírně mnoho na tom záležitosti, aby dostal statek tuto hospodyně; a nyní, když ji obdržel, dal si ještě více záležitosti, aby ji zde pořádně utvrdil a vše aby ji poslouchalo patřičně.

Dědeček byl nyní šťastným; aspoň se tak zdálo.

Nemohl bych říci, že byla Terinka zde hostem právě nejvítanějším.

Babička chovala se k ní jaksi nuceně, neboť ji ustavičně jakási starost klíčila, až ji nedovedla pojmenovat. Myšlenky její zabloudily vždy jinam, když uvažovala, zda jest strýc Jan nyní šťastným. Když utírala zástěrkou talíř, utřela si také někdy slzu s oka; byla málo hovorná a málokdo ji viděl teď, aby se stavěla na prsty a hopkala dle dávného svého zvyku.

Ani strýc Jan nebyl právě vzorem, kterak láska manželská udělá z dvou lidí jednu duši, učíc je cítiti jedním srdcem a mysliti jednou myslí.

Strýc Jan se neproměnil po svatbě takřka v ničem, leda že se stal poněkud lhostejnějším. Zdálo se, jako by si byl předsevzal neodkladným plněním vůle otcovy dokázati dědečkovi, jaké neštěstí uvalila tato jeho vůle nejen na něho, ale na celý statek.

A tak tomu bylo.

Poslouchal dědečka vzorně, a že dědeček neměl jinou vůli, než kterou jevila Terinka, poslouchal vlastně ve všem svou ženu.

Čeládka si šeptala, že jest nová hospodyně pánovitá a pyšná; nahlas vyprávěla jiné čeládce, že jest k nim urputná a nevládná, a ve statku že se teď více rozhazuje než kdykoli před tím.

Měl tedy dědeček velmi na pilno, aby se nevěsty ujal sám, aby jí svou přízní nahradil vše, čeho jinde postrádala. Sám se nyní chápal práce, všecko jí dělal, co si jen mysliti mohla, ba pátral po jejích očích jako hvězdář po nebi, aby jen uhodnouti mohl, co by se jí zalíbilo a co by

její úsměv mohlo vylouditi; neboť ten se mu zalíbil nadmíru.

Celý den nemluvil nyní než o Terince. Chválil každý její pohyb, každý její krok. Každé hnutí se mu zdálo tak slušným, že nejednou povídal, že to nejdokonalejší žena na světě.

Chasa se těmto jeho chválám potají i veřejně smála, a babička bývala až někdy rozmrzelá; strýc Jan mu svědčil, že má ve všem pravdu.

Podivno, kde dědeček všechny ty průpovídky sebral, jimiž chválu na chválu o ní nahromadil.

Nejlepší ženou na světě ji nazývat omrzelo konečně již i jeho, a dědeček nazval Terinku přímo rajskou květinou, která již dávno sem do statku patřila. Ona že jest jejich štěstím a jejich ozdobou, v níž všichni omládnou.

A Terinka byla vskutku rajskou květinou; všude se šířila, všude jí bylo plno, všude jí bylo cítit.

Neměla již ani těch místností dost, které jí byly původně vykázaný, a šířila se i ve světnici, kterou si byl dědeček ponechal s babičkou.

Dědeček jí sice ustupoval vždy a ve všem, jen aby byla spokojena, a říkal jí, aby jen rozkazovala, co se jí líbí; její všechny rozkazy že se vyplní musejí.

Terinka rozkazovala opravdu.

Jednou povídala strýci Janovi u přítomnosti dědečka i babičky, že jest jí ten "dědek" protivný, ana se musí ustavičně dívat na jeho chromou nohu; že by nejlépe bylo, kdyby se ze světnice odstěhoval.

To uhodilo jako bleskem.

Ale dědeček se tomu usmál, neboť myslil, že je to jen žert, ač mu při tom napadlo, že to podivný způsob pronášení žerty. Babička celá ztrnula. A strýc Jan? Ten neříkal ničeho.

Vždyť slyšel od dědečka stokrát za den, že se musí plnit vše, co rozkáže Terinka, tato rajská květina.

* * *

Dědeček poznal ovšem velmi brzy, koho vychválil do nebe; zakusil velmi brzy, jak ty rajské květiny vypadají, a podivil se ještě častěji, co to, plnit rozkazy nevěstiny.

Starí lidé se velmi těžko vpravují v nové obraty. Do čeho se již jednou vžili, tomu neradi, jen stěží odvykají. A dědeček se byl za ten čas již tak vžil do toho, jak výbornou nevěstu dostal do domu, že poznával, jak už jest hlava jeho vskutku příliš sešedivělá, aby se přiučovala novým náhledům a novým zásadám.

Také kdysi prohodil něco jen tak jako mimochodem Terince o své šedivé hlavě. Ale to pochodil dobře. Terinka mu na to řekla, že jest jí šedivá hlava a šedivý pes Vořech zrovna stejně milý.

Tu již se dědeček nesmál; slzy mu vyhrkly na staré tváře, a ač ho noha začala jaksi bolet, dokulhal se přece ze světnice přes práh do dvora a odtud zašel pod staré lípy, kdež si usednul na pařez. Špačkové v hnízdech pištěli a dědeček se díval odtud na svůj statek a rozvažoval, co vše již v něm zažil.

Bylo toho dost, aby o tom přemýšlet začal.

Zatím Terinka hospodařila jako pravá paní. Čeledín zapráhal velmi často koně do vozu a vůz uháněl k městu, odkudž se nevrátila se strýcem Janem nikdy před večerem. Nebylo také možná; než se vše skoupilo, co se nakoupiti mělo, utekl den jako mžikem.

Za to ale objevila se mladá hospodyně vždy pak v nových šatech; ba několikrát vždy mohla se převléknout, a čeled' hádala, že prý ještě neoblékla na se vše to, co jí tam hospodář nakoupil.

S čeledí byl ve statku pravý kříž, a kdyby Terinka se byla dověděla vše, co si ta čeládka o ní povídá, byla by z mrzutosti ani nevyšla.

Tak si také povídali, že prý měla celé své vybytí a věno uschované u kupce v městě; proto prý tam nyní často jezdí, aby si to po částkách

odtamtud přivezla domů. Šaty na příklad všechny prý měla schované u něho.

Leč ani doma se nedala mladá hospodyně zahanbit.

Návštěvy byly teď ve statku velmi časté. Ne snad, že by tam dědečkovy děti přijížděly; ale Terinka měla strýců, že by naplnili kalendář. Ti nepřicházeli také najednou, ale slušně se vystřídali, nechťce omrzeti.

Při takových návštěvách bývaly hody jako za dědečka jen o pouti; pilo se a jedlo vždy až do unavení.

Při těchto hodech staral se dědeček o to, aby se alespoň ještě zdálo hostům, že Terinka vlastně jen jemu k vůli vše dělá; a tu se mu dostalo často potěšení, že nebyl vyplácněn proto, že pomáhal přinášeti jídla a pítí na stůl. A jak vlídně ho tu vždy Terinka vybídla, aby si zasedl k nim! Byl až pohnut tou její dobrotou, že ani nevěděl, má-li sednout anebo ne.

Ale sedl přec.

Když pak odcházeli příbuzní domů, tuť sotva pobrali, co jim toho Terinka naložila. Jednou si dokonce služka dovolila nevácný žert, že hospodyně, když ji tato poslala pro nějaké zavazadlo, do něhož by naložila něco jakémusi strýci svému, že jí tato děvečka přinesla pytel, pravíc, jiného že najíti nemohla.

Však ale ještě jiné věci se pozorovaly na hospodyně. Když ji navštívila některá z příbuzných ženských, tuť pozorovala hnedle čeládka, která tato příbuzná nosí na sobě šaty, jež měla před nedávnem hospodyně nové, a že když se loučila, zapomněla prý bezpochyby schválně šaty tyto na sobě.

Strýc Jan si podobných maličkostí nevšimal; vždyť jednal dle dědečkovy vůle, a jakmile hospodyně chtěla, kázal zapráhnouti koně znova, aby jel s ní do města, kdež se opět nakoupilo, co se rozdalo doma.

Ve statku již věděli, co znamená jeti do města.

A Novák?

Ten když přišel do statku, byl v

něm polovičním pánem. Dědečka sotva si jen tak všimnul a několik slov s ním promluvil, ač by byl dědeček rád mluvil déle. Za to ale poslouchal hospodyně celé hodiny, když mu vypravovala, jak vše vede, jaký kříž má se starými a podobné věci.

Zdávalo se, že Terinka sice nepotřebovala, aby ji někdo utvrzoval v tom; která má hospodářství vést, neboť osvědčila již ve všem výborné své vlohy. Ale radou, jakou jí dával Novák, nemohla přece nikdy opovrhnutí.

Novák si dal záležeti na tom, aby objevil celý důmysl svůj, kdykoli něco poradil. Starým nadal hlupáků, kteří se již do nového času nehodí, a chválil Terinku, že jest k nim laskava, ba zdá se mu, že až příliš laskava.

K tomu pak nebyl Novák docela ten člověk, aby ze statku odcházel s prázdnem, a Terinka nebyla také ta, aby jej s prázdnem nechala odejít. Vždyť rozuměla Novákovi dobře, když jí tento pravil: že tu dobře sedí ve statku.

A nepobral-li Novák vše vždy najednou, však přišel častěji, aby toho odnesl více, aniž by se pojednou přemohl.

Mladá hospodyně neměla příliš valné zdraví. Do statku přijížděl nyní také často lékař. Takové cesty stojí ale peníze, a proto někdy jezdil strýc Jan s Terinkou k lékaři sám, aby mu cesty uspořil a koně aby se projeli.

Hospodyně sice s tou churavostí málokdo věřil, ale proto se přece musela šetřit; nesměla těžší práce podnikat, nesměla mnoho choditi, namáhati se, a strýc Jan sám někdy nešel dohlížet na pole, an musel ošetřovat manželku svou.

Tím arci dospěla Terinka tam, kde býti chtěla.

Předstírajíc churavost, pravila strýci Janovi, že se nemůže v hlavní světlici dosti volně pohybovati, pokud jsou tam staří. A že se lékař vyjádřil, že by churavost mohla trvati

delší čas, v němž potřebí poklidu, vysvětlil jednoho dne strýc Jan dědečkovi celou tu věc, jejíž konec byl, aby se dědeček s babičkou vystěhovali do vedlejších světnic na tak dlouho, dokud Terinka bude churavět.

To by samo o sobě arci tak mnoho neobnášelo; neboť kdo znal postranní světnice, musel říci, že jsou prostorné a čisté. Ale dědečka to přece jaksi bodlo, když měl tak jednou vystěhovatí se ze světnice, v níž asi po půl století vládl co hospodář, v níž zažil všechno zlé i dobré.

Oči mu sice trochu navlhly a on řekl strýci Janovi, že by snad Terinka měla v postranních světnicích více poklidu než zde, kam tolik lidí přichází; ale strýc Jan namítal, že by se rozdráždila odporem a churavé ženy že šetrnosti sluší.

Dědeček nyní sám poznal, že jsou jeho námítky pošetilé a vystěhoval se s babičkou tím snadněji, čím ochotněji mu mladí u vystěhování pomáhali.

S nemocí nebylo na štěstí tak zle. Dědeček dle návyku chodil Terinku navštěvovat a těšil se tomu, že jest tak brzy všemu konec.

Ale Terince jako by bylo pojednou připadlo, že se proto snad těší, aby se mohl brzy zase do světnice přistěhovatí. A tu podotkla ještě jednou hezky za tepla, že není dosud vyhráno; neboť prý by se mohla nemoc snadně vrátit.

Ovšem; to si mohl dědeček sám pomyslit. Neboť která nemoc by se nemohla vrátit!

Nemohl bych právě vinit strýce Jana, že byl k dědečkovi tvrdým. Nikoliv; ale byl nevšimavým k němu jako ke všemu vůbec. Neboť ten člověk by se byl musel teprve najít na světě, jenž by něco vynášel, co by ho těšilo. Kdyby byl měl dědeček ještě nyní silnější vůli, byl by poslouchal jeho, že ji měla manželka, poslouchal ji.

Byl by snad i poslouchal jiného, neboť mu bylo lhostejným vše, co konal.

Zkrátka: kamkoli se ohlédl dědeček, byl nyní opuštěným docela. Synové a dcery jeho přicházeli k němu již také řidčeji, neboť je povaha Terinčina příliš nelákala, an to vše byla jeho práce, pro kterouž zapomněl skoro i na všechny ostatní?

Otec můj při jedné návštěvě šetrně sice prohodil, aby jej dědeček navštívil, a zalíbilo-li se mu tam, aby se přestěhoval k němu. Ale dědeček odpověděl, že by jinde již ani umřítí nemohl.

Babičce si dědeček nyní již také postěžovatí nemohl, neboť babička sama žalovala na nevěstu dost a dost; a že tu to bral dědeček s počátku vždy do ochrany, musel ji aspoň zdánlivě bránit i nyní, k vůli důslednosti.

Akdyž jednou, sedě na dvoře, se ohlížel, koho by přece našel, jemuž by si postěžovatí mohl, tu viděl teprve, že jest sám a sám.

Tak mimovolně padly oči jeho na šedivého psa Vořecha, jenž tu před ním stál, dívaje se mu do očí a ohonem sekaje; neboť si ho byl dědeček již dávno nevšimnul.

Připadlo mu tak jako náhodou, že Terinka porovnávala kdysi jeho hlavu s šedivým psem Vořechem, a mimovolně se zahleděl do Vořechových očí.

Vořech jako by mu rozuměl; nehýbal se a jeho oči jako by byly navlhly zároveň s očima dědečkovými.

“Milý Vořechu, my jsme tady dokrálovali,” pravil dědeček; “jsme si docísta podobní.”

A Vořech zakňučel, skočil, a vina se, ulehl si u dědečkových nohou.

Chodil také nyní dědečkovi v patách.

Dědeček vskutku scházel. Ne jenom na mysl, ale i v šatech to bylo patrno. Dříve míval aspoň o každou pout' nový manšestrový oblek; teď již bylo dávno po pouti, a dědeček posud nevyměnil jej za nový.

Snad mu to ani nepřišlo na mysl.

Za to ale probíral častěji svůj dosavadní život. Viděl, že není vše dobře, jak udělal.

Jeho dřívější tvrdost zvrhla se nyní v měkkost, a tu viděl, že také chybje.

V té své osamělosti počal se opravdově ohlížeti po nekom, jenž by mu porozuměl. Ale at' obracel listy na kterou chtěl stranu, všechna jména byla škrtnuta a všude jen prázdno.

Ani čeládka již nebyla taková, aby s ní pohovořiti mohl. Mladá hospodyně si dala často na tom záležeti, aby jim dokázala, že dědečka poslouchati nesmějí. Také když jim někdy něco přikázal, poručila jim Terinka právě opak toho. A to naschvál.

Čeládka byla chápavá. Dědečkovi se vysmála, hospodyně neposlouchala a jednala dle vlastní vůle.

A tak bylo u nás zavedeno hospodárství divné, podivné.

Dědeček již i časem začal uvažovat, že přece neměl důvěrnějšího přítele nad Kubištu. Doléhalo mu na mysl, že mu ukřivdil, mnoho ukřivdil, a lítost ta rozmáhala ještě duševní jeho bolest.

Nejednou si již i pomyslí, že by bylo dobře, aby Kubištovi podal ruku; zdálo se mu, že by to byl nejlepší skutek, jaký kdy posud vykonal a že by bylo muže zcela důstojno, aby udělal první krok. Připadlo mu, že vlastně posud sám nic dobrého nevyvedl, ač byl by aspoň počátek, třeba již na konci. Cítil, že by se to přece lépe plakalo na srdci Kubištově, než teď naříkati sobě jen a do prázdna vzduchu.

Byl již sláb, aby vše unesl, co na sebe uvalil.

Také se již nejednou ohlížel v tu stranu, kde se s Kubištou scházel, a kdyby se byl právě Kubišta blížil, byl by mu snad padl kolem krku a úpěnlivě jej poprosil za odpuštění.

Kubišta s té strany sice nepřicházel, ale náhoda tomu chtěla, že se s ním setkal na jiném místě.

Byla neděle a dědeček si hned z rána umínil jíti do kostela. Ne snad proto, že ho doma máloco těšilo, vyšel časněji než ostatní. Nýbrž proto, že těžce chodil, neboť jej noha v poslední čas zase víc bolela. A tu

prý chce přijíti v čas; tak aspoň pravil.

A dokulhal se ke chrámu vsutku dříve ještě, než se zvonilo; že pak byl chrám posud zavřen, vesel se podívatí na hřbitov.

Již dávno tu nebyl; ani se neuměl rozpomenout, jak tomu dávno.

Mnoho se tu změnilo. Mnoho nových křížů, a z těch rovů, jež pamatoval čerstvé, byl nejeden zarostlý mnoholetým drnem, mnohý již zase znova vykopán. Koho do něho uloží?

Na tom jednom hrobě, kdož tam klečel?

Ta tvář byla mu známá, ač sestárla k nepoznání.

Byl to starý Kubišta; klečel na Bětuščině hrobě a modlil se za svou dceru.

S dědečka spadla pojednou všecka zášť; všechny lepší stránky starého Kubišty mu přišly na mysl, pojala ho lítost nad neštěstím přítelovým, jež se učil poznávat, co sám se stal nešťastným.

Ani nevěděl sám, jak se to stalo: ale přiklekl k starému Kubištovi na hrob a třesoucím se hlasem pronesl slova: "Odpust' nám naše viny, jakož i my odpouštíme svým vinníkům."

Kubištovi to bylo tím nejmilejším vyrušením z modlitby. Vzal dědečka za ruku, stiskl ji a pravil: "Ba, my jsme se mnoho provinili!"

Kubišta neznal zášti, a přikleknutí dědečkovo jej tak dojalo, že mu odpustil z nejupřímnější duše.

Usedli si na Bětuščin hrob a Kubišta se ptal dědečka, co ho sem vedlo?

"Jdu si zde vyhledat nějaké místo," pravil dědeček; "mezi živými ho více nemám, a vidím, že se k nim již nehodím."

"Nezdařila se nám práce," řekl Kubišta, ale bez výtky, jenom pronášeje holou pravdu. "Vychovali jsme samé opuštěnce a nyní jsme sami opuštěni. Jan již sem také málokdy přijde, a tu musím ošetřovat hrob sám. Já ale Bětušku neo-

pustím; až nebudu moci více sem chodit, ulehnu si vedle ní."

Dědeček se vskutku cítil povzneseným, šlechtným a dobrým; snad poprvé ve svém životě. Chtěl mít ještě sílu mladickou, aby vše vyrovnal tak, jak se usmířil s Kubištou.

Kubišta se mu nyní stal opět přítelem. Často jej navštívil za stodo lou pod lipami, a usednuvše tam do trávy, ulevovali v bolestech jeden druhému.

Špačkové na stromech si měli mnoho co povídat, ale přece se unavili spíše, než tito dávní dva soudruhové, opět sobě navrácení.

Dědeček se také pomalu již do svého osudu vpravil. Nežaloval již skoro ani více, ale naučil se věci považovati, jako by byly již odjakživa tak a změnit se nedaly.

Do světnice k hospodyni již málokdy přicházel, ani více si nevzpomněl na to, že by se tam měl ještě přistěhovat. Snad by ho to bylo nyní i zarmoutilo, kdyby se tam stěhovat měl. Těžko té světnici odvykl, ale nyní mu bylo, jako by musel i obléci všechny své dávné slabosti, kdyby se měl tam znova usaditi.

Terinka churavěla časem opravdově. Byla bledá, málo pohyblivá a více jako v skleníku ošetřována, než o své síle. Příliš mnoho radosti s ní strýc Jan nezakusil; však těch radostí také mnoho nehledal. Ani to dítě, které se jim narodilo a jež Terinka oblékala vždy v nejčistší šat, nevzbudilo v něm zvláštní rozkoš. Sotva že se někdy na ně pousmál.

Někdy i zašel k dědečkovi "na výminek"; ale co zde spolu mluvili, nemělo valné ceny. Točilo se to okolo obyčejných věcí.

Já sem přicházel později ještě často na návštěvu k dědečkovi, zvláště za letního času. Ale tu jsem jej nikdy nehledal ve statku. Věděl jsem, kde jsou jejich zahrady a sady, a tu jsem zamířil přímo k nim, neboť jim byl dědeček za letního času hlídačem.

Sedivý Vořech byl mu tam nerozdílným společníkem. Stál vždy před

houďou, a když mne spatřil, zavrčel, neboť se nemohl upamatovat na mne. Dědeček se vyhlíval na slunci, zakřikl Vořecha a s náramnou radostí mne uvítal. Někdy jsem u něho také našel starého Kubištu.

Když jsem se ho ptal, jak se mu vede, usmál se jen a povídal:

"Inu, což! Já už nejsem tím, co jsem byl jindy."

A v těch slovech leželo celé jeho vyznání, celý život, všecko.

Když jsem mu pak vypravoval, jak jest v Praze, jak ve školách a jinde, tu radostí zapomínal na vše ostatní. Ani mne od sebe pustiti nechtěl, a já mu musel vypravovati vše, co jsem věděl. Zdálo se, jako by se mu nový svět otvíral před očima; on vždy doložil:

"Inu, Pepík (tak jmenoval mého otce), umí děti vychovávat; u mne se tomu nenaučil." —

Bylo opět svatého Vavřince a já byl již dospělým jinochem.

Byl to čas prázdnin, a já právě psal rodičům domů, že přijedu k dědečkovi na pout'; tam že se shledám s nimi, a odtamtud po pouti že teprve půjdeme pospolu domů.

Při tom mně vyvstaly mladé upomínky na návštěvy k dědečkovi a babičce s neobyčejnou silou. Já se jimi cítil dítětem a co dítě v nich blaženým. Viděl jsem před očima babičku, jak mně ji dětská léta stavěla v pohádkovou vznešenost; cítil jsem ty nesmírné radosti, jaké mne vždy vábily k nim, a tem mladistvým nepokoj, jenž nás pudíval, abychom co nejdříve již spatřili vráskovitou jejich tvář. Dědeček se zvláště v posledním čase po mně vyptával, a tu jsem si již urovnal celou zásobu věcí, jež jsem mu vypravovati chtěl. Těšil jsem se, jak bude naslouchat, a cítil jsem se již napřed šťastným, kterak mu způsobím opět několik radostných chvilí.

Co jsem tak rozvažoval, přišlo od otce psaní, v němž mi dává vědomost, abych k dědečkovi nejel, an ho právě dnes pochovali; že mi dříve o tom nemohl vědomost dátí, an

došel zprávu tu na den samého pohřbu.

Neznám části lidského ústrojí tak, abych mohl říci, na jakou nemoc zemřel. Ale skončil velmi krátce.

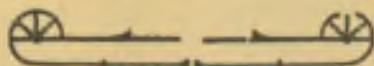
Byl prý pochován velmi slavně, a strýc Jan, když přišli na hřbitov, poklekl nejdříve u Bětuščina hrobu a pak teprv se obrátil vedle a nahodil

na dědečkovu rakev tři hrstě hlíny.

To byl poslední zákmit poesie v strýcovi; od času toho se stal, jak to lidé nazývají, spořádaným člověkem.

Kubistu později uložili k Bětušce s druhé strany. Tak urovnala dobrotivá matka země ty, kteří se ničili za živa.

A kdo zde zbyli, ničí se posud.

Co je skryto na dně Středozemského moře

Již po tisíciletí propadá se pobřeží zemí, ležících na Středozemním moři do mořských hlubin. Před nedávnem bylo zjištěno, že tento pokles je mnohem značnější, než se doposud předpokládalo. Velkým překvapením v těchto výzkumech bylo, že tento pokles je u všech středomořských států u západního pobřeží mnohem větší než u východního.

Zvláště velké hloubky byly zjištěny na západním pobřeží Itálie a Dalmacie, kde na příklad ve Splitu a na jiných místech se propadly městské čtvrtě a celá starořímská sídliště a města na mořské dno. Proto lze předpokládat, že pobřežní města z mnohem starších dob leží pokryta bahnem na mořském dně již mnohem dále od dnešního pobřeží. Podle různých průzkumů vznikla domněnka, že nečekané záplavy — vyvolané pravděpodobně výbuchy podmořských sopek — velmi často strhly do hlubin cenné kulturní památky a poklady starobyklých sídlišť.

Proto chtějí nyní italští a jiní středozemní vědci zhotovit archeologický atlas Středozemního moře. Na palubě nedávno dohotovené lodi *Diano* hodlají pátrat na mořském dně po zatopených městech, hrobkách a lodích. Vědci na *Dianu* budou rovněž hledat stopy dějinných událostí, jež nám vylíčili ve svých spisech s větší či menší přesností staří římsí a řečtí pisovatelé. Očekává se, že se jim snad při hledání ranných etruských přístavů a měst podaří poodhalit tajemný původ Etrusků a jejich řeči. Etrurie, řecky nazvaná Tyrrhenia, je italskou krajinou, ležící na Tyrrhénském moři mezi Tiberou a Apeninami. Byla obydlena Etrusky, o nichž se někteří demografové domnívají, že byli pravděpodobně kavkazským národem, který přišel ze severu do Itálie. V 5. až 8. století před naším letopočtem, bylo etruské království najmocnějším státem na italském poloostrově až do roku 28 před naším letopočtem, kdy podlehl úplně říjádění římskému státu.

Velká překvapení očekávají v tomto směru i odborníci. Zvláště zajímavé bude zajisté také objasnění velké námořní bitvy u Syrakus, kde Sicilští v roce 413 před naším letopočtem potopili celé řecké válečné loďstvo v počtu 143 bojových lodí a kde našlo smrt přes 6.000 vojáků.

Archeologická výzkumná loď je vybavena všemi druhy potřebných přístrojů, které zajistí nejlepší spolupráci potápěčů a vědců při výzkumu několik metrů vysokých vrstev bahnitého mořského dna a při odhalování starodávných tajemství a pokladů. Kromě speciálních pump na bahno, jeřábů, světlometů, měřících přístrojů na hloubku a j., a podmořských televizních kamer, je loď vybavena všemi kartografickými pomůckami. Výsledkem průzkumů tedy budou nejen odhalená tajemství historie, ale také přesné mapy současného mořského dna Středozemního moře.

Tajemství starého zámku

Napsal Jan Klecanda

YL JSEM teprve několik měsíců v Praze zapsán na právnické fakultě, když přišel telegram, oznamující otcovu nemoc. "Přijed' ihned..." To znamenalo, že je buď hodně zle, nebo že přijdu již jen, abych otce svého doprovodil na poslední pouti.

Předtucha, jež našeptávala mi to druhé, mne nezklamala. Přijel jsem právě k pohřbu, neboť starostlivá matka telegrafovala již po náhlé otcově smrti a bojí se, že by mne hrozná ta zpráva příliš dojala, chtěla mne pomalu na nejhorší připravit.

Pohřeb byl slavný, neboť můj otec byl velice oblíben jak u vrchnosti, tak i u lidu. Zdaleka široka dostavili se všichni panští úředníci, duchovenstvo a učitelstvo, ba přijelo i několik sousedních kavalírů, což bylo nám v našem zármutku velikou útěchou.

Bylot' to v dobách, kdy ještě v krvi starších úředníků a jejich rodin tkvěla ta stará poddanská poniženost a úcta k pánům, kteří nám byli skoro polobohy, při čemž nebylo nic na závalu, že jsme o nich věděli různé, veselé i méně veselé věci, zrovna jako Řekové o svých bozích a polobozích.

Ze naše milostivá vrchnost od pana barona až do slečny Elvíry byla plně zastoupena, rozumí se samo sebou. Sloužilt' můj otec věrně po celý věk baronovi právě tak, jako můj děd kdysi baronovu otci.

O dědečkovi vědělo se, že nebožtíku baronovi na vojně zachránil život, a o mém otci šeptalo se, že při jakési temné příležitosti prokázal tutéž službu jeho synovi.

Byla tedy naše rodina k rodině

baronů Skalských poutána dávnými svazky a vděčností skoro vzájemnou. Proto bylo zcela přirozeno, ač v oněch dobách panští úředníci neměli výslužné v kontraktu a jejich pozůstalí odkázáni byli na panskou milost a na to, co si zachovali, že baron nedá mé rodině hynouti nedostatkem, jenž byl by se dostavil zcela jistě, poněvadž můj otec byl až příliš poctivý, než aby si byl dovedl mnoho zahospodařiti.

Když po pohřbu vrátili jsme se k panskému domu, jenž stál před zámkem, dal baron pokynem ruky najevo, že ostatní propouští a sám chce ještě vejíti k nám. Jen na starého důchodního kynul, aby se k nám připojil.

Kdo zažil již nějaký pohřeb v rodině, pamatuje jistě na smutný dojem, jenž se nás zmocní, když vrátíme se od čerstvého hrobu do opuštěné a jaksi zpustlé domácnosti, kde zatím byl zatuchl zápach kadidla, karbolu a umrlčiny.

Přítomnost baronova zabránila hlasitému výbuchu zármutku, ale přes to matka i sestry plakaly.

Starý baron přistoupil k matce a podal jí srdečně ruku.

"Potěš jich Pán Bůh v jejich zármutku! Ztratili jsme mnoho, oni však ztratili ještě daleko víc. Ale o budoucnost se nic nestarají! Nebožtík si získal veliké zásluhy. Já na to nezapomenu a můj nástupce zapomenouti nesmí! Douša!" kynul na důchodního, aby přistoupil. "Zařídít všecko, aby paní direktorová byla bez starosti! Ten byt zde, kromě obou kancelářských pokojů, celý deputát se zahrádkou a polovičku služného nebožtíkova doživotně! Rozuměli? Abych i já mohl spokojeně

zavřít oči, kdybych dnes nebo zítra..."

Baron nedopověděl, poněvadž byl až příliš rád na světě a pouhá myšlenka na smrt ho znepokojovala.

Starý důchodní pokládal za svoji povinnost ujistití barona s nejsladším úsměvem, že na to není pomýšlení, ale baron kynul prudce rukou, že ho propouští.

"Dají pokoj! Musíme tam všichni dřív nebo později. Já nespěchám, ale tu starost chci mít odbytu... A co tuhle student?" obrátil se na mne.

Nevěděl jsem ovšem, co na to říci, ale matka již se tolik vzchopila, že mohla promluvit za mne.

"Milosti, Jeroným je se studiem teď hotov.. Musí domů a něco si hledat..."

Bylo mi, jako bych zaslechl svůj ortel smrti. Až do té chvíle jsem na to ani nepomyslel, že otcovou smrtí se naše poměry nadobro změnily, a tím že je i konec mým studiím.

Pohlížel jsem na barona dychtivě, čekaje od něho spasné slovo. Baron díval se na mne a zamyslel se. Počítal v duchu, co by asi studie stály, nebo nemyslel nic. Náhle zeptá se: "Studuješ jus?"

"K službám, milosti!" Tehdy jsme ještě my, úřednické děti, vrchnost takto oslovovaly, kdežto páni nám, ba i starším prostě tykali.

"To je dobře," kynul baron hlavou. "Ty studie se ti výborně hodí, ale doktorát nepotřebuješ."

Chtěl jsem říci, že mám k doktorátu ještě hodně daleko a s těmi vědomostmi o právech, jichž jsem dosud získal, že mnoho nepořídím, ale baron již se obrátil k matce.

"Bude jednou tím, čím byli dědeček i otec!" řekl vliďně, ale přece tak rozhodným hlasem, že nebylo možno odporovat. "Odbude si praxi ve všech oborech a vedle toho, když je mladý pán jurista, bude zatím mým sekretářem. Po neděli přijdou nahoru..." to platilo již mně... "smluvíme gáži, deputát a to ostatní..."

Kynul milostivě hlavou matce i sestrám a odešel.

Byl jsem tedy panským úředníkem, a baron, dávaje mi najevo, že mne od té chvíle již nepovažuje za hochu, ani mi netykal. To mne trochu potěšilo v mém zármutku, ač přes to loučil jsem se v duchu s Prahou velmi těžce. Ale nechtěl jsem zkaliti radost ubohé matce, jež byla přest'astna vědomím, že její syn bude v úřadě následovati po otci.

Konečně smířil jsem se s tím i já, potěšiv se předsevzetím, že budu studovat dále soukromě a že toho doktorátu, jenž mi byl polovičním šlechtictvím, přece se domohu. Ostatně věděl jsem, že u nás nebyla panská služba zlou a že kariéru ředitele velkostatku, kteráž mne bezpečně čekala, záviděla by mi jistě většina pražských kolegů.

Byltě baron Skalský šlechtic, jakých — pokud jsem od otce i druhých panských úředníků slychal — není mnoho. Byl uznalý, důvěřivý a lidem svým přál. O hospodářství se mnoho nestaral, spoléhaje úplně na své úředníky a věnuje všechnen čas téměř výhradně svým knihám. Jinak byl horlivým lovcem a náruživě rád jezdil na koni.

V manželství byl baron št'asten, pokud totiž možno mluvit o manželském štěstí tam, kde není žádných dětí. První léta prý baron velmi těžce nesl, že má zemřít bez potomka a dědice jména, ale později se s tím smířil. Mému otci, s nímž často mluvil důvěrně, nejednou řekl, že postará se jinak o to, aby jméno Skalských bylo zachováno pro věky, a snad i bezpečnějším způsobem, než je spolehnutí na dědice, o nichž nemůžeme vědět, budou-li zdárnými.

Tehdy ještě neexistovala Strakova akademie a nadání lidumilného českého šlechtice nebylo obecně známo. Baron Skalský, jenž náležel staré české šlechtě a byl českého smýšlení, zanašel se podobnou myšlenkou. Nemaje dědiců ani bližších příbuzných, chtěl celé své jmění odkázati na stipendia pro syny českých šlechtických

rodů, a to s výhradou pro rody, hlásící se k české straně národní.

Baronka pocházela z nepatrně chudé šlechtické rodiny a sama neměla též jiných příbuzných kromě jediného bratra, podivína to, s nímž přerušila všechny styky. Za svobodna byla baronka krasavicí, co ostatně i v pokročilém věku bylo na ní patrné, a okouzila barona nejen krásou, ale celou bytostí svou do té míry, že zřeknuv se vyhlídky na bohatou nevěstu z vyšší šlechty, pojal za choť ji, jež neměla žádného věna, kromě svých osobních vděků.

Není pochyby, že baronka Laura splácela lásku svého chotě rovnou měrou, jakž to ostatně zaslouhoval, a tak zdálo se, že jejich manželství bude jedno z nejšťastnějších. Ani on ani ona nemilovali okázalostí a hlučných zábav velikého světa. V letních měsících tichý život na zámku, v zimě několikaměsíční pobyt v Praze, kde vedle knih bylo divadlo jejich jedinou zábavou; to se střídalo stále. Když pak v druhém roce jejich manželství dostavil se i toužebně čekáný dědic, dostoupilo jejich štěstí vrcholu.

Bohužel, bylo dítě slaboučké a života neschopné a zemřelo dříve, než baronka se pozdravila. Však myslili lékaři, že, přežila-li zázkalem jeho narození, nepřežije jeho smrt! Ale útlá paní přečkala i tuto ránu, leč od té chvíle byla jako zlomená a nikdy se úplně nevzpamatovala, ač baron svolal nejslavnější té doby lékaře a profesory a jezdil s ní po několik let do všech možných lázní.

Třetím členem rodiny byla slečna Elvíra, vzdálená příbuzná baronova, stará panna, jež — ač byla jen z nižší šlechty — velice si potrpěla na tom, aby byla zvána baronesou. Tato slečna Elvíra byla zlým duchem zámku, bez něhož — jak se zdá — nemůže býti žádná větší rodina. Nenáviděla lid i úřednictvo, na něž při příležitosti donášela a sočila, a neměla ráda ani barona a baronku, jejichž chléb z milosti jedla.

Jestliže jí odpouštěli nepříjemno-

sti, jež časem vyvolávala, dělo se tak jedině proto, že baronka ve své andělské dobrotě neuměla než odpouštět, a baron měl zase na mysli, kdyby ji vyhnal, že musila by zhynouti někde bez přístřeší hladem, poněvadž byla by jistě raději zhynula, než by své šlechtické ruce pošpinila prací. Ovšem i příbuzenství a snad i jiné vztahy k členům její rodiny, nyní již zemřelým, zdržovaly barona od zaslouženého časem přísného zakročení.

* * *

Do této rodiny měl jsem tedy býti uveden v hodnosti baronova sekretáře. Bylo to v naší úřednické společnosti postavení zcela výjimečné, a pochopitelně, že jsem si na tom nemálo zakládal, když mne pan důchodní, jenž stal se nástupcem mého otce, hned druhého dne oslovil nikoliv jen křestním jménem, nýbrž celým titulem. A nemohl jsem se již dočkat chvíle, kdy nastoupím svůj úřad, neboť jsem byl velice dychtiv vniknouti do baronovy knihovny, jež byla zároveň jeho pracovnou.

Náš zámek, jenž stál na malé vyvýšenině sotva dvě stě kroků od panského domu, bydliště to úřednictva a panských sluhů, byl vlastně skupinou budov rozličného stáří a různých stylů, jak je dočasní majitelé postupně přistavovali a přestavovali.

Nejstarší částí byla zámecká kaple, jež spolu s přílehlou chodbou a sálem byla zbytkem starého hradu, jenž kdysi v XVII. století byl pobořen. Nevelká kaple s gotickými okny, v níž byly nepatrně již jen zbytky maleb na sklech. Ke kapli, v níž dávno konány nebyly služby boží — bylat' za sedmileté války Prusáky znesvěcena a od té doby nedošlo k novému vysvěcení — přiléhal novější trakt, vystavěný asi v první polovině XVIII. století a k tomu připojeny různé přístavky, snad podle toho, jak bývalo členů v kdysi četné rodině baronů Skalských.

Na těchto přístavcích bylo možno studovati vývoj barokového slohu od

jeho ušlechtilých počátků až do zvrhlosti copářských, jimiž oplývaly zejména poslední přístavby. Milovník starožitností také by byl našel hojné, zajímavé látky k studiu zbytku starých hradeb, jež se tu a tam kolem zámku ještě nacházely, a jež byly zachovány buď z piety nebo proto, že jejich odklizení bylo by stálo mnoho peněz.

Bylť náš baron, ač na platech neakrblil, velice šetrný, poněvadž chtěl zachovati co možno nejvíce na svá nadání. Ba, vypravovalo se, že před lety, když tuto myšlenku pojal, stávala se přímo chorobnou a hrozila otrásti nejen jeho zdravím a rozumem, ale i stavem jeho jmění. Zachovala se totiž stará pověst, že kterýs předek jeho za války třicetileté zakopal kdesi v zámku veliký poklad a tento poklad že posud čeká v lůně země nebo v úkrytu zdiva na svého vysvoboditele. A baron zatoužil po tom, aby tímto zlatým pokladem na věky oslavil jméno Skalských, když má již býti vymazáno z řad živoucích.

Po celou řadu let baron zabýval se hledáním starého rodinného pokladu. Časem, když baron domníval se, že přišel na stopu, celý zástup dělníků zaměstnával se rozrytím půdy, rozkopáváním zapadlých chodeb pod starými hradbami. Ve sklepích, zejména starších částí zámku, nezůstal jediný kámen, jediná dlaždice na svém místě. Našli se i chytrí lidé, kteří z baronovy touhy po pokladu dovedli těžiti, různí starožitníci, ba časem i lidé, již dovedli zacházeti s kouzly, znali tajné prostředky hledání zlata, nejvíce však uměli kouzlit zlatu z kapes baronových.

Konečně po dlouhých letech, když již tisíce byl vyplýtvat a zžírán touhou po zlatě na mumii vyschl, byl baron jakýmsi zvláště povedeným podvodníkem ze své utkvělé myšlenky vyléčen — a pomalu se zas uzdravil i stal se normálním, rozšafným člověkem. Co a jak se tehdy sběhlo, věděl kromě barona jen můj otec, jenž zavázán byl mlčením a skuteč-

ně své či baronovo tajemství vzal do hrobu. Ani matka nevěděla o ničem, neboť tak veliká byla otcova úcta k naší panské rodině, že ani nesnesl myšlenky, aby snad baron stal se směšným v očích některého člena naší rodiny.

V pondělí, jak mi bylo nařizeno, dostavil jsem se do zámku. Baron mne již čekal a vítal mne velice vlídně. Pohlédl na hodiny a řekl: "Těší mne, pane sekretáři, že jdete na minutu správně! Mám rád dočasné lidi. Sedněte si!"

Pohlédl jsem na něj udiveně, neboť to vykání místo obvyklého tehdy onikání mne překvapilo. Říkalot' se tehdy skoro všeobecně lidem, jež jsme považovali za vyšší a aspoň příbližně sobě rovné, "oni"; toliko prostým a podřízeným lidem, pokud nehodilo se pro ně "ty" nebo lokajské "on", říkalo se "vy". V Praze a jinde ve společnosti probudilých vlastenců ovšem ujímalo se již čestější vykání, leč i mně se jednou ještě stalo, že se na mne jakýsi obchodník obořil: "Myslejí oni, že jsem já nějaký jejich vy?"

Myslíl jsem tedy v prvním okamžiku, že baron chce mi naznačiti, neříká-li mi již ty jako chlapci, na vznešené oni že jsem ještě nedorostl. Leč brzy přesvědčil jsem se o opaku.

"Milosti," vykoktal jsem v rozpacích, neboť obvyklé "Jejich milosti" jsem přece nemohl vypravit z úst. "Přičiním se, abych správností získal si vznešenou přízeň."

"Té si nemusíte teprve získati," odvětil zaron významně, "jde jen o to, abyste si ji udržel, a já nepochybuji, že se vám to podaří. A pokud se týče toho oslovování, nechte Milost vždycky venku. Je to starý cop a trpím to nerad od podřízených lidí, a to jen proto, že nevzdělanci, když se s nimi trochu přátelštěji jedná, nedovedou držeti pravou distanc a snadno si mnoho dovolí. Tedy prostě: pane sekretáři, pane barone... Rozumíte?"

Uklonil jsem se němě a baron pokračoval: "Uvítal jsem vás s důvě-

rou, která snad i vás na po prvé překvapila. To proto, že ve vás nevidím cizího člověka, nýbrž syna svého starého rádce, ba, přítele... a že jsem o vás slyšel jen vše dobré... Nu, tedy zkrátka... chci, aby mé paměti zachovaly se potomstvu, a rád bych též některé staré paměti našeho rodinného archivu zachránil před zapomenutím... Již dávno chystám se k té práci, ale odkládal jsem tak dlouho, až je skoro pozdě. Můj zrak dosud mi slouží v lese, ale na psaní špatně vidím, a ruka, jež dovede dobře mířiti, perem již zběžné vládnouti nedovede. Budu vám tedy denně hodinu diktovati, vy pak to na čisto opíšete, a tím bude váš denní úkol vykonán. Ostatní čas vyplníte studiem hospodářských knih, při tom můžete i pokračovati v právnických studiích, abych vás z nich nadobro nestrhl, a pak budete postupně seznamovati se se všemi obory práce, kterouž jednou po Doušovi převezmete. Nebudu vám předpisovati, nechci vás obmezovati, rozdělte si čas na svou práci sám. Jste vzdělaný člověk a co uděláte, uděláte jen pro sebe. A tak pro dnešek jsme hotovi. Jděte k Doušovi pro svůj první plat! On vám oznámí i deputát, který budete bráti. Zítra přijďte v tutéž hodinu!"

Jako omámen radostí šel jsem od barona. Tak vřidného přijetí jsem přece nečekal. A radost má se ještě stupňovala, když mi důchodní, nyní již ředitel panství, Douša, ne bez jakési stopy závisti či snad jen údivu vyplatil měsíční gáží, převyšující plat starších hospodářských a lesních adjunktů. Nebyla to ovšem v dnešních penězích velká suma, ale na tehdejší poměry a pro mladíka sotva více než dvacítiletého bylo to mnoho.

Od toho dne žil jsem jako v pohádce. Můj plat stačil úplně mým nevelikým potřebám. Do vesnické hospody mezi mladou úřednickou chasu jsem jen zřídka kdy zabloudil, poněvadž jsem tušil, že by baron asi nerad viděl, aby se budoucí ře-

ditel příliš kamarádil s lidmi, již budou kdysi jeho podřízenými. Také mne jejich zábava, veselé pitky a hra v karty ani příliš nelákaly.

Věnoval jsem se cele své práci a soukromému studiu. Hodiny u barona ztrávené, jež, mimochodem řečeno, značně se protahovaly, stávaly se mi den ode dne milejšími. Bylté baron na svou dobu a stav člověk všestranně vzdělaný a při tom velmi pokrokový, a tak čerpal jsem ze zábavy s ním mnohé poučení. Pozoroval to a velmi mu to lichotilo, a poněvadž jsem byl první mladý člověk, který s ním přišel do důvěrného styku, stával se náš poměr vůči hledě přátelským, ba nejednou pozoroval jsem, že dívá se na mne zrakiem láskyplného otce. K rostoucí té oblíbenosti, ba skoro mohu říci, lásce, přispělo i to, že baron viděl, kterak vážně vpravil jsem se do situace a svědomitě plním všechny své povinnosti.

Ostatně mi tyto povinnosti nebyly nijak těžké. Baronovy diktáty byly velice zajímavé, a že jsem je nejen krásně opisoval, ale i stylisticky ve mnohém opravoval, zvyšovalo jen spokojenost mého příznivce. Ba, tyto práce měly za následek, že jsem se nadobro odvrátil od právnických studií a vrhl se na historii, v čemž mocnou pobídkou byl mi bohatý zámecký archiv.

Baron, pozoruje mou zálibu v novém tomto oboru, byl tomu jen povděčen a nadobro svěřil mi klíče od archivu.

Za nedlouho pokročil jsem tak daleko, že mne baron časem pozval na kávu, ba i na oběd, při čemž kromě nás obou byla i baronka a baronesa Elvíra, kteráž však od samého počátku pohlížela na mne jaksi nevraživě a při každé příležitosti dávala mi najevo, že jsem v modrokrevné společnosti přece jen trpěným větřcem. Tím vřidněji však chovala se ke mně paní baronka, tato andělská žena, jež nejednou mi děkovala, že mým přičiněním, totiž čilým duševním stykem a patrně i novým zaměstnáním baron vymanil se z trud-

nomyslností, jež poslední léta se ho již zmocňovala. Ano, bylo patrné, že baronka, jež chotě svého posud milovala, ba skoro bych mohl říci, že zbožňovala, měla na mysli i to, že jsem byl synem muže, jenž kdysi baronovi zachoval život.

Stával jsem se tedy pomalu i důvěrníkem paní baronky, a poněvadž i světice mívají své libůstky, a její libůstkou byl šach, hrával jsem s ní šachy. Byl jsem dosti dobrým hráčem, kdežto baron při své roztržitosti hrál mizerně, a tak se stalo, že jedna nebo dvě partie byly denně na našem programu...

Ale nemyslete si, že z těchto partií šachů bude nějaký román... Baronka bývala krasavicí, a jak jsem již řekl, dosud byly patrné toho stopy, ale byla o více než dvacet let starší mne. Kromě toho byla její krása a celý její zjev — aspoň v mých očích — takového rázu, že vzbuzovala ve mně dojem světicemučednice, ženy, před níž bych já, mladík dvacetiletý, byl dovedl sepnouti ruce k modlitbě, ale již nikdy bych nemohl urazit ani pouhou myšlenkou smyslnou.

* * *

Tak míjely klidně v radostné práci a utěšené zábavě dny a měsíce, když pojednou stalo se cosi, co rozrušilo klidnou hladinu našeho života.

Dole ve vsi žil stařík jménem Kučera, kdysi zedník a posud majitel malého domku. Zednictví bylo v rodině jeho od nepaměti dědičné. Stařec, jenž byl sám a sám a neměl nikoho než sousedku, která časem mu posloužila, blížil se svému konci. Tu kteréhosi dne vzkázal baronovi, že umírá a že by s ním rád ještě mluvil...

Poněvadž Kučera v posledních letech svého života byl velice zbožný, domníval se baron, že buď chce učiniti poslední pořízení o svém nepatrném majetku k dobru kostela, jehož patronem byla vrchnost, nebo snad že před smrtí chce si vyprositi odpuštění za pytláctví, jemuž v mlá-

dí holdoval, ale při němž nikdy nebylo možno ho přistihnouti.

"Vezměte papír, pero a inkoust a pojďte," řekl mi baron... a šli jsme.

Ale než jsme došli k domku Kučerovu, měl stařík smrt již na jazyku, leč barona přece poznal.

"Milosti!" vypravil ze sebe pracně. "Nesmím to tajemství vzíti s sebou do hrobu... Můj dědeček... zedník jako já a pradědeček pana barona..."

Povšiml jsem si, že obličej barona se zrůznil. Rázem vzpomněl na dávno zapomenutý poklad...

"Nuže? Mluvte... mluvte... Kučero! Víte o pokladu?"

Stařec slabě kynul hlavou.

"Poklad byl... byl a je posud... Dědeček musil přísahat panu baronovi... ne ještě rytíři. Ne, ne... byl to dědeček... Děd mého děda to byl..."

"A poklad? Jest?"

Stařec kynul hlavou... "Tam..." zašeptal... a to bylo jeho poslední slovo.

* * *

Několik dní po této události nebylo s baronem řeči. Stará náruživost... touha po pokladu... znova se ozvala a opanovala ho zcela. Věda, že na zámku a v starých hradbách bylo již marno hledati, nepouštěl se ovšem do ničeho. Ale pak ho napadlo, že snad v Kučerově domku by mohlo něco býti. Dal domek, baráček to o jedné světničce a komůrce, zbořiti a rozkopati až pod základy, ale... nenalezeno ničeho. A pak to trvalo ještě několik měsíců, než baron zase zapomněl, či spíše, než přestal o věci přemítati a mluvit. Jen někdy, skoro již jen žertem, aby dal baronce najevo, že je zase již vyléčen, vybízel mne, abych hledal v archivu...

A našel jsem... Ne poklad, ale cosi, co mohlo býti s ním v nějaké souvislosti. Ve svitku starých papírů našel jsem obraz jakéhosi světce či spíše sochy jeho, stojící na čtverhranném podstavci. Svatý stál vzpří-

men a pravici měl vysoko vztyčenou, jako by ukazoval prstem do dále. Po všiml jsem si ihned, že celá postava byla provedena jen černě, toliko čelo světce a prst pravice byly oranžově zbarvené.

Že toto zbarvení nebylo jen nahodilé, přesvědčil mne podivný nápis dole na podstavci, jež jsem po dlouhém namáhání rozřešil. Byly to neumělé, kostřbaté německé verše, jejichž smysl byl asi tento:

Jen jednou za rok tajemství své zradím ...

Když hlava má se zlatem nebeským zbarví,
Má pravice ti zlato světské ukáže.

Překvapen tímto podivným náletem, spěchal jsem s ním k baronovi. Zděsil jsem se skoro dojmu, jež obraz, sám sebou naprosto neumělý, na něj učinil ...

Baron popadl se oběma rukama za hlavu, a jako by zapomněl, že stojím vedle něho, mumlal pro sebe: "Kde, kde jsem tohle viděl? ..."

Nu, netřeba líčiti, jak svědomitě jsme hledali sochu toho neznámého světce ... Celý zámek, všechny pudy, starou kapli, ba i farní kostel a sakristii jsme prozkoumali, ale po soše ani památky. A přece tvrdil baron určitě, že ji zná a že jí v dětství svým vidal. Po několika dnech jsme se ovšem přesvědčili, že vše je marmo, a s klidem filosofů snažili jsme se na věc zapomenouti. Totiž nemluvili jsme o ní, ale já hledal dále a baron dobře to pozoroval, že hledám, a byl s tím patrně zcela spokojen.

A zase uplynulo několik měsíců klidného života, než do naší jednotvárnosti přišlo cosi nového, což mělo však pro celý příští můj život míti rozhodující význam.

Řeknu-li, že se mi zdálo, že do mdle sladěného příšeří našeho denního žití jako by náhle zašlehly žhavé paprsky slunce, vše oživující, vše k novému životu povzbuzující, řeknu-li: jako by v záhoně skvostných, jinak krásných květin skromných chladných barev, jež mile poutají oko, ale srdce nechávají chladným, pojednou rozvila se nádherná růže, domyslte se zajisté ihned, oč tu běží.

Touto růží byla slečna Regina, nový člen naší panské rodiny ... Stalo se, že baron odejel na několik dnů, aby navštívil vzdáleného příbuzného své choti, šlechtice z Brandlínů, s nímž za mladých let žil u velice intimním přátelství. Když náš baron, zléhy nabaživ se vojenského života, vystoupil od vojska a pán z Brandlínů přeložen byl až někam do Sedmihradska, přerušeny byly přátelské styky, ale přátelství nepominulo.

Před nedávnem pán z Brandlina, nyní již plukovník, vážně onemocněl a propuštěn na dočasnou dovolenou, již chtěl strávit v rodném svém kraji na českém jihu. Tam zhoršila se jeho choroba, již plukovník také podlehl. Nedlouho před smrtí psal svému příteli, že by rád ještě jednou ho viděl, a baron ovšem neváhal ani okamžik vydati se na cestu.

Po několika dnech vrátil se ve společnosti dívky asi dvacetileté, nádherné krasavice, jejíž půvaby neutlumil ani černý smuteční šat, ani patrný smutek nad ztrátou otce, jenž jí byl dávno již všim ...

Pán z Brandlina zemřel, nezanechav kromě důstojnické kauce nijakého jmění a nijakých dětí kromě slečny Reginy, která od matčiny smrti byla jedinou jeho útěchou. Při radostném a přece tak smutném shledání se starým přítelem z mládí plukovník posteskl si, že nemá, komu by svěřil svoji dceru, nyní úplně osiřelou, a baron ovšem nabídl se, že ujme se Reginy a že jí bude druhým otcem. Souhlasu baronky byl si již předem jist.

Plukovník, jako by jen na to čekal, druhého dne klidně zemřel. Po pohřbu a smutečních službách božích baron s Reginou vybral a složil z pozůstalosti vše, co si přála zachováti, ostatní zpeněžil a stržené peníze, jichž ostatně asi nebylo mnoho, hned uložil Regině na její jméno.

Pak vrátil se na zámek skalský ...

Příchodem slečny Reginy z Brandlina s počátku mnoho v našem způsobu života se nezměnilo, až na to, že já nyní nebýval tak často zván

do rodinného kroužku. Dělo se tak patrně proto, že novému členu rodiny mělo být umožněno, aby rychleji zdomácněl, a také bych já, člověk cizí, pocházející z jiného ovzduší, jiné společenské vrstvy, býval snad na překážku.

Vídal jsem Reginu z povzdálí, mohl jsem ji pozorovati oknem, když procházela se s baronkou v sadě, a musím se přiznati, že pouhé toto pozorování a několik slov, jež jsem s ní promluvil při oficiálním představení, stačilo, aby v duši mé vyvolalo nepokoj, jehož jsem dosud nepoznal.

Řekněme prostě: Byl jsem zamilován, jako se zamiluje každý mladík, jenž posud neměl příležitosti stýkati se s divkami, když pojednou ocitne se takřka pod jednou střechou s mladou příslušnicí druhého pohlaví.

Když pak po několika dnech společenský náš život dostal se zase do starých kolejí a já měl několikráte příležitost se slečnou Reginou déle si pohovořiti, vzplanul jsem láskou tak prudce, že musil jsem sám sobě stále připomínati své postavení v domě a míti se na pozor, abych city své neprozradil. Bylo toho tím více třeba, poněvadž — jak jsem ihned poznal — zlomyslná slečna Elvíra od prvního okamžiku pohlížela na mne se škodolibostí a podezřením, a jako by mi chtěla stále připomínati hlubokou propast, jež zela mezi mnou a Reginou, neoslovovala ji v mé přítomnosti jinak než "slečna z Brandlínů".

Že jsem si ihned založil deník, do něhož vpisoval jsem v nevelmí povedených verších i prose své horoucí city, leželo v povaze doby, kdy deníky více byly v módě než za našich dnů. A snad to bylo štěstím pro mne, neboť starostlivá matka, náhodou či pudem mateřské ostražitosti vedena, přišla mi na mé výlevy citů a tak, když již jednou byla do mého tajemství zasvěcena, stala se mou tajemnicí.

Pečlivá, starostlivá hospodyně byla ovšem mé romantičnosti méně přístupna, za to však měla na mysli

více stránku praktickou, totiž starost o to, aby mne ze zámku nevyhnali a já nepřišel o krásné postavení.

Sama byla nepřítelkyní všech mesaliancí a myslila, že lépe než chudá šlechtična hodí se pro mne dcera některého z bohatých panských úředníků z okolí, a byla přesvědčena, až se ta první, studentská láska vybouří, nebo až bude hodně zklamána, že dojde k podobnému žádoucímu konci. Já ovšem viděl jsem v tom rouhání se mým nejsvětějším a nepomíjitelným citům, ale to dobré docílily matčiny domluvy přece, že jsem si umínil postupovati opatrně a že zejména před zlomyslnou Elvírou a světa zkušeným baronem snažil jsem se své city zatajiti.

Z prvních hovorů s Reginou poznal jsem hned, že byla o mém důvěrném postavení v rodině a nepochybně i o mých chvalitebných vlastnostech baronem i baronkou dobře zpravena. A jestliže Elvíra hleděla nějakým způsobem mladé děvče přede mnou varovati, nebo nějakými narážkami proti mně zaujmouti, docílila asi spíše opaku. Přísným otcem, jenž snažil se nahraditi jí i matku, byla celá léta od svého vyspění v dívku držena v úplné odloučenosti od světa, nemajíc žádných styků kromě starých tet a družek ze školy, a byl jsem tedy já vlastně první mladý muž, s nímž se setkala, a s nímž bylo jí jednatí jako s domácím přítelem a ne služebným člověkem.

Baron i baronka přilnuli k Regině brzy jako k vlastnímu dítěti a ona jim ovšem splácela stejnou měrou. Ba, poměr ten stal se brzy tak vroucím, že za nedlouho po přání barončině přestala je nazývati strýcem a tetičkou a oslovovala je důvěrně papá a mamá, nahrazujíc tak, čeho jim osud nedopřál.

Za nedlouho po příjezdu slečny Reginy bylo již patrné, že blahodárně působí její přítomnost na staré manžele. Baron a baronka byli jako obrozeni. Měli nyní dítě, měli lidskou bytost, kterou směli pokládati za svou, třeba to byl jen sladký klam.

S počátku jsem se obával, že přítomností Reginy se můj poměr k panstvu zhorší, poněvadž ona teď zaujme místo, na něž jsem si již mohl dělati já naděje. Ale nic se nezměnilo v jednání baronově vůči mně, a baronka, jež nyní byla mnohem více podobná světské dámě, než mučednici z obrazu, chovala se ke mně ještě vlivněji a sdílněji než kdy dříve.

Zatím míjel týden za týdnem, má láska k Regině rostla každým dnem, ale, ač často celé hodiny již spolu jsme ztrávili, příležitost, abych s ní mohl setkat se o samotě, nikdy se nenaskytla.

Kdyby byla Regina zahořela ke mně takovou láskou, jako já k ní hned od prvního shlednutí, byla by jistě již porozuměla mým pohledům a vycítila z nich, co v duši mé se děje. Ale žena málokdy se zamiluje sama a dovede ve většině případů jen lásku opláceti. Ovšem že není vždy třeba výslovného vyznání, neboť ženě stačívá často jediný pohled, aby poznala mužovu lásku.

A tento pohled s mé strany, v němž měla Regina vyčísti mé vyznání, vyvolal bezděky baron sám.

* * *

Kdysi zaveden byl hovor na děti a rodinný život a tu baronovi, jenž byl toho dne u zvláště dobré míře, poněvadž jsem mu svou prací v archivě způsobil radost, řekl žertem: "Pořád jsme byli bez dětí a teď pojednou máme syna a dceru a hned oba na ženění..."

Byl to pro mne velmi lichotivý, ale jinak dosti neprozřetelný žert, v jakých si baron nikdy nelíboval. Regina i já jsme se zapálili a pohlédli na sebe a v tom okamžiku setkání se našich pohledů prolétlo mezi námi ono neznámé cosi, jímž počíná porozumění a posléze splynutí dvou duší.

V rozpacích jsem mlčel a byl bych musil mlčet i jinak, neboť takový žert, jenž byl pro mne přílišným významáním, směl jsem přijmouti a kvitovati jen němým úklonem. Také Regina, ač při své duchapřítomnosti

dovedla vždy a na vše nalézt pravou odpověď, tonouc v rozpacích, mlčela. Uhořel jsem, že její rozpaky nezpůsobil výrok baronův, neboť příliš často již zvali ji svou dcerou. Byly to mé oči, můj pohled, jenž zapálil. A jak jsme si rázem porozuměli, bylo patrné z toho, že oba současně jsme ihned pohlédli na slečnu Elvíru, jako bychom v ní tušili překážku toho, co mezi námi vznikalo.

Slečna Elvíra šlehla svými zelenými baziliščíma očima nejprve po Regině — a to bylo naše štěstí, a pak teprve po mně, když již onen ohnivý pohled v mých očích pohasl.

Od toho dne byl baron ke mně ještě laskavější než dosud a několikráte, čímž mne ovšem do jisté míry zarmoutil, narazil na to, že poměr mezi Reginou a mnou jest a musí zůstat poměrem bratra k sestře. Snad se mi to jen zdálo, snad baron tím chtěl mi prostě říci, že Regina nepřipravila mne ani dost málo o jeho přízeň, či že při dělení jeho náklonnosti k nám oběma připadne na každého stejně.

Bud' jak bud'... miloval jsem Reginu a cítil, že láska má není již ani jí tajemstvím, ani lhostejnou, byl jsem odhodlán ke všemu. Je-li člověku málo přes dvacet let a miluje-li tak vroucně, jako jsem tehdy miloval já, ptá se málo po tak všedních a nízkých věcech, jako jest zabezpečení kariéry...

Brzy na to uplynulo půl roku — a minulo těch šest měsíců skoro letem — požádala baronka Reginu, aby odložila smuteční šat a strojila se světle. "Skličuje mne ten tvůj černý šat a příliš mne připomíná na smrt," řekla baronka. "A tebe chci viděti tak, jak to tvé veselé myslí, tvé mladosti a kráse nejvíce sluší!"

A skutečně, druhého dne přišla Regina ke stolu ve světle růžových šatech, vyhlížela tak rozkošně, že baron i baronka předstihovali se výkřiky obdivu. Mlčel jsem skromně a teprve na přímé vyzvání barončino osmělil jsem se pronést svůj úsudek, který asi dopadl hodně nemo-

torně, neboť baron smál se srdečně a slečna Elvíra mohla se škodolibým smíchem ukuckati. Leč Regina přijala můj kompliment vřelě a vážně. Vždyť vyčetla v mém pohledu, že v tomto okamžiku jsem příliš málo svůj, abych dovedl povědět, co říci chci a při tom zatajit, co povědět jsem nesměl.

Když potom ještě několikrát v několika dnech vystřídali jsme mezi sebou významné ty pohledy, soudil jsem, že nesnesl bych další život, kdybych jí nevyznal přímo lásku... Že by mne mohla odmítnouti a pak naše spolužití pod jednou střechou bylo by pro oba trapné, to mne ani nenapadlo. A kterého mladého muže by podobná obava dovedla odstranit? Vždyť Reginy pohledy dávno již zodpovídaly mé němé otázky a ona přece nebyla koketou, jež dovedla by zahrávati si se srdcem muže — jež chováním svým vzbudila by v něm naději a rozdmýchala žár lásky, aby jej po vyznání s posměchem odmítla.

Několik dní pachtil jsem se marně po příležitosti pobýti s ní nějakou chvíli o samotě. Baron i baronka byli by nám dopřáli jistě že jen bezděky dosti volných chvil, ale byla tu slečna Elvíra, jež vycítila, že může něco pokaziti, bude-li nám oběma stále v patách. A předstírajíc, jako by bez Reginy nedovedla ani býti, byla s námi nebo na blízku, kdykoliv baron po obědě uchýlil se na chvíli do ložnice, nebo baronka odešla do své pracovny.

Nemohla se přece jen odhodlati k přímému vyznání lásky dopisem, jež nevěděl jsem, zda by snad Regina přímo neodmítla, volil jsem způsob, jenž za oněch krásných dob rytířské ostýchavosti byl — jak aposť v románech čítáme — velmi oblíbeným.

Regina byla horlivou čtenářkou a vypůjčovala si knihy z baronovy bibliotéky. Byl to také důkaz její přízně, že volila vždy dle mé rady a nikdy to, co jí slečna Elvíra doporučovala. A pochlubil-li jsem se, že

čtu nějakou knihu, vždy mne prosila, abych jí ji po přečtení přinesl...

Bylo-li to bezděčné, či chtěla-li mi Regina poskytnouti příležitost k písemnému vyznání, kdož to ví? Ona sama se k tomu nepřiznala, ale dívky poznají-li, že jsou milovány, nespokojí se dlouho s pouhým vědomím a pohledy, a vidí-li nesmělost svého zbožňovatele, rády ho povzbudí k větší podnikavosti.

Jednoho dne tedy poděkoval jsem v knize, kterou jsem jí dal ku přečtení, slova jako "miluji, hořím touhou" a jiná, jež vesměs byla vyznáním nebo prosbou o odpověď. Regina musila čísti patrně dlouho do noci, neboť přinesla mi knihu již druhý den zpět a ujišťovala mne, že se jí velice líbila. Listovali jsme v knize, ukazovala mi místa, jež jí zvláště potěšila, a při tom jsem jsem postřehl, že ony škrty tužkou, jež já provedl, byly vymazány a že nyní tu a tam byla podškrtnuta slova jiná.

Všecka krev vehnala se mi do tváří, když jsem četl "ano" a jinde zase "též" nebo "věřím". Jen ztěžší překonal jsem své pohnutí, a abych maskoval, co každý musil na mně pozorovati, jal jsem se horovati o krásách toho románu, takže konečně slečna Elvíra, jež cosi tušila, vztáhla ruku po knize a prosila, abych jí dopřál toho požitku. Nenapadlo mne ani, že bych tím prozradil vše. My mužští v podobných věcech vždy jsme méně chápaví. Podával jsem tedy knihu slečně Elvíře, neboť nebylo příčiny, proč bych jí nevyhověl. Ale Regina vytrhla mi knihu z ruky a jala se omlouvat, že právě tu kapitolu, o níž jsem mluvil, nějak povrchně četla, a to, co já v ní nacházím krásného, že patrně nepochopila. Přečte knihu ještě jednou a zítra ji Elvíře přinese.

Žena i ta nejnevinnější a nejpoctivější dovede vždy lépe klamati než muž, čímž ovšem nechci říci, že bychom my muži byli lepší a spolehlivější. Tak i Regina sehrála svou úlohu tak znamenitě, že slečna Elvíra buď ničeho nepozorovala, nebo

alespoň musila se tak stavět. Za to mne stihl z očí milované dívky pohled tak šelmovsky vyčítavý a při tom žertovně pohrdavý, že rázem nás sblížil a přetrhal všechna pouta společenských ohledů, jež nás dosud dělila.

Poznal jsem ji v tom okamžiku, v tom jediném pohledu ve zcela jiném světle. Již nebylo třeba dlouhých okolků a vyznávání. Stačil nám jediný okamžik, kdy jsme nestřeženě zůstali o samotě.

"Miluji vás..."

"Já tebe..." odpověděla Regina šeptem.

"Zšílím štěstím..."

"A já chci být moudrou, abychom byli šťastní..."

Po této odpovědi již nebylo možno déle se zdržeti. Strhl jsem ji do svého náručí a rty naše po prvé se setkaly. Opětovala můj polibek něžně, pak náruživě, pak vytrhla se mi z rukou a zmizela. Na štěstí v pravý čas, neboť v tom již vracela se slečna Elvíra.

"Rina, myslím, honem běžela čísti ještě jednou tu krásnou kapitolu o lásce," poznamenala jízlivě.

Neuznal jsem ji ani za hodnu odpovědi. Tak jsem byl hrd svým štěstím...

* * *

Ano, bylo to štěstí první lásky, první u ní i u mne! Dopisovali jsme si denně, podstrkující si listky v knihách nebo na setkání z ruky do ruky, líbali jsme se a tiskli si ruce, kde jsme se třeba jen na okamžik setkali a celých několik neděl byli jsme tím šťastní.

Regina ve svých dopisech mne učila, kazila, naváděla k přetvářce. "Miláčku! Já znám tvé city... Mně je nemusíš vyznávat každým pohledem, jež i jiní mohou postřehnouti... Chovej se ke mně chladněji... Bud' méně galantním... Všiměj si trochu i Elvíry..." A jindy zase: "Pane! Kdo vám dal právo, abyste mne před očima mých rodičů stále očima pohlcoval? Chcete připravit

sebe o úřad a mne o poslední přístřeší?"

Po několika nedělích zatoužili jsme oba po tom, abychom se mohli sejít na více než na několik políbení, a abychom si mohli ústně opakovati vše, co jsme si již dvacetkrát byli napsali a pošeptali.

Já sám bych byl jistě nedovedl najít příležitost, ale což nedovede milující žena?

Sešli jsme se přičiněním Reginy ve staré kapli, k níž byl přístup po dlouhé chodbě, jež byla stále otevřena, ale vždy pusta, poněvadž do ní ústily jen hostinské pokoje, které v tu dobu byly zcela neobydleny. Já dostal se do kaple, jež byla v prvním patře, po schůdkách, po nichž nikdo nechodil, a kde tedy nebylo nebezpečí s nikým se setkat.

Znal jsem již starou kapli a šel jsem tam po prvé na dostaveníčko s jistými obavami. Místnost byla pustá, židle zaprášené... nu, stará kaple podobala se spíše žaláři, jak bývaly na hradech pro vznešené vězně, než místu, kde konána bývala pobožnost. A tato temná, ponurá kobka proměnila se nám v ráj, kde jsme mohli kochati se štěstím své mladé lásky.

Přicházeli jsme sem nyní denně, někdy třeba několikrát na chvíli... Nebylo zde židle tak dobré, abychom se byli mohli posaditi, leč bychom byli sedli na starý zvetšělý oltář. Ale mladí zamilovaní lidé nejsou schopni takového znesvěcení... A stačilo nám, když jsme byli spolu, když drželi jsme se v objetí, líbajíce se a žvatlajíce třeba oba současně jako malé děti.

Při tom nebáli jsme se nikoho, než slečny Elvíry, aby nás nepřekvapila, nebo aby jí nebylo nápadno, proč chodíme do staré, zapomenuté kaple. Leč Regina, vynalézavá jako každá milující žena, zařídila to tak, že vždy odcházela dříve, našla Elvíru a odvedla ji někam, odkud mne nemohla viděti odcházeti z kaple. A na nikom jiném nám nezáleželo.

Ale každé tajemství mladé lásky

setká se s nějakým osudným ale... Jednoho dne, právě když jsme byli pohříženi v hovor o budoucnosti a štěstí, jež pro nás chystá, spatřili jsme oknem kaple, že pustou chodbou blíží se slečna Elvíra. Ona viděti nás nemohla, neboť staletou špinou pokrytá skla kaple byla sluncem ozářená a zvenčí skoro neprůhledná. Ale jde jistě po naší stopě a přijde sem... a zde nás oba spolu viděti nesmí...

Vystrašení, rozhlédli jsme se po kapli. Bylo od nás neprozřetelné, že jsme si dříve nerozvážili, kam v podobném případě se schovati. Leč na štěstí spatřil jsem v zákoutí za oltářem výklenek, v němž mohl jsem se skrčit a zůstat neviděn, poněvadž sem až světlo neproniklo. Skokem byl jsem v bezpečném úkrytu, ale v témže okamžik zaskřípěly dveře a vešla Elvíra.

"Jakže? Ty zde, Rino?" ozval se výkřik údivu, z něhož jsem vycítil přetvářku.

V té chvíli přikrčil jsem se ještě více do stínu a tu spatřil jsem něco, při čemž mi stydla krev v těle. V oltáři, jenž podobal se jakési obrovské skřini tvaru našich moderních kredencí, ale skřini vzadu otevřeně, stála mužská postava. Byl tu člověk, jenž vztyčenou rukou dával mi znamení, abych mlčel, či snad mi hrozil...

Netřeba mi líčiti, jak mi bylo. V prvním okamžiku jsem se domníval, že to lupič nějaký, jenž vloudil se do zámku a zde se ukryl. Pak napadlo mne, že slečna Elvíra nepřišla překvapit nás, ale my že jsme překvapili ji a zde že je ukryt její milenec. Byla to situace jistě komická, ale mně do smíchu nebylo.

Leč musil jsem poslouchati, co se vpredu děje.

"A sama? Což se zde nebojíš?"

"Čeho bych se bála?" odpověděla se smíchem Regina, jež se byla rychle vzpamatovala. "Je to přece kaple, vysvěcené místo a nikdo sem nemá přístupu."

"Nikdo?" zeptala se Elvíra ostře

a Regina prostoduše, jako by nechtěla, odpovídala.

"Nikdy jsem zde nikoho neviděla a chodím sem dávno... Dříve jsem se zde modlila za otce a matku... Bývala jsem zde často... Ted' jen zřídka kdy sem zabloudím... Jsem zde ráda..."

"Hu, jak je zde přišerno a vzduch ztuchlý jako staletou plísni... Pojd' pryč!" nutila Elvíra...

"Nu, pojd'me," ochotně svolila Regina. "Ač, když jsi už zde, měla by sis přece památné místo trochu prohlédnouti."

"Oh, ne, ne... Pro mne takové historické památky nemají zájmovost. Pojd'me..."

Oddechl jsem volněji, když za nimi zapadly dveře, ale když jsem slyšel skřípati klíč v zámku, projela mne znovu hrůza. Aby tak Elvíra stáhla klíč a odnesla. Leč důvěra v důvtip Reginy zbavila mne starosti. Jistě že ona sama zamykala a věděla, co dělá... Jistě že měla zámek již vyzkoušený.

Když kroky zanikly, oslovil jsem muže v oltáři.

"Nuže? Pojd'te na světlo..." A sám rychle jsem vykročil a zaujal postavení, příhodné k odrazení útoku. Ticho... Nikdo se nehýbal, nic se neozvalo... Když ani na druhou a třetí výzvu neznámý nevyšel ze svého úkrytu, vytasil jsem svůj zahradnický nůž, otevřel a vstoupil jsem opět za oltář...

Neznámý stál tu posud se vztyčenou rukou... Chytil jsem ho za ni... a překvapením jsem vzkřikl... Ruka byla studená...

Rozsvítil jsem zápalku a tu spatřil jsem před sebou sochu... Byla to postava muže skoro v životní velikosti. Potmě zdál se mi být větší... Hmatem poznal jsem, že socha jest dřevěná a po některém namáhání vylékl jsem ji před oltář na osvětlené místo...

Jaké bylo mé radostné překvapení, když odstoupiv na krok, pohlédl jsem bedlivě na sochu. Byl to můj světec... onen svatý s podivnou němec-

kou rýmovačkou na podstavci, jehož obraz našel jsem v archivu.

Prohlížel jsem sochu... Byl zde týž čtverhranný podstavec, dutá bedna, ale bez jakéhokoliv nápisu. A socha celá byla jednobarevná, rudé záře na hlavě a ruce nebylo... Onen nápis tedy patrně narážel na ozáření sluncem. To bylo ono "nebeské zlaté"...

Stál jsem chvíli bezradně... Co měl znamenati ten divný nápis? Ukazoval neznámý světec skutečně, kde byla či snad bývala druhdy skrýše pokladu? Ale pak ovšem bylo důležito věděti, kde měl státi... Aby tak bylo právě jeho místo za oltářem, tam, kde jsem jej našel? Pak ovšem jsem neprozřetelně zahladil stopu sám, neboť tak ho již postavití nedovedu, jak stál dříve... Avšak napadlo mi ihned, že tam do tmy nikdy k němu nemohla proniknouti záře slunce a nemohla nebeským zlatem pozlatiti jeho hlavu... Ostatně ta hlava nebyla zlatá jako na obraze ani nyní, kdy slunce ozařovalo celou sochu!

Bezděky padl můj pohled na oltář, a tu jsem postřehl, že po pravé straně oltáře byl jakoby do prachu vtesán čtverec. Oprášil jsem místo to šátkem a tu viděl jsem onen čtverec zcela zřetelně. Jediný pohled mne poučil, že zde je místo mého světce, odkudž v dané chvíli ukáže svou pravici na místo, kde je ukryt poklad...

Kde je ukryt poklad... Hle, již jsem sám počal věřiti v existenci pokladu...

Nemeškaje, uchopil jsem sochu nadlidskou silou, již jsem v sobě nikdy netušil, zvedl jsem ji na oltář a postavil tak, aby podstavec její přesně zapadl do čtverce. Pak odstoupil jsem a díval se na své dílo... Ano, byl to on, on... můj neznámý světec...

Ale běda, stál tak daleko od vysokého gotického okna a tak vysoko, že záře sluneční nemohla nikdy dopadnouti na jeho hlavu, poněvadž při západu slunce paprsky světla dopadly v opačnou stranu.

Pohlížel jsem chvíli bezradně na okno, hned zase na sochu a na stín okenních rámů na zemi před oltářem... A pomalu se mi v hlavě rozjasňovalo... Byli jsme v měsíci červenci, kdy slunce stálo vysoko na nebi... Neměl jsem mnoho vědomostí z fyzikální astronomie, ale tolik dovedl jsem si přece vypočísti, že někdy na podzim, když slunce nevystupuje tak vysoko nad horizont, paprsky jeho v pravé poledne, kdy dopadají nyní před oltář, mohou dopadati výše... snad docela na hlavu světce...

Snad... snad... Tu nezbývalo než čekatí... čekati dva, snad i tři měsíce, až čas sám odpoví k mé otázce. Leč byla tu pochybnost ještě jiná... Na obraze příliš zřetelně bylo označeno, že pouze hlava sochy má býti ozářena, nebo snad že to má býti září zbarvena jinak než ostatní tělo, a totéž hlásal i záhadný nápis...

Bezradně pohlédl jsem na vysoké okno a v tom znovu zablýskalo mi cosi hlavou. Leč na to nebylo nyní času. Musil jsem nyní odtud pryč, abych nezmeškal chvíli, co Regina zdržela kdesi Elvíru. Na štěstí dveře nebyly zamčeny. Regina otočila klíčem dvakrát v zámku, po prvé zavřela, po druhé, místo co by otočila na druhý západ, opět otevřela. Oh, ženy, ženy! Oč vy nás muže předčíte důvtipem, když jde o to klamati či milovati! Byl jsem tedy šťastně na svobodě a — stáhl jsem klíč ze dveří kaple, neboť cosi mi řeklo, že nyní již nesmí zůstatí otevřena.

Šlo teď o to, jak sděliti baronovi svůj nález. A bylo vůbec radno o věci té ho zpravití? Nebylo by lépe vyčkati onoho dne v podzimu, ač dostaví-li se vůbec? Představoval jsem si, do jakého rozčilení barona uvrhnu pro celé dva, snad tři dlouhé měsíce a snad docela zbytečně, neboť možno, že ona socha někdy stávala na místě jiném, nebo že sám oltář jinak byl postaven.

Rozhodl jsem se, že prozatím budu před baronem mlčet, abych však

byl kryt, usmyslil jsem si, že zasvě- tím do tajemství paní baronku. Ovšem dnes se tak státi nesmělo. Což kdy- by Elvíra mluvila o tom, že Reginu našla v kapli? ...

Spěchal jsem do archivu, kde v tu dobu čekala na mne práce. Nyní ovšem měl jsem na mysli něco jiného. Při pohledu na okno kaple roz- pomněl jsem se, že jsem v archivu mezi plány zámku spatřil i obraz okna, jež bývalo druhdy barevné. Během času barevné tabule byly vy- tlučeny a nahrazeny již jen bílými.

Tušil jsem, že pohled na obraz po- dá mi nějaké vysvětlení... A sku- tečně! Celý obraz, vykládaný růz- nobarevnými tabulkami, držen byl ve vyšších svých partiích, jejichž stín mohl v nejlepším případě dopadnouti na oltář, v barvách modré, zezelé a hnědé; toliko jediná malá tabulka, skoro až ve špičce gotického okna, by- la barvy pomerančové...

Zlato... zlato... to bylo to ne- beské zlato! Byl jsem patrně na stopě...

Změřil jsem dobře polohu onoho místa. Až pojedu do města, opatřím si tam kus barevného skla nebo prů- svitného papíru...

* * *

Při kávě, dříve než dostavili se ba- ron a baronka, setkal jsem se s Re- ginou a Elvírou.

Regina významnými pohledy mne napomínala k opatrnosti. Hned jsem poznal, proč Elvíra zapředla hovor o kapli a náhle obrátila se ke mně s otázkou, zda tam též někdy dochá- zím. Tušil jsem již onu otázku, a bylo dobře, že jsem se na ni připra- vil.

Zcela lhostejně jsem přisvědčil. Byl jsem tam několikrát... z roz- kazu barona, abych pátral, jak dámy vědí... Ale nyní již tam nechodím... nemaje tam, v smutné míst- nosti, co dělati. Regina šelmovským pohledem, který jí tak slušel, mne pochvalovala. "Ty, ty," četl jsem jí v očích. "Jak umíš krásně lháti!"

Po kávě baron odešel do lesa a

Elvíra se vzdálila, předstírajíc bole- ní hlavy. Vida, že nehrozí mi již z té strany nebezpečí, požádal jsem ba- ronku, abych jí směl svěřiti před naší partií šachu cosi důvěrného. Regina, netušíc, oč se jedná a domnívající se, že chci baronku zasvětit do tajem- ství naší lásky, zbledla a pohlédla na mne zděšeně.

"Ah, tajemství nějaké?" zvolala baronka. "Ale Rina je přece smí vě- dět?"

"Je to tajemství rodinné a když milostivá počítá slečnu k rodině, ne- mohu ničeho namítati..."

"Ovšem, že ne!" smála se baronka a přivinula ji k sobě. "Rina je naše dcera..."

"Ale kdyby nás kdokoliv jiný vyru- šil, musil bych mlčet..."

"Dobře! Vyženu každého, i El- víru... ne-li?"

Zasvětil jsem baronku do tajem- ství světce, zamlčev ovšem, jak jsem se dostal do kaple. "Nosím to tajem- ství již několik dnů při sobě, nemo- ha se odhodlati znepokojiti opět pana barona."

Baronka se vyděsila. Naděje na nález pokladu ji nelákala. Více ji strašila myšlenka, že klid hraběte byl by zase na dlouhou dobu porušen.

Schválila mé jednání a prosila, a- bych pátral dále sám, ale před baro- nem abych mlčel. Děkovala mi veli- ce, a bylo patrné, že toto tajemství, jež nyní bylo nám společným, ještě více nás sblížilo.

Vytasil jsem se nyní s klíčem, je- hož opatrování svěřila baronka Re- gině, což mělo pro nás výhodu, že měli jsme záminku spolu jednat i a že mohli jsme se nyní bezstarostněji scházeti, když baronka věděla, co v této místnosti mám na práci.

Stalo se však brzy něco, co učinilo pro nás schůzky v kapli zbytečnými. Baron vzpomněl si, že bych mohl Re- ginu vyučovati francouzštině, již jsem dosti slušně ovládal, a já, jak pochopitelně, vzal jsem na sebe nový ten úřad rád, ač po některém ostý- chavém zdráhání.

Baronka bývala sice hodinám těm

přítomna — přítomnost slečny Elviry si Regina žertem zakázala — leč našlo se vždy dosti chviliek, kdy byli jsme sami dva s francouzskou mluvnicí a svou láskou, při čemž první musila ustoupiti druhé.

* * *

Mijel týden za týdnem, měsíc za měsícem a — zlatý stín barevného skla, jež jsem umístil na okně kaple, nápadně blížil se vždy o desáté hodině ranní hlavě světce...

Již mohl jsem takřka určitě na deset dnů počítati, a dělil nás tedy již jen kratičký čas od okamžiku, kdy zlatá záře dopadne na hlavu světce.

Dopadne-li vůbec? Tato obava, jež mne rozčilovala a tajemství, jež jsem před baronem skrýval, v poslední době nezůstaly bez škodného vlivu na mé jednání. Baron, sám příliš dobrý znalec lidí, pozoroval, že nejsem již tak, jak jsem býval. Cítil, že se něco děje, ale nevěděl co... I to pozoroval, že ochabuji v práci, od níž často odbíhám.

Nevěděl, že nyní den co den třeba dvacetkrát docházím do kaple, abych stopoval dráhu, kterou na zemi a pak na oltáři opisuje stín červeného sklička. Poněvadž mi scházely potřebné theoretické vědomosti, musil jsem pokračovati na základě zkušenosti a — kreslil jsem denně křídou novou křivku, jež vždy více blížila se hlavě světce. Dostihne-li ji...

Leč tu koncem měsíce září, kdy jsem se již domníval býti u cíle, dostavilo se deštivé počasí a zachmužená obloha mnohdy po celý den nepropustila jediného paprsku...

Byl jsem zoufalý, ale mé zoufalé pohledy k nebesům, mé vzdechy i kletby spousty mračen nerozehnaly. Tak nadešel desátý říjen... den, kdy dle mého rozpočtu měl stín červeného skla dopadnouti na hlavu světce.

Poněvadž celých deset dnů se slunce ani neukázalo, neměl jsem ani potuchy, dopadne-li vše dle mého rozpočtu. A zejména jsem nevěděl,

by ruha světceva při tom měla dělati.

Věřil jsem — tak náruživě jsem se již oddal té myšlence — že v pravý okamžik přijde mi vnuknutí nebes, že stane se něco, co mi záhadu vyjasní.

V rozhodný den vyprosil jsem si na baronovi dovolenou, předstíraje bolení hlavy — a uchýlil jsem se hned po deváté hodině do kaple. Obloha byla zachmuřená, naděje málo, leč já chtěl v určité chvíli býti na svém místě, abych nemusil zase čekat celý rok.

Jen jednou do roka, hlásal onen záhadný nápis... a já tedy nesměl dáti uniknouti rozhodnému onomu dni...

Blížila se desátá... jak pomalu mijel mi čas v ponuré té kobce... když zaslechl jsem kroky na chodbě. Přišla ona... Regina.

Jindy byl by mne její příchod smířil i s tím, kdyby bylo slunce zašlo, dnes... prosil jsem jí v duchu za odpuštění... byl bych viděl raději slunce.

“Čekáš sluníčko, pane astrologu?” pozdravila mne šelmovsky.

“Mé sluníčko již vyšlo,” odpověděl jsem, “ale dnes, dnes, duše má... to slunce nahore...”

“Bylo by ti milejší, ty ošklivý, vid’? Však nejdu za tebou ze své vůle... Baronka mne poslala. Byla by šla ráda sama, ale nebylo možno... Smím zde zůstat s tebou?”

“Ovšem, že smíš, ale nesmíme zameškati vhodnou chvíli, kdyby se přece nebe smílovalo.”

“Ale políbiti tě smím?”

Nu, ovšem že jsme se líbali a snad právě to způsobilo, že slunce zvědavě vyklouzlo z protrhaných mraků...

Jediný výkřik úžasu a radosti, promíšené s jakýmsi pocitem hrůzy, vydrad se nám z prsou.

Hlava světce planula rudou září a... “Tam... tam...” zvolala Regina, ukazujíc na skříní u postranní zdi, kam dopadal stín ruky svatého.

V tom okamžiku ozvaly se na chodbě chvatné mužské kroky. Dveře se

rozletěly... Stál v nich baron.

"Nechtěl jsem věřit Elvíře, ale teď... hanba," zvolal, měře mne zdrcujícím pohledem. "Nezazlíval bych vám vaši lásku, ale že mne klamete, že za mými zády..."

"Pane barone!" zvolal jsem, ukazuje na sochu.

Baron pohlédl v tu stranu a hlasitě vykřikl. "On, to je on..."

"A tam, tam," řekl jsem chvatně. "Pomozte mi odstaviti tuto skříni! Je prázdná..."

Baron jako mladík přiskočil a těžká skříň mžikem odletěla... Stín ruky světce dopadal nyní na stěnu. Hmatali jsme po onom místě, bili do něho pěstmi... Nic se neozývalo.

Baron chopil se své hole, již byl pustil z ruky. Po několika ranách do zdi zahrčelo cosi, ozval se rachot a skřipot a vysoko nad zemí, kde nikoho bylo by nenapadlo klepatí do zdi, zjevil se ve zdi velký otvor. Zjistili jsme později, že otvor ten byl otevřen perem, jehož knoflík byl právě v místě, na něž dopadl stín ruky.

"Poklad!" zvolal baron, pohlížeje vzhůru vytřeštěným zrakem.

"Ano, poklad, neodnesl-li jej již někdo jiný," odvětil jsem já...

* * *

A tím je skončena romantická a přece jen pravdivá historie tajemství starého zámku. Poklad ve zdi nalezený nebyl značný. Patrně již dříve některý z předků barona jej vynesl. Ale přes to našlo se v truhlici několik

měšců zlatých peněz a vedle toho hojně pamětí rodiny rytířů a později baronů Skalských.

Baron, když dostalo se mu náležitěho vysvětlení mého podivného jednání a když slyšel, že baronka o všem věděla, ovšem rád se smířil.

"Vám jako nálezci patří zákonitá odměna," řekl po delším uvažování. "Odměnu za nalezené rodinné paměti vyměřovati jest velmi těžko."

"Pane barone!" zvolal jsem. "Neračte přece mysliti, že bych přijal..."

"Ticho! Co vám nabídnu, jistě přijmete. Ony nalezené peníze, jichž není tak mnoho, aby mohly tvořiti slušný fond, souhlasíte-li s tím, budou věnem Reginy. Já jako otec nenamítám ničeho, aby vás učinila spolumajitelem..."

Místo odpovědi na otázku, k níž nemohl jsem se vzchopit, padla mi Regina do náručí a baronka se slzami v očích dala nám své pořechnání...

Dodávám jen ještě, že k rozkazu barona, jenž byl v těch věcech přísný, musil jsem na dva roky — tak dlouho stanovena lhůta do svatby, jež měla býti v den mého plnoletí — pryč ze zámku, jehož tajemství jsem se tak zmocnil. Musil jsem vstoupiti do praxe na sousedním panství, odkudž jsem často dojížděl do Skal. Zde očekávala mne vždy toužebně má Regina, ale i baron, jemuž se po mém odjezdu po mně tak zastesklo, že svolil, abych byl jmenován o rok dříve plnoletým...

František Palacký:

"Universální vláda ruská by neznamenalala nic jiného než násilné přemožení, dokonalé porobení a zotročení celé vzdělané Evropy, potlačení a udušení všech svobodných a ušlechtilých myšlének i snah v pokolení lidském."

Matička Jana Nerudy

Napsal Jakub Arbes roku 1894

ALÉTÁM ve vzpomínkách v dobu, kdy autor "Hřbitovního kvítí" začínal si trnitou svou literární stezku teprve — prošlapávat.

První samostatná sbírka jeho básní byla sice veřejně "kritikou" velkodušně ignorována, za to potají tím zarputileji kaceřována. Kavární a jiní esthetickové nemohli se vynadiviti opovázlivosti, s jakou "zeleňoučký literátek" hodil do lůna "panenské literatury" veršovaný "pamflet" — plný trpkých dissonancí a viditelných výčitek a přece tak zvláštní, že aspoň tu a tam budil živý zájem.

"Není v tom všem v celku poesie, totiž pravé poesie," ujišťoval jeden.

"A myšlenkové jiskérky, ovšem jen matné, peleší se tu v kalu všedního názoru," dodal druhý.

"A co nejcharakterističtějšího," vykládal s důrazem třetí, "zevšad číší na tebe ledový dech cynika. Necht' je náběh sebe vážnější a opravdovější, skoro vždy vyzní celek v drsný nebo všední vtip. Ano, ano — tot' pravý nohsled německé "Zukunftspoesie" — poeta Čech, který ani netušil, že jest první povinností každého českého básníka, vžítí se především v ducha lidu a psáti pro český lid v duchu ryze českém, buditi v lidu lásku k vlasti atd., jako činili rozhodně dobří, ba výteční básníci dřívějších dob. Ano, ano — tam a nejinam vedou proklaté nové směry, pro něž není ve vlasti pranic vznešeného, pranic posvátného, pranic nadšení hodného. Necht' však má poesie tohoto druhu tu a tam časem svým úspěch sebe větší, do lidu nevnikne. Cynismus lid náš nespasí!..."

Slova "cynismus" a "cynik" letěla od úst k ústům a skoro všady padla na úrodnou půdu. V několika týdnech byla a po dlouhý čas také zůstala slova ta hlavní, ba namnoze skoro jedinou charakteristikou poesie básníka "Hřbitovního kvítí".

Zatím rozvíjel Neruda literární činnost v nejrůznějších směrech — skoro až horečně.

Na sklonku let padesátých a na počátku let šedesátých nemohl se s ním co do rozmanitosti pokusů měřiti ani jediný z tehdejších belletristů českých přes to vše, že o těchto pojednávalo na veřejnosti nepoměrně častěji, sympatičtěji a příznivěji, kdežto Neruda namnoze — ignorován. Byl a zůstal po léta ušetřen podkuřování všedním kadidlem souvěkých pseudokritických a reklamních dihyramb a jediné tomu děkoval, že později, když došlo k střízlivějšímu porovnávání souvěkých "kritik" se skutečnou hodnotou děl, o nichž pojednávaly, nebylo u Nerudy skoro žádných pozlátkových cářů reklamy, jež by byla musila nestranná literární historie a literární fysiognomie Nerudovi dříve strhati.

Neruda pracoval v tu dobu nadmíru pilně, snad nejpilněji v celém svém životě. Aspoň co do práce viditelné. Ve třech, čtyřech letech po vydání "Hřbitovního kvítí" pokusil se vedle lyriky i jako epik a satirik veršem, pak jako novellista v genreových obrázcích, jako dramatik ve veselohře i dramatu vážném, a jako spisovatel prósy i překladatel veršů; dále jako kritik literární, divadelní a umělecký vůbec, pak také jako redaktor a polemista a konečně již také jako feuilletonista.

Přes to vše zůstala k němu i jeho literárním pracím tehdejší kritika

upjatou. Nevěděla, kam jej "zaškaltkovat", jak jej charakterisovat, a proto jej zcela prostě ignorovala nebo, když o něm přece byla nucena promluvit, více méně bagatelisovala. Atribut básníka skoro mu upírán a přiklálán "poetům", jejichž poesie už dávno upadly v zapomenutí a nikdy již se nevzkřísí. Nanejvýše mu přiznáván talent satirika, ale satirika s veškerou přitěží všech možných odstínů — cynismu... Nám, kteří jsme v tu dobu sledovali literaturu ještě z povzdálí, ze "školního zákampí", kde pokoušeli jsme se o první nesmělé literární blábolení, Nerudova odvaha imponovala.

Přiznáme se, že z tehdejších belletristů českých nebyl nám žádný tak sympatickým jako kritikou tak houževnatě ignorovaný Neruda, jehož práce dýchaly pro nás životní pravdou nelíčenou, mnohdy trpkou a bolestnou, jindy i drsnou, ale přece vždy jen a jen pravdou, kterou jsme mohli takřka krok za krokem sledovati.

Znalit' jsme zdroj i ovzduší i místa, v kterýchž Nerudovy práce vznikaly, a možno nám snad uvěřiti, když říkáme, že zdálo se nám, jako by byly všechny tyto vypučely z jeho srdce... V každé postřehli jsme něco, čeho jsme se v pracích jiných autorů marně snažili dopídití — cosi tak svérázného, pro co i nyní ještě nemáme přesného označení.

Nad jiné však nám imponoval Neruda jako polemista. Obranný jeho boj proti útokům na nový a zároveň jako "záhubný" stigmatizovaný literární směr působil na nás s veškerou silou přesvědčení, s jakým byl se strany Nerudovy veden na prospěch samostatného, individuálního tvoření. A žádná světská moc nebyla by nás již tehdy přesvědčila, že autor český má a musí svůj vlastní názor na svět podržovati tradicionálnímu názoru povšechnému.

Krátce — Nerudovy práce všech odrůd odrážely se v duši naší nepoměrně věrněji než v duších většiny tehdejších čtenářů a obzvláště kri-

tiků, kteří snažili se stigmatizovati Nerudu jako autora namnoze bez citu, aspoň bez citu hlubšího, opravdového, jako smělého, po pikanterii se pachtícího vtipálka, jehož slávě neprorokován nežli život efemerní.

Osobně jsme se v tu dobu s Nerudou blíže neznali. Od doby, kdy byl našim učitelem češtiny, na německé reálce v Mikulandské ulici, byly uplynuly teprve asi tři nebo čtyři roky a pouhý respekt k někdejšímu učiteli byl vedle vlastní naší, v celku nedružné a po nových známostech nikdy nepřahnoucí povahy hlavní překážkou sblížení se.

A přece nebylo snad člověka, který by se byl o Nerudu jako spisovatele i člověka tak zajímal jako my. Každé slovo, každý úsudek, ať sebepříkřejší, byl nám vítán. Každá nepatrnost z jeho minulosti, každý návyk, ba každý poklesek nebo jakákoli příznivá nebo všední příhoda z mládí zdála se nám býti závažnou k utvoření si přesného pojmu o jeho charakteru, duchu a cílech životních.

A čím více se šířil vlastní náš názor, čím jasněji a určitěji vystupoval z nesčetných podrobností obraz posavadního života Nerudova, tím zajímavější zdál se nám býti mladý, smělý, svérázný autor, který pod povšechnou známku literárního cynika měl srdce přístupné dojmům nejněžnějším, hlavu jasnou, nepředpojatý názor a vůli i snahu tak opravdovou, že marně bys byl hledal v kruzích tehdejších literátů českých podobných.

Vím tím imponoval nám Neruda snad jako nikomu jinému a dodáváme, že i po letech, když jsme se sblížili osobně, když stali jsme se přáteli, nikdy nemohl jsem se naprosto zhoštiti dojmu toho, někdy skoro až deprimujícího. Přes všechnu přátelskou laskavost a důvěrnost Nerudovu zůstal jsem vždy přece jen jaksi v podruží někdejšího dojmu, jakým na mne Neruda působil z povzdálí — důkaz to (aspoň pro mne), že Neruda jako člověk byl v podstatě týž imponující charakter jako literát...

Z různých a četných upomínek na dojmy Nerudových prací z doby před třiceti a několika lety vylovuji jednu z nejhlubších a nejtrvalejších.

* * *

Bylo pošmurné jitro podzimní bud' roku 1860 nebo 1861. Dlouhá, prostranná síň, v kteréž na polytechnickém ústavu, tehda ještě německém, přednášena matematika, byla v pravém slova smyslu přeplněna. Nynější studentstvo, pro jehož pohodlí učiněno bylo prodlením let vše možné, nemůže si učiniti ani přibližně pojmu o svízeli, s jakými byla tehda spojena návštěva posluchárny matematiky, do které se veškeré posluchačstvo vůbec skoro ani nikdy nevešlo. Kdo na počátku školního roku nepřišel "včas", t. j. před ustanovenou hodinou, nedostal se do posluchárny, a dostali-li se, meškal tam bezúčelně. Neslyšeli, o čem přednášeno, a za pošmurnějších dnů ani nejostřejšími skly nedohlédli na tabuli. Všechny škamny bývaly těsně nabitý, prostora mezi škamny přeplněna stojícími a prostora za škamny přímo zatarasena. Když školník otvíral dveře, sváděny pravé boje o vstup. A kdožkoli se opozdil, procívil v davu za škamny celou hodinu marně a bezúčelně a zpravidla dříve nebo později posluchárnu zase opouštěl.

Přiznám se, že býval jsem žákem dosti svědomitým a že zvláště pro matematiku, která tak mnohé odpuzovala, měl jsem zájem skoro nikdy neutuchající. Není tudíž divu, že v době, kdy octnul jsem se na polytechnickém ústavě, a hlavně také proto, že jsem byl krátkozraký, snažil jsem se dostat se do přednášky "včas" co možná do prvních škamen. S počátku se mi to podařilo skoro den co den. Kdysi však a sice proto, že jsem se na cestě do školy zastavil u jednoho z kamarádů, abych si vydlužil nejnovější číslo "Obrazů života", opozdil jsem se přece, posluchárna byla přeplněna. A když pak profesor začal přednášet, nepostřehl jsem ani slova a přes kolegy přede mnou

se těsně neviděl jsem nežli hořejší část dlouhé, černé tabule, na které přednášející psal své hieroglyfické formulky matematické.

Marně jsem vystupoval na špičky, bych dohlédl, marně napímal sluch — nic naplat... Po čtvrt hodině marného úsilí couval jsem rozmrzen vždy blíže ke dveřím, až jsem jimi proklouzl na chodbu. Několikrát přešel jsem nerozhodně sem a tam. Byl jsem na rozpacích, mám-li se projít po ulici, nebo vklouznouti do posluchárny jiné a vyčkati až do ukončení přednášky o matematice. Konečně jsem se rozhodl pro poslední a vklouzl do prázdné posluchárny, v které přednášívána, nemýlím-li se, botanika.

Proloudav se mezi prázdnými škamny a podle oken, vedoucích do fádního dvora, zasedl jsem do jednoho z posledních škamen a dívaje se v neurčité prázdno, popustil jsem myšlenkám a vzpomínkám volnou uzdu.

Nač jsem vzpomínal, dávno už jsem zapomněl. Náhle jsem si připamatoval, že mám v kapse nové číslo "Obrazů života", vyňav je a rozbáliv, počal jsem čísti — jak ani jinak býti nemohlo — nejnovější příspěvek Nerudův.

Zúmyslně neudávám který a cituji jen úryvek, který na mne učinil tehda dojem tak hluboký, že na podobný skoro se nepamatuji.

"Dnes je mně tak podivně úzko," vypravuje měsíc, "nemohu se zbavit divné vzpomínky. Krácel jsem ondy také Prahou a rozléval záplavu světla. Náhodou jsem pohlédl v jedno okno a tu spatřím bledou mužskou tvář, ana zrak lesklým sklem na mne upírá. Tvář ta zdála se mi známa, i zůstanu stát a podívám se líp na muže i dovnitř malé světničky.

Nemohl jsem se hned upamatovat. Nábytek byl chudý a odřeny. Za zády mužovými stál malý stolek, potažený roztrhaným voskovým plátnem. O kousek dál bylo lože a na něm spala klidně stařenka.

Rozkošná to stařenka! Vlasy mě-

la pod čepečkem již bílé, na jemných tvářích leskly se ale růže jako v obličejí mladice. Sotva jsem mohl zraku odvrátit! Když jsem pohlédl po stěnách, vidím tu sochy a obrazy slavných spisovatelů a v tom jsem sobě připamatoval muže.

Viděl jsem ho před lety ve veselé společnosti: připíjelo se na zdraví jeho, velebili v něm nadání nového básníka. Od těch dob jsem ho nebyl spatřil. Neměl rozžaté svíce, byl ale přece na zídce okenní rozložil papír a třesoucí se ruka jeho držela tužku. Obličej jeho byl značně se-stárnul, oko nemělo mladistvého lesku, pohlížel na mě jako v zinnici.

„Jen málo let jsem hřešil a žil bez rozvahy, jak jiní žijí,“ vzdychal, „a málo těch let dostačilo, aby srdce zvadlo a mozek vyschl. Tenkrát jsem myslel, že myšlenkou svou povznesu lidstvo, a nyní jsem jako vysloužilce, jemuž z milosti v chorobinci místo strážce dáno, aby střežil myšlenky zmrzačené a nedochůdné. Měl jsem velkou budoucnost a mám nyní chudickou minulost. Prsa má se dmula písněmi, nyní nedovedou ani písničky nejchudší. Sláva je mně nedostížitelná, uprchla navždy, žil jsem nadarmo, i nádeníkem prostým na posměch.“

V pohnutí se muž odvrátil ode mne a zrak jeho utkvěl na spící stařence. Vstal tiše a přiklekl k loži. Líbal starou upracovanou ruku opatrně, aby stařenky nevzbudil, a hlavou chvějícím, citem dušeným pokračoval:

„Tebou, matko, na tvých prsou jsem se stal pěvcem, kéž bych nikdy nebyl se vzdálil od srdce tvého! Ty's píseň nejdojemnější, tvůj život je nejkrásnější melodie; slávou by byl již korunován, kdo by dovedl zapět tebe, píseň vtělenou! Ty's, matko, prožila a protrpěla již tolik a těšíš se ještě ze života; má mysl ale pobrává již se smrtí, jsem a již zůstanu píseň nedozpívaná. — Ach, jen jednu, jednu pravou píseň chtěl bych ještě zapět a poslední ta píseň patřila by

tobě, matko, jak jsi nad kolébkou mně zpívala píseň první.“

Stařenka se ve snu usmívala, zdálo se jí, že mluví se synem a že naň kývá. Rty její šeptaly: „O můj pohřeb neměj starosti — mám již všechno uchystáno — černý rubáš — dotýkaný růženec —“

„Ó — ne — ne, jen ne přede mnou!“ bědoval muž. „Což bys mně přála, abych viděl tebe na marách, co bych přál já tobě, abys viděla mne? Nemám mimo tebe ničeho, ba ani touhy a naděje. Nejlip, když půjdeme pospolu, snad bys žebrotou klepala na cizí dveře — jak písně mé na lidská prsa!“

A hlava mu klesla k prsům.

Včera jsem do světničky zase oknem nahlédl, bylo otevřeno. Na prkně ležela stařenka. Černý měla rubáš na těle, v ruce dotýkaný růženec, na hlavě bílý čepeček a na tvářích růže.

Vedle ní ležel syn v šatu bílém. Tváře jeho byla smrt ještě více zbělila, na prsou ale, zrovna nad srdcem skvěla se růže krvavá...”

* * *

V tu dobu a po několik roků později nebylo v Praze pilnějšiho frekventanta Ostruhové ulice na Malé straně nade — mne.

Den co den putoval jsem fádni ulicí tou aspoň jednou nebo i vícekrát vzhůru a sbíhal zase dolů. A to odpoledne i podvečer, v parnu i mrazu, za krásných dnů i za nepohody — slovem kdykoliv mi bylo možno...

Příčiny zajisté se každý domyslí, když připomenu, že tam kdesi — nebo ještě prostěji: že mi bylo něco přes dvacet roků a že —

Skoro se ostýchám dopovědět, bych neprobudil z polodřimoty dávno milé vzpomínky a neodbočil v statí té proti své vůli na scestí...

Přirozeno, že seznamoval jsem se znenáhla s charakteristickou ulicí, s jejími domy, ba i obyvateli takřka proti své vůli.

Vtíraly se mi bezděky. Dnes povšimnul jsem si té oné facady některého domu, některých vrat, některého krámu nebo pouhého výstupku — vůbec čehokoli, na čem zrak náhodou utkvěl, a zítra a pozítří něčeho jiného nebo téhož, čeho jsem si byl již dříve všimnul několikrát. Ve dvou, ve třech letech vryla se mi fyziognomie ulice té se všemi svými podrobnostmi v paměť tak nevyhladitelně, že by snad ani sto let nestálo obraz ten vyhladiti.

A po celý ten čas, co od té doby už minul, Ostruhová ulice podnes ještě někdejší své fyziognomie nepozbyla. Nic se nezměnilo, leda že byl ten onen dům někdy nově obílen, někde některá vrata nebo dveře některého krámu znovu natřeny nebo nějaká jiná nepatrná nebo i důležitá a nutná, ale vždy také zároveň nenápadná reparatura provedena.

I lidé, již ulici tu obývají nebo jí procházejí, zdají se býti titíž jako před lety, ačkoliv už dávno celá stará generace postoupila místo generaci nové.

Právem mohl bych tudíž ulici tu nazvati "ulicí se ztrnulou fyziognomií", kdyby takových ulic nebylo na Malé straně taková spousta, že epitheton to hodí se i na mnoho jiných...

A kdysi — rok i den jsem už zapomněl — ale pamatuji se, že to bylo za parného letního odpoledne — loudal jsem se ulicí tou vzhůru a vzpomínal na to ono... Slunce chýlilo se k západu, v kteroužto roční i denní dobu bývá Ostruhová ulice takřka beze stínu. Slunce pražilo mi přímo do očí. Loudal jsem se tudíž s přimhouřenýma očima a nevšímal si ničeho kolem sebe.

A jak u českých studentů, kteří se počinají zajímat o literaturu, za takových poměrů jinak ani nebývá, duši mojí vířily matné jiskerky, jež se skoro bezděky seřad'ovaly v erotický veršík — v celku bezvýznamný pro každého, kdo nebyl právě v téže náladě jako já.

Náhodou a zdánlivě beze vší pří-

činy přesunuly se kdesi poblíž Kafe-tánského kostela myšlenky mé k jedné z nejcharakterističtějších básní Alfreda Tennysona, jejíž originál jsem byl před nedávnem — ovšem se slovníkem v ruce — tak nesčetněkrát četl, že dovedl bych jej snad i nyní ještě aspoň přibližně věrně recitovati.

Později pokusil jsem se verše ty pobásniti a otiskl jsem je pod titulem "Sestry".

Příšerné drama, jež jest v originálu vyličeno s nevyrovnatelnou plastikou, takřka mžikem naplnilo mou duši nevýslovnou teskností. Zejména poslední verš vzbudil v duši mé jednu z nejděsnějších představ pojmu "matka"...

V nejpodivnější náladě byl jsem se zatím po pravé straně ulice doloudal skoro k nejposlednějšímu domu, kde — o něco výše — vybíhá ulice ve tři směry: přímo ke Strahovu, pak přes schody ke klášteru Barnabitek a konečně ostrým záhybem k hradčanskému hradu.

V tom zaslechl jsem za sebou povědomý hlas, přitlumeně volající: "Kam pak, kamaráde — kam?"

Obrátiv se, spatřil jsem dávného přítele, někdejšího spolužáka, jednoho z oněch dobrých, věrných duší českých, s kterým jsem se v době té stýkal nejčastěji.

"Jak se jen můžeš ptát?" opáčil jsem, věda zcela dobře, že přítel dávno ví, kam mám namířeno.

"Počkej okamžik — doprovodím tě!" vece přítel tónem skoro prosebným. "Zaskočím si k Nerudově matce pro cigaro!"

A nečekaje odpovědi, vrátil se několik jen kroků a zmizel v jednom z nenápadných krámků v domě o něco níže, nežli jsem právě stál.

Jako bleskem zkřížila se příšerná představa matky, jak mi byla před chvílí tanula na mysli dle Tennysonovy básně, s idyllickou a přece tak elegicky bolestnou představou Nerudovy matky, jak se mi právě vyhoupla před duševní zrak dle prostinkého náčrtku z pera Nerudova.

Bezděky popošel jsem několik kroků níže a upřel zrak na dům, vlastně na dveře, v nichž byl přítel zmizel. Pamatuji se, že nepovšimnul jsem si na po prvé ničeho více, nežli úzkých, zasklenných a temně žlutě natřených dveří se starobyloou klikou, pak stupínků k nim vedoucích a konečně obou černých křídel dveří zevnějších, z nichž jedno vábilo zrak obvyklou starodávnou firmou trafikantskou: dýmajícím Turkem.

Firma sama byla zvetšelá; barvy vyobrazení i nápisu vybledlé, vlastně deštěm smyté a prachem ztemnělé, tudíž naprosto nenápadné.

V témže okamžiku však se přítel již vracel.

Při otevření a zavření úzkých dveří nahlédl jsem na okamžik dovnitř krámku, ale nepostřehl více než tmavý pult v popředí a za ním ženskou postavu, která se před zrakem mým jen mihla.

"Zde tedy — Neruda?" oslovil jsem přítele, když se přiblížil.

"Matka — matka!" odtušil přítel s důrazem a sebevědomím člověka, který jest v intimní záležitosti rodinné zasvěcen. "Neruda zde — u matky jen přespí... Ráno se zvedne a nevrátí se až pozdě večer. Vždyť přece víš, že obědvává na druhém břehu..."

"Vím, vím," odtušil jsem, ale hned se zase optal: "Ale kde píše?"

"Nyní skoro výhradně jen v redakci," vyložil přítel. "Jindy psával tamhle u okna."

Poobrátil se, ukázal přítel na jedno z dvou oken po pravé straně trafiky.

"Před lety vídal jsem jej tam často z krámku pootvrženými dveřmi nakloněného nad malý stolek těsně u okna," doložil přítel, když se byl ke mně zase obrátil.

A aniž bych se byl na něco dále otázel, vzal mne přítel pod paži, řka:

"Pojď! Chceš-li, budu ti povídat!"

Šli jsme a přítel bez odkladu začal.

Kdo nezná Malé strany důkladně, t. j. kdo není obeznámen, abychom tak řekli, i s jejím "duchem" ve všem všudy, nemůže si ani přibližně učiniti pojmu o tom, když plnokrevný domorodec v důvěrné rozmluvě popustí úplně volně uzdu své výmluvnosti o rodinných a jiných poměrech některého ze svých malostranských spolubližních.

I člověk s počestnými poměry malostranskými jakž takž obeznámený neubrání se zvláštnímu druhu podivení nad minuciézní důkladností vypravujícího. Nejinak, než jako by slyšel zpověď — jako by vypravující vypravoval sám o sobě, nejtajnějších svých zámyslech vlastních a nikoli o člověku, kterého zná jen od vidění, s kterým snad jen někdy vyměnil několik povrchních slov.

Malostranští, ovšem jen ti "plnokrevní ryzí a nefalšovaní", znají se vzájemně tak důkladně, že i malostranský rodák, slyší-li na vlastní uši vypravovat ústy některého spolurodáka, doví se začasť více a to zcela případných podrobností a charakteristických známek, nežli o sobě ví sám.

V ohledu tom jest "malostranák" pravý div světa. Necht' se zeptáš na cokoli, na vše ti odpoví. Namítneš-li něco, vše ti opraví, vysvětlí, najisto postaví a opodstatní. Nic, pranic ho není tajno; jest skoro vše-vědoucí...

A tak i přítel.

Vypravoval, ba líčil mi podrobně celou martyrologii chudičké, skoro nuzné rodiny — jejíž dospělý syn v posledních letech obzvláště starousedlé obyvatele Ostruhové ulice tak zajímal, že snad den co den vyměňovali si o něm své náhledy, sbírali a kolportovali každý domysl a klípek a neúnavně i vytrvale spřádali z různých ohlasů a domněnek životopis jeho — budoucí...

Poměr synův k rodičům nebyl dle líčení toho závidění hodný. Před tajným soudem přísné "veřejnosti" malostranské aspoň neobstál. Nemo-

hlat' pochopití, proč se syn "tak spustil" ...

Proč nešel a nejde nepoměrně pohodlnější ušlapanou cestičkou jako sta jiných malostranských synků? Proč opustil teploučké, byt' pro okamžik sebe skromnější hnízdečko kancelářské a vůbec proč jako student, ba i po studii ještě zůstal starým rodičům tak dlouho "na krku" a nestaral se o nic než o legraci ...

Může-li to jinam vésti nežli k úpadku — k záhubě!

Sám otec byl se synem nespokojen. A dobře, že už hnije ... Nynější život synův by jej, někdejšího vojáka, zvyklého na přísnou, neúprosnou disciplínu, na poslušnost bez námitek, bez důvodu — sotva usmířil. Stálit' proti sobě skoro příkre. Otec nechápal syna, syn zas přes všechno úsilí své nemohl otce přesvědčit, že jinak vůbec ani nemůže.

Přičinil se sice již jako student, seč byl; ale což vše to naplat! Kondice nestačí ani na slušný šat, neřku-li na výživu nebo na zabezpečení života.

A když jej tak den co den vídali putovati Ostruhovou ulicí dolů — (nahoru jíti jej vídal zřídka kdo) — druhdy i za chatrném, obnošeném šatě a mnohdy i za nejtuzší zimy bez zimníku v pouhém kabátku s rukama vtaženými do rukávů — a nyní v šatě elegantním — jak vše to vysvětliti, srovnati s tradicí a se vším, co předcházelo, co už bylo dávno najisto postaveno a — odsouzeno?

Co zamýšlí? Kam to povede?

Nechápalí ...

A co zkusil, ubožák, z mládí! Bída je neúprosná ... Litovali jej upřímně; ale ještě více litovali rodiče, zvláště matku, která je tak nábožná, tak vzorně příčinná a pro syna by život dala ...

A jakou radost může mít — z takového syna? Ráno, vlastně dopoledne vstane, nasnídá se, obleče a fuč — už je z domova a nevrací se až pozdě v noci. A matka, ta dobrá, tichá, trpělivá matka sedává den co den od časného rána až do polední

ho večera v krámku jako zakleta, by opatřila sousto nejnnutnějšího chleba ... Ne, ne — škoda, věčná škoda tak statného, tak fešného mladého muže, který, kdyby jen chtěl, mohl by —

Ale nechce! Vyškemrali mu kdesi nějaké místečko v kanceláři. Nevydržel tam ... Byl na škole učitelem — vzdal se toho nebo byl propuštěn ... A teď jako novinář — prosím vás, jaké to řemeslo — nejisté, vrátké! ...

Škoda, věčná škoda!

Kdyby aspoň nebyl tak nepřístupný, tak pyšný! Mnohý by zaň ztratil slovo. — Ale on ne a ne! S nikým nic nemá. Nikoho si nevšímá. Potká-li, pozdraví a nic víc ... Ne, ne — z takového syna matka radost mít nemůže. "Spustil se!" Ubohá — přebohá matka!

* * *

Přiznám se, že naznačil jsem tuto z příteleva vypravování pouze několik nápadnějších rysů. Vypravování samo zajímalo mne však tou měrou, že pozapomněl jsem i na původní cíl své cesty.

Bylit' jsme zatím dospěli na Mariánské hradby, kde přítel odbočiv od vlastního tematu počal mi ukazovati místa, kde Neruda jako hoch s jinými hochy si hrával — nejinak, než jako by se byl druhdy sám her těch zúčastnil.

Já však naslouchal již jen na půl ucha. V duši mé vířily nejrůznější myšlenky.

Zdálo se mi, že teprve nyní chápu zvláštní ovzduší Malé strany — izolované a uzavřené takřka přede vším, co zajímá, co vzrušuje a rozcíljuje jiné obyvatele Prahy a Čech — ovzduší, v němž nedaří se nežli názorům tradičním s celou tou spoustou smutných, ba začasť politování hodných toho následků.

Napadlo mi: Jak se stalo a jak to vůbec jen možné, aby z takového ovzduší vznikl a uzrál duch jako Nerudův: tak samostatný, nepředpojatý a v mnohem ohledu revoluční?

Jak mocné a jak různé cizí vlivy působily asi na něj, nežli se vymanil tak vítězně z ovzduší, svírajícího jej olověnou tíží společenské ztrnulosti, bezduchého pohodlí a dobrovolného i ochotného sklánění šíje v byrokratické nebo i jiné nějaké služebné jařmo?

Optal jsem se přítele. Ale tento — podřízený písař v kanceláři zámožného advokáta bez praxe — tedy sám v téměř jařmu, pro jaké rekrutují se z ovzduší malostranského i individua nadaná — pokrčil jen rameny.

“Bezprostřední okolí a obzvláště poměry rodinné,” pravil pak, jako by teprve vzpomínal, “nemají a nemohou mít na tom skoro žádného podílu, leda nepřímého. Nás zde na Malé straně pranic nepovzbuzuje, pranic nedráždí. Žijeme s řídkými výjimkami takřka nazdařbůh! A věř, že dobrá jedna třetina žije z pouhopouhé almužny všech možných odrůd, druhá třetina pak z více méně tučných nebo i hubených pensí a gáží; poslední třetina pak se skládá z šlechty a zámožných starousedlých měšťanů, z různých osob služebných, několika set řemeslníků a obchodníků, však skoro všemš jen pro všední denní potřebu. Vědy, umění, literatura a podobné nemají zde skoro žádných zástupců, leda že ten onen náhodou a nedobrovolně sem zapadne.”

“V čem tedy hledati vysvětlení?” optal jsem se znovu s důrazem na poslední slovo.

Přítel opět jen pokrčil rameny.

“Záhada — problém,” pravil konečně po delší pomlčce. “Cokoliv zde působilo na Nerudu za jeho mládí, nemohlo naprosto působiti příznivě. Zdá se tudíž, že on sám expansivností vlastního ducha vymanil se z mrazivé ztrnulosti malostranského ovzduší, nebo že zvláštní nějaký druh protitlaku vzbudil v něm oposičního ducha.”

“Jak to?” vpadl jsem živě.

“Míním otce a ještě spíše — matku,” odušil přítel. “Otec svou ne-

vlídnou, příkrou vojáckostí a matka svou tichou, vřelou nábožností... Ani bys nevěřil! Nesčetněkrát, klyž vracel se syn k ránu z nějakého plesu, z nějaké zábavy, čekala matka již oblečena, aby jakmile se syn vrátí — mohla si aspoň na chvíli zasskočit časné z rána do nejbližšího kostela... A ani syn, ani matka nikdy ani slovem, ani pohledem nedali si najevo, že žijí jinak, že ubírají se zcela různými cestami života, slovem že duševní život jejich různí se jako voda a oheň...”

V tom zazněl v dáli nějaký pokřik. Poblíž Bruské brány, ke které jsme se za řeči blížili, splašili se koně panského kočáru a uháněli tryskem po silnici proti nám. Několik lidí běželo za nimi, jiní stavěli se proti nim.

Všední událostí tou byla rozmluva naše přerušena a já pak se marně namáhal uvést ji zase v dřívější proud.

Přítel osvědčil se, abych tak řekl, opět jako plnokrevný “malostraňák”. Všední událost jej tak vyrušila, že na mé dotazy odpovídal jen úryvkovitě a povrchně, až mne samého dotazování omrzelo.

Pozdě navečer jsme se rozloučili a já pak ještě dlouho do noci nemohl jsem se zbavit vzpomínek na Nerudu a jeho matku, jak mi byli přítelem dle malostranské tradice líčení...

* * *

Od té doby, kdykoli jsem se ubíral Ostruhovou ulicí, nikdy jsem neopomenul pohlédnouti ke krámku a k oknu Nerudova bytu. Kdyby Neruda tyto řádky četl, zajisté by se srdečně zasmál, když upřímně dodám, že jsem se — ostýchal přestoupiti práh prostiického krámku, bych ukojil svou zvědavost. Přiznám se, že nemám pro tehdejší svůj pocit případných slov. Nebyl jsem žádný ostýchavec, tím méně idealista, který žije v ovzduší přeludů své obraznosti. Naopak — jistý druh smělosti byl mne už zavedl ledakams, kde bylo lze nabýti nějaké, byť sebe nepříjemnější zkušenosti. Práh Neru-

dova bytu však pro mne jako zaklet.

Nebyla to žádná obzvláštní úcta nebo nějaká posvátnost nebo cožkoli tomu podobného. Nečekal jsem žádného překvapení, žádné podivnůstky, a přece jsem váhal.

Nyní po více nežli čtvrtstoletí marne se namáhám vysvětliti sám sobě, proč překročil jsem práh prostinského krámku po prvé až asi po třech nebo čtyřech měsících.

Pamatuji se na to, jako by to bylo dnes nebo včera. Bylo příjemné podzimní odpoledne; slunce sklánělo se již k západu a Ostruhová ulice byla skoro liduprázdná. Loudal jsem se vzhůru po pravé straně skoro bezmyšlenkovitě. Dospěv k Nerudovu bytu, pohlédl jsem jako obyčejně na krámek a v několika okamžicích, aniž bych byl věděl, jak se vlastně stalo, položil jsem ruku na kliku zasklenných dveří.

V témž okamžiku jsem si připomněl, kde se nalézám a kam chci vejíti — a najisto bych se byl vrátil, kdybych nebyl zasklennými dveřmi postřehl, že ženská postava sedící v krámku za pultem nadzvedla nakloněnou hlavu a spatřila mne.

Stiskl jsem tedy kliku, otevřel a vešel. V prvním okamžiku jsem nepostřehl více, nežli že nalézám se v podlouhlém, úzkém, sotva čtyři kroky širokém krámku, v jehož pozadí bylo nápadné šero. Po pravé straně dveří, jimiž jsem byl vešel, vedly jiné dveře do vedlejší místnosti. Před mnou byl malý, nízký, starý pult s vahami, různými nádobami, balíčky tabáku a kornoutky. Podle stěny po levé straně byl jakýsi regál, na protější stěně pak několik obrazů svatých a světic, rozvěšených kolem prostého krucifixu, a soška sv. Jana Nepomuckého, za kterou trčelo několik věnečků a snítků svěcených kočíček.

Čpavý vzduch tabákový, jenž mne ovanul, byl však zmírněn vůní nevyličitelného druhu, z části resedkovou, a přece zase nikoli nepodobnou vůni kadidla a známých "františků".

Avšak možno, že vše to, co jsem

byl právě uvedl, po prvé ani jsem nepostřehl, nýbrž že skládá si to obraznost z pozdějších vzpomínek, neboť zrak můj zakroužil jen povrchně a letmo po krámku a utkvěl na ženské postavě, která byla seděla za pultem, a když jsem vešel, pomalu vstávala a snímala kulaté kostěné okuláry, pomoci kterýchž byla patrně čtla v tlusté umolousané knize s nápadně velkými literami, která ležela otevřena na pultu.

Byla to žena zavalitě, prostřední postavy — asi šedesátnice. Oblý, hladký obličej s vysokým a pěkně klenutým čelem naprosto nenasvědčoval bídě nebo nouzi. Naopak — svěží bílá plet', červené lice a takové též, ač poněkud zarputile sevřené rty nasvědčovaly zdraví, klidu a spokojenosti. Jen tmavokarmínové žilky, prokmitající červení plných lící, a především ostře zahnutý nos dodávaly tváři ráz povahy spíše cholerické nežli sanguinické, přes to vše, že byl ráz ten zase zmírněn plným, jasným, modrým okem, v němž onen druh jemné, sotva pozorovatelné všední zvědavosti, která se od apatické pololhostejnosti hrubě ani neliší.

Oblečena byla v tmavý, šedě pruhovaný "špensr" a na hlavě měla bílý čepeček, zespod kterého vykuovalo na skráních a nad čelem něco prošedivělých vlasů.

Pozdraviv, pronesl jsem jen slova: "Prosím — viržinka!"

Mlčky sáhla stařenka po dřevěné škatuli na pultě a přistrčila ji blíže ke mně.

Neušlo mi, že plná masitá ruka její naprosto nenasvědčuje bídě.

Sáhл jsem po doutnicích, aniž bych byl vybíral, a zaplativ, odešel jsem s obvyklým pozdravem. Zavíraje za sebou dveře, zaslechl jsem dobrodušným tónem, ale přece spíše chladně nežli přívětivě pronesená slova:

"S Pánembohem!"

* * *

Od té doby neměla Nerudova matka mezi "přespolními" věrnějšího

konsumenta všedního zboží erárního, jehož prodejem se živila, nade mne. Nekupovalť jsem skoro nikdy jinde nežli u ní, a to bezmála den co den. A s počátku vždy podobným, naprosto všedním způsobem jako po prvé — bez jakékoli zbytečné výměny slov.

Časté, skoro každodenní návštěvy krámku, při kterýchž jsem, ovšem vždy co možná nenápadně, věnoval pozornost nejen stařeně, nýbrž i místnosti, konečně vzbudily mírnou její zvědavost.

“Nejsou voni student?” optala se kdysi, upustivši po prvé od obvyklé manipulační metody, s jakou zacházela s neznámými kupci.

“Jsem, paní Nerudová!” odpověděl jsem.

“Že jich neznám!” připomenula zdánlivě ledabyle (a přece jaksi jako by se zřejmě ptala: “Kdo jsi?”) a dodala: “Zdejší (slovem tím mínila bez pochyby Malou stranu) nejsou.”

“Nejsem, pan syn však býval mým učitelem,” odpověděl jsem a ochotně byl bych odpovídal na každý další dotaz. Ale stařenka učinila tak zvláštní, poloodmítavý pohyb, jako by si nepřála, by byla o synovi šířena řeč.

Odešel jsem.

Po několik dní vcházel a odcházel jsem jako před tím, aniž by se mne byla stařenka na něco optala. Skoro se mně již zdálo, že ji pouhá zmínka o synovi jaksi zarazila. Neptal jsem se tudíž také na nic a vůbec choval jsem se jako kupec nejlehostejnější.

Kdysi však se přece zase sama optala, řkouc:

“A kam, prosím jich, každý den docházejí? Někam do kanceláře?”

“Ah, ne, paní Nerudová,” odtušil jsem. “Na Hradčany — za svou — princezničkou.”

Poslední slovo, pronesené tónem sarkastickým, učinilo na stařenku dle všeho dojem nehrubě příznivý.

Přikývla sice, jako by dávala najevo, že porozuměla, co tím slovem míním, po chvíli však připomenula:

“Nu — jen aby jim dal Pán Bůh štěstí! Aby z ní byla hodná, příčinnivá žena — vědí?”

Slova ta učinila zase nepřiznivý dojem na mne.

Slovo žena bylo mi ještě spíše šosáckou profanací nebo čímsi podobným, a upřímně pověděno, doposud mi skoro nenapadlo.

Odešel jsem tedy bez odpovědi a s pouhým obvyklým pozdravem.

A zase jsem přicházel a odcházel jako dříve a mnohdy již také bez jakéhokoli zájmu, skoro jen jako ze zvyku. Stařenka zdála se mi býti pravým opakem ženských obstarožných typů malostranských. Činila na mne dojem ženy málomluvné, ale rozhodné a zároveň jaksi apatické ke všemu, co nebylo ve styku s nejbezprostřednějším okolím.

Zatím byla pouze opatrnou a obezřelou. Neznámý člověk nezdál se ji býti hodným důvěry.

Po dva, ba skoro po tři měsíce skoro každodenních návštěv neposkytla mi nejmenší příležitosti ponahlédnouti do rodinného zákulisí muže, jenž mne tak zajímal a byl mi i milým jako málokterý z nejlepších a nejdůvěrnějších přátel.

Za to jsem měl příležitost poohlédnouti se v krámku a lituji jen, že pouhé pero, ani nejvybroušenější, není v stavu učiniti čtenáři ani přibližně správného pojmu o celku a podrobnostech. Přesné líčení vyžadovalo by snad celé knihy, a přece by neposkytlo ani tolik, co by bylo lze vystihnouti na jediný pohled z pouhého, byť i třeba črtového obrázku.

Obmezují se tudíž na charakteristiku nejpočetnější. Vše, každý kus nábytku, každý obraz, každá maličkost nasvědčovala úctyhodnému stáří. Vše bylo sešlé, opotřebované, ale zároveň nápadně čist'oučké. Nikde ani prášičku, tím méně nějaké smítky nebo odpadku. Nesčetným drhnutím hrbolatý pult, původně temně zeleně olakovaný, býval i k večeru na povrchu tak čistý jako za nejčasnějšího rána. Stařenka opra-

šovala jej nesčetněkrát denně, skoro po každém odvážení tabáku nebo aspoň vždy, kdykoli na něm nějakou smůtku postřehla.

Celý krámeček, vyjímaje toliko prostoru před pultem, asi dva kroky širokou a čtyři kroky dlouhou, kam docházeli kupci a vždy ji zašpinili, byl přímo vzorem nejúzkostlivější, ač nenápadné čistoty. I každý hadřík nebo starý nějaký cár, jež jsem tu a tam někde postřehl, zdál se býti před několika hodinami čistě vypraný.

Čistota, a to přímo vzorná čistota, zdá se, že byla jednou z nejcharakterističtějších vlastností Nerudovy matky. A kdo znal osobně i jejího syna, zajisté si při tom vzpomene i na jeho vlastní úzkostlivou péči v tomto ohledu.

Kromě obvyklých věcí v malých trafikách dřívější doby, jež byly vždy v nejvýzornějším pořádku, byla nejnenápadnější vlastní okrasa: obrazy svatých a světic, rozvěšené po stěně po levé straně, když se vešlo do krámku.

Byly to skoro vesměs obrazy třicet i více let staré, hlavně dřevo- a mědirytiny vodovými barvami malované, jakými v letech třicátých a později známá tehda firma "Dominik Mauliny" věřící svět český i jiný v pravém slova smyslu zaplavovala.

Na pohled zdály se býti obrazy rozvěšeny nahodile. Nebylyť, jako bývá zpravidla, seskupeny symetricky, dle velikosti, stejného zarámování nebo podobnosti. A přece byl v rozvěšení zcela určitý systém. Bylyť seskupeny kolem ústředního bodu: sv. Jana Nepomuckého, patrona synova. Nejvýše nad skupením byl zavěšen obraz sv. Antonína — patrona Nerudova otce, a nejniže sv. Barbora — patronka Nerudovy matky.

Ostatní podrobnosti pomímám mlčením a připomínám jen, že před pultem po levé straně stála stará stolička: místo pro známější hosty, s kterýmiž si chtěla stařenka pohovořit, a nad pultem na stěně že visely — důtky...

K jakému účelu, bylo mi dlouho hádankou. Když jsem si jich všiml po prvé, napadlo mi, že to snad stará "relikvie" z dob Nerudova mládí, která byla na skobu za pultem zavěšena náhodou. Když však jsem tam vídal důtky každodenně, nemohl jsem jinak nežli souditi, že jsou připraveny k účelu praktickému.

"A k čemu pak je tohle to, paní Nerudová?" optal jsem se kdysi, ukázav na důtky.

"I to mám na zloděje — na vojáky," odtušila stařenka ochotně. "Prosím jich! Člověk se neuhlídá. Někdy se jich sem nahrne plný krám (což ovšem nemohlo být než pět nebo šest osob), začnou tu kolovat, brebentit a huš! už má některý z nich paklíček tabáku nebo nějaké cigárko v rukávě nebo v kapse... A tu já jen udělám takhle! — (při tom sáhla ruče a rázně po důtkách a zatočila jimi nad hlavou) — a vykřiknu: 'Sem s tím, po čem hráblí!' — A vojáček položí hezky způsobně ukradené na pult a vytratí se, jako by ho šídlem píchl... 'A víc už at' je nevidím!' volávám za ním. 'Nebo zavolám policajta!'"

"A vojáček-zlodějíček nepřijde už nikdy — není-liž pravda?" připomněl jsem.

"I co jich napadá. Za dva, za tři dni je tu zas. Ale já už ptáčka znám — vím, co a jak — a dám si pozor. To vědí!"

"Ale to už jistě již nekrade," vpadl jsem.

"I to, to! To už má některý člověk v krvi. Straka je straka a strakou zůstane. A já se, abych jim to upřímně pověděla, nedivím ani těm, kteří to v krvi nemají. Co pak s těma párma krejcary, co takový vojáček 'táhne'. Rozlítnou se, jako když do nich foukne. A co potom? A nemá-li takový bujný chlapec, na co byl doma uvyklý — nedivím se pranic, že se z některého stane člověk, kterého, když se zas domů vrátí, ani bratři, ani sestry, ani otec, ani matka nepoznají..."

“A jiní vám tu také někdy kradou?” optal jsem se.

Otázka ta, jak se zdálo, stařenku poněkud zarazila. Možná, že si připamatovala, že kupují u ní hlavně “malostranští”, jichž snad neradno kompromitovati; po chvíli však odpověděla:

“Nu, že by nikdy nikdo nebyl se pokusil, nemohu říci; ale to jen tak některý ten uličník...”

Co jsem byl právě uvedl, byla skoro jediná naše “rozmluva” prodlením celého čtvrt roku.

Vše ostatní byla pravědní obchodní výměna nejnutnějších slov.

Často zastihl jsem nějakou osobu, sedící na stoličce před pultem, dle všeho někoho z nejbližšího sousedstva — a postřehl, že přerušil jsem vejítím více méně důvěrnou rozmluvu.

A kdysi, když jsem v krámku jaksi otálel, vybidla mne stařenka, bych si sedl.

Vyhověl jsem jejímu přání; ale ani já, ani ona, nevěděli jsme, o čem rozpřísti hovor, jen poněkud pro nás oba zajímavý.

Vše to připomínám jen na doklad, jak pomalu seznamoval jsem se s Nerudovou matkou, nebo správněji řečeno, jak dlouho to trvalo, nežli jsem si — patrně vlastní svou vinou — získal její důvěru.

Znenáhla však se tak stalo přece, a to v míře, jaké jsem se s počátku nenadál.

Začala se dotazovati na to a ono. Já odpovídal a sám se poptával... A tak dověděl jsem se prodlením času dlouhou řadu podrobností, z kterýchž se mi znenáhla sprádal vždy jasnější obraz rodinného života Nerudova. V této črtě nelze však o tom šířiti slov. Obmezují se tudíž jen na některé momenty, charakterisující pouze Nerudovu matku.

* * *

“A což pan syn?” optal jsem se kdysi.

“Zdráv, zdráv!” odpověděla stařenka lakonicky s uspokojením.

“A jakž? — Je spokojen?”

“Nestýská si!... Můj syn si nikdy nestýská. Tentě jako já — Můj nebožtík nebyl tak trpělivý. To, to! Syn má trpělivost po mně. I kdyby mu srdce pukalo, neposteskne si. Mlčí a na nejvejš by se pousmál...”

“Můžete z něho mít, paní Nerudová, skutečně potěšení...”

Upřela na mne zrak, jako by bud' nechápala nebo se divila, že mohu něco podobného vůbec pronést.

“Nu, vědí,” počala po krátké pomlčce, “takové potěšení je zvláštní věc. Já se o něj pořád bojím. Bývalo to bujné, divoké klouče a bujným zůstal... Někdy mi napadá, že mu ta bujnost přece jen ublíží...”

“Ah, tak zlé to snad přece není,” ozval jsem se.

Opět na mne upřela zrak, podobně jako před chvílí a odpověděla:

“Pánu Bohu poručeno! Ale když tak všechno uvažuju, myslím, že měl přece jen zůstat v kanceláři... Tam se lidé aspoň snášejí a nemluví se o nich...”

“Ale to přece panu synovi nevadí, mluví-li se o něm,” namítl jsem “naopak — čím víc se o něm mluví, tím líp pro něho...”

“Myslejí?” odpověděla nedůvěřivě, ale hned na to upřímně se vyznávala:

“Nu, vědí — ty věci jsou přece jen tak trochu ‘hajklích’. Ondy tu byl jeden pán od soudu a povídal, že prej se syn přece neměl dát mezi ty — pány spisovatele, protože prej to jsou podivní lidé a všechno to psaní nic nevynáší... Já to nevím. Já od syna nic nechci a do smrti nic nepotřebuju. Já ‘táhnú’ jako voják...”

“Jak to, paní Nerudová?”

“Invalid,” odtušila živě a pokračovala: “Já se tedy pranic nestarám, co a jak syn vydělá a kam to dává. Já si ráno zaskočím do božího kostelíčka, pomodlím se a potom tu pošukám v krámku až do večera. A jsem ráda, když si potom lehnu a něco hezkého se mi zdá.”

“A často se vám zdá něco hezkého?” optal jsem se.

"Někdy — jen někdy... Ale já mívám živé sny... Všechno vidívám, jako bych před tím stála — všechno. Jenom škoda, že se na některé sen tak brzo zapomene. Člověku se něco živě zdá, a když se probudí, myslí, že to nezapomene. Ale někdy už za hodinu neví, že se mu něco zdálo."

"A vy si svoje sny nikdy nevykládáte, paní Nerudová?" optal jsem se.

Pohlédla mi do očí tak významně, jako by chtěla říci: "Jak jen se můžeš ptát!" Sehnuvši se pak, vytáhla zespod pultu tlustou umolousanou knihu a položila ji na pult.

"Nu, vědí," prála, "já se v tom tak nevyznám, jako sousedka — vdova po guberniálním radovi, která dovede každý sen vyložit bez snáře — já si vypomáhám tímhle! Podívaj se!"

A ukázala prstem na knihu na pultě, což mi bylo znamením, abych si knihu prohlédl. Sáhnuv po knize a otevřev ji, poznal jsem jeden z oněch nyní už prařídkých exemplářů velkého českého snáře, jež byly druhdy tak rozšířeny, žes je našel skoro v každé druhé, třetí chudší rodině jako knihu, skýtající méně vzdělaným třídám jistý druh ovšem nadmíru pochybné útěchy a zábavy bláhovým a zpravidla přímo dětinským výkladem snů.

"Nemyslejí, že je to snář nejlepší?" ozvala se po chvíli střenka, když probíraje se ohmatanými listy snáře, hroužil jsem se ve vzpomínky, kdy mi byl z podobného snáře mnohý dětský sen vykládán.

Přisvědčil jsem pouhým kývnutím hlavy, stařence však neušlo, že přelétl tvář mou přece jen lehounký úsměv nedůvěry

"Nu, vědí," prála náhle resolutně, vztáhnouc ruku po knize, "to my víme, že je teď mladý svět nevěřící a že už na snáře nedá. Ale to nic nedělá, my si to vzít nedáme. A třeba by snář nepovídal vždycky pravdu — za to nemůže snář, ale člověk, kterej v něm neumí číst..."

"Ovšem, ovšem, paní Nerudová,"

vpadl jsem, "snář se musí studovat!"

Poslední slovo stařenku, jak se zdálo, skoro až rozhněvalo. Až dosud mile a důvěrně usměvavá tvář její náhle se zakabonila; pravá ruka, kterou byla sáhla po snáři, učinila nevolný pohyb a snář v pravém slova smyslu letěl pod pult na místo, z kterého byl před chvílí vytažen.

Přiznám se, že jsem neopatrnosti ve volbě slov ihned litoval, ačkoli jsem si nemohl činiti žádných výčitek, a že jsem si zároveň předsevzal, že budu budoucně ostražitější. Ale stařenka, u které jsem tentokráte po prvé postřehl jistý druh popudlivosti, jaké bych se byl do ní dle zevnějších známek nikdy nenadál, ihned zase vyjasnila tvář, jako by se nebylo pranic nemilého zběhlo, a optala se tónem skoro dětinské zvědavosti:

"A jim se dnes — pranic nezdálo?"

"Mně?" opáčil jsem váhavě, neboť otázka ta mne překvapila a vzhledem ku předcházející scéně zdálo se mi, že mne může každá odpověď přivést do rozpaků.

Stařenka, dívajíc se mi upřeně do očí, přikývla. Nezbylo mi tedy nežli odpovědět.

"Já, milá paní Nerudová, spávám, jako když mne do vody hodí. A zdá-li se mi někdy něco přece, vždycky to zapomenu."

"Nu, viděj!" ujala se slova důvěrně. "Tím si to všechno vysvětluju. Mému synovi, když byl mladý, taky se skoro nikdy nic nezdálo a skoro každý sen zapomněl. A zrovna tak je to u nich. Počkaj jen, až budou starší. Až tak někdy nebudou mocí ani do půlnoci nebo po celou noc usnout! A usnou-li potom přece, budou mít tak živé sny, jako by to všechno viděli na vlastní oči a všechno slyšeli na vlastní uši."

"Vy tedy, paní Nerudová, patrně nespíte tvrdě," připomněl jsem.

"Ah, tvrdě spát!" odpověděla jaksí s posteskem. "Tomu už jsem se dávno odnaučila — ani se nepamatuju. Když syn v noci přijde a na okno jen

lehynce t'ukne, už jsem vzhůru... Prosím jich! Člověk má už po tolik let tolik starostí! Já snad už po čtyřicet let skoro ani nespím. Jen tak dvě tři hodiny zdřímnu a rána se nemohu ani dočkat... Ani by nevěřili, jak bývám ráda, když zaslechnu časné zrána první rachot vozu nebo první kroky po ulici!"

"Za to spává pan syn zajisté tvrdě," připomněl jsem, abych vůbec něco pronesl.

"Zrovna asi jako oni. A nic mu nevadí ani rachot vozů, ani cinkání zvonku tady v krámě, ani když se tu mluví nahlas nebo někdo i dveřmi bouchne. Myslím, že se mu právě v tom hluku spí nejlíp a že — kdyby někdy spal v tichu, vůbec by ani tak tvrdě nepsal. A já mu často říkávám: 'Počkej, počkej — až já ti umru, až se odstěhuješ někam do tiché ulice, kde ani myška nezapiští, uvidíš, že nebudeš spát jako tady anebo jako já jsem spávala, když jsem ještě byla mladší a posluhovala monsignorovi Barrandovi'."

Poslední jméno připomnělo mi slavného geologa, o jehož zásluhách vědeckých neměl jsem tehda ovšem ještě dosti jasného ponětí, ale jež mi bylo známo, ba známější nežli mnohé jiné nepoměrně populárnější. Z té příčiny nemohl jsem jinak, než dáti výraz svému podivení nad poslední větou.

"Ah, to byl pán — to byl pán!" odušila stařenka tónem tak něžným, laskavým, jako by se rozpomínala na dávno minulé dny štěstí. "Tehda — když totiž přijel do Prahy a neuměl ještě ani slova česky, zůstával dole 'u Splavínů' — vědí-li kde to je?"

"Vím, vím..."

"Tenkrát ještě chtěl stavět s nákými pány železnici z Prahy do Plzně — první železnici — první. Ale nestavěli ji! A škoda, věčná škoda! Snad bychom bývali jinak v tom, než jsme byli... Monsignor mi často říkal: 'Víš, Babetto — až my hotov bejt s ten 'ajspón' — potom už všechno — všechno dobře bejt...' Ale nebylo! Nestavělo se, nevystavělo se

a — abych jim to řekla upřímně — my zůstali na suchu. Monsignor Barrande začal sbírat ty své kameny a — to už pro mého muže nebylo žádného místa, jako by snad bylo bývalo při železnici. A když už jim tak povídám, tedy jim můžu také povědít, že bych byla milostpánovi Barrandovi bezmála celé to jeho kamenářství snad pokazila."

Usmála se skoro trpce a upřela na mne oči s tak důvěrnou zvědavostí jako dítě, když pronese nápad, o němž se domnívá, že musí učiniti překvapující dojem.

Mne však poslední slova naprosto nepřekvapila; naopak byla a zůstala mi dlouho úplně temná.

Optal jsem se sice, jak to stařenka miní, a dostal v odpověď, že přinesl si kdysi Barrande z procházky nějaký kámen, jež položil na svůj psací stůl.

Nerudova matka, poklízejíc, káme ten prostě smetla na zem a se smetmi vymetla. Po nějakém čase sháněl se Barrande po kameni; ale nikde po něm nebylo ani památky. Nerudova matka již se nepamatovala, ale hledala, až kámen našla mezi smetmi a přinesla jej. Barrande s nelíbenou radostí kámen přijal a prohlížel a od té doby nosil pak den co den z procházek kameny domů a ukládal si je.

Z toho, co mi Nerudova matička napověděla, ovšem jsem si nemohl učiniti pravého pojmu o důležitosti nahodilé příhody, až pak po letech Neruda sám případ ten mi vysvětlil.

Slavný později Jáchym Barrande, původně matematik a inženýr, přibyl po červencové revoluci pařížské r. 1830 s vypuzenou rodinou francouzského krále Karla X. jako vychovatel královský do Prahy, kde zabýval se s počátku zamilovanými studii technickými, pracoval také o plánu k první železné dráze v Čechách, která byla projektována z Prahy přes Křivoklát do Plzně. Z jedné vycházce do okolí pražského přinesl si z lomu na Dívčím hradě

kámen, jenž byl náhodou tvarem svým pozornost jeho upoutal.

A — o tomto kamenu byla se právě Nerudova matka zmínila.

Byltě to první trilobit, jež byl Barrande v životě svém vůbec shlédl a jenž jej uvedl později na dráhu k dlouholeté vědecké práci, jež jméno Barrandovo učinila světoznámým.

Šířiti o tom slov není v této stati možno. Pokusilt' jsem se pouze o to, reprodukovati po letech první důvěrnější rozmluvu svou s Nerudovou matičkou právě jen tak, jak asi byla vedena — — a tím také končím.

* * *

Od té doby proseděl jsem skoro každý druhý, třetí den na stoličce u pultu u Nerudovy matky mnohou hodinu v podobném, ale pro mne svrchovaně zajímavém hovoru. Všední, nahodilý dotaz zavdal často příčinu k odpovědi zdánlivě taktéž všední, ale mnohým slovem nebo větou přece zajímavé.

Někdy se stařenka po svém způsobu rozhovořila o minulosti a tak dovídal jsem se, abych tak řekl, úryvkovitě různé více méně zajímavé a charakteristické podrobnosti z Nerudova mládí, na něž byl on sám již pozapomněl nebo jim nepřikládal váhy.

Duševní obzor stařenčin nebyl široký. Nevyznalat' se nežli v okruhu nejbližším, ve věcech nejvšednějších, hlavně rodinných a sousedských; ale úsudek její byl bystrý. Nedala se v ničem klamati. Vlastní úsudek byl jí nade vše. Pronášivala jej bezohledně a s tvrdošíjností nezvratného přesvědčení.

Námítky sice vyslechla pozorně; někdy i přikývla, jindy zdála se býti přesvědčena, že se v úsudku svém přece jen mýlila, nicméně posléze přece se vždy zase vrátila k vlastnímu úsudku původnímu. Slovem, byla to povaha, která by v jiných poměrech životních byla skoro imponovala.

Syn jí byl v nejvlastnější slova toho smyslu — idolem. Zmiňovala

se o něm sice zřídka kdy a vždy jaksi s ostychem, jako by se bála pronést o něm úsudek nesprávný. Kdykoli byla tážána přímo, vždy odpovídala vyhýbavě nebo ledabyle, jako by si nepřála rozprádati o tom řeč...

Skoro vše, cožkoli jsem o synovi od ní vyzvěděl charakteristického, týkalo se jeho mládí, nanejvýše dob studentských a bylo proneseno v proudu řeči, jako by jí bylo jen maně a bezděky uklouzlo. Láska její k synovi byla vřelá, hluboká, nezdolná, ale nikterak dětinská. V slovech přímých aspoň se nejevila nikdy, kdežto nepřímou — začasť překvapovala svou vášnivostí... Byl jsem toho nesčetněkrát svědkem, když zmínil se někdo o matce, která svému dítěti ublížila... Nerudova matka vyslechla zmínku napiatě a vždy bud' posunkem, výrazem tváře nebo slovy dala na jeho odpor svůj k takové matce způsobem tak rozhodným, že zdálo se, jako by v ní byl vzkypl veškeren mateřský cit, jehož byla vůbec schopna.

Zaměstnání synovo v plném jeho dosahu nechápala. Věřila synovi ve všem, nepřekážela mu v ničem, naopak — snažila se vyhověti každé jeho marotě; přece však jaksi s úzkostlivostí vzorně pečlivé matky o blaho svého dítěte sledovala každý jeho krok a skoro těžce nesla, že zvolil si životní dráhu, o kteréž jí bylo různými obmezenci tolik nepříznivého napověděno.

Malostranský ideál kariéry vzdělaného člověka — stav úřednický nebo vůbec stav hmotně jaksi zabezpečený — byl a zůstal jí ideálem.

S "kariérou" synovou sprátemila se poněkud teprve, když se mohl syn vykámati pravidelnými příjmy. Ale i poté ještě se bála, že může "zůstat někdy bez chleba" — že mohou se zase vrátit časy, kdy pracoval skoro do úpadu a sotva několik krejcarů denně vydělal...

A dobří ti varující "přátelé" i "přítelkyně", ty vzorné duše bez duší a bez srdce, kteří byli srdce vzorné matky svými skeptickými pochyb-

nostmi nesčetněkrát k smrtelné úzkosti rozechvěli, přicházivali i nyní ještě, aby ve své ušlechtilé práci aspoň přijedovatělym slůvkem nebo nějakým příkladným případem z literárního života českého pokračovali.

“Že nejsou ti páni spisovatelé tak zlí, jak se o nich povídá?” oslovila mne kdysi stařenka beze všeho úvodu. “To jim tu byl včera zas jeden z těch pánů úředníků, kteří píšou tam dole někde — a povídá: ‘Co jen to panu synovi napadlo: dát se mezi ty škrabáky, kteří si nepřejou ani kůrku chleba, ustavičně se pomlouvají a perou...’ Vidějí, že nejsou tak zlí?”

Já tehdy českých spisovatelů ovšem ještě neznal, ba neměl hrubě ani potuchy o životě literárním. Proto jsem bez rozpaků odpověděl, že to není pravda, a snažil se slova svá opodstatnit. Stařenka se zjevným uspokojením naslouchala: ale když jsem svou dobrosrdečnou obranu skončil, zavrtěla hlavou a pravila:

“A nechťejí snad oni taky být takovým spisovatelem?”

“Nechci!” odtušil jsem rozhodně.

“Nu — vidějí tedy! Kdyby to bylo, jak povídali — proč pak by nechťeli?”

Chtěl jsem odpovědět, že jest k tomu potřebí něčeho jiného nežli pouhé vůle, že nelze se stát spisovatelem a obzvláště spisovatelem z povolání jako úředníkem, ale rozmluva naše byla kýmsi přerušena a já ponechal si další apologii stavu spisovatelského na jindy.

Pokusil jsem se o to později několikrát nejrozumnějším způsobem, a přes to, že vynasnažil jsem se ze všech sil státi se srozumitelným a vložiti věc co možná přesvědčivě, Nerudovy matky jsem přece jen nepřesvědčil úplně. Símě pochybnosti a nedůvěry bylo již vzkličilo a neslo své ovoce: Nerudova matka nikdy se nezbavila bázně a úzkosti, že stav, ježž si syn zvolil, může se mu státi někdy osudným...

A démonek ten pronásledoval stařenku zhusta i v snách, jež v životě

jejím v té době, kdy jsem ji poznal, a patrně již dříve, brály takřka úlohu nejdůležitější. Žilati již vůbec jen vzpomínkám a svým živým, ba bujným, někdy i fantastickým snům. Všední, den co den v jednotvárném tempu se opakující přítomnost, neměla pro ni skoro žádné poutavosti. I případy mimořádné — nějaké úmrtí v sousedstvu, vzrušující nehoda nebo neštěstí, jež toho onoho známého potkalo, a podobné zůstavovalo ji více méně chladnou. Vyslechla vypravování — politovala, kdo politování zasluhoval, ale nic více... Po chvíli vracela se zase k sobě samé, ke svým vzpomínkám a snům, jež točily se hlavně kolem její vlastní osoby a kolem milovaného syna.

Prodlením času vypravovala mi po svém známostu celou řadu svých snů a já zde na ukázkou reprodukuji aspoň dva, jež mi i nyní ještě tanou živě na mysli.

“Pomyslejí si, co se mi dnes zase zdálo!” počala kdysi, když jsme si byli vypověděli, co a jak nám právě napadlo; hned na to však dodala: “Ale ne — já jim to povídat nebudu, protože snům nevěřejí...”

“Proč pak bych nevěřil, paní Nerudová, co se vám zdálo?” připomněl jsem jaksi váhavě. “Vždyť vy nikdy nelžete...”

Zadávala se mi zkoumavě do očí, zavrtěla hlavou, jako by přece ještě byla na rozpacích, načež rozhodně pravila:

“Tak si tedy sednou — nepospícháji-li!”

“Nepospíchám,” odtušil jsem a usedl na stoličku před pultem, kdežto stařenka usedla za pultem — a mlčela.

Po chvíli ujal jsem se slova sám a optal se na něco, co nebylo s napovězeným v ni žádná souvislost.

Stařenka odpověděla na můj dotaz ledabyle, jako bych ji byl z vážného vzpomínání vyrušil, nato se opět odmlčela a teprve po chvíli s důrazem a přece lakonicky se optala:

“Znají Annu?”

Připomněl jsem si sice, že Neruda

ať před desíti lety nadepsal několik svých versů, jež byl v "Lumíru" otiskl — "Anně", přece však jsem prostě odpověděl: "Neznám."

"Ta — z Pětikostelního plácku," napomohla mi stařenka.

"Neznám, neznám, paní Nerudová."

"Škoda," odtušila stařenka s mírným povzdechem.

Chtěl jsem něco odpovědět, ale stařenka mne předešla, řkouc:

"To je tak, ta Anna, aby věděli, měla mého syna ráda... A zrovna o ní se mi dnes zdálo... Ještě teď ji vidím, jako by přede mnou stála — ještě teď ji slyším, co mi povídala... Ó, věřejí mi — až mi husí kůže..."

Nedořekla, poněvadž vešel nějaký hoch pro paklíček sirek.

Když pak hoch odešel, počala vypravovati sen svůj v souvislosti.

Když jsem si lehala, byla právě půlnoc... Slyšela jsem zámecké hodiny a počítala, ale nedopočítala jsem... Myslím, že jsem přestala u sedmi nebo osmi... A sotva jsem ulehla, slyšela jsem venku nějaký křik, ale po chvíli zas bylo ticho a já pomalu usínala — vědí — tak pomalu, že člověk ví, že usíná a přece se mu zdá, jako by neusínal, jako by nemohl usnout...

A v tom už spím a v tom už se mi zdá, jako bych se procházela samojediná v zámeckém kostele — zrovna u hrobu sv. Jana...

Kdyby věděli, co jsem se tam už naklečela a namodlila, věřili by, že znám každého andělíčka, každé jeho křídélko, každou maličkost — a přece se mi zdálo, že jsem někde jinde, že to hrob sv. Jana ani není — že jsem někam zabloudila, kde jsem ještě jaktěživa nebyla. A mně jím bylo tak ouzko, jako člověku, když spáchá nějaký hřích... Pořád mne něco nutkalo: "Klekní a pomodli se!" — ale nemohla jsem se zastavit... Procházela jsem se jako na nějakém špacíru a koukala sem a koukala tam, jako bych byla u hrobu sv. Jana po první...

V tom mě napadlo, že jsem v kostele samotná, a že není den, ani večer, ale noc, a že právě odbíla půlnoc. A mne jím pojala taková hrůza, že jsem začala utíkat... Ale sotva jsem udělala několik kroků, kiopýtla jsem a vidím, že je v kostele jen šero, že venku svítí měsíc, a já že jsem jen ve spodničce... Zalekla jsem se, zastyděla a zakryla si oběma rukama tvář...

V tom se mi zdá, jako bych byla uprostřed kostela zrovna před hlavním oltářem, před kterým někdo sedí a na mne kývá... Koukám — koukám a — kdo by řekli, že to na mne kýval? — Anna...

Šla jsem tedy blíž a povídám: "Co pak tu, Anna, dělají?"

Anna se na mne dívá, jako by mne neznala.

"Co pak bych tu dělala?" povídá. "Podívají se, sbírám tu červené korálky..."

"To se nejspíš někomu přetrhla šňůra granátů," povídám a koukám kolem po zemi, kde třpytilo se na sta malilinkých granátů...

"Ah, co jich napadá —" odpovídá Anna, "to nejsou žádné granáty — to jsou zkamenělé krůpěje krve..."

Koukám tedy, koukám a vidím přece jen samé granáty a nic než granáty.

"Jak by sem přišla krev?" povídám.

"Krev, krev?!" vykřikla Anna, jako by jí byl někdo vrazil nůž do prsou.

I já vykřikla, ale jen tak, jako když si člověk připomene, že ho někdy něco zbolelo — a v tom se mi zdá, že nejsem v žádném kostele, ale tady za pultem a Anna že sedí zrovna tam, kde sedějí teď oni...

A nebylo to ani ráno, ani ve dne, ani večer, ale v noci... Měla jsem už zavřeno a pořád čekám, kdy se Anna zvedne, aby odešla. Mlčím a ona taky mlčí. A tak sedíme a koukáme jedna na druhou.

"Domů ještě nepudou, Anna?" povídám. "Nepudu — proč bych chodila?" povídá Anna.

A zasejc sedíme, a zasejc mlčíme a zasejc na sebe koukáme, jako bychom si chtěly něco povědít a nevěděly co nebo jak...

V tom mění Anna svou podobu, jako by hubla v tváři, ale tak podivně, jako by se jí maso a kůže sevřely.

"Co pak jsou nemocná, Anna?" ptám se.

"Nemocná nejsem a nebudu," odpovídá a ukazuje ruku — bílou jako křída a suchou jako louč. "Podívej se! To je moje ruka — zdravá pravá ruka — vědí?"

Já na tu ruku sáhla a hned jsem uškubla, protože byla studená, jako led...

Anna se zasmála...

"Proč pak se smějou?" ptám se.

"Jakž bych se nesmála? — Vždyť já nejsem ničím vinna — já to neudělala, to moje kamarádka..."

"Jaká kamarádka?" ptám se. "A co pak udělala?"

"Nic, nic — a přece všechno!" odpovídá Anna a cení na mne zuby, jako by se chtěla a nechtěla smát. "Co pak neviděli ty krůpěje krve před oltářem?"

"Ah, to nebyla žádná krev, vždyť to byly granáty," povídám.

Anna se zasejc zasmála.

"Proč se smějou?" ptám se.

"Jakž bych se nesmála, když nerozeznají granáty od zkamenělých krůpějů krve," odpovídá šeptem a při tom jí zuby cvakají, jako by se zimou trásla. "A teď, když už je po všem, teď jím to můžu povědít. Teď já ne, ale kamarádka — kamarádka... Měla mne ráda, věřejí, snad radši, nežli sebe. A proto snad se odvážíla. Napsala mu psaní — dlouhé psaní, aby přišel a on přišel. Šli do kostela a tam před oltářem se to stalo. On poklek', aby se pomodlil, a ona — oh!"

Anna tak podivně vykřikla, jako by se chtěla zalknout.

"Co se jí stalo?" vykřikla jsem.

Ale Anna se usmívá, pomalu vytahuje z kapsy facalíček (kapesní

šátek) a rozprostírá jej přede mnou na pultu.

"Co pak by se mi stalo?" povídá. "Já to všechno zatajím, nikomu nic nepovím a všechno tímhle facalíčkem zakryju."

Nerozumím jí, napadá mi však to ono — že snad někde něco našla a že nechce, aby to někdo věděl a viděl a proto sama zamhuřuju oči. Ale když jsem je zas otevřela, vidím, že Anna něco drží v klíně a zabaluje to do bílého facalíčku.

"Co pak to mají, Anna, v klíně?" ptám se.

Anna neodpovídá. Sedí jako zkamenělá a dívá se na mne, jako by mi chtěla a nechtěla odpovědět.

Dívám se na ni taky tak. A jak se tak dívám, vidím, že to Anna ani není, už tu sedí kostlivec v ženských šatech.

Mráz mi přejel po zádech, ale přece se mi zdálo, že se pranic nebojím, že se bát nemusím a nesmím.

Vstala jsem tedy, jako by se pranic nedělo. Ale kostlivec sedí jako zkamenělý. Chvíli se na něj dívám. V tom kostlivec vyskočil a hodil mi na pult — synovu hlavu.

Vykřikla jsem a probudila se. V hodinách právě hrklo, odbila jedna hodina s půlnoci. Nežli jsem se vzpamatovala, někdo na okno zat'ukal. Paznala jsem synovo zat'ukání a šla mu otevřít."

Stařenka umkla.

Příznám se, že zřídka kdy učinilo na mne líčení nějakého snu dojem tak zvláštní jako tentokráte. S počátku nebyl to však sen sám o sobě, nýbrž spíše prazvláštní tón, jakým vypravován. Zdálo se mi, jako bych naslouchal prostičkému recitování příšerného a barvitého obrazu. A když pak stařenka domluvila, připamatoval jsem si bezděky i Tennysonovu baladu "Sestry", čímž celkový dojem tak zesílen, že trval jsem chvíli v hlubokém mlčení.

Jindy mi vypravovala jiný sen:

"Zdálo se mi, jako bych chodila po pokoji sem a tam a nevěděla, co mám dělat; mám-li si sednout nebo

lehnout nebo jít do krámu nebo do kostela...

Myslíla jsem, že je teprve půlnoc a zatím už bylo k ránu... Slyšela jsem rachot vozů po ulici a otvírat krámy. A přece by mi byl nikdo nenamluvil, že není před půlnocí — tak jsem byla spletena...

A jak tak chodím po pokoji, zdá se mi, jako bych se jen jen vznášela. Jak mi bylo volno... Nic mne nermoutilo, nic mne netrápilo. Neměla jsem pražádnou starost, jako bych byla už dávno, dávno na všechno zapomněla, co jsem už přetrpěla a pro co jsem se už tolik naplaka-la...

Ani mi nenapadlo, že jsem měla kdy muže, nebožtíka — a že mám živého syna... Nic, pranic mi nenapadlo. Jenom se mi zdálo, jako by mi pořád někdo něco šeptal o ne-vlastní dceři v Americe.

Najednou vidím, že nechodím po pokoji, ale že klečím před nákou sochou v nějaké velikánské zahradě...

Ani nevím, bylo-li to časně ráno nebo večer. Ptáci zpívali jako zřana, a přece se mi zdálo, že slunce už už musí zapadnout...

Ale nezapadlo. Svítlo dál a já pořád klečela a nevěděla proč. Napadlo mi, že bych se mohla pomodlit; ale sotva jsem zašeptala: 'Otče náš, jenž jsi na nebesích' — vidím, že klečím v císařské zahradě před sochou nějaké královny nebo císařovny.

Chtěla jsem vstát, ale nemohla. Byla jsem celá zdřevěnělá.

Napadlo mi, že se k takovým sochám lidé nemodlívali, a proto, že se taky modlit nemusím; ale přece jsem pořád špoulila ústa, jako bych se chtěla modlit...

V tom se mi zdálo, že neklečím, ale letím a nevím, kam a proč... Bylo mi, jako by mne byl vítr nadzvednul a vznášel vždy výš a výš, až jsem byla hrozitánsky vysoko nad Prahou a viděla celičkou Prahu pod sebou jako malilinký obrázek.

A všechno jsem s té vejšky rozeznala — všechno. Každý kostel, každý palác, každou ulici — a nej-

jasněji jsem viděla zámecký kostel. Celý zdál se mi být nák na jednu stranu nahnutý a zkřivený. Věž byla celá stočená a zkroucená jako kus prádla, když ho prádlena ždímá.

V tom vidím, že vyšlehnul ze špičky věže malilinký pláminek a hned zas zmizel. I koukám, koukám a dlouho nic nevidím. V tom vyšlehnul z věže tak hrozitánský plamen, že šlehal až ke mně nahoru. Celá Praha zdála se být v plamenech — tak podivně to vypadalo...

Napadlo mi, že by bylo dobře, kdybych byla doma, abych mohla něco vynést, kdyby začalo hořet i u nás.

Ale sotva mi to napadlo, už jsem se nevznášela nad Prahou, ale procházela se zas v nějaké velikánské zahradě mezi samými lilijemi a růžemi...

Růže i lilie jsem viděla, ale vůni jsem necítila žádnou.

'Ah, to snad se ti to jenom zdá,' pomyslíla jsem si, a přece se mi zdálo, že to sen není, protože jsem všechno viděla tak jasně, jako vidím teď'...

Znenadání mi napadlo, že bych neměla lelkovat v cizí zahradě, o které nevím, či je a z které mne můžou vyhnat — že bych měla jít domů a podívat se, co a jak je — nebo zajít do kostela — pomodlit se...

A v tom už klečím před stříbrným hrobem sv. Jana Nepomuckého a modlím se, jako jsem se modlívala o rorátech.

Kostel byl prázdný. Nebylo v něm živé duše. A všechno, všecinko bylo jako postříbřené — jako by měsíc svítil zrovna v kostele a ne venku.

A jak klečím se skloněnou hlavou a modlím se, zdá se mi, jako by mi někdo hlavu nadzvedal, až jsem ji měla nadzvednutou tak, že jsem se koukala do vejšky — zrovna na stříbrnou truhlu sv. Jana.

Víko truhly pomalu se nadzvedalo, až se nadzvedlo a vznášel se nad truhlou jako baldachým.

V tom se mi zdá, jako bych viděla

v ní ležet v skleněné rakvi sv. Jana, jak jsem ho viděla, když ho přenášeli — a bylo mi tak podivno, jako člověku, když něco vidí, o čem ví, že to ani vidět nemůže...

Znenadání někde zašteknuł náký pes a sv. Jan se pohnul, pomalu vstal a ještě pomaleji snášel se ke mně.

Napadlo mi, že bych se jindy, kdyby se to stalo, bála; ale tentokrát jsem se pranic nebála. A pranic mi to nebylo divné, když se svatý Jan snesl zrovna přede mnou a chvíli se na mne díval.

‘A proč pak ty, Baruško, chodíváš tak často k mému hrobu?’ optal se mne tak vlídně, jako by mne chtěl potěšit v náákém zármutku.

Chtěla jsem odpovědit, že se chodím k hrobu pomodlit, ale svatý Jan povídal:

‘Či snad mi nepřeješ, že tu vyspávám věčný sen?’

‘Proč pak bych nepřála?’ zašeptala jsem a teprv ted’ mi začalo být úzko.

Začala jsem se trást.

‘Nic ty se neboj, Baruško, smrti, nic, pranic se jí neboj!’ těšil mne sv. Jan. ‘Pomysli si jen, kolik už lidí umřelo a kolik jich ještě musí umřít, než bude konec světa. A všem, co už umřeli, spí se v hrobě jako mně v stříbrné truhle. Chceš-li, zkus to!’

A sotva to svatý Jan dořekl, už se mi zdálo, že ležím v stříbrné truhle, jako bych byla umřela a pranic už na světě nechtěla. Nic mne ne-

bolelo, nic mne nesoužilo, nic mne netrápilo, na nic jsem nemyslíla, jako bych byla opravdu mrtva...

I ležím — ležím a vidím, jak se stříbrné víko nade mnou snáší vždy níž a níž...

Náhle jako by mne bylo u srdce bodlo...

‘A kde pak bude ted’ ležet sv. Jan, když ležím v jeho hrobě?’ napadlo mi.

I vykřikla jsem a v tom jsem se probudila.”

* * *

Podobně vypravovala mi Nerudova matka později i mnohý jiný svůj sen a já skoro vždy naslouchal s nemalým zájmem.

Přiznám se však, že není mi již naprosto možno reprodukovati podivné, zpravidla však jasné a plastické sny její zcela přesně. Nepodalt’ jsem nežli základní rysy, jak mi byly ještě po letech v paměti utkvěly.

Vlastní jich kouzlo: prostoduchý a přece, abych tak řekl, dramatický způsob vypravování, kdy měnící se výraz tváře provázen byl nejen příslušnou změnou hlasu, nýbrž i mnohými, ale výraznými gesty, jest ovšem úplně ztraceno.

Avšak i tak, zdá se mi, možno si učiniti aspoň přibližně pojem o nevšední fantasií a duševním ovzduší Nerudovy matky, která v době té žila skoro výlučně již jen svému synovi a svým snům...

Živá slova

Pavel Josef Šafařík

v úvodním projevu na Slovenském sjezdu v Praze v roce 1848:

“Nuže, když jiní národové se o nás radí a naši budoucnost ustanovují, porad’me si i my sami o sobě a o své budoucnosti. Bohdá my sami lépe než jiní známe potřeb našich, tužeb našich, cílů našich, lépe než jiní povědomí jsme.”

Schovanka

Napsal Alois Dostál

I

DYŽ OBA SYNOVÉ

Mihulkovi byli vypraveni na studie, hospodyně se zastesklo. — Manžel byl více na polích než ve velké jizbě a Johanka měla kolem sebe cizí lidi. Služka se na venkově dlouho nedržela; sotva se něčemu přiučila, už odcházela do města. I čeledínové se často střídali, třeba jim u Mihulků zle nebylo. I toužila hospodyně po schovance, neboť dceru neměla. Nadála se, že by si tuto řádně odchovala, aby jí byla jednou pravou rukou.

Nejednou se o tom zmínila muži, který celkem neodporoval, ale radil k opatrnosti.

“Přátelé ti dají třeba tři najednou, ale každá se k nám na venkov nehodí. A kterou si vyvolíš, musíš u sebe ponechat, aby tě lidé nepomlouvali. Poohlédněme se dříve po příbuzenstvu.”

Čas byl, na poli obilí rostlo, vyjížděli tedy Mihulkovi občas do okolí, kde měli přátelstvo blízké i vzdálené. Záminku si brzy našli. Nejdříve se všude tázali na děti, chtěli je vidět, přinesli jim menší dárky a zvláště všímali si rozrostlých dívek. Ovšem nikde se nevytasili s pravým úmyslem, ale hned za obcí tvořili úsudky.

Jedna dívčina se jim zdála příliš do světa, druhá nad míru se upejpala, ta by se hodila do hlučného města, ona nedělala pokroků ve škole. Nebyla dosti nadaná.

“Což Vojtěška? Jest sice ze vzdálenější přízně, ale mně by se zamlouvala,” mínil Mihulka, když na lehké bryčce opustili vesnici poněkud zastr-

ženou do lesů. Byla tu provdána Mihulkova sestřenice a měla pět dětí větších i menších.

“Také se mně líbilo její chování. Jakou projevila radost nad zástěrkou, již jsem jí ušila. Chudák, valně ji matka nestrojí. Inu, jest mnoho krkú k živění. Pozvala jsem ji k nám zatím na návštěvu, abychom vy-
pozorovali, bude-li se jí u nás líbiti. Přijde na pout’ a zdrží se.”

“Tu bychom dobře volili a těm lidem ulehčili. Vojtěšku doma nepotřebují, mají jinou dceru. Však uvidíme.”

Bryčka ujížděla a hospodyně myslila na budoucí schovanku, ať tuto nebo jinou. Některá se přece nalezne a vydaří. Jenom aby si toho místa vážila.

Mihulkovým dcera zemřela jako školačka. Mnoho se báli, aby také syny neztratili, neboť i tito naklonění byli k chorobám. Často je prohlížel známý lékař, když se na statku zastavil, prohlašoval, že jim nebezpečí nehrozí, zvláště když míjeli dětská léta. Než přece se jim hovělo, k práci nebyli vedeni na statku, kde byla hojná čeleď.

Nejdříve na studie odejel do Prahy na reálku starší Hynek. Toužil po velkém městě, kam už jako chlapec dojížděl. Byl ochoten studovati, aby se rovnal jiným kamarádům v Oubočí. Učil se jakž tak.

Za dva roky následoval ho Max, jenž měl jméno po zesnulém strýci, po němž Mihulkovi také dědili. Ten byl nadanější a pilnější. Oba byli na téže ústavě a nyní chudý student Pařízek s nimi bydlil, aby s oběma opakoval. Mihulkovi ho podporovali a o prázdninách trávil v Oubočí. Ten svěřence své dobře poučoval, jsa výborným studentem, ale na

jejích chování vlivu neměl. Pro svoji chudobu stavěl se stranou a měl stále strach, aby nepřišel o zaopatření. I na studentech záleželo, zůstane-li nebo bude-li jiným nahrazen.

A Pařízek měl mnohdy příčinu ke stížnostem, mohl to a ono žalovati, než ani nebyl na nic podobného dotazován. Mihulka nejdříve chtěl viděti vysvědčení, a bylo-li toto obstojné, upokojil se docela.

Posud nebylo rozhodnuto, jakou dráhu synové si zvolí, ale matka mluvila o doktorech. Tak se chlubil sousedkám, neboť byla ješitná a na synech si mnoho zakládala. Ani nevěděla, v kterém oboru mají tito doktorátu dosíci.

Studenti často jezdili domů drahou, zvláště na neděli. Pařízek je obvykle doprovázel. V pondělí ráno opět nastupovali. Vesele ztrávili neděli v přírodě, na rozsáhlé zahradě, v nedalekých lesích. Místní omladiny si valně nevšímali, leda, že jim hezké děvče padlo do očí. Povyšovali se nad své okolí, nad prostředí, z kterého vzešli. Matka je tak vedla, jsouc na ně hrda, vkládajíc do nich veliké naděje.

Ale pobýli doma pouze jeden den v týdnu; proto Mihulková toužila po schovance, která by stále při ní byla, ji pobavila a kterou by mohla v domácích pracích cvičiti.

Vojtěška Brlíková ze Zálesí přijela několik dnů před poutí, aby, jak prohlásila, tetě pomohla při úklidu. Byla ve dvanácti letech vytáhlá, švižná, dosti hezká, černých očí a vlasů. Posud navštěvovala školu a Mihulkovi se nadáli, že její pomoc bude málo vydatná. Ale jak se zmýlili! Děvče hned se do všeho hnalo a bylo viděti, že bylo doma k práci přidržováno. Vojtěška si přinesla též všední šaty, ty hned oblékla a nabízela své služby. Záhy věděla o všech obchodech, donášela vodu, myla, drhla a uklízela.

"Kdy přijedou bratřenci?" tázala se tety.

"Teprve v sobotu odpoledne. Dří-

ve nemohou. Podíví se, jakou mám společnici," řekla selka.

"A nebudou se na mne hněvati, že jsem zde? Mám jim vykati, když jsou studenty?"

Mihulková se srdečně zasmála.

"Proč by se hněvali? Snad že mně pomaháš a v mnohém zastaneš! A budeš jim tykati. Jsou sice starší, ale s tebou v přízni."

Vojtěška se na bratrance pamatovala, když jako malí chlapci pobýli nějaký den v Zálesí a stále se proháněli po zahradě.

"Pokojík ve štítě dáme jim také do pořádku. Dávno jsem tam neuklidila."

Vojtěška úprkem hnala se po dřevěných, vzrjících schodech.

"Počkej, blázinku, vždyť nemáš klíč a jest zamčeno," volala selka.

Dívka se vrátila pro klíč, odemkla a spráskla ruce.

"Inu, tady je nepořádek!"

Za nepřítomnosti studentů pokojíku užíváno za skladiště sušeného ovoce, odloženého šatu, uschovaných koňských postrojů a jiných věcí. Ani to nevadilo, když synové doma jenom přespali. Ale teď se do toho dala Vojtěška, ovoce odnesla na špýchar, šaty srovnala na rohatinu. Právě v rozpacích stála nad řemením, nevědouc si rady, když vešla Mihulková.

"To dáme do komory," rozhodla, "Čpí to omastkem."

Vojtěška hned vlekla za sebou postroje po schodech. V síni potkala hospodáře.

"Co ti to překáží? Však by se chlapci vedle toho dobře vyspali," řekl Mihulka.

"Řemeny jsou nově namazány a nevydávají žádné vůně," usmála se dívka.

"Vždyť by to nevadilo synům. Jsou ze selského a my nesmíme býti příliš choulostivi. Hnojiště máme na dvoře, jenom kdyby bylo hodně plné."

Vojtěška měla starost, jenom aby se zachovala bratřencům. Že by zde měla zůstatí trvale, posud nevěděla. Ani tety a strýce se tak nebála jako studentů, před jejich příjezdem chtě-

la se svátečně obléci, ale teta radila, aby si vzala jen čistou zástěru. Učini-la tak a přičísla si vlasy před zrcad-lem. Často vyhlédla oknem a po-sléze zvolala: "Už jdou!"

"Darebáci, již dráždí psy," řekl Mihulka, také oknem na dvůr se po-dívav.

Za chvíli tu byli dva vytáhli ju-náci: Hynek sedmnáctiletý, poněkud ubledlý, kaštanových vlasů, s cvikrem na nose, o dva roky mladší Max, za-valitý, v obličejí červený, kučeravý. Každý nesl malé zavazadlo. Oba se vrhli v náručí rodičům a pak vidouce dívku u plotny, tážali se: "To máme novou mladšinku?"

"Což ji nepoznáváte? Nepama-tujete se, že jste se s ní před lety honili?" děla matka.

"Že to jest setřenka z lesů?" vo-lal Hynek.

"Ze Zálesí," hned opravovala dív-ka.

"A nějaké divné jméno máš, jako Katuska," vzpomněl Max.

"Vojtěška," zase hlásila se sestře-nice, oběma bratrancům ruku podá-vajíc.

"A nějak jsi si na naši slavnou pout' přispíšila, jsi prvním hostem."

"Ta mně byla mnoho platna a ná-pomocna," chválila matka. "I pokoj vám dala do pořádku."

"Hned jsem si myslil, kdo nasta-věl do okna hortensie. Nikdy tam nebývaly," ohlašoval Max.

"Budete i jinými věcmi překvape-ni. Vojtěška pro vás dělala koláče, jaké máte rádi, skládané, s který-mi se piplati já nikdy neměla času."

"Ale tetičko!" zakřikla dívka pa-nímámu. "Kdo ví, budou-li jim chut-nati."

"Jen sem s nimi! At' se jim podí-váme na kloub. Máme hlad po ce-stě."

"Při notném hladu snad vám bu-dou k chuti," ušklibla se Vojtěška, jdouc s talířem do komory.

Záhy poznala, že se nemusí stu-dentů pranic báti a před nimi se ostý-chatí. Byli k ní laskaví, žertovali s

ní a hned se ptali, zdaž s nimi půjde o pouti k taneční zábavě.

"Já jsem ještě školačka, já ne-smím," vymlouvala se Vojtěška. — "Kdyby se to dověděl pan učitel v Zálesí, ten by mně dal. A neumím ani tančiti."

"Dobře máš," pochvalovala teta, která byla rozmluvě přítomna. — "Vždyť ani naši studenti do hostince nepůjdou."

"Ale zatančím si na dvoře," ozval se Hynek.

"I to můžete, až přijde kolovrát-kář. A zapomněla jsem, kde jste ne-chali Pařízka?"

"Přijede ráno, ještě pracoval o úkolech."

"Ten jest našich synů přítelem," vysvětlovala Mihulková Vojtěšce. Že je učí, nedorekla.

Studenti uchýlili se do pokoje, kde se jim líbilo, až na to, že měli na postelích peřiny a těch v letě ne-užívali. Proběhli hospodářství, za-hradu, tu a tam se podívali.

Vojtěška pomáhala, jak uměla, tě-šíc se na příští den, kdy se dostaví na pout' i její rodiče a jiné příbu-zenstvo. Tak se stalo, na statku hlučně bylo od časného rána, hosté přijížděli a z nádraží přišel také do-mácí učitel Pařízek. Tomu hned ne-sena snídaně, neboť selka předvída-la, že před odjezdem z Prahy ne-snídal. Byl nějak hubený, kostnatý, měl hustou kšticí, jemné tahy. Počí-nal si nesměle, ač v Ouboci často bý-val hostem. Pořádně se nasytil.

Vojtěška na ráz poznala, že mívá vysoko žlábek, proto upřímně ho po-bízela.

"Už jsem úplně syt, děkuji vám, slečno," odpověděl skromně.

Vojtěška se smíchem běžela k te-tě, které oznamovala: "Ten host z Prahy mně vyká a nazývá mne sleč-nou."

"Z toho si nic nedělej. To je tak zdvořilý. Uslyšíš, že i mně říká mi-lostpaní a muže oslovuje statkářem."

"Vy jimi jste, máte statek, čeled', ale já ze Zálesí chalupníková-sleč-na!" smála se na celé kolo dívka.

Ale nebylo času o tom rozjímati, přicházeli noví hosté a bylo je nutno hned při příchodu počastovati koláči. Dívka pro ně dobíhala do komory a divila se, jak se rychle ztrácejí. Jakoby ti lidé před poutí několik dnů se postili.

Přišli také Brtlíkovi ze Zálesí a Vojtěška po krátkém odloučení ráda je viděla, ruce jim políbila a matce na krk se pověsila.

"Jak se máš, moje děvečko, jak se ti zde líbí?" tázala se Brtlíková, dcerku k sobě tisknouc.

"Dobře, mamínko, ale přece se mně po vás všech stýskalo," jistila Vojtěška a hned se na sourozence dotazovala, litujíc, že také nepřišli sem na pout'.

"To by nás bylo!" usmála se matka.

"Všichni by se najedli. Zabili jsme dvě slepice, několik kuřat, máme dva zajíce a koláčů na několika ošatkách. Já také pomáhala škubati drůbež, dělati skládané koláče," chlubil se dívka.

"No dobře," kývla hlavou matka a za chvíli tázala se Mihulkové, jak jest s Vojtěškou spokojena. "Posud je to dítě, nerozumný blázínek."

"Velice hodná, pilná a milá," dotvrzovala selka. "Statnou dívku v mnohém zastane. Mohu se na ni spolehnouti."

Brtlíková svlékla vrchní šaty a hned se dala do práce. Byla zde jako doma, jsouc Mihulkovou sestřenicí. Proto Vojtěška nazývala hospodáře strýcem, jeho ženu tetou a studenty bratrance, ač příbuzenství bylo vzdálenější.

Nyní Vojtěška, jsouc matkou vystřídaná, mohla se svátečně ustrojiti a vyjíti do kostela a mezi krámy. Studenti už našli známé a procházeli se po cestě, na níž bylo dnes hlučno jako na pražském mostě, ač jindy tudy přecházely husy a pasáček práskal bičem.

Když šla kolem Vojtěška k nedalekému kostelu s cibulovitou věží, prohodil Hynek ke svým kolegům: "Naše nová panská."

"Ještě poněkud mladá tanečnice," posuzovali studenti, prohlížeje si dívku.

"Druhá nebo třetí sestřenice," doplňoval Max. "Ani se v tom příbuzenstvu nevyznám."

"No, za nějakých pět roků bude z ní pěkná nevěsta," řekl student z vyšší třídy.

"Vykvete pro nějakého dřevorubce v lesích, které obklíčují její rodiště," mnil Hynek.

"Kdo ví, i z takových zastrčených obcí lidé usazují se v kraji, ano uvíznou ve velkých městech. A z této lesní květiny jednou bude hezká dívka," oceňoval Vojtěšku Pařízek.

Až se mu zasmáli, neboť v takových věcech se držival stranou.

"To jistě si Vojtěška chválu objednala dobrými koláči," poznamenal jeden ze studentů poněkud nešetrně.

Mladí lidé kupovali v krámech, aby oplatili dívkám darovanou pomlázku o velikonočních svátcích, za nedlouho už ve dvou hostincích hrála hudba a Mihulka odváděl poslední hosty ke stolu. Také synové vzali s sebou kolegu, jenž sem přišel na pout' a v obci neměl přátel. Jedlo se na dvou místech, studenti se uchýlili do výstupku a nosila jim Vojtěška.

"Ne, aby na nás zapoměla nebo nám podávala pouze zbytky!" nakažoval Hynek, který dívce také přinesl perníkové srdce.

"Vám dám nejdříve," slíbowała Vojtěška, ale musila se řídit tak, jak matka poroučela. Plné misky nosily se do velké světnice a plné talíře čtyřem jedlíkům do výstupku. Zde také se pilo z jedné větší sklenice. Mihulka čepoval ze soudku pod kominem.

Docházeli žebráci, kolovrátkáři a Vojtěška podělovala. Když hrál muž na slušný nástroj, Hynek ho zadržel.

"Strejce, mohl byste nám zahráti do skoku? Zaplatíme vám."

"I proč ne? S radostí. Vždyť jsem už všechna stavení obešel a teď bych se zastavil někde u silnice. Kam se mám postavit?"

"Zde pod hruškou. Budete ve stínu a zde je pivo."

Kolovrátkář se napil, utřel kníry a počal hráti. Za chvíli za ním přišla žena s košem a střídali se v otáčení klikou.

Studenti spustili tanec, vyvedli hospodyně z kuchyně, služku, Vojtěšku a ženy ze světnice. Tančilo se na dvoře o překot, až se zvědavci zastavovali u vrat. Brtlíková se smála, pozorujíc, jak její dcera vyskakuje, jak to plete, ale tanečník Pářízek dobře ji držel.

"Lidé, pamatujte, že nemám povolení na zábavu," žertoval Mihulka, nose ven pivo na dvůr ve džbáncích. Kdo chtěl, přihnul si a džbánek zase postavil na okno, kde byla i zásoba kuřiva. Už dávno nebyla tak veselá pout' v Ouboči a zvláště u Mihulků.

Když se hosté rozešli, na statku byli ještě zadrženi Brtlíkovi. Mihulka že je zaveze do Zálesí.

Vojtěška nevěděla, zůstane-li zde ještě na úklid po pouti nebo pojedede-li hned domů. Právě byla se studenty na zahradě, kde Hynek trásl hruškou-jakubkou.

"Tak chceme s vámi o něčem pojednati stran vaší dcery Vojtěšky," oslovil příbuzné Mihulka. "Proto vás zdržujeme."

"Snad tady něco nevyvedla nešťastná holka!" lekala se Brtlíková. "Dostí jsem ji napomínala."

"Nemějte strachu, Vojtěška jenom nám dělala radost, proti ní nemáme ničeho. Naše jednání se týká něčeho zcela jiného. Hled'te, máme jenom chlapce, ti jsou stále mimo dům a my jsme se rozhodli vzít si z přízně nějakou schovanku. Vojtěška se nám zalíbila."

"Kdyby se jí zde nelíbilo, kdyby se změnila, může kdykoliv odejít domů, nebudeme jí zadržovati," připojoval Mihulka k ženě. "Žádných závazků nebude a býti nemůže při mládí vaší Vojtěšky. Rozhodněte se, třeba ne hned."

Brtlíkovi byli překvapeni a ne nemile. Dcera by se doma uživila i

práce by pro ni vždy byla, ale zde by pro ni bylo na každý způsob výhodné místo. Tady by mohla se mnohým pěkným věcem vyučiti.

"Nejlépe bude, když Vojtěška s vámi odjede; dáte-li nám ji, vzkážete a já pro ni přijedu. Vzala by si z domova pouze šaty, určoval Mihulka.

"Děkujeme vám, že tak naši dceru máte rádi a o ni se starati chcete. Učiníme dle vašeho rozhodnutí, ale myslíme, že brzo tu budeme opět."

"Dobře, dobře. Posílali bychom ji ovšem ještě do školy a starali se o její vzdělání," slibovala Mihulková.

Před večerem Brtlíkovi odjeli a s nimi také Vojtěška, která nevěděla, že o ni bylo jednáno.

"At' přijdeš na posvícení!" volali za ní bratrancei. "Zase si zatančíme. Muzika jest už objednána."

"A já kolovrátkáři ničeho nedala," vzpomněla si dívka na voze.

"Já platil za tebe," upokojoval Vojtěšku Mihulka a tys ho obsluhovala."

To byla pravda.

II

Počátkem prázdnin stěhovala se Vojtěška do Ouboči. Školní rok ukončila v Zálesí a potom hned skládala svoje věci. Už dávno věděla, že se má státi schovankou u Mihulků. Matka jí to sdělila. Nerada prý ji propouští, ale v kraji ve statku bude jí lépe.

Dívka byla překvapena a hned ani nevěděla, má-li se radovati nebo rmoutiti. Zalekla se, že by musila opustiti rodnou obec, rodiče a sourozence, které milovala. Na druhé straně viděla větší a hlučnější Ouboči, jiný život na statku, milou tetu Johanku a slyšela, zde že by postoupila do páté třídy, tady že by se mnohým věcem mohla přiučiti. V sousedním městě jest měšťanská a hospodyňská škola, kursy k šití šatů a střihání látek. O tom ani neuvažovala, že by jí teta lépe strojila, že by na statku snědla lepší sousto.

Kde kdo radil, aby šla, že by za čas nic jiného ji nečekalo než služba, poněvadž doma mladší děti ji zastanou. Také slyšela, že se může kdykoliv podívat domů, když by se jí zastesklo, nebo se trvale navrátiti, kdyby se jí na statku nelíbilo.

Vojtěška se rozhodla, že to zkusí, a čekala, až Mihulka přijede. Vezme si všechny šaty, prádlo, knížky do školy, už to složila do kufru. Peřin prý bráti nemá, těch je dosti na statku.

Mihulka přijel s košatinou, v níž dovezl Brtlíkovým nové brambory a ovoce. V zálesí toto nebylo posud zralé. Ani neodpřáhl, jenom vešel do světnice, ukrojil si malou skývu chleba a hned se ohlížel po Vojtěšce. Ta se kde s kým loučila a právě šla posledně pohládit psa-strážce k boudě. Veliké slzy jako hrách válely se jí po lících. Otec už zanesl kufr na vůz a Mihulka přes něj přehodil houni, aby se dívce lépe sedělo.

“Tak pojedeme, abychom byli do večera doma,” vyzval Vojtěšku, která se těžce loučila s otcem a matkou.

“Bud’ hodná, poslouchej a časem si vzpomeň na nás,” vybízela Brtlíková, tisknouc dceru k sobě.

“To bude,” usmál se Mihulka, “aspoň nějakou dobu, pokud naši hoši dovolí.”

“Studenti už jsou doma?” ptala se dívka.

“Předevčirem přijeli i s tím svým učitelem. Prošli dobře, mám radost.”

Když povoz vyjel ze vrat, Vojtěška se otočila na kufru a kynula k rodné chalupě, kde na dvorku stáli její milí, které opouštěla. Potom si zaplakala, ale Mihulka ji stále vyřázel.

Brzo dostali se do Oubočí a když zatačeli ze silnice do statku, ze tří hrdel za vraty se ozvalo — sláva — sláva. Tak studenti vítali dívku. Až jim hospodář žertovně hrozil bičem. A hned se chápali kufru, schválně hekajíce, jakoby něco nadmíru těžkého nesli.

Mihulková vítala schovanku: “Tak

at’ se tí u nás líbí a navzájem si vyhovíme!” Předvíдалa, že ona nejvíce se bude s dívkou stýkati. Vždyť ji chce míti k ruce a vychovati si ji za společnici.

Studenti uloživše kufr v komoře natahovali ruce pro diškereci, ale hospodyně je klepla. “Domáci ničeho nedávají.”

Vojtěška se najedla a hned se postavila ku dřezu, aby umyla nádobí.

Postel měla v komoře, kde také spala služka, kde byla zásoba peřin a šatstva, proto jenom malé okénko, aby se jím zloděj neprotáhl. Ještě večer zaslzela, ale ráno nebylo už času na stýskání. Nastaly žitné žně, více se vařilo a v poledne nesla ženčům oběd na pole. Šla s ní služka a ukazovala, kde mají pole, kam bude docházeti, kde popásati.

“A kde jsou studenti?” tázala se Vojtěška, domnívající se, že je uvidí mezi sekáči.

“Odcestovali kamsi. Ti přece nebudou sklízeti obilí. K tomu jsme zde my,” poučovala starší služka.

Vojtěška si myslela, že by studentů nebylo, kdyby pomohli, ale nezmínila se o tom. Sama zůstala na poli a měla na starosti husy, které se už popásaly mezi snopy. Z těchto vyťahovati klasy nesměly, ale bylo toho dosti natrouseno. Také donesla hrst na provříslu, doskočila pro hrábě a ke studánce pro čerstvou vodu. S večerem vracela se domů a obskakovala hospodyně, hledíc udělati, co jí na očích uvidí. Když ulehla, tvrdě usnula a neprobudila se, až se spulnocleznice strojila.

“Ty ještě můžeš ležeti, husy nepoženeš tak časně,” řekla služka a Vojtěška, obrátivši se ke stěně, spala dále. Teprve sluneční paprsky, prodírající se oknem, ji probudily.

Minulo léto, studenti se vrátili do Prahy, na statku bylo klidněji. Nikomu se nestýskalo, neboť stále byla práce.

Vojtěška dvakráte byla doma, vždy jenom na den a před večerem zase odcházela do Oubočí. Jednou se poněkud déle zdržela, otec ji vyprová-

žel a až k lesu naproti jí přišli studenti. Pařízek už odejel, aby příliš dlouho dobrodiní nezneužíval.

Brtlík byl bezpečen, že se jeho dcera nyní bez pohromy vrátí do svého nového domova.

"Vezmeme ji andělíčkem," naznačoval Hynek, jak se malé děti nesou, když je nohy bolí.

"Myslíte, že nedoběhnu? Oba bych vás přeskočila," naparovala se dívka a dala se schválně do běhu.

"Pomalu, pomalu," napomínal ještě přítomný otec. "Kdo se tak rozběhne, brzo ustane."

Všichni tři potom šli rázně sice, ale bez ukvapení. Vojtěška vykládala cestou, co jest v lesích borůvek, že lidé na ně chodí s košíky a suší je i povídla z nich dělají. Také jich nesla džbán, vlastně v nesení se všichni střídali.

"To bychom se také měli na borůvky vypravit," navrhoval Max žertem.

"Vy nemůžete je trhati," ozvala se dívka.

"A proč? Což by nám hajný zakázal?"

"To ne, ale učernali byste si ruce a ústa, a nemohli byste v takovém stavu jeti do Prahy. Tam by vás ani nepoznali."

Zasmáli se tomu srdečně.

"Uvidíte ráno, jak vypadám," ještě připojovala Vojtěška.

Studenti odjeli, aniž by byli učerňeni, neboť se na borůvky už nevypravili. Také Vojtěška vstoupila do místní školy a byla vzata do nejvyšší třídy. Záhy se ukázalo, že dobře prospívá. Měla brzo kamarádku ze sousedství, Martu Vyskočilovu, vedle níž seděla ve škole. Ta ji časem navštívila, spolu pracovaly úkoly, ale málo si pohrály, neboť již obě byly přidržovány ke drobným pracím a zvláště Vojtěška se do nich hnala, jsouc si toho vědoma, že jest tady proto, aby tetě pomohla.

Marta byla z větší chalupy a Mihulková ji ráda viděla. Byla za dobře s její matkou a poznala v ní hodnou a pracovitou dívku.

Mihulková poznávala, že volila dobře, že se Vojtěška pěkně vyvedla, ale synové nedělali rodičům takové radosti. Občas přišla z ústavu zpráva, že neprospívají, jak by měli. Opuštěl je domácí učitel Pařízek, jenž se o ně svědomitě staral, odešel totiž na školu hospodářskou, aby se brzo domohl ohleba. Na vyšší studia se nemohl odvážiti. Mihulka vyhledal synům učitele jiného, ale ten nebyl tak pilný a pečlivý, koncem roku Hynek propadl a Max sotva prošel. Také oba známku z mravního chování neměli nejlepší a v předmětech hodně pokulhávali.

Rodiče se mrzeli, studenti o prázdninách aspoň s počátku byli zaraženi.

"Proč jste se neučili?" dovolila si Vojtěška bratrancům učiniti výčitku. "Co je ti do toho!" odsekl Hynek a dívka už mlčela.

Studenti málo se zdrželi doma, odcestovali k přátelům, zařídili si hřiště a s kamarády provozovali rozličné sporty. Po knihách nesáhali, ač je měli v pokoji na skříní. Spíše Vojtěška tu onu otevřela a četla. Už opustila školu docela, ale posud si ráda něco přečetla. Bylo jí slíbeno, že bude ještě navštěvovati hospodyňskou školu. Hodně zastala, Mihulková se mohla na ni spoléhat, že uvaří a sama poklidí.

Někdy navštívila domov, přibravši si Martu, aby se nebála na cestě.

Kdysi zastihl ji Max, když v pokojíku v neděli odpoledne četla v dějepise. Byla nerada, že ji student překvapil, neboť hned narážel:

"Naše sestřenka se učí za nás, to jest dobře, aspoň se nemusíme my učit. Tak, tak, potom tě vyzkoušíme."

"Nebo já vás," opáčila dívka.

"To se snad na onu zkoušku připravuješ. Bylo by to marné."

"Ale užitečné, kdybyste sami knihu si otevřeli a něco si opakovali."

Tu se junák doopravdy rozhněval a příkře se vyslovil: "Nezapomínej, čím zde jsi a jak se k nám chovati máš!"

Vojtěšku tato připomínka zamrzela. Uvědomila si, že zde jest pouze schovankou, jako služkou a pobyt její na statku dočasný. Nezminila se ani o této ani o jiné své srážce se studenty tetě, ač tato pozorovala, že časem se něco stalo.

Kdysi chodila zakaboněná a nad obyčej nemluvná. Také slzy měla v očích.

"Co jest?" tázala se Mihulková.

"I nic," odpírala dívka doznání.

"Nechceš býti ke mně upřímná?" vyčítala hospodyně, tím udeřivši na citlivou stránku.

"Jak bych nechtěla!" zvolala Vojtěška. "Ale nestojí to za řeč a vás by to rozladilo. Hynek mne vystrčil z pokoje, když jsem tam uklízela. Psal nějaký dopis a domníval se, že slídím, komu píše. Mně přece to musí býti lhostejné."

"To nebylo hezké, že tě odpudil, zvláště když jsi chtěla dělati pořádek. A komu psal, nezvěděla jsi?"

"Na adrese bylo jméno jakési slečny z Prahy," s váháním řekla dívka.

Mihulková mohla čekati, že synové mají známosti, že se baví se slečinkami, ale bála se, aby to nebyla osoba nečestná. Také by toho mohli nechati, když se mají učit. Snad příliš se rozptylují zábavou a sportem a proto neobstáli dle přání rodičů. Nejdrívě se do toho hnali a nikdo nechtěl se státi otcovým nástupcem v hospodaření na statku, a teď nedělají žádných výsledků.

Mihulka by byl srozuměn, aby Hynek zůstal doma a hospodařil, ale nechtěla matka, že by se mu lidé posmívali, a také syn neměl chuti. Nikdy k takové práci a starosti nebyl veden a nepřilnul. Nerozuměl poláření, neměl k němu lásky. Spíše by Max se podvolil, ale neprojevil takového přání a rodiče ho nenutili. Matka pak chtěla mít syny studenty, doktory, důstojníky nebo čímsi podobným.

Litovala, že nemají učitele a společníka Pařízka, že tento odbočil na jinou dráhu. Měli ho více podporovati a přemlouvati, aby byl pro syny

zachován. Psal, pozdravoval všechny, ani na Vojtěšku nezapomněl, o prázdninách se zastavil na několik dnů v Oubočí a mrzel se, že bývalí chovanci jeho dle přání neprospěli. Začervenali se, když jim hrozil, pojednou osobuje si nad nimi převahu.

Nastoupili opět, ale i Vojtěška byla poslána do hospodyňské školy. Chodila do ní denně, na noc vracela se do Oubočí. Nosila si s sebou oběd, aby nevydávala peněz v hostinci. Tak jí radili rodiče, bojíce se, aby jí časem ten náklad nebyl vyčten. Mladé, zdravé děvče takovou cestu snadno překonalo i s obtížemi, které se časem naskytly. Časně vstala, hleděla už nějakou práci vykonatí a vrátivši se, opět se chytala díla. Úkoly pracovala ve škole v poledne. Když bylo velice pilno, zůstala doma a učení dohonila jindy.

"Víš-li, že Pařízek už má místo," oznamovala kdysi Mihulková schovance. Psal, pochlubil se. Jest adjunktem u nájemce dvora v Lutínách."

"No, tam mnoho platu nemá. Adjunkti se u nájemce co rok střídají," pravila dívka.

"Ty to místo znáš?"

"Ano, Lutiny jsou dvě hodiny cesty od Zálesí. Naši lidé tam vozí brambory do lihovaru. Dvory jsou dva, neveliké, v horské krajině."

"Jenom když se uchytil. Potom půjde to snadněji. Je rád a není-li to daleko, snad se i k nám podívá," hádala selka.

"Proč ne? Ve dvoře mají koně a někdy není s nimi co dělati."

Mihulková chtěla novinu onu oznámiti synům, ale podbíral se jí prst na pravé ruce, proto v neděli požádala Vojtěšku, aby psala místo ní. Dívka byla ochotna, tetu mnohdy v tom ohledu zastupovala.

"A Pařízkovi poděkuj, že na nás pamatoval," dodala Mihulková.

Vojtěška nevěděla, jak ho osloviti. Když zde prodléval na prázdninách, říkala mu prostě Roberte. Ale psáti tak nesmí. Nadepsala tedy list: "Pane adjunkte!" Potom Mihulko-

vá diktovala, připojujíc spolu přání, aby na Ouboči nezapomínal, ale brzo viděti se dal. "V nové hodnosti," připojila Vojtěška bez vědomí tetina.

"Ten přeskočí naše syny," hádal hospodář. "Dobře udělal, že se na to dal. My měli také jednoho přídržeti při hospodářství. Ani letos prý to s nimi nejde."

Mihulka se dotazoval na syny a nebyl potěšen. Matka povzdychla. Věděla, že jest zle, ale nechtěla se k chybě přiznati.

Mihulka byl posud v plné síle, hospodářství vedl s čeledínem, ale přece časem by rád přijal zastání. Volili ho do rozličných úřadů, musil odejiti a tu čeledín nebo jiní najatí lidé nedbali. Manželka měla dosti práce v domácnosti.

Ale ani nepozorovali, že pomalu je v tom onom zastupuje Vojtěška. V hospodyňské škole se vycvičila, už doma byla k práci vedena, v Ouboči mnoho odkoukala, všeho si dobře všimla. Mihulková vůbec se na ni v mnohém spoléhala a teď i hospodář se k ní obracel, neví-li, kam se co uložilo, mnoho-li dnů ten onen podělkář pracoval, bylo-li tomu onomu zapláceno. A ku podivu, Vojtěška téměř vždy mohla otázku řádně zodpověděti. Později ani nečekala, až bude oslovena, ale už dříve oznamovala, že nutno některou záležitost uvést do pořádku.

Za tetu vařila, kupovala, jídlo rozdělovala, byla-li kam poslána, ochotné a rychle doskočila. Mihulkovi vedla účty, zapisovala obilí při zdviží, věděla, kolik centů jest na sýpce. Dopisovala jeho jménem a předem hlásila, že nutno platiti daně. Ušila si několik prostých sešitů, načárovala a zapsala každý příjem i větší vydání.

"Moje účetní, podívej se, kdy jsem se vyrovnal s kovářem," vyzval Mihulka divku a ta jenom obrátila několik popsanych listů a věděla, co a jak.

Za čas se ukázalo, jak důležitou osobou jest na statku Vojtěška a že by se bez ní v mnohém ani neobešli.

I služka si líbovala, že Vojtěška pomáhá v chlévě, dobytek dojí, že zakládá do jeslí. Nebála se ani koní a pohladila je na hlavě, že spokojené zarehtali. Nebyl-li někdo z čeledi doma, zastoupila ho ochotně.

Domů docházela Vojtěška zřídka, ale na posvícení musila rodiště navštívit, jak si rodiče přáli. To už nebyla vytáhlá dívka ubledlých lící, ale statná a sličná dcera s úsměvem v tváři, s vypleteným vlasem, slušně oděná, jak se v Ouboči děvčata šatila. I stříbrné hodinky měla, na plné ruce koštěný náramek a pod bradou jehlici s pestrou květinou.

Sestry a družky přemluvíly ji, aby aspoň odpoledne vešla do hostince, kde se tančilo. Myslila, že se jenom podívá a hned se zase vrátí domů, ale jaký byl její podiv, když se tu setkala s adjunktem Pařízkem. Poznal ji a hned se k ní hlásil. Zastavil se v Zálesí, máje co jednati na lesním úřadě v nedaleké myslivně, a děkoval náhodě, že se tu setkává se známou, která mu může mnoho sděliti o lidech, s nimiž se stýkal. Vyzval Vojtěšku k tanci a hned kladl jí otázky, co se děje v Ouboči a především u Mihulků.

Dívka vypovídala, co věděla, že i naň vzpomínáno, že jsou Mihulkovi zdraví a zahrnutí obvyklou prací při hospodářství, s kterým mají mnoho starostí.

"A co moji druhové, Hynek a Max? Posud studují v Praze, ale na mne si ani lístkem nevzpomenou, ač jsem jim psal, kam se stěhuji."

Vojtěška se zarazila, nevědouc, má-li vyzraditi, co věděla. Posléze si myslila, že by mohl bývalý jejich učitel na ně působiti, a pověděla všechno, že se neučí, že jdou na ně stížnosti a Hynek nejspíše ustane docela studovati.

Pařízek smutně poslouchal. Už něco věděl, ale nemyslí, že by to došlo tak daleko.

"Nadání mají," posléze pověděl, "ale nedbají. Jiných věcí všímají si více než učení. Co jsem se jich napomínal."

Když si pověděl nejhlavnější, zase tančili, třeba se v tom Vojtěška málo vyznala. Až jí dívky záviděly, jakého nalezla tanečníka. Vysvětlila jim, odkud ta známost pochází, že adjunkt byl domácím učitelem synů z rodiny, kde ona nyní jest schovankou.

Ani adjunkt se dlouho nezdržel, maje před sebou dosti dalekou cestu.

"Co mám říci Mihulkovým, až se mne budou tázati, jak se máte?" ptala se Vojtěška.

"Řekněte, že jsem si nehaněl, ale že v Lutínách nemusím zemřít," odpovídal Pařízek, doprovázejе dívku do chalupy. Také prý už má dosti zábavy. Vojtěška chtěla ještě užítí rodičů. Příštího dne odpoledne vrátí se do Oubočí. "Těž byste mohl k nám zajet," zvala Vojtěška. "V zimě nebude práce a koním by zdřevěněly nohy."

"Snad se k vám také podívám. Zatím vyřídíte všem ode mne pozdrav."

Rozloučili se a Vojtěška doma sdělovala, s kým se setkala.

"Povídá se, že je to řádný muž a spravedlivý k lidem. Nesprávností netrpí, ale nikomu neuškodí."

Vojtěška v Oubočí hned vypravovala, s kým o posvícení mluvila. Mihulkovou ta příhoda velice zajímala. Slyšíc chválu o Pařízkovi, pomyslíla si, proč tak se nemluví o jejich synech.

Brzo se zapomnělo na Pařízka, v přikvačivší zimě naskytala se drobná práce a konaly se už přípravy na vánoční svátky. Vojtěška šla pro bratrance prádlo, pro ostatní potají dárky, jimiž chtěla každého překvapiti. Na cestu do Zálesí nebylo ani pomyslení, ale byli zde Brtlíkovi, zastavili s vozem, na němž chalupník rozcázel dříví na prodej.

Den před avátky přijeli studenti. Zase bylo veselo na statku, ale ne tak, jako když přijížděli ještě malí a těšili se na rodiče. Nyní navštěvovali hostinec, družili se ke kamarádům a domov jich tolik nelákal.

Vojtěška i jim se pochlubila, že

mluvila s Pařízkem, ale už neměl o něj valného zájmu.

"Ted' asi přebírá hrách k seti nebo u kamen dere peří," posmíval se Hynek. "Co by také v Lutínách jiného dělal!"

"Přechází ze dvora do dvora, dohlíží, vykazuje práci, zapisuje a vyplácí mzdu," vysvětlovala dívka.

"Velice zábavné. Stojí při dojení, vydává otavu, prochází stáje," připojoval se Max k staršímu bratrovi.

Vojtěška nepokládala takové práce za ponížující, sama mnohé konala a ve škole jejich důležitosti se učila, ale nechtěla o nich zapřítati řeč. Byla mrzuta, že bratrance její práci a dárky málo oceňovali, že jí zcela nic pod stromek nedali a teprve Mihulková jejich netečnost napravovala, zabalivši pro ni několik zlatníků do dvou papírů, jakoby to bylo od synů. Vojtěška to poznala, mrzela ji taková nevšímavost, ale mlčela. "Inu, jsem tady cizí osoba," pomyslíla si. O bratrance starala se stejně, pokoj udržovala jim v pořádku, uklízela, oprašovala, nyní musila častěji mýti podlahu, větrati zakouřenou místnost. V noci otevírala jim, když se vraceli z hostince, a jsouc tážána ráno hospodářem, v kterou to bylo hodinu, porozuměla znamení, jež jí dávala Mihulková, aby neudávala přesně. A přece když byli synové hubováni, že dlouho ponocují, vyčetli Vojtěšce, že žalovala.

"Ptejte se matky a dovíte se pravdy," odpověděla uražená dívka.

Přijel do Oubočí Robert Pařízek. Domníval se, že zastihne ještě doma bývalé své žáky, ale studenti už odejeli, tvrdíce, že mají vánoční prázdniny zkrácené. Adjunkt byl srdečně přijat a uvítán. Ani nechťel dát koně do stájí, ale musil se zdržeti na oběd. Litoval, že nejsou jeho druhové přítomni. Vykládal o Lutínách, kde má dosti práce, ale přijde si na peníze.

Vojtěška nosila na stůl, posluhovala a naslouchala. "A při dojení také dohlížíte?" posléze zeptala se.

"Ovšem, v jednom dvoře máme

krávy na mléko, v druhém jalový dobytek na prodej. Já přecházím nebo přejíždím ze dvora do dvora. Můj pán jest jenom nájemcem a musí se proto všudy dohlížeti. Když plním svoje povinnosti, také mně přeje.”

Pařízek dále vykládal, že s nájemcem u jednoho stolu sedá, u večer že zapisuje do knih, určuje se práce na příští den.

“A potom jdete do hostince,” nadhodila Vojtěška.

“Nikdy; potom jdu do svého pokoje a rád si lehnu, neboť jsem celodenním běháním unaven,” opravoval mínění dívčino adjunkt.

Odejel odpoledne, slibiv, že se sem opět podívá, až budou studenti doma, aby se s nimi pobavil. O prázdninách mohou se za ním podívat do horské, ale pěkné krajiny v Lutínách.

III

Veliký nastal obrat u Mihulků, když hospodář náhle zemřel. Bylo to počátkem leta. Studenti se právě vrátili domů z Prahy. Šeptalo se, že se rozhněval, vida, jak Hynek opět propadl a Max že má z jednoho předmětu opravu. Mihulka se pohádal se syny, kteří vyslovili rozhodnutí, že se už do ústavu nevrátí. Hynek si volil dráhu vojenskou a bratr jeho se ohlížel po jiném zaměstnání. Otci se to nelíbilo, rozhněval se a příštího dne nalezen byl na loži mrtev.

Na statku chystán pohřeb, Vojtěška doběhla do Zálesí k rodičům se smutnou zprávou a odtud o úmrtí dověděl se i Pařízek ve dvoře. Ještě se nesešli účastníci pohřbu, když před statkem zastavila lehká bryčka a seskočil mladý muž.

“Robert!” zvolala Vojtěška, podívavši se oknem na dvůr. “Pařízek!”

Mihulkové vyšli naproti bývalému svému učiteli a vítali ho. Ten zavedl koně do stájí a odklidil bryčku, aby nepřekážela. Potom vešel do statku a vdově vyslovil soustrast.

“Jste hodný, že jste přijel,” řekla Mihulková. “Nenadáli jsme se, že při

tak smutné příležitosti se opět setkáme.”

“Nebohý hospodář!” řekl Pařízek, vešel do světnice, kde byla rakev na dvou stolicích s pěkným věncem na víku. Postál, pomodlil se a šel za Vojtěškou, která ho vyzvala ke snídani.

“Nevím, budu-li zde déle schovanou,” sdělovala dívka.

“Nyní vás bude hospodyně tím více potřebovati,” minil adjunkt.

“Kdo ví, co se stane,” řekla Vojtěška a šeptem pověděla, že studenti už se nevrátí do ústavu. “Snad se některý ujme statku,” projevila náhled.

Ti k tomu nejsou, ani Hynek ani Max. Také by na statku nevydrželi, znám je dobře. Jistě se hlásiti nebudou.”

Déle nebylo možno o tom mluvit, dostavili se jiní účastníci pohřbu, které musila Vojtěška obsloužit. Pařízek by byl rád v soukromí promluvil se svými bývalými svěřenci, ale nebylo možno při této příležitosti. Také považoval za nevhodno zmiňovati se o takové věci o pohřbu. Nečítaje se mezi příbuzné, nevrátil se ze hřbitova do statku na oběd, ale namířil do hostince. Zbytečně by překážel. Odchod jeho upozorovala Vojtěška a volala na něj.

“Zastavíte se přece u nás,” zvala jménem svých příbuzných.

Robert vysvětlil, že se bude v rodině jednati o zvláštních záležitostech, při nichž svědci nejsou vítáni.

“Věru, nevím, o čem by se jednalo,” odpověděla Vojtěška, posud nezkušená v podobných věcech při úmrtí.

“Doufám, že se jindy setkáme, třeba v Zálesí,” vymlouval se adjunkt a přece do hostince odešel.

Skutečně nebyla po něm na statku shánka, hostů bylo dost, a počátku řeč vážla, ale později se jazyky rozvazovaly. Kdosi pronesl přání, že by chtěl po zemřelém něco na památku a Mihulková přinesla v náručí šaty po něm, aby si je rozebrali. — Vrhli se na ně, přehazovali, zkoušeli,

poněkud se pohádali. Zatím domácí odešli do kuchyně. Vojtěška na to hleděla udiveně. Ani nemohla uvěřiti, že by každý chtěl uloviti kořist. Byla ráda, že rodiče nejsou mezi těmi, kteří se dychtivě dělili. Schválně odešli na zahradu.

Kterýsi strýc sháněl se po Mihulkově dýmce, jiný chtěl pušku, stříbrné hodinky.

"Puška musí zůstat v domě pro obranu," řekla směle Vojtěška, "a hodinky si už vzal Hynek."

"A co ty zde rozhoduješ!" durdil se strýc. "Čím zde jsi? Přines, co chceš."

"Já jsem tady schovankou, služkou jak chcete a dávám pozor, aby se nic neztratilo."

Strýc se divně podíval, zabručel a odešel ke stolu.

Posléze příbuzenstvo se rozešlo, když vdově dalo mnoho rad a napomenutí. Ta poslouchala a myslila si svoje. Poradí si sama.

Také Robert Pařízek si přišel pro bryčku a koně, které měl ve stáji. Seběhli se k němu domácí na dvůr, neboť už nechtěl vstoupiti dovnitř, aby se nezdržoval. Byli to oba synové s matkou i Vojtěška, která mu sem přinesla sklenici čaje, aby prý se zahřál na dlouhou cestu.

"Budete nyní mít mnoho starostí," řekl Pařízek vdově. "Musíte si zjednat zkušeného muže, který by hospodářství vedl. Mladý čeledín, neustálený muž by nestačil."

"Pravda, poohlédnu se po někom," přisvědčovala Mihulková.

"Nebo snad dáte statek do nájmu?" pokračoval Pařízek.

"Posud nevím, co udělám. Nerada bych se výtěžku zbavovala, musím vynakládati na syny a to hodně," pronesla matka trpce. "Až jak uvidím. Ted' mně pravou rukou bude tato," ukázala na Vojtěšku.

"Kdybyste nikoho nenalezla, statek si přece ve vlastní správě ponechala, nabídl bych vám jednoho ženatého deputátníka ze dvora. Jest pracovitý, spolehlivý a touží po samostatném vedení menší usedlosti."

"Byla bych ráda, kdyby se k nám podíval. Snad bychom se smluvili," děla vdova.

Synové posud jenom naslouchali, ale tu se ozval starší Hynek.

"Já bych byl pro to, aby se statek pronajal. Mohla byste se odstěhovat do města a zbaviti se starostí."

Také Max se připojoval k tomu náhledu.

"Moji drazí, nájem by na všechno nestačil, to si snadno vypočítám. Ani nebožtík muž nebyl toho náhledu. Také bych se zbavila bytu a kam byste se uchýlovali o prázdninách. Musili byste se se mnou krčiti v nějakém pokojíčku."

"Já bych nepřekážela," ozvala se Vojtěška.

"Bez tebe bych se neodešla ani na statku ani v nájmu."

"Já bych se též připojoval k paní Mihulkové," přihlásil se Pařízek. "Má dobře, at se nezbavuje hospodářství a prostorného bytu, zahrady a venkova."

"Ty ovšem vždy jsi byl pro pole a nyní tím více," nadhodil Hynek.

"Však se dohodnete mezi sebou. Mám čas jeti. Tedy sem toho deputátníka pošlu. Ovšem bráti ho nemusíte," řekl Pařízek a všem podal ruku, Vojtěšce vrátil sklenici a už vyskočil na bryčku.

"Nějakého balíka by tady usadil," broukl Hynek mrzutě.

"Však musím kočího propustiti, dosti se nás nasoužil a už se domnívá, že jest na statku hospodářem," řekla Mihulková, vracejíc se do světnice.

Synům se však nynější čeledín líbil, byl žertovný, jezdil hodně tryskem, když je vezl z nádraží. I dnes při pohřbu ho musili napomínati, aby jel pouze krokem s mrtvolou hospodářovou.

Hned příštího dne studenti odjeli do Prahy a Mihulková osaměla. Ny- ní tím více oceňovala společnost schovančinu. Vojtěška byla stále u ní, vedla rozhovory, o všechno se starala. Asi za týden dostavil se deputátník z Lutín. Přinesl v sáčcích

vzorky obilí. Adjunkt ho s ním poslal jako se záminkou. Nemusí hned vědět, o čem běží. Až jak se hospodyní zlíbí a jak se osvědčí.

Václav Dobal ohlédl se po dvoře a hned se mu nelíbil zde panující nepořádek.

"Dříve tu byl hospodář řádný, to jest vidět, ale v poslední době bylo mnoho zanedbáno. Co toho příčinou?"

"Manžel mně zemřel. Což vám to nesdělil pan adjunkt?" pravila selka.

"Nezminil se o tom. Ted' rozumím. Máte ledajakého čeledína. Toho by náš pán hnál."

Mihulková se tázala na Pařízka, na poměry v Lutínách a posléze se zeptala, nechtěl-li by se přestěhovati do Oubočí a vésti osiřelé hospodářství.

"Nejdříve bych přijel sám, a teprve kdybychom se shodli, kdyby se vám moje vedení líbilo, přistěhovala by se za mnou rodina."

"Ten návrh se Mihulkové zamlouval, byla s ním srozuměna a Dobala na čas přijala. Čeledínovi dala výpověď, když byl přistižen při nepravosti a se domníval, že si může dle libovůle počínati. Odešel hned a několik dní obstarávala koně Vojtěška. Nikam se nejelo a záhy se dostavil Václav Dobal, nyní teprve s doporučením adjunktovým. Dostal světnici vedle stájí, kde čeled' obyčejně bydlela.

Mihulková byla s novým čeledínem spokojena, staral se o všechno, pilně pracoval, hospodářství rozuměl. Brzo vyzvala ho hospodyně, aby si dojel do Lutín pro rodinu, a poněvadž jel Zálesím, svezla se s ním Vojtěška, aby se snadno dostala k rodičům. Vyjeli časně ráno a večer měli býti doma. Dívka před rodištěm seskočila, odpoledne se pro ni Dobal zastaví. Rodiče ji jako vždy rádi viděli, pověděla, za jaké příležitosti se tu ocitla.

"Adjunkt se o hospodyní dobře stará, a splácí jí vděčně, co dobrého mu před časem učinila," řekl Brlík.

"Jenom kdyby jeho učení při stu-

dentech neslo také dobré ovoce," zataušila matka, která všechno věděla od dcery.

"A nyní bude snad ještě hůře," předvídal Brlík. "Otec zemřel a Mihulková, jak se mně zdá, příliš jim nadřuzuje, jim mnoho peněz dává, všechno odpouští."

"Má syny nad míru ráda," pověděla Vojtěška na obranu tety.

"Může je milovati, která pak matka by děti nemilovala, ale všechno s mírou. Takhle to nejde, taková nepravá láska nese špatné ovoce."

"Bezpochyby zanechají studií a k nějakému zaměstnání se obrátí. Snad v něm budou spokojeni, mínila Vojtěška.

"Jenom at'!" pozvedl prst chalupník výstražně. Také miloval děti, ale vychovával je s rozumem.

Jak se podivili, když před stavením po poledni zastavil vůz s nábytkem a z něho také vystoupil Robert Pařízek. "Slyšel jsem, že jste zde," omlouval se a chtěl jsem s vámi mluvit."

Brlíkovi zavedli hosta do sousední světničky, aby čeledínova rodina neslyšela, co nemusila vědět. Chalupnice všechny pohostila kávou a Vojtěška sdělovala adjunktovi, co nového v Oubočí, že mladí páni odjeli do Prahy, ale mluvili, že to jest poslední, že matka je s tím srozuměna, vědouce, že by další studie k ničemu nevedly. Jenom by synům ubíhala léta při nečinnosti a stálo by to mnoho peněz.

Pařízkovi se to nelíbilo, že bývalí jeho žáci přeruší studia. Slíbil, že aspoň písemně jim domluví. Posud se pamatuje a rád si připomíná, jak v Oubočí zažil několik příjemných chvil. Ovšem tehdy byl bez starostí.

"Já rovněž," přiznala se Vojtěška.

"Ted' musíte hospodyní pomáhati, když je tak osamocena."

"Proto si mne přece za schovanku vzala. Bylo by ode mne nevděkem, kdybych ji nyní opusťla."

"Tak, tak," přichvaloval Robert, "a kdybyste si někdy obě nevěděly

rady, pište mně, rád přijedu a třeba noci nastavím."

Rozloučili se a Pařízek pěšky se vracel k domovu. Vojtěška s deputátníkovou rodinou jela do Oubočí. Děti se nemohly dočkat, kdy uvidí nový domov a často se ptaly, je-li také v Oubočí škola a kostel, budou-li tam též hodní kamarádi.

"Všechno tam jest," utěšovala je Vojtěška, vzpomínajíc, že před lety podobné měla dětské starosti.

"Slečinka není dcera oné pani, u níž budeme sloužiti?" ptala se Dobalová, která by také ráda něco předem zvěděla.

"To jako já? Říkejte mně Vojtěška. Pravda, nejsem dcerou naší hospodyně, ale jenom schovankou, ovšem z přízně. Mihulkovi si mne vzali, že mají pouze dva syny a ti se málo doma zdržují. Studují v Praze."

"Budou z nich doktoři, profesori, advokáti?" hádala žena.

"To nevím a nemohu říci," krčila ramenem Vojtěška.

"A že studují, když mají jmění. Proč si lámou hlavy učením."

"Snad toho nechají," podotkla dívka.

"I ovšem. Já na jejich místě bych se nemořila studiem. At' jsou doma a časem bohatě se ožení. Statek si mohou rozdělit na dvě části."

Vojtěška usmála se tomu rychlému rozhodnutí této ženy, jak by to zařídila, kdyby jměním vládla. Jistě by také nesloužila, ale zcela jinak by si způsob života zařídila.

Dobalovi ubytovali se ve své světnici a byli spokojeni. Záhy vpravili se do všech prací na statku. Dobal obešel s Vojtěškou pozemky, louku, les i zahradu, chválil, jak nebožtík všechno dobře zařídil a vedl. Dobalová byla hospodyní k ruce, děti doběhly, kam byly poslány.

Vojtěška zase chystala pokojík v podkroví, ale dělala to přímo s obavou. Jak se jindy těšila na studenty, až přijedou, že bude veselo na statku, teď však předvíдалa, že teta bude mít mnoho starostí se syny. Už psali, že znovu do ústavu nevstoupí

a vypráhnou. A zmiňovali se o tom lehkomyšlně, jakoby to nebyl krok velice důležitý.

Mihulková to cítila, byla zarmoucená a Vojtěška s ní.

Jednoho dne přijeli studenti a ani neukazovali vysvědčení. Záhy oznámili matce své rozhodnutí. Hynek se chtěl dát předčasně odvésti a zůstat u vojska. Prý se mu líbí život vojenský. Max si ustanovil prodávati obchodní kurs a vyhledati potom zaměstnání.

"Nebylo by to zlé, v tom i v tom byste mohli býti šťastni," pravila Mihulková, dokládajíc: "Jenom kdybyste vytrvali."

Synové slibovali, že se vynasnaží, aby rozptýlili její obavy.

"Nenakukala vám něco Vojtěška?" řekl Hynek, nedůvěřivě hledě za dívkou, přebíhající po dvoře. "Ta a její přítel Pařízek mají takové zaostalé náhledy."

"Vojtěška by byla ráda, kdybych byla s vámi úplně spokojena. Je to velmi hodná a starostlivá osoba."

"Ta si vás, maminko, osedlala," nadhodil Max skoro uštěpačně.

"Jsem ráda, že ji mám; bez ní bylo by mně velice smutno," řekla selka.

"A co ten nový čeledín?"

"Musím poděkovati Pařízkovi, že mně ho sem poslal. Velice se stará o hospodářství, jako by to bylo jeho. Adjunkt dobře věděl, kdo se sem hodí."

Synové nebyli tomu povděční, že se matka kloní tolik k Vojtěšce a Pařízkovi. Obávali se, aby jim odtud nehrozilo nějaké zkrácení, nějaký odpor.

Po prázdninách oba odjeli, ale hned vyžadovali mnohem více peněz než dříve o studiích. Prý musí se jinak nyní vystupovati, lépe se šatiti, společností navštěvovati a podobně.

Mihulková synům posud nečinila újmy, nepřela se s nimi o nějaký peníz, ano přidávala k tomu, co dostávali od otce. Nyní se jí však přece zdálo vydání veliké, ale co naplat. Snad to dlouho nepotrvá. Prodala

dva kusy dobytka, aby měla peníze. Mnoho jí doma nezůstalo.

Ale Mihulková musila poslati opět a opět. Už se ani Vojtěšce nesvěřovala, mnoho-li vydává na syny. Prodávala přebytečné obilí. Nic nepomáhalo, že napomínala syny k šetrnosti, že Dobal dobře hospodařil, vdova se schovankou se uskrovněvaly. Statek nevydržel takového vydání. Hynek a Max se domnívali, že jejich statek, nebo jak se ve společnosti chlubil, velkostatek jest zlatým nevyčerpateľným dolem, odkud možno stále a stále bráti. Doufala, že to ustane až synové budou mít své příjmy.

Hynek postoupil na důstojníka. Max se uchýtil u menší firmy jako účetní, ale chtěli na matce stále. Nevystačili, potřebovali peněz na obleky, do zábav, do společnosti. Slabá matka nedovedla se rázně postavit, s nikým se neporadila, ani Vojtěšce se nesvěřila, že se dluží na statek. Zde to vázlo, dělníci ani v pravý čas nedostávali mzdu. Vojtěšce šaty koupili rodiče, vidouce, že chodí ošumělá.

Pařízek nepříjížděl do Oubočí, aby se nesetkal s bývalými žáky, kteří ho posledně urazili, tázajíce se, jaké dostává diškerece z prodaného dobytka, ty že jsou asi jeho jediným příjmem.

"Pravda, mám procenta z výtěžku," odpovídal Robert. "Ovšem vedle stálého platu. Příčiním-li se, ty diškerece dělají do roka hodně set. Ale vy tolik dovedete utratiti za jeden večer. Jest známo, v jakých starostech žije vaše paní matka."

"Do toho tobě nic není," utrl se Hynek zlostně.

"Máš pravdu, míchám se do cizích záležitostí, ale přec mne mrzí, že taková starost uvalena na tu, o níž se jako o svoji dobroditečku zajímám a jejíž rodiny osud není mně lhostejný."

Od té doby se Pařízek se žádným Mihulkou nestýkal a s Vojtěškou mluvil jenom v Zálesí, v jejím rodišti, kam tato občas zavítala.

Dívka dospěla věkem i rozumem, vždyť její kamarádka se už provdala v místě do menší usedlosti. Vojtěška byla Martě o svatbě družičkou a při té příležitosti na sebe upozornila, že by se už také mohla vdávati. Ale opravdoví ženiši se nehnali.

Vojtěška se líbila junákům, chvalná o ní šla pověst celým krajem, ale nedalo se čekat, že dostane veliké věno. Sotva slušnou výbavu jí Mihulková dá a z domova nemá mnoho k očekávání. Vždyť jest na statku jenom schovankou a Mihulková není majitelkou celé usedlosti. Značné podíly zde mají synové po otci. Také se tu mnoho vydávalo. Bylo známo, že hospodyně nevystačuje, co rok si vypůjčuje.

Proto se nehlásili ženiši a družba na svatbě Mary Vyskočilové, syn ze statku, z domova měl nakázáno, aby si své družičky příliš nevšímal.

Stávalo se totiž, že z družby a družičky býval nový párek. Schválně byli takoví lidé k té službě voláni.

Ale mohla matka družbova klidně spáti, Vojtěška na nic podobného nemyslíla. Odbyla svoji službu řádně, však ani u muziky nevytrvala do rána. Odešla s Mihulkovou o půlnoci a družbovi se lidé smáli, že mu družička utekla.

Hynek psal po čase, že se mu už u vojska nelíbí, že vstoupí k finanční stráží a bude střežiti hranice. Mihulková se domyslíla, že asi dobrovolně od vojska neodchází, ale že byl propuštěn. Ale ta změna ji stála mnoho peněz, neboť bylo nutno zaplatiti četné dluhy.

Hynek si líboval v novém zaměstnání, byl poslán na hranice bavorské. V Oubočí se ani nepředstavil v nové hodnosti. Matka se chlubila, že je už respicientem, ale dovážela na něj adresované dopisy do města, aby se nerozneslo, čím vlastně jest.

Max byl dále účetním, ale někdy potřeboval hodně peněz. Telegrafoval o ně.

"To bude kontrola," hádala Vojtěška.

"Snad bys nemyslíla, že by syn sahal na peníze cizí a pojednou musil schodek vyrovnati?" lekala se Mihulková.

Vojtěška pokrčila ramenem.

"Kéž by tomu tak nebylo!" pronesla.

Matka tázala se na to syna, když ho navštívila v Praze. Vyburcoval se a hned hádal, to že Vojtěška na něj u matky posadila.

Také se podívala Mihulková za synem Hynkem a netěšilo ji, že jest ubytován u německé rodiny, která má dospělé dcery, které se příliš důvěrně k Hynkovi chovaly.

"Málo mám radostí ze synů," přiznala se matka sobě na zpáteční cestě. "Schovanka jest ke mně upřímnější, jest mně také milejší než vlastní."

A skutečně Vojtěška sdílela s Mihulkovou všechny starosti a slasti, jenom že těchto bylo méně a hořkostí více. Selka před ní ničeho netajila a schovanka hleděla ji potěšiti a rozptýliti, aby nemyslíla na to, co ji tísnilo. A radila, co a jak podniknouti, aby se sehnaly potřebné peníze.

"Kdo ti to poradil?" ptala se Mihulková.

Vojtěška chvíli váhala, než řekla: "Robert Pařízek, adjunkt."

"Kde jsi s ním mluvila?"

Dívka se zarděla.

"U nás v Zálesí, navštívil mé rodiče," omlouvala se Vojtěška.

Ale selka se domyslíla, že schůzka Vojtěšky a Pařízky nebyla nahodilá, že se vidí často a rádi se shledají. Nenamítala ničeho proti tomu. Vždyť se ti mladí lidé scházejí u rodičů dívčinych.

IV

Mihulková přicházela k tomu náhledu, že sama na statku už ničeho nesvede. Také se hlásilo stáří a ráda by si odpočinula. Všichni se namáhali, Dobal dobře zdělával půdu, Vojtěška šetřila, ale užitek plynul na dluhy a na vydání mladých pánů. Těmto služné nestačilo, stále

se obraceli na matku: "Dej, dej! Mnoho potřebujeme, nevystačíme."

V těch nesnázích, když zase bylo mnoho platiti, obrátila se Mihulková na Vojtěšku.

"Až budeš zase mluvit s panem adjunktem, pozvi ho k nám, aby mně poradil. Už jest mým jediným útočištěm."

Vojtěška slíbila, dopsala Pařízkovi a za tou příčinou také došla do Zálesí. Právě se vdávala její sestra.

Mihulková už dříve se tázala synů, co míní udělati se statkem, že se ho zbaví, že ho musí dáti do nájmu. Hynek odpověděl vyhýbavě, stěžuje si, že není úplně zdrav, že nastydnul ve službě, Max se vyslovil, aby matka dělala dle své vůle. Nejraději by byl, aby se statek prodal a všechno se rozdělilo. Ale k tomu nechtěla Mihulková přistoupiti. Má na statku výměnek a ráda by se také postarala o Vojtěšku.

Na vánoční svátky přijel do Oubočí Robert Pařízek. Má prý dovolenou na několik dnů a ty chce ztrávit zde a v Praze. Ze synů domácích nikdo se nedostavil, ač byli oba pozváni.

Selka ráda adjunkta uvítala. Bude za jeho přítomnosti veseleji o svátcích a bude možno pojednati o závažné věci. Připraven mu pokojík ve štítě, kde studenti bydlívali.

Vojtěška na rychlo sháněla dárek pro hosta pod vánoční stromek.

Pařízek málo se ve dne zdržel ve statku, prohlížel hospodářství, osení, les, chodil do polí, jsa doprovázen od Dobala. Od toho také mnoho zvěděl, co bylo posud skryto před zrakem jeho.

"Málo na sýpce a ve chlévě," řekl hospodyně, když zasedl ke stolu. "Mnoho se prodává před časem."

"Vím to, vím," přisvědčila Mihulková. "Potřebovala jsem na daně, řemeslníkům, na úroky, hlavně na tyto."

Pařízek ze šetrnosti se neptal na výši pohledávek na statku. Něco už slyšel od Vojtěšky.

"Škoda, že synové nejsou k tomu, aby se statku ujali a sami jej vedli."

Takto nezbyvá nic jiného, než dátí jej do nájmu. Na prodej jest posud dosti času. Zbavíte se starosti a něco se dá ještě zachrániti. Ovšem musí synové souhlasiti, jinak by se jim vyplatily podíly."

Mihulková se rozmýšlela.

"Jenom kdybych našla řádného nájemce," posléze pravila.

"Pomohl bych jej hledati, abyste s ním byla spokojena."

Mihulková souhlasila a nadešlo vyjednávání. Synové souhlasili, ale tu se ukázalo, že si ze svých podílů vybírali nejenom úroky, ale i značnou část odkazu po otci. Opět žádali peníze, Hynek na léčení v lázních a Max na rodinu, neboť se už oženil s jednou dcerou své bytné.

Ale všichni byli překvapeni, když se za nájemce statku ohlásil sám Robert Pařízek. Mihulkové najal domek v obci, poněvadž při statku nebylo výměničného bytu, umluvil nájem, který se mohl vybíratí v penězích nebo potravinách, ano půjčil Mihulkové peníze, aby mohla syny upokojiti a podíly po otci jim doplatiti. Statek najal na dvanáct roků. Ponechal si Dobala, jehož žena mu vařila. U hospodařil si v Lutínách a nájemce mu půjčil pro začátek.

Vojtěška stěhovala se s tetou a vedla její domácnost.

Velice se zarazili a přímo se rozhněvali Mihulkové, zvěděvše, kdo jest nájemcem jejich rodného statku. Kdyby to dříve věděli, ani by nepřipustili k tomuto nájmu. Ale nyní bylo pozdě, změna se nedala provésti.

Neměli právě času podívati se do Oubočí a majíce peníze, ani netoužili po návštěvě svého rodiště. Však jindy nadejde doba příhodná.

Dobře počal Pařízek hospodařiti, sousedé jeho činnost podrobovali kritice. Sám přikládal ruku a za žádnou práci se nestyděl. Brzo se poznávalo, že bude jiným sloužiti za vzor. Pařízek ohlížel se, jak by polnosti rozmnožil a na větším pozemku mohl hospodařiti.

Hned se mu starali o bohatou nevěstu, ale tu se naskytaly obtíže. Sta-

tek nebyl jeho, vědělo se, že počal s dluhem a že se má co oháněti. Ale přece ta ona starší dívka nebo vdova mu vzkázala, že by si ho vzala. Než Pařízek poděkoval a na námluvy nejel.

Nepěstoval valných styků v Oubočí, občas dojel do Lutín, doma pak někdy navštívil Mihulkovou. Ta ze statku brala výměnek a mnohdy si postěžovala. Synové ještě obracejí se na ni, aby jim pomohla a poslala.

"Bylo by to marné, synům byste nepomohla, ale sobě uškodila. Příliš na vás spoléhají. Už to zkoušeli také u mne, ale jednou pro vždy jsem je odmítl. Je-li Hynek nemocen, ať se uchýlí sem, zde mu nadlehčíme, aby nemusil službu konati a nevystačí-li Max, ať šetří. Rodinu může na prázdniny poslati sem, kde se tato snáze obživí."

Mihulková v tom smyslu psala oběma synům, ale dlouho se jí nedostávalo odpovědi.

Až posléze přijeli oba: Hynek churavý, v zuboženém stavu, vetřelý a sešlý, Max nespokojený a mrzutý. Měl fintivou ženu s dvěma dětmi.

Vojtěška jim uhnula a odešla domů do Zálesí. Synové se ubytovali u matky, vidouce, že ve statku by se jim dostalo špatné obsluhy, že by ani strava nebyla valná, když nájemci vaří deputátnice.

Synové domlouvali matce, proč na statku nezůstala, že by snad přece ještě to vydržela.

"Nemohla jsem, k vůli vám jsem se zadlužila, nešlo to," odpovídala selka. "Dvě třetiny nájmu jdou na dluhy. Musím se uskrovnovati."

Kde kdo byl zvědav, jak se nyní budou Mihulkové chovati k nájemci rodného statku, k svému bývalému domáčímu učiteli, který kdysi žil ve skrovných poměrech, ale pilí a šetrností si pomohl.

Hynek vycházel k lesu, aby se nadýchal pryskyřicí prosyceného vzduchu, Max ho někdy doprovázel. Chot' s dětmi přicházela za nimi. Náhodou potkali Pařízka, jenž se bral s pole. Byl prostě oblečen, na hlavě měl širák ze slámy, na nohou pan-

tohle na boso. Zastaviv se, srdečně vital oba výletníky.

"To jsem rád, že se s vámi opět po čase setkávám," pravil, potřásaje oběma ruce. "Divíte se, že na vašem rodném statku hospodařím. Vaše paní matka už to nemohla déle vydržeti. A jak dlouho se tu zdržíte?"

"Pokud nevyprší naše dovolená," odpověděl Max. "Moje jest krátká, ale bratr se zde může déle zdržeti."

Hynek nápadně zakašlal.

"Slyšel jsem, že tu jste už několik dnů a posud jste se nedali viděti. Ovšem, nyní se mnou není mnoho, mám práci, žně jsou přede dveřmi."

"My ti pomoci nemůžeme," děl Hynek.

"Ani toho nežádám. Ale paní matka s Vojtěškou přicházejí na statek. Každá sebe menší síla jest vítána."

"Vojtěšku jsme zaplašili, odešla k rodičům, aby nám udělala místo."

"Co naplat, musím se jinam ohlédnouti. Mám ženatou čeled', tak se-ženu také více lidí. Přijďte se na nás podívat. Aspoň uvidíte, jak těžce se dobývá vezdejší chléb. A nyní musím pro potah," vzpomněl Robert, nazvedl klobouk a ubíral ke statku.

"Kdo by řekl, že se do všeho tak vpraví," poznamenal Hynek, když kus cesty pooděšli.

"Dřív byl vždy, už ve škole by byl všechny přeskočil. Ted' zde nadělá peněz a brzo si statek koupí."

"Oho! Jenom dovolíme-li. Jsme zde my, kteří se opřeme," stavěl se Hynek.

"Nevím, nevím. Zdá se mně, že jsme na statku nulou a Robert pá-nem. Divně to matka udělala."

Mihulkové sočili na nájemce, ale nemohli si pomoci. Pařízek měl pevnou smlouvu a selka byla ráda, že správně dostává výměnek a nájemné. Z toho živila nemocného Hynka a podporovala rodinu Maxovu.

Oba synové musili se spřáteliti s myšlenkou, že více nedostanou. Vždyť už valnou část dědictví utratili. Zatím co hýřili, Pařízek šetřil a se namáhal.

Také se proslýchalo, že se bude

ženiti. Z domácích si žádnou nevyvolil, ale jezdil časem za nevěstou hodně daleko, neboť se vracel domů až večer. Nevyzradil, kam jede a Dobal, byv tážán, krčil ramenem. Prý neví.

Max se odstěhoval zase do Prahy, i rodina za ním přijela. Mihulková je napomínala, aby se uskrovnili a jenom dle příjmů uspořádali vydání. Než více na ně působilo, že se už nedá ze statku táhnouti, že tento pramen téměř zcela vyschl. Bylo mnoho dlouhů.

Hynek zůstal, musil, zdraví jeho bylo podlomeno. Churavěl a dal se čekatí konec.

Mihulková psala pro schovanku, pro Vojtěšku, aby se vrátila, že jest opět uvolněno. Dívka odepsala, ale nad odpovědí dlouho vrtěla vdova hlavou.

"Viš-li, že se bude naše schovanka vdávati?" řekla Mihulková synovi.

"Proč ne? Léta má. Tedy se nevrátí už," řekl Hynek.

"Vdá se do Oubočí, sem, k nám."

"Kdo si ji vezme?" divil se Hynek.

"Robert Pařízek, nájemce našeho statku. Měli se asi už dávno rádi."

"Robert? To mohl dostati bohatší nevěstu," usuzoval Mihulka.

Dostane ženu hodnou, pracovitou, spořivou. Bez věna také nebude. Věru přeji jim všeho dobrého, zasluhují toho."

Hynek se zamyslíl a zjevil se před zrakem jeho kus minulosti. Takového štěstí mohl dosíci sám, kdyby vedl poněkud sporádaný život. Nyní aby hleděl na spokojenost jiných.

Za krátko přišla Vojtěška, aby osobně požádala Mihulkovou o svolení ke sňatku.

"Nemohu ti brániti a také bych tak neučinila. Jsem ráda, že aspoň moje schovanka bude na našem statku," odpověděla výminkářka.

"To se zase vrátíte a budete bydleti s námi," žádala nevěsta.

"Posud nevím. Poměry se změníly. Jest u mne churavý Hynek a také Maxova rodina dojíždí. Budu

nedaleko a často tě navštívím v novém domově."

Hynek žertoval. Lituje, že není zcela zdrav, jinak by se nabídl za družbu.

Mihulková jela sama na svatbu do Zálesí. Z Oubochi byly na ní pouze dvě rodiny.

Brtlíkovi se činili a dceři dali slušnou výbavu. Také Mihulková hodně sáhla do kapsy, aby Vojtěšce při této příležitosti splatila poněkud starý dluh. Hynek zůstal doma, byl mrzutý a celý den tupě hleděl do prázdna. Max jenom poděkoval písemně za pozvání.

Svatebníci přijeli s večerem a Vojtěška počala hospodařiti na statku, na němž ztrávila mnoho roků jako schovanka. Téměř denně byla v domku své tety, donášela jí mléko, máslo a čeho tato potřebovala a musila ze statku dostávat. Koncem roku se to mělo spočítati a odraziti z ceny nájemní. Vždy pohovořila s Hynkem, jenž čím dále, tím více chřádl. Mnohdy usedla ke stolu a psala, co Mihulková vzkazovala druhému synu, jako to dělala, když studenti prodlévali v Praze. Doma si popílila, aby mohla návštěvu prodloužiti. Večer pro ni chodil Robert, aby se nebála na zpáteční cestě. Vždy pohovořil s Hynkem, ovšem nezmiňuje se o jeho churavosti. Prý mu upraví na jaro pokojík ve štítě, aby užil více pohodlí a oživil vzpomínkami na léta studentská. Hynek byl odhodlán přestěhovati se na statek, ale jednoho jarního dne stěhoval se na hřbitov do hrobu, v němž už jeho otec odpočíval. Pohřeb vystrojil Pařízek a na něj přijel také druhý syn Mihulkové, účetní Max. Matka pozorovala, že druhorozený syn není už tak lehkomyšlný. Z jeho

řeči usuzovala, že vážně běře úřad, který zastává. I chot' se změnila. Starost o děti na ně působila. Také že už nemají co spoléhati na podpory a úhrady se strany Mihulkové. Podíly byly utráceny a statek zatížen.

Všichni litovali Hynka, ten podlehl a sám si předčasnou smrt uhnal.

"Na prázdniny zase pošli sem rodinu a také sem přijed'," zval Pařízek upřímně.

Max slíbil, že přijede a u matky se ubytuje.

Pozůstalost po Hynkovi vyřízena snadno. Dědictví bylo utráceno, ze svršků jeho vzal si bratr, co se mu hodilo. Pařízek dostal pušku, s kterou Hynek kdysi chodíval na hony. Bude dobrá pro obranu.

Vojtěška nadále navštěvovala tetu, ale posléze se to obrátilo a Mihulková přicházela do statku, když její schovanka povila děvče. Tomu Mihulková byla za kmotru a také dala svoje jméno Johanka. Ted' na čas uchopila se vlády na statku a divila se, že ještě má tolik síly.

K Johance za dva roky přibyl malý Hynek a tu Mihulková po úradě se synem se rozhodla, že Pařízkovi statek prodá. Beztoho jest už z valné části jeho, když dluhy upláci.

"Nač se budete stále psáti nájemce, at' jste po zásluze majitelem."

Stalo se. Robert Pařízek statek koupil, všechno urovnáno, něco dostala ještě Mihulková a odevzdala dětem synovým, aby měly památku ze statku. Jí dostačil výměnek.

Ale dlouho trvalo, než statek dostal jméno nového majitele, stále se tam říkalo "U Mihulků" a Pařízek se pranic nezlobil, naopak přičiňoval se, aby pojmenování to zůstalo a dřívější majitelka změnou se neurazila.

Pavel Josef Šafařík:

"Z otroctví není cesty ke svobodě bez boje. Bud' vítězství a svobodný národ nebo čestná smrt a po smrti sláva."

Matka země

Napsal Josef Jahoda

I

ŘÍ GENERACE byly zastoupeny kolem trnožového stolu v sednici Hurdova gruntu. Děda Hurdů, hodně už pohrbený, s dlouhými, bílými vlasy do týla sčesanými, s tvářemi zardělými do barvy zapalujících se míšenských jablek, seděl v koutě pod rovnou řádkou skleněných obrázků, na nichž svatí a světice obtočení byli pestrými věnci četných růží, tulipánků a chrpovitých květů a v rozhovoru jen přiřikával šeplavým hlasem rozmrzená slova.

Řeč vedl hospodář Hurda, hodně podobný do Hurdova rodu, úplně vyholený, s makovým šátkem kolem krku, ale s novomodní pikovou vestou, ne s takovou staročeskou manšestrovou, na které svítily mosazné knoflíky.

A na rohu trnožového stolu ven do sednice na půl židli ostýchavě seděl Honzík Hurdů, ne víc, než dvanáctiletý, plných, meruňkových tváří, čistých očí a zdravého tílka. Seděl jako oukropek, dosud ani slovíčka neřekl a taky sotva řekne, — je pořád náramně udiven, že ho, přece kluka školáckého, oba hospodáři, děda a táta, posadili sem za trnožový stůl, kde se radívali jen dospělí, a kam k jídlu sedával Honzík jen o poutní trachtaci nebo na posvícenské obědování.

Je milované nedělní odpoledne, sváteční slunce dívá se do velké sednice zlatými, širokými pentlemi a protahuje se světlým pruhem na bílé podlaze. Na oknech ve svátečním slunci hoří pelargonie rumělkově červenými květy, hedvábně se lesk-

nou muškátové listy, svítí jerusalemské fuchsie, a rozmarýna na tmavých listech třpytí se, jako by ji natřel vaječným bílkem. Opravdu, milované nedělní odpoledne.

Hospodář Hurda vykládá rozumáckým hlasem:

“Bejvávalo, bejvávalo, — ale už není! Tuhle starý pantáta ovšem hubuje, že za roboty bylo ještě hůř, ale ona na sedláctví přišla ještě horší robota, teprva, když člověk na gruntu panuje a sám groše vydává, teprve pak vidí, jak je den ode dne hůř. Příkladně, čeládka! Tatínku, vy sám říkáte, že jste měl čeledína pětadvacet let a že byste ho měl do smrti, kdyby se byl v touni neutopil. A děvečku jste měli čtyřicet let, věrně vám sloužila, o všechno se pečlivě strala, a sám říkáte, že měla na rok patnáct rénských, záhon lnu a na holčenskou koledu novou kanafasku.”

“Je to ouplná, svatá pravda,” přisvědčuje děda Hurdů.

“A sám jste se divil, co já platím daní, — vy jste kontribuce ani desetinu tolik neplatil! A teď si vezměme asekuraci, plat na školu, ať si děti chodí do školy nebo nechodí, a teď to všechno ostatní, co za vás, tatínku, nebylo, — rok se sejde s rokem a nikdy se nedopočítáš! To je teď ta slavná sedlačina!”

Honzík nábožně kouká hned na otce, hned na děda, je sice hrdý na to, že smí sedět u hospodářova stolu na poradě, ale raději by běžel ven do rozteplených lesů, na kalvářský kopeček, odkud je široko daleko vidět na staré lesy, na jejich milou vesnici, na klikatý potok, u kterého prožil tolik radovánek klukovského života.

A chtěl dnes jít s psem Pilátkem a naučit ho, aby chodil po hrázce přes potok. Pilátek je náramně učenlivý pes, už umí skákat přes prut a sedět na zadních nohou!

Hospodář Hurdů pokračuje: "A, tatínku, ourody už taky nejsou takové jako za vašeho panování! Já soudím, že už je zem unavená, mdlá, — pomysleme, sám říkáte, že Hurdův rod je na našem gruntě přes dvě stě let, cok co rok zem dává ourodu, my z té ourody sílu protrávíme nebo ji do města prodáme a zem trochu pocukrujeme uhnílou slamou v hnoji. Jak říkám, zem už není v té síle, je mdlá, vypotřebovaná."

Děda přiříkává: "Rodí zem od stvoření světa tisíce let, a bude rodit do skonání světa, tak zase já soudím!"

Hospodář škrábe se po vyholené bradě, oči jakoby mu zapadávaly do naježených řas. Trochu si vzdychne a dále vysvětluje: "A pak sud'me, jak by to s naším gruntem bylo v budoucnosti. Vy, tatínku, zaplat' Pán Bůh nebeský, nás všechny přetrváte, protože máte v sobě zachovalé jádro, vy si žijete po starosvětsku a těch nových vymejšleností nedbáte. A já příkladně mohu tady v hospodářství být na světě třeba i dvacet, třicet let, — pomysleme, že za deset let ujme Honzík grunt a bude mít dvoje vejměnky! To je na živnost velký oukol, to je, abysme tak řekli, na pomýšlenou."

Děda mrzutě šeptá: "Nevíš, kdy umřeš, — všechno do vůle Boží. Ale já soudím, že Hurdův grunt vydrží troje vejměnky, — ani já ani ty nejsme žádní hazdralové, žádní hospodští vysedálkové a velusáři! Řekni, jestli já jsem ti do dnešního dne v hospodářství nepomáhal, a ty si na vejměnku taky neleheš na kanapátko a nebudeš prsty točit mlejnek!"

"Já vím, že vy to myslíte dobře," drbe se hospodář zase na nose a chvilkami trudně vzdychá: "Ale já mám od narození s Honzíkem jiný plán, — my s hospodyní častokrát o tom mudrujeme, — nic v tom není nekalého a hloupého. Proč by jeden

z Hurdů neměl se zbavit sedlačiny a trochu pohodlněji neměl žít? At' se aspoň jeden z Hurdů zbaví té venkovské dřiny a dělá si pána —"

"Vylíhla se ti v hlavě holovatost, chytla tě hloupá furie," zlobí se děda a žilnatou rukou tlouče do stolu. Omámilo tě pozlátko, máš neúctu ke svému selskému stavu. A to já ti nikdy nicinky neschválím."

Chvilku je ticho, až je slyšet štílipat nějakého ptáčka venku před okny v modrém bezu. Přítelovským oknem line se ze zahrádky do sednice kadidlová vůně Božího dřevce a jak časem zašumí teplý van ve snětích hrušky "líberky", tady v sednici je slyšet, jakoby někdo před okny natrásal staré, těžké hedvábí.

Hospodář opatrně, pořád synovsky uctivým hlasem:

"Tatínku, vy jste ze starého sekulum a vy hlavně máte na mysli kořeny našeho rodu. Hurdové jsou selský rod, já vím. Vám se jedná, aby tady na gruntě dál panovali Hurdové, aby tady na živnosti náš rod nevyhynul. Já vám dobře rozumím, — ale tatínku, než my dva přestaneme tady hospodařit, to už zase může váš pravnuček odrůstat pro grunt a bude-li se mu sedlačina zamlouvat, jistě bude mít na čem hospodařit, grunt mu dochováme —"

"Posedlo tě to!" šeptá děda. "Ale ty jsi hospodář, podle tvé vůle musí se všechno ve stavení stát, — já už ti do toho mluvit nebudu. Ale pamatuj si, že sem do našich "petků" nepřesadiš z kraje "hervábná" jablka, že ti tady takový štěp zajde, a že selského hochu těžko budeš přesazovat do kamenných ulic!"

"Nezlobte se, tatínku, — zkusit se to může, — aby moje a ženina duše měla pokoj," smířlivě hovoří prostřední Hurda.

Snad to milované slunce, snad ta Boží neděle, nebo ty myšlenkové bodláčky jej popohánějí ze sednice, — zdvihá se ze zástolí děda a povídá: "Půjdu trochu okoukávat ourodu —"

Honzík ulekanýma očima pozoruje, smí-li taky odejít. Řekli mu, že

se bude jednat o něj, aby šel do velké sednice, Honzík poslušně šel, seděl u stolu jako pěna, ničemu kale nerozuměl, na mou ducha ani neví, co se to o něm povídalo a teď jen přemýšlí, jak by se dostal ze sednice. A jak děda vychází, také vstává, — děda půjde nahoru vedle jejich lánu k "Božím mukám", pak na kopec u "tří topolů", kde vždycky vypravuje, jak tam Pán Bůh zabil tři zlé lidi, — ach, Honzík by tolik rád šel s dědou na nedělní okoukávanou!

Zadržuje ho otcův hlas: "Jak budeš mít chvílku času, říkej si, Honzíku, v knihách! Až pojedu do města, koupím ti knížky, pamatuj si, že ti v životě bude knížka tím, čím nám tady na vesnici je ruchadlo. Na podzim půjdeš do města na školy!"

Honzík se tiše vytratil ze sednice. Otec ho nezdržoval, šel přes síň do čeledníku, kde hospodyně měla návštěvu nějaké kmotry sousedky, — Honzík byl teď svobodný.

Narazil si na hlavu plátěnou čepici, vyšel na zápraží, podíval se, jestli děda jde slívovou alejí k jejich horním polím a jak ho uviděl capat ke křižovatce, hned se za ním rozběhl.

Dohonil dědu u jejich prvního čtyřkorčáku, kde se vlnila širokolistá pšenice, urostlá jako břeh, a hned důvěrně Honzík chytá dědu za rukáv a vesele povídá: "Dědečku, já půjdu s vámi, — půjdeme ke třem topolům?"

"Pojď!" vybízí děda, ale Honzík hned pozoruje, že je děda nějaký nesvůj, že na zarděle stařeckém obličejí není toho měkkého, dobrého úsměvu, kterým děda obvykle vítá svého vnuka.

Stránka vedle cesty sladce voní mateřídouškou a bleděmodré zvonky, pozdní "pampulice" a červené "charpy" vesele se dívají z vyzářené zeleně nejpěknějšími barvičkami.

Děda pozoruje lán pšenice. Úroda je pěkná, pšenice má tmavou barvu, to je jí dobře podloženo a bude bujně "mecet". Jen aby "nepolehla", aby ji déšť "neubil".

"Zapodobalým" obilím je děda celá zaujat, že ani nevzpomíná té myšlenkové trampoty, která ho tam v sednici tuze "louštila".

"Podívej se, jen se dobře podívej," šeptá v bezzubých dásních. "To jsou hurdovské pole, podívej se, nikde sousedí nemají takovou ourodu jako my máme, a to proto, že Hurdové nikdy svých polí neošídili, že si vždycky hleděli matky země!"

Honzík rozzářenýma očima dívá se na jejich lán, srdce se mu zalévá hrdostí, protože na podzim táta mu dovolil celý čtyřkorčák po seti vláčet, dával si pozor, aby nikde nezůstala "celina", aby pěkně všude zrno zavlácel. Část zásluhy, zdá se Honzíkovi, leží i na něm, protože pozorně ošetřené pole zavlácel.

"A teď" si, Honzíčku, vždycky vzpomeň, že tady na našich polích odjakživa oral a sil náš rod. Vždycky nějaký Hurda sem jezdil, matku zem ošetřoval, kamení a peřavku vybíral, od jara do podzimu se staral, a matka zem ho za to obdarovala chlebem. Pomysleme, přes dvě stě let jsou Hurdové na těchto polích."

Honzík přemýšlí, namáhá se, aby pochopil a nábožně dívá se na jejich lán. Dnes slyší neustále divné řeči, kterých dříve před ním nemluvili.

Děda venku pod Božím nebem obvykle mu jmenoval byliny, ukazoval, to že je "buličí oko", to že je "sametka", to zase "hadí koření", tamhle "slzičky", tuhle "pantoflíček" nebo ho učil znát ptáky a rozeznávat jejich zpěv, dědeček uměl ještě teď, sice trochu chraplavě, ale přece jen ptačensky vyluzovat ze starých prsou všelijaké to ptačí štilipení.

Ale dnes pořád jen o polích, o tom, jak Hurdův rod tady dobře hospodařil.

A najednou se děda ptá: "Poslouchej, Honzíčku, tobě se v městě líbí? Tobě se v městě líbí víc, než u nás na vesnici? Pěkně mi to pověz!"

Honzík udiveně honem přemýšlí, co by k tomu řekl. Inu, byl několikrát v městě, jel tam s tátou na jar-

mark, jeli tam Honzíkoví koupit nový mundur a boty holinky, pak tam jel s tátou s vozem obilí. Honzík ani neví, kolikrát v městě byl.

Chvilku se rozmýšlí a pak poctivě odpovídá: "Dědečku, u nás na vsi je lépe, než ve městě! Tam není tak veselo, jako u nás, všude je plno cizích lidí, všechno utíká, a strká jeden do druhého, a kdybych si tam chtěl křiknout, to povídal táta, že by mě sebral policajt. Kde pak u nás!"

Děda dívá se bledýma očima po táhlých svazích, po tmavých pentlích lesů, po sousedních vesnicích, které si lehly po úbočích a svítí teď bílými skvrnkami v zelených chumlech sadů, dívá se na jejich vesnici s cibulkou kostelní věže a s rozložitým Hurdovým statkem, ten milý pohled na rodinou padolinu jako by hladil srdce.

Tiše povídá: "Máš pravdu, nad naši vesnici a tu ten kraj není v celém světě! Jen ty ho měj, Honzíčku, pořád rád, — město je z kamene, a kámen je studený a tvrdý."

Více děda neřekl. Nechce popuzovat syna proti otci, ať se v hochovi ozve hurdovská krev, ať se v něm ozve rodová láska tady k těm lánům, k té matce zemi, s kterou Hurdovi srostli.

A pak už děda Honzíkoví pořád vypravoval, — povídal historku nebožtíka mladého Suchánka, jak se ho chytl svět. Měl Suchánek pod krchovem chalupu, teď tam říkají u Krbců, Krbec chalupu od Suchánka koupil, ale děda a staří pamětníci pořád říkají tomu stavení: Suchánkova chalupa.

Ten mladý Suchánek na vojně načchl světačinou. Sloužil někde v městě, chytla ho nespokojenost. Měl se vrátit z vojny a ujmout chalupu, ale pět let ho marně čekali. Máma mu zatím zemřela, tátu jednoho krásného dne trefila mrtvička a tuze ho zkroutila.

Děda měkce vypravuje: "Ale starý Suchánek, sražený teď k jedné straně a celý zakřivělý, pořád na chalupě věrně hospodář a každému povídá, že musí synovi chalupu dohovat, protože se v ní všem Suchánkům,

co lidská paměť sahá, dobře dařilo. A konečně se objeví z čista jasna v chalupě mladý Suchánek. Jde si jen tak na lehko, s hůlčičkou v ruce a hned sděluje, že se tady dlouho nezdrží, že by se tu v hloupé vesnici ukousal, že on si zvykl městu. Ale starý nepovolil a tak dlouho vymlouval a naříkal, až mladý konečně slíbil, že teda bude chalupníčit."

"U Krbcovy chalupy jsou tři korce černé země," moudře připomíná Honzík.

"Jsou, dá se na té chalupě při šetrnosti dobře hospodařit," přisvědčuje děda. "Krbec teď dokonce ukládá na knížku, protože si při chalupě taky hledí lesa. Ale mladý Suchánek chodil jako mátoživý, práce mu z rukou padala, nadával zemi i nebi, škaředil se jako by chtěl celý svět trestat. Táta pořád na syna, aby se oženil, aby odstavil tele, aby šel do lesa na "chrustí" ke stlaní, — mladý kouká jako kakabus, sotva slovo ubroukne, vším tluče a jen lidem vypravuje, že je lepší žítí měsíc v městě, než tady na vsi do smrti."

"To byl divný člověk," nelibě šeptá Honzík.

"Starý Suchánek z toho měl smrt, a sotva ho vynesli na krchov a zahrabali šest loket pod zem, mladý hned běhá po vesnici a prosí kde koho, aby koupil jeho chalupu, že on tu za nic na světě nebude, že by se tu utrápil v takové všivácké vesnici mezi tumpachovým selským lidem. A tu Krbec chalupu koupil. Lacino, — mladý Suchánek vzal, co Krbec na první slovo nabídl. A leta se kutálela přes naše kopce, žilo se pod Božím nebem hezky, hezoučko, nějaký ten mráček se, pravda, časem přehnal, ale dobrý člověk si řekl, že zase vysvítí sluníčko a v srdci bude vesele. A za leta letoucí najednou přivezou z města chudáka člověka, celého vředovatého v nejhorších hadrech, tuze zanedbaného. A představenému sdělují, že to je nějaký Suchánek ze zdejší obce, aby se teda obec o svého příslušníka postarala. Kde kdo v obci ustrnul, když ubožáka viděl. Byl na celém těle zmrzačený, krev měl

zkaženou, ruce chromé a svého ničehož nic. Přišel k nám umřít, umřel ve stodůlce v cizím stavení jako pes. A před smrtí pořád říkal: 'Že já jsem si jen své chalupy nevážil, že já jen šel do světa žirolidného.'

Honzík zádumčivě se dívá tam na zadní obzory, kde pod mlžnými oblačky je ten cizí svět, který nevlídně přijme a zlomí člověka, který opustil svůj domov.

A děda Hurdů najednou z čista jasna povídá: "I kdyby tě osud zanesl do světa, nikdy nezapomeň našeho gruntu — aspoň sem přijít umřít..."

II

Vozily se již ovsy, horkami strhávali honem strniště a doma ve stodolách všechno se chystalo k mlácení, aby bylo zrno k setí; nutno pospíšet, — než se naděješ, půjde se na otavy, budou se síci otavové jetely, na podzim práce roste pod rukama.

Hospodář Hurdů pořád u všeho sám. Vedlejší soused večer přes plot si s Hurdou pohovořil a divil se: "Máš už chasníka jak dobře rostlou borovičku — jen ty ho pěkně zaučuj! A to ty sám na pole, sám na mlatě, — hoch ti zvalaši, uvidíš!"

Hurda pokašlává, pohekuje, rychle mrká očima a neustále mu vyhasíná fajfčíčka. Neví, kudy z konopí, nerad by ještě celé vesnici svěřoval své plány, a proto jen tak pobrukuje: "I, kde si člověk není u všeho sám, hned něco hloupého provedou. Až půjdeme na vejměnek, pak si gustovně pohovíme."

Přes plot to opatrně zní: "Pozoruju, — letos ti starý pantáta taky už tak nepomáhá, — pozoruju, a pořád je takový zamračený, netrápí ho nějaký neduh?"

Hurdovi opět fajfčíčka ne a ne pořádně táhnout, zapálí a hned na prázdno bafá, neustále zapaluje. Brumlá mezi bafy: "Už tu jsou leta, — kdo ví, budeme-li se už ještě tak točit, až jich budeme mít tolik na zádech —"

Ale se sousedem Hurda si ještě ví

radý, — hůře je s Hemerkou, s tím poštěváčkem, s tím dloubavým fikulou! Hurdové jsou s ním v přátelstvu, — nějaká tetka z Hurdova rodu vzala si Hemerku, ten se tu ve vsi za mlada zakoupil, ale za měsíc se všem lidem zprotivil.

Ke všemu něco Hemerka ví, všechno vomějově posoudí, nikdo se mu nezachová! Vysadila obec na návsi topoly, — Hemerka resonýruje, proč se nesází tvrdé dřevo, aby jednou obec měla dříví na zvoničku. Obec vysadí za krchovem na rybníčné hrázi duby, — a Hemerka v šenkovně, na návsi, na roli dloubá, proč se tam nevysázely olše, ty že rychle rostou, těch že se budoucí koleno dočká, ale duby že dorostou až někdy pro třetí koleno, — ach, Hemerkovi se nikdy nezachováš!

Jen s Hurdovým vejměníkem je Hemerka alianc, tomu říká, že starý pantáta Hurdů měl by býti celé vesnice "kápo"! Ale s hospodářem Hurdů je Hemerka jednomilostně na štíru.

Zvláště teď! Potkají se v ouvozu, ruce si podají a oba mají obličej jako z litiny. A do očí si nikdy pořádně nepodívají.

Vychrtlá Hemerkova postavička s kočící hlavou, ve které mžikají dvě potměšilá očka, před Hurdou se furiantsky naparuje, — to Hemerka před každým sedlákem, který má víc orného, se takto naparuje. Aby, jak říká, měl u těch selských bastantů respekt.

A začíná z daleka: "Otavu máš, Hurdo, na lukách pěkně založenou, jestli nepřijdou chladna, bude jako kožíh —"

Hurda se dívá na ouvozovou stráň do šípkoví, kartáčky nad očima mu huňatí, obličej mu zpřísněl. Jen tak rozšafně hlavou přikyvuje.

Hemerka vede si svou: "Než se nadějeme, abysme klepali kosy na otavy a na jetely. Jestli pak bys věřil, že já jsem se na otavách učil síci! Na ničem člověk nedostane s kosou cvik jako na ostřícovité otavě. To jen pěkně na to zapráhni Honzika, při sečení drží kosu jak po-

metlo, na otavách se vypracťuje."

Hurda prošťuchuje hlavičku své krátké fajfčíčky jítrocelovým stonkem, tváří se, jakoby všechnu pozornost jen a jen věnoval hlavičce. Zrovna však přemýšlí, že jistě starý pantáta někde u potoka se svěřil to-muhle rejpvavému fikulovi.

Hemerka špulí vejšklíbně rty a zavrtává se do Hurdy: "Nebo je tomu opravdu tak, že ty chceš hochovi místo kosy dát do rukou péro a lejstra?"

Hurda si právě čerstvě nacpal a přimačkává palcem kudrnatý tabák v hlavičce. Vidí, že se fikuly nezbaví a myslí si, že bude nejlépe, když nebude rejdvat šourem a vyjede rovně pravou cestou. Tahá plechovku se sirkami z kapsy u kalhot a povídá: "A kdyby?"

Hemerka na krátkých nožkách nadskočil, kolem širokých úst mu naskočil jedovatý úsměšek: "Ba právě, ba právě! At' z naší vesnice vzejde taky světu študovaný mudrc. Naše vesnice rodí jen tak hloupé sedláky, at' taky jednou porodí Šalamouna! Krásně si to promyslel, ty přece tomu rozumíš, že má Honzík chápavou hlavu, tys ho už asi zaučoval po latinsku švadronit."

Hurda se škaredí, krev mu začíná kypět. Ale popudit Hemerku nesmí, — už zejtra by běhal po vesnici a páchal na Hurdu pichlavé rýmovačky, óuskočné písničky.

"A víš, na co ty dáš Honzíka študovat? Na nic jiného než na ministra! Peníze máš, plat', at' je Honzík ministrem! At' má naše ves ministra! A ty mu pak vždycky na zámrz, až budeš mít na zimu naoráno, půjdeš k tomu ministerství radit!"

A Hemerka upaluje na krátkých nožkách ouvozem k vesnici a dlouho je slyšet jeho chechtot. —

Hurda vrací se pak domů a cestou se pevně rozhoduje, že hocha dá do města dřív, at' už je to konečně jednou hotovo, aby těch špiček a bodláčků byl konec.

Doma při večeři, když čeládka vy-

šla se za humna a na náves párkovat, Hurda začíná: "Abys teda, Honzíku, věděl, na čem jsi. Z podzima půjdeš na školy, — sedlákem ty nebudeš! Dostí se Hurdové naplahočili na hrudách, já když jsem často v nečasů šlapal bláto a na kůži promokl, nebo když nás v hospodářství počas pronásledoval, až z toho byl člověk celý holožitný, to jsem si vždycky říkával, že hoch z toho selského dření vysvobodím. At' se lehčeji živí, at' se nemusí hlomozit a taláčet po hrudách —"

"Hrudy roztrhá mráz a brány, — ale matka země milosrdně za práci s hrudami dá chlebiček, —" tiše víc sám k sobě povídá děda.

Hospodář jakoby těch slov neslyšel, je obrácen k Honzíkovi a měkce ho nabádá: "Všechno ted' na tobě záleží, aby jsi se dostal z té naší selské roboty a byl jednou pohodlně, bez smrtelného dření a těžkých starostí živ. Ty se budeš učit, pořád učit, — to ti povídám, že nesmíš dát knihu z ruky."

Honzík natahuje moldánky. Povídal se to šušky a tajemně doma i ve vsi, že má Honzík jít učit se na pána, ale, spravedlivě řečeno, Honzík tomu za mák nevěřil.

Vyběhl si s chasníčky nedávno v neděli odpoledne na kopec, vypravovali si tam, kdo má ve vsi nejlepší koně, a jaké si který z nich koupí koně, až bude sám hospodářem a tu Josefek Rybenských vyjel si na Honzíka: "Ty přece nebudeš mít nikdy svých vlastních koní, ty budeš někde v městě sedět za stolem a škrábat na papírek, leda že bys měl psa. Jak bys mohl mít ve městě gustovní koně?"

Honzíkovi se při té řeči zajíkl hlas, zabořelo ho srdce, div ho plačky nepopadly.

A ted' taky od táty slyší ortel! Tedy je to přece pravda! Chtějí ho dát někam do cizoty, mezi kamenné domy, k lidem, kteří nevědí, co jsou pole, lesy, sluníčko, vyhrátá stráž a jejich veselý potok.

A v Honzíkových myšlenkách ry-

ehle letí obrazy jejich lánů, táhnoucích se až ke třem topolům, bílé březiny, kde roste tolik pěkných květů, klikatého potoka, u kterého prožil nejlepší časy — letí mu hlavou obraz lesnatých kopců, odkud je vidět jejich milá vesnice s kostelíkem a křehávkem, s blysknavou makovičkou, kde zpívají známé zvony, odkud je vidět všechna hurdovská pole a luka. Honzíkovi kvapem v hlavě letí obrázky jejich grošovitých koňů, šedavých hlav s moudrýma očima, jejich starého sadu, kde rostou snad všechny sorty ovoce, co je jich na světě.

A první smutná slzička, co jich za ní potom následovalo! — naskakuje mu do ulekáných očí, brada se mu krabatí začátkem usedavých pláčů a Honzík zlomeně a ustrašeně vyráží: "Tatinku, prosím vás, nechte mě doma!"

Hurda má na čele bouřlivý mrak, jaké vycházejí huňaté v srpnu na západním kopci a od kterých z dálky se slyšet hrozivé hučení.

"Já myslím, že jsi dobře slyšel, na čem jsme se rozhodli! Živnost nedostaneš, — půjdeš na studie! Ještě dále komedie, když tě chce člověk uchránit té selské ozdobeniny! A teď už ani muk, — po neděli tě zavezu do města! Jednou mně za to budeš ruce líbat!"

Děda mlčí, kloní hlavu a pod stolem prudce si dlaní drbe koleno.

Hurdová si vytírá čípem zástěry oči, v nitru prolíná ji blažená vidina, až její Honzíček přijede se zlatými brejlemi na nose, krásně vyšacený, s panskýma rukama, panáček jako na obrtlíku.

A Honzík jde s hlavou do ramen skrčenou ze sednice, síní, po záspí, po dvoře, jde škobrtavým, nejistým krokem zadními vraty na sad a pak ouvozkem nahoru jejich cestou k "božím mukám", a ještě dál, až k třem topolům, a ještě kousek dál, kde je vršek kopce, zarostlý míchaným lesem, v němž bílé kmeny bříz vykukují jako bílé svíčky na vánočním stromku.

Tam pod březinou, sám a sám, usedá na travnatý svah mezi šipkové keře a nízké dubovce a za nevím co nemůže udržet dusivý, štkavý pláč.

A usazený zrak loučí se s drahou, rodnou padolínou, s přívětivou jejich vesnicí, kde každé stavení je pod baldachýnem starých, moudrých stromů, s těmi dobrotivými poli, které Hurdové po staletí věrně obdělávali a kde on již šuhajsky chodil za jejich koníčky. s těmi temnými lesy, které probíhal a kam si kouzlil všechny dětské pohádky, co jich slyšel od tetek a kmoter za zimních večerů. Honzík se srdcem jak hrášek a s dušičkou jak krupičkou loučí se se vším, co je tu kolem něho líbezně rozloženo jako ten nejpěknější obrázek na světě.

A když večer v maštali, kam s dědečkem šli koníčkům založit seno, v bublavých plačkách povídal: "Dědečku můj zlatičký, já docela tam v městě umřu, — uvidíte, že v té cizotě umřu —," starý Hurda pohladil ho po vlasech a trudně řekl: "Ještě nejsi do smrti v městě, — pamatuj si, že matka zem své děti přitahuje k sobě."

Pod nízkým stropem v dlouhé úzké sednici s oknem na špinavý dvorek Honzík začínal svůj tesklivý život studentský. Zavezli ho sem s černým kufrem, žlutou postelí a rancem peřin, svěřili ho kvartýrskému, který už měli dvacet let studenty na bytě, nakázali mu, aby s každým krejcarem krvavě šetřil a pořád se jen učil, pak Honzík v dutlaných plačkách šel pohladit podsední hřebici a náručího tříletka, políbil tátovi ruku a slovy se ani kale nerozloučil.

Přetékalo mu srdce steskem a hořkostí, plakala mu duše nad novým, smutným životem.

Jen kvartýrský pan Šustler, jak si říkal, umělecký tapecír, hladil ho po hlavě, časem si zálibně šnupl, a dobrosrdečně breptal, to že primáni z venkova vždycky tak přebřečí studentský začátek.

Pan tapecír Šustler byl jak studentský táta, všechno věděl, jak na

gymnasia zařídit, se svými studenty chodil k zápisu, kupoval jim knihy a všechny potřeby, bděl nad nimi jako kvartýrský profesor.

A zálibně si po kmitavém šňupci říkal, že ho jeho studenti měli tuze rádi, a honem ukazoval psaní, jak mu ještě teď z Prahy i ze samostatné existence píšou krásná psaní.

Jan Hurda, primán, k panu tapečíru nepřilnul. Jen tak pár slov k jeho dlouhému říkání odpověděl, a pan Šustler často mrzutě ženě opakoval, že tenhle jejich student je nějaká měsíční nátura, kalous od narození, človíček s funusovou duší.

Snad ani jeden student necítil se býti tak opuštěným jako primán Hurda. Ve škole s nikým se nezkamarádil, s nikým přátelství neuzavřel. Dřel, příslovečně dřel, — profesori hned od začátku ho chválili, ale pořad byl jako zamračený, jako by k nikomu nechtěl přilnout srdcem. Pan tapecír Šustler říkával, že z toho jejich primána bude buď filosof, nebo kriminální prezident "krajsggerichtu".

Ale když byl primán Hurda hotov se školními věcmi, když natloukl do hlavy primánskou učenost, tu ho nikdo neudržel ve studentské sedničce, na jejíž stěny tři studentské generace kreslily a psaly karikatury svých profesorů.

Vytratil se z bytu a nejkratší cestou postranními uličkami spěchal za město. Jak uviděl první zahnědlé koruny alejových stromů a vedle silnice čtverhrany polí, srdce mu roztálo, chmury se mu z duše vytrácely, napřimil se, klobouček pošnul si na ucho a dřevěný, odměřený, studentský krok hned zaměnil těžkým, energickým krokem venkovského člověka, který se rozhlíží znalecky boží přírodou.

Za posledním městským stavením odskočil přes příkop ze silnice na pěšinku vedle polí a jakoby plnými plícemi do sebe dýchal vůni naoraných polí, uválčeného zasetého ozimu, který červenal se prvními klíčky v načechráných řádkách uválčeného pole.

A vdechoval paříci se vůni uschlých natí na posledních bramboříštích, — v hlavě mu vstávaly rozkošné vzpomínky na podzimní ohníčky, jejich bílé, kouřové chuchvaly pod mlžným nebem táhly se při zemi daleko jako dlouhé vlečky pohádkových princezen.

Město za ním zapadlo kamsi do nerozeznatelné dálky, zapomínal, že bude nutno vrátit se do jeho šedivých ulic a zítra do přísných gymnasiálních lavic, kde se přednášejí docela zbytečné a nezajímavé věci, student Burda šel rozradostněn vedle polí, hádal, co že kde zaseto, kdy budou orat asi toto jeteliště, kdy budou vybírat tento bramborový lán a proč nějaký nedbalý hospodář má tuhle pole ještě ve strništi.

A první hvězdičky již se zatřpytily na černajícím se nebi, když student opojen vůní doutnajících pejřavky a uschlých natí, rozpomněl se, že je čas k návratu.

Tesklivě rozladěn vracel se k městu a úmyslně vyhýbal se pohledu na rozzínající se světla městských oken a uličních luceren, — duši měl plnou milých polí, traticích se na obzoru mlžných lesů a kouzla venkovské přírody.

Pan tapecír Šustler, horlivě šňupaje, vítal studenta a šelmovsky se vyptával, jestli už nemá nějakou primánskou lásku s copánkem a modrýma očima, ale student honem zalezl do pokojíčka, rychle se svlékl a vklouzl do peřin. Byl zvyklý chodit spát se slepicemi a ráno časně vstávat, — pan tapecír až někdy huboval, že ten primán hned při rozednění bouří dům, že dřívější studenty musel heverovat z postele, aby včas přišli do gymnasia, ale tenhle primán, že by mohl být mlékačkou, která už od pěti hodin se svým vozejkem hrčí po dláždění. —

Novou ranou do srdce bylo mladému studentiku, když otec psal, aby na Vánoce domů nejezdil, že jsou špatné cesty, že by se darmo domovem rozlitošnil a nezvykl si v městě. O velikonočních, že docela jistě

pro něj otec přijede, aby tedy měl strpení a jen se hodně a hodně učil, aby dobře vystudoval.

Tři dny hospodář Hurdů skládal to psaní, na šesti stránkách vypsál, co za podzimních nečasů venku zkusili, s jakým namáháním zaseli, jaká je to dřina ta selská robota.

Na posteli ve studentském pokojíčku Jan si srdečně zaplakal. Neuvídí letos jejich rodné úžlabiny a velkých lesů v bílém sněžném povlaku, nebude se klouzat na zamrzlém potoku, nebude šlapat "rozmarinky" na hladkém sněhu na Hurdových humnech, která byla jako dlaň a kde se z malých hrud vyvalovaly společným postrkováním sněžné balvany na ohromného sněhuláka.

Nebude slyšet veselého znění rolníků na chomoutech hřebice a valáška, letos s otcem nepojede na těžkých saních do lesa pro pořezané vývratě, které bývají na kraji větrných pasek.

A nepůjde letos s dědečkem na jitřní, oba zachlubení v kožíškách, s velkou dřevěnou lucernou a nebudou spolu v první lavici zpívat tklivou vánoční: "Nesem vám noviny..."

Studentík hořce plakal do těžké venkovské peřiny. Marně ho druhého dne těšil pan tapecír Šustler, že tady v městě je slavná jitřní s muzikanty a zpěváckým spolkem na "kúru", — co je Janovi do městských Jitřních, když ta nejkrásnější Jitřní je jenom v jejich kostelíčku, který hlídá zasněženou ted' makovičkou Hurdovy lány a rozlehlé Hurdovo stavení.

Tam u nich doma neustále žil svými myšlenkami, město, kterým chodil, bylo mu něčím vzdáleným a docela cizím.

A nejvíce dědečka vzpomínal, těch společných řečí o dobrotivých polích, o rodném statku, kde Hurdové žijí přes dvě stě let, a jak je neustále věrně živila milosrdná matka země...

III

Když se student Jan vracel na šesté prázdniny, hospodář s hospodyní měli oči plné blažeností, radostně okukovali svého studenta a mezi čtyřma očima si posvědčili, že hoch už studium a městu zvykl, že už na vesnický život a jejich selskou dřinu nemyslí.

A tentokrát se těšili, že jejich student už se nepřevleče do plátěnek, nechytí opratě a nepůjde rovnat snopy do žebřín jako ještě loni.

Ale Jan, jen se tak doma ochomýtl, už běžel za dědečkem na vejměnek, už se honem převlékl a s dědečkem běželi okoukávat boží ourodu.

Hospodář s hospodyní byli by se velmi kabonili a zle hubovali, kdyby byli slyšeli dědův a Janův hovor.

To už oba obyčejně docupali k "božím mukám" a teprve když děda se ujistil, že nikdo za nimi nejde a nikdo jich neposlouchá, zkoumavě začínal:

"A ted' mi spravedlivě jako svému dědovi řekni, jestli se ti zdá býti tam v městě krásněji, než tady u nás, kde jsme Pánubohu blíž a kde nemáme začuzené srdce světskou marností!"

A student hned ochotně se zpovídal: "Dědečku, celé město a všechnu tu školskou učemost dám za jeden den na našich lánech, — dědečku, ach, tady u nás je nejkrásněji na světě!"

V dědových očích vysvítala najednou hned dvě sluníčka, jasnější než tam to na modrém nebi.

"To tě, hochu, rád slyším," přichvaluje si, "a ted' se podívej po našem, — tamhle se dáme do žita hned po neděli, — pod třemi topoly náš ječmen už je v 'hačkách', a počkej, až uvidíš naše pšenice!"

Student horlivě se vyptává, jak se vydařila jetelová pšenice, jsou-li otavy zapodobalé, a jak mnoho jetele se ponechá na semínko, — tváře mu štěstím hoří, všechno o jejich polích chtěl by dopodrobna vědět, každá maličkost hrozně ho zajímá.

A dědovi Hurdovi vrtají hlavou jiné ještě starosti. Po očku dívá se na milého hochu, ale neví, kudy by do toho skočil, aby mu svou starost vyjevil.

Když obešli všechna pole a rozhodli se, v čem budou hospodáři pomáhat, dali se nahoru pod březinu, tam, kde se studentik loučil před svým odjezdem s rodným krajem.

Sedli si na plné slunce, — slunce bylo dědovi nejmočnějším lékařem a největším prodlužovatelem života, — a děda polehoučku, pomaličku pátral: "A jestli ty tam v tom městě si užiješ nějaké zábavy?"

Student pokojně odpovídá, že je mu nejmilejší zábavou, může-li po škole zaskočit za město, okoukávat pole a pozorovat, jaká bude tam úroda. A hned zatesknul: "Ale lesů tam na blízku není, do lesů je daleko, a těch pár hájků je jako lucerna, ani tam pořádného mechu není."

"A to chodíš poli a po silnicích sám?" zkoumá děda.

"Pořád sám!" přisvědčuje pravdivým hlasem student.

"A poslouvej, hochu," opatrně vyzvídá děda, "jestli pak ty bys mně spravedlivě řekl, jestli i ostatní studenti chodí sami, — já slejchal, že každý student si v městě namluví holku, — já nevím, jestli to je pravda, ale tak jsem to od lidí slejchal."

"Stává se," klidně povídá student. "Sám vidím, jak kolegové chodí tajně s děvčaty, vím, že jim píšou psaníčka a půjčují knihy, — v městě je mnoho děvčat."

Děda nepokojně si mne ruce, jazyk ho chudáka svrbí, ale nemůže jaksi nalézt příhodných slov. Povídá všeobecně: "Podívejme se, — tak oni studenti chodí za holkami. Tak jsem to přece dobře slyšel. A to si pak ty holky po študiích vezmou?"

Student pořád tak pokojně odpovídá: "Můj kvartýrský říká, že dost děvčat se se svými studenty vdá, — zvyknou si a když student dostuduje a dostane místo, vezme si ji."

"Podívejme se!" ještě nepokojněji šeptá děda. A nemůže již vydržet,

aby se rovnou nezeptal: "A jestli pak ty už máš v městě taky namluvenou holku?"

Student hned klidně přiznává: "Nemám, dědečku, opravdu nemám. Mně se městská děvčata nelíbí, — kdybyste je znal, taky by se vám nelíbila. Jen se parádí, na chodníku se krouť a krouť očima, ale myslím, k práci nejsou. A místo aby šla ven do přírody, zametají sukněmi dláždění. Ne, mně se městská děvčata nelíbí."

Děda najednou hladí rukou hochova záda a celý obličej má slastně vyžáren.

"V tobě je, Jeníčku, hurdovská krev," blaženě breptá, "v tobě je poctivá selská krev a já pevně věřím, že ty se opět vrátíš k naší matce zemi!"

Student se bolestně usmívá. Nechce kalit dědovu radost a do srdce mu špendlíčkem píchá tvrdá skutečnost, že musí, musí býti městským pánem. —

A rozžvatlaný děda najednou se důvěrně, dětským hlasem ptá: "A poslouvej, Jeníčku, teď mi pěkně koukni do očí a pěkně mně něco pověz! Jestli pak se tobě tady u nás nezalíbilo nějaké děvče?"

Studentovy tváře zalily se ostýchavým, přiznávajícím se nachem. Honem kloní hlavu, honem tahá vedle sebe nějakou travu metlicí a za nic na světě by se dědovi nepodíval do dobrých očí.

A děda žvatlá dál: "Ty snad to neřekneš doma ani matce, jistě to neřekneš otci, — ale mně se přiznat můžeš, protože já četl v srdci už na Velikonoce a předevcírem, když si přijel, já jsem dobře zahlídl Mariánku, že číhala v zahrádce, — mrška, číhala, aby se tak řeklo, celé odpoledne —"

A student, plný rozpaků z trávy metlice ovijí si kolem prstů zelený věneček, za nic na světě by se dědovi nepřiznal.

Ale starému Hurdovi v očích svítí veselá a šťastná ohníčky, po čele se

neukazuje ani jeden brumlavý mráček.

Švitoří dětským hlasem: "To já nic proti tomu! To já dokonce pochvaluju. Na srdce ti najednou něco zat'uká, však už ti vyrazí pod nosem čmejří, — to je lidský zákon a právo tvých osmnácti let. A hned ti řeknu, že jsi dobře vybral, úplně to schvaluju."

"Dědečku —" šeptá v rozpacích student.

"Co by jsi se, blázinku, styděl?" chechtá se vesele děda. "To přijde na každého — ale ne každý dovede si utrhnout patřičný kvítek. Já utrhl, tvůj tatík taky utrhl, a ty po takovém patřičném kvítku už saháš. Ale doma zatím neříkej nic, — naši doma mají zamotanou hlavu panským organýnem. Jen ty si pěkně Marjánku posad' do srdce, to je čisté, krásné děvče, takový patřičný kvítek pro hurdovský rod —"

Student hladí dědečka po rukáve a šeptá: "Vy jste, dědečku, na světě ze všech lidí nejhodnější!"

Děda se durdí: "A kdybych Marjánku nepochválil, to bych byl jistě ze všech lidí na světě nejhorší. — to já vím, já byl zrovna takový jako ty. A teď pojďme!"

To byly pro studenta Jana tentokrát líbezné prázdniny. Se sekáči se rozháněl kosou ve vysokém žitě, zardělý a za dva dny do režna opálený, s koníčky sám jezdil pro mandele, vyrovnával žebřiny až na čtyři "vrstvy", pěkně "do ježka", jak ho děda zaučoval, někdy ještě nasekal krmení, večer sám odbýval koně a v noci chodil s dědou hlídat obilí, aby někdo z "řad" si nenabral "hrstí".

Hospodář i hospodyně se nad tím mrzutíli. Hurda bublal: "Co ty to? Tobě kniha a ne oprat', — nech tu selskou dřinu nám a ty si jdi na sad pod hrušku "krvavku" říkat v knížkách. Ty už začínáš být učeným člověkem, pro tebe tahle sprostá práce není!"

Student se směje a hlasno volá: "Tatínku, to je pro mě, jako bych

přišel z městského očiště do království nobeského."

"Ale zatím se jen vracíš k matce zemi," nábožně přiřikává stranou děda.

Ale hospodář s hospodyní mrzutí dál, — co pak se taková sprostá dřina hodí pro budoucího pána?

A v neděli student Jan navlékne bleďavý fráček, dá na hlavu švihácký klobouček a marš mezi chasu na náves, kde mládež má "na kladách" svůj sněm.

Tam se všemi: ty a ty! a když někdo bodne, že se student mezi chasu nehodí, střihne ho Hurdů Jan: "Spolu jsme vyrostli, a tady na vsi je často větší moudrost, než ve všech našich knihách. Já bych našeho starého pantátu nedal za všechny své profesory."

A po očku se student Jan dívá na Marjánku Rejnovou, jestli ho slyší, jestli si ho všímá, jestli se na něj podívá miloučkýma očkama.

A Marjánka ano! Trochu se ostýchá, někdy mu dokonce povídá, že ona s pány nedovede mluvit, ale když student prostomyslně praví: "Já jsem takový pán, jako ty urozená slečna! Že bys, Marjánko, neměla mít lepší rozum! A jestli mně nebudeš tykat, ani tě na 'obžínkové' neprovedu."

Doma u Hurdů nevědí, že Jan večer loudívá se za Rejnova humna a že tam čihá, jestli se v šeru objeví bílá zástěrka, — nevědí, že tam pod rozkleslým štěpem, — časem stojí syn student s Marjánkou a povídají si samé krásné věci, jaké si dovede povídat šťastné mládí. Kde by to věděli!

A nevědí, že jednou svítil nad Rejnovým sadem bílý měsíček, ale že ten hloupý měsíček ne a ne se nějak šikovně nahnout a podívat se pod rozkleslý štěp! A byl by viděl šťastné děvče v náručí zamilovaného studenta, který zapomíná tady na celý svět, vidí jen hezoučkový Marjánčin obličej a na něm si vyvoluje kypré rtíky k dlouhému, náramně dlouhému políbení.

A snad právě v tu samou dobu sedí hospodář Hurdů s hospodyní v čeledníku u kamen a mají mezi sebou tajné jednání, protože starý pan-táta šel si lehnout na vejměnek a chasa odešla "na klády".

A hospodyně mní: "Pár let se překulí a přijde to samo sebou, ale to ti řeknu, že já Jeníčkovi do toho mluvit nebudu, leda by si vybral nějakou chudší. Ale chudé slečny mají rozum, ty na pána snad ani nepomyšlí."

Hospodář míní: "Jen ty se nestarej, Jeník si vybere jistě něco panského, za ním se budou vzácné slečny ohlížet! A dříve já jejich familii prozkoumám, aby to nebylo nic sprostého."

Hospodyně blouznivě šeptá: "Aby tak nás Jeníček měl štěstí a zamilovala se do něj nějaká od "fon"! To bych se radostí zbláznila!"

"I to může být!" rozšafně soudí hospodář Hurdů. A oba kochají se v slastných myšlenkách, že přece se jim jen povedlo vytrhnout syna z té sprosté, dřívě sedlačiny, že jejich syn se nebude plahočit po hroudách a zápasit s nevládným počasem. Bude pánem, velikým pánem, protože Hurda říká synovi: "Študuj na toho největšího pána, já peněz nelituji, nevyber si něco jen tak obyčejného, já na školy zaplatím, co si řekneš —"

A studentu Janovi prázdniny letí jako jediný radostný sen, každý snop má v ruce, na přístodolku má "vrstve" vyrovnány jako zed', koníčky má do sametova vyhrbákované, a děda ho učí zaplétat hřívu do "ruličku", podvazovat ohony po "rejtharsku", — Hurda hospodář marně se hněvá, když Jan ráno vyjíždí stahovat strniska a celý den chodí mělkou brázdou, zpívá si venkovské, sprosté písničky a hovoří s náručním valáškem: "Jen ty nepředbíhej! Však brzo zkrotneš a přestaneš v brázdě přetlapovat!"

Hospodář s hospodyní vrčí, časem si mrzutě řeknou: "Dokud bude na gymnasiu, tak mu to selské rejždění dovolím, ale jak půjde na pražská studia, to bude mít utrum! A kazí

ho dědeček, pořád mu selskou práci přichvaluje. Ale já se do toho pořádně vložím!" —

Smutně student Jan se vrací do města. Ne a ne se rozloučit s rodinou padolinou, s dědečkem, s koníčky, s chasou a všemi těmi milými koutky, které v každých prázdninách probíhal, a ne a ne se rozloučit s Rejnovými humny, kde jeden kousek za druhým ztrácel pod rozkleslým štěpem, když měsíček spanile svítil...

Pan tepecír Šustler vítá studenta šňupečkem, vypravuje všechny městské důležitosti, ukazuje, že dal studentský pokojík vybílit a zvěstuje tajemně novinu, že se vrátila slečna Hermínka, dceruška pana soudního rady v prvním štoku.

Jan je nemluvný, odměřený, studený. Naslouchá páně Šustlerovu repetění, které ho pranic nezajímá, mechanicky vrací se ke svým knihám, chodí pravidelně jako hodiny do školy, odřikává své úkoly, ale myšlenkami toulá se v rodném úvalu, kde teď vítr sviští ve třech topolech na kopci a kde skvrnité listí opadává s rozkleslého štěpu na Rejnových humnech.

Opět sám a sám, jak je jen trochu volná chvilka, chodí se dívat za město na zahnědlé zoraniny a s tesklivým srdcem pozoruje pozdního oráče, jak si vykračuje za ruchadlem a jak za ním roste čerstvá brázda, vlhce vonící dobrotivou matkou zemí.

Pan tepecír Šustler teď chodívá večer na besedu k panu studentovi, přesvědčí se, že student je hotov se svou prací, posadí se u stolku a o ničem jiném nemluví, než o slečně Hermínce z prvního štoku.

Chválí, tuze chválí: "To je v celém městě málo tak krásných slečen jako Hermínka, kde kdo říká, že je to anděl. A byla tři leta na vzdělání, umí francouzsky jako když bičem mrská, hraje na fortepiánu nejtěžší etudy, to je nejučenější slečna v našem městě."

Janovi je divné, že kvartýrský mu neustále vypravuje o té radově dceři. Viděl ji několikrát v průjezdu,

pozdravil, jako zdravil všechny lidi z celého domu, slečna poděkovala, ani si kale nevšiml té slečny.

A pan Šustler nadšeně vypravuje: "Jestli pak byste věřil, že se slečna Hermínka už několikrát na vás ptala! Co že je to tady v domě za vážného studenta, proč pan student nechodí na korso, proč nechodí do divadla a na procházku do městských sadů. Pan rada se taky na vás ptal, padl jste radovým do oka."

Student Jan v duchu se mrzí. Proč mu nedají pokoje, proč se o něj starají?

Pan tapecír chodí pořád s těmito novinami, zvláště v posledním roce před maturitou, když se mu student přiznal, že se rozhodl pro profesuru, že po prázdninách půjde studovat do Prahy a že chce být profesorem přírodopisu.

"To jste si vyvolil dobrý stav," chválí pan Šustler, "pan profesor je vážená osobnost, a když je trochu protekce, dlouho suplentem není. To na příklad pan rada z prvního štoku má nějakého bratrance v Praze, ten je v místodržitelství jako doma, ten by vám potom mohl krásně zatlačit!"

Jan má plnou hlavu myšlenek na domov. Maturity se nebojí, je připraven, osm roků pilně studoval, ale po maturitě poletí domů, domů! Mají letos s dědečkem ujednáno, že se pustí do "stávků", že pěkně budou pro suchá leta stavět "stávek", nadržovat vodu a pak na vypráhlá luka pěkně pouštět vláhu. To i vrchovitá luka nad olšinou v suchých letech budou mít trávu jako břeh! A ještě jiné plány na zvelebení hospodářství s dědečkem ujednali! Student Jan je myšlenkami jen tam doma, kde je nejkrásněji na světě.

A tu se jednou přičene pan tapecír Šustler, nese v ruce lístek se zlatou ořízkou, podává studentovi a náramně blahoslaví: "To se vám stala velká čest, to se málo komu stane, tuhle vás pan rada z prvního štoku zve na čaj, prosím vás, pěkně se vystrojte a jděte! To vám bude vařit čaj sama slečna Hermínka, moc jste

se radovým zalíbil!"

Student mrzutě odpovídá, že nikam nepůjde, že nemá času, že se mezi pány nehodí, že jim napíše lístek, aby ho omluvili.

Marně si pan tapecír zoufá, marně studenta zaklíná, aby jen šel, že je to náramné vyznamenání, že by se slečna Hermínka hněvala, student naprosto odmítá. A nejde nahoru k radům.

Za několik dní na to objevil se u pana Šustlera hospodář Hurda. Jan byl ve škole, netušil, že by otec mohl přijet a pan Šustler byl rád.

Zavedl Hurdu do pokojíčka a tam mu všechno důkladně a široce vysvětlil. Že by radovi byli tuze rádi, kdyby se pan student seznámil s jejich slečnou Hermínkou, že to je tady u soudu největší pán, přece pan rada, že jistě mají našetřeno z radovství peněz dost a dost, a že by to byla skrze pražského bratrance silná protekce.

Hospodář Hurda tapecíra pozorně vyslechl, na všechno se důkladně vyptal a hned uznal, že by to bylo pro syna terno. A hned řekl, že mu napraví hlavu, že si Honzík nesmí hloupě zahrabávat své štěstí. Uznal, že radovic slečna je velká věc, že si pro syna ani tak vysoko netroufal.

Pan tapecír Šustler dokonce zavedl Hurdu do prvního štoku k radům, Hurda byl ohromen tím panstvím, nevěděl, jak sednout, co promluvit, jak dýchat.

A pak v pokojíčku měl dlouhý sermon se synem. Široce mu rozložil, aby si takových vzácných známostí hleděl, aby se slečinkou lahodně promluvil, a že radovic už pozval k nim na leto do statku, pak že se ještě více seznámí.

Student měl zatáté rty a mlčel. Ne, nebude zatím otci odporovat, zbytečně by ho hněval, ale v hlavě mu tanul Rejnův sad, a v duchu odprošoval někoho, že upřímně otci se nesvěří a neřekne, na čem se pevně ustanovil. Vždyť tam pod Rejnovým rozkleslým štěpem někde ztratil po kousíncích celé své srdce. —

IV.

Po šťastné maturitě rozloučil se Jan s panem tapecirem Šustlerem, od kterého si vzal poslední šnupáček, šel se obřadně rozloučit i s radovými a dobře cítil, jak slečna Hermínka mu silně stiskla ruku a zašeptala unyle: na shledanou.

S dychtivostí spěchal domů, poslední kousek cesty s kalvárského vršíčku se dokonce rozběhl poklusem, aby honem byl doma, a to pak všechno objímal očima, se vším se zrovna mazlil, plné, čisté štěstí rozlilo se mu nitrem, když viděl rodné stavení, Hurdovy lány, když laskal koníčky a běžel s dědou na luka, kde letos budou podnikat svůj zavodňovací plán.

Docela a úplně zapomněl města, gymnasia, svého studentského pokoju i subtilní slečny Hermínky, která v citovém vzrušení vždycky trochu huhňala.

Láska k rodnému kraji, k dobrotivým polím, k celému tomu prostému a pravdivému životu venkovského člověka úplně ho opanovala, a pak také ještě jiná láska.

Tam při měsíčku na Rejnových humnech Marjánka blaženě se usmívala, když ji Jan vroucně povídal, že tam v městě často na ni myslil a že se jen bál, aby mu nebyla nevěrnou. Z toho by mu srdce umřelo.

Hospodář a hospodyně přes tu chvíli kárali Jana. Co si to myslí, že tady jako nějaký čeledín jezdí s koňmi, nic na sebe nehledí, jen se pořád hrabe v hroudách a maže se selskou prací!

A teprve potom zle na studenta doléhali, když z města přijeli radoví na letní byt. Hurdová připravila jim parádní seknici s vystlanými postelemi, černým skleníkem a kulatým stolkem, byla velmi nesvá a rozpačitá, když panstvo přijímala a po očku jen se dívala na slečnu Hermínku!

Ach, ano, to je panská ženská, ne taková tělnatá a kobatá, jako vesnické holky, ne opálená, ale jako cukrová!

Jan nerad a s nechutí se první den návštěvy oblékl do městského fráčku, v duchu rozmrzelý prováděl návštěvu po stavení, zavedl ji do lesů, kde nelibě slyšel jejich nastrojené a falešné obdivy nad lesní krásou, všechno u radů zdálo se býti jaksi nepravdivé a líčené.

Ale hned druhého dne časně zmizel s dědečkem ze stavení k lukám a tam s dvěma podruhy dal se do podchycování vody "stávkem".

Úplně pochopil, že rodiče mu chtějí vnutit bledou slečnu Hermínku, aby na něj čekala, až bude hotov se studii.

A přiznal se jednou večer své Marjánce: "To bych raději skočil do podkrchovního rybníka, nebo bych utekl někam do světa a víckrát se nevrátil! Ale jen ty mně, Marjánko, důvěřuj, — já všechno přemohu a budeme svoji —"

To byly první Janovy prázdniny, jejichž konce se dočkat nemohl.

Doma bylo plno tajných mrzutostí, po straně hned Hurda, hned zase matka silně mu domlouvali, aby si více radových všímal, hlavně slečny, — matka mu důvěrně svěřila, že ta krásná slečinka má ho tajně ráda, že od něj čeká přívětivější slovo, a že by oni, Hurdovi, byli šťastni, kdyby k ní přiložil srdce a doopravdy si ji namluvil.

Jan trpělivě odmlouval, že má na ženění dost a dost času, že na něj čeká ještě dlouhé studium, ale matka se zamračila a řekla jen, aby se k slečince aspoň tolik měl, jako k Rejnově Marjánce, že už doslechla, jak ta holka se na něj lepí, jak si dělá do budoucnosti hloupé a docela nemožné naděje. Ale to je to Rejnovovo vypočítavé plemeno. — Holka počítá, že chytí za malou pretenci pána, že se nebude dít někde v selském, nebo třeba jen na větší chalupě, ach, to je vypočítavé, chytrácké plemeno!

Janovi plakalo srdce. Měl Marjánku právě proto rád, že se náramně bránila nějaké jistotě do budouc-

nosti, a pak ji měl ještě víc rád proto, že si chválila selský stav.

Až to ani někdy nepatřilo do jejich milovnických rozmluv, když Marjánka teple mu svěfovala všechny novinky z jejich hospodářství, že se velice těší na telátko od stračeny, protože jsou to takové opravdu selské, vysoké krávy, ne takové chalupácké šmajdavky. A vypravovala, že napřesrok nesleví jejich poli "u hrušky", že ho celé kopáčkem překope, aby vybrala šňurovitou pejřavku. Mužští ze stavení jen přijedou s pospěchem, trochu pole poškrábou a uvláčí, ale nikdy nevypracují pejřavku na čisto. A Marjánka nemůže vidět nečisté pole, to jakoby to políčko vyčítalo, že má nemilosrdného hospodáře.

Jan s nesmírnou radostí naslouchá Marjánčiným horlivým výkladům, mimo dědečka přece tedy někoho má, kdo má pole rád, kdo se nedívá na pole jen proto, aby na něm vyrostlo hodně mandel sypavého obilí.

Paní radová v předposlední den svého pobytu důvěrně si pohovořila s Hurdovou. Nasládle uznala, že pan student je ostýchavý a nesmělý, ale to je aspoň záruka, že se v Praze nezkazí, že si v srdci uchová Hermínčin obrázek.

Hurdová otáčí si v rozpacích zástěru kolem rukou, slova se jí škrtí v hrdle jako vždy, když mluví s pány, — a jen pokorně ujišťuje, že jinou si jejich Jan vzít nesmí, to že bude pro ně velká čest, když slečinka bude čekat.

Jan jel s radovými na nádraží, neodpovídal, když pan rada se neustále oháněl pražskou protekcí, pak se se všemi prostě rozloučil a jel domů jako znovu zrozený.

Dědečkovi nahoře u tří topolů se svěřil, že radovic slečinku by nechtěl za nic na světě, že bude trpělivě čekat, až bude se studiem hotov a pak se dá s rodiči do boje o Marjánku.

"Všechno ti ouplně schvaluju," šeptá dědeček, "jen ty ve své náklon-

nosti k selské holce vytrvej. Aspoň budeš mít tam v městském babylonu někoho, s kým budeš moci vzpomínat na náš kraj, na naši matku zemi, které tě ukradli." Dědovi hlas přeskakuje, jakoby o slzičky klopýtal: "Já už vidím, že je všechno marné, že už je všechno s hurdovským gruntem ztraceno. Kdyby tu byl aspoň ještě jeden potomek, aby Hurdové na naši živnosti nevymřeli. Není — ty už jsi zapsán městskému molochu, jen kdybych já mohl s boží pomocí umřít dříve, než uvidím na hurdovských lánech cizotu —"

Jan se sevřeným srdcem zamlkle poslouchá. Každé dědovo slovo vniká mu jedovatou špičičkou do srdce, a to se teď chví výčitkami, že přece se jen měl více vzepřít, do posledka vzdorovat a pilným studiem nezaslíbit se městu.

*

Do Prahy odcházel Jan nevesele, plný těžkých starostí. Ani s dědou si teď nemohl pořádně porozprávět, děda jen vzdychal, mrzutě šermoval rukama, vrčel: "Dokud jsi byl jen na prostředních školách, to já měl pořad naději, že naši přijdou k rozumu. Ale teď už jsem pozbyl veškeré naděje, teď už je všechno ztraceno —" a obyčejně utíkal polní cestou k lesním okrajům, kde na pasekách chodil se svěšenou hlavou a trudně vzdychal.

I s Marjánkou se Jan tentokrát nevesele rozloučil. Přišla sice na sad, ale hned podotkla, že nechtěla přijít, že doma měla zlou nevělu. Z čista jasna k Rejnům přišla na besedu hospodyně Hurdová, a velmi špičatě zakazovala Marjánce myslet si na Jana. Prohlásila, že Jan už nevěstu má, že si jinou nevezme, než radovic slečinku, aby si tedy Marjánka nezkazila život vyloženou marností.

Jan sice přímo a tvrdě prohlásil, že maminka mu nesmí a nebude poroučet, že si za nic na světě tu vybledlou městskou krasotinku nevezme, a že jiná jeho nebude než Marjánka.

Uslazené děvče snad věřilo, snad nevěřilo, bylo málomluvné, a naposled jí zachvělo na rtech, že mu vrací slovo, kdyby snad měl pro jejich lásku velmi trpět.

Ujišťoval, prosil, žadonil, slíboval, Marjánka se trochu utišila, trochu ji uchlácholil, ale přece jen se rozloučili ne tak horoucně jako jindy.

Jen se svou rodnou živností, s koníčky, se svými milovanými poli rozloučil se právě tak tklivě jako jindy. A celou cestu jen vzpomínal, vzpomínal, — nové a nové plány mu vystávaly v uštvané duši.

A umiňoval si, že tedy dostuduje, že vyhoví rodičům, aby jim neztrpčoval život, aby se vyplnil jejich životní sen, že jejich syn bude pánem, že bude mít zvučný titul, budou tedy mít profesora, všechno se jim vyplní, jak toužili.

Těžce a smutně prožil studentská leta v Praze — stesk po volné přírodě, po selském domově ležel neustále na jeho srdci a zájezdy domů byly mu pravými svátky.

V první době svého pražského pobytu zaujala ho, jako každou českou duši, krása staré Prahy, ale opravdu té staré Prahy, plné dějinného kouzla a smutných i slavných stop, ne té Prahy nové, která žene se za požitkem, kariérou a pozlátkem odjinud přineseným — Jan s posvátnou úctou díval se na zbytky velkých i těžkých dob, které přešly přes českou zem.

Ale hned si říkal, že ty velké i těžké doby šly také přes české vesničky, že jejich světlá i chmurná vlečka dotkla se také českých krajů, i tam jeho domova a že tam v zapadlých staveních, příkrčených chalupách a drobných samotách také dovedli chrániti národní vědomí a mateřský jazyk, a snad více, než tady v Praze — —

A přežila se i leta pražských studií, mladý Hurda měl po zkouškách, vracel se domů, — sem hospodářů Hurdových byl vyplněn.

S hrдостí a pýchou dívali se na mladého profesora se zlatými brej-

lemi, s načechranou kakadou, v čamaře, vůbec panský vystrojeného, opravdu pravého pána!

Ale pan profesor hned druhého dne je zarmoutil. V parádní seknicí, vykouřené jalovcem a "františkem", vyzdobené kytkami, která teď byla určena jen pro návštěvy slavného syna, Jan hned ráno se změnil. Ještě večer přinesl si z vejmenku své plátěné šatstvo, slaměný sekačský klobouk, půlholinky, a vytratil se k dědovi.

Ten teprve teď se zalíbením díval se na vnuka a rozradostněn honem se s ním vydal na okukování ourody, tam na hurdovské lány, opět rozvlánné bohatým obilím.

A oba slastnými pohledy těšili se klasnatým žitem, tu zase hustou, zrnaťou pšenici, a za ní těžkým ječmenem, který tady po řepě na těžké půdě bujněl.

"Máme to jako na zahrádce," bláženě mrká očkama děda, v dlani rozemílá pšeničný klas, odfukuje plevy a ukazuje zlatožlutou pšenici: "Podívej se, zrna jako broky!"

A pak už hovoří jen o hospodářských důležitostech, jak hříbátko od jejich hřebice se vydařilo, jaký má rozloupnutý zadek a silné nohy, že sena se krásně domů dostala, že voní jak marjánka, že by bylo potřeba přistavět ve stodole kůlničku a dát nové dubové, špalkové dláždění do maštale, — s údivem by někdo nahlouchal hospodářským starostem šedivého dědy a vystudovaného profesora!

Ale doma hospodář Hurda tím Janovým přestrojením velmi se mrzel. A ještě více bouřil, když mladý profesor ráno si zapřáhl, s chasou naložil vůz hnoje a začal vozit na kompost. To s dědou včera rozhodli, že se musí pole po ovsu přihnojit ke směsce a hned se druhého dne zakládal kompost.

"Myslíš jsem, že už máš rozum, že té selské, umazané práce si ani nevšímneš," bručí hospodář Hurda, ale Jan vážně odpovídá: "V té umazané, selské práci je základ lidského a ná-

rodního života, tatínku! Bez ní byla by na světě největší revoluce, bez ní vůbec není život možný. To je ta nejužitečnější práce.”

Hurda se ženou psali radům, aby docela jistě letos přijeli na letní byt, že Jan už se velmi těší, že v září nastoupí místo.

Janovi o psaní neřekl nic. Více mluvil se synem o tom, že pozoruje, jak mu docházejí síly, že už nemůže všechno v hospodářství zastat, jako jindy a že pomýšlí pole pronajmout a k starší si odpočinout.

Jan slovíčka neřekl. Sklonil hlavu, pak vyšel rovnou na vejměnek. Tam dědečka vzal za obě ruce, s láskou podíval se do jeho bledých, dobrých očí a pomalu povídal: “Dědečku, tak se mi zdá, že nastal můj čas.” —

Radovi brzy potom přijeli. Hermínka kradmo dívala se na mladého profesora v plátěném šatstvu, v půlholinkách, v rozhalené košili a na rtech objevil se jí skoro neznatelný pohrdavý úsměv.

Jistě načesanou hlavinkou unikla jí myšlenka, že se v tom Hurdovi pořád ozývá selská krev, že nikdy z něho nebude opravdový, rozený pán.

Paní radová s hospodářem Hurdovým byli pořád samé šepety, samé tajemství. Radili se, umlouvali se. A Hurdová časem hospodáři tajně svěříla: “S tou Rejnovou jsem to nadobro přetrhla, — už se spolu nescházejí, holka viděla, že bysme z toho udělali nic.”

A přece se mladí lidé scházeli. Ne v Rejnově sadě, ale našli si skrytý koutek dole v olšíně, kam jeden šel horní, druhý dolní cestou. A když jednou Marjánka bolestně šeptala: “Brzy mně tě vezmou, — já dobře vím, že je všechno marné, ale já tě budu mít ráda, i kdybys si vzal jinou —”

Jan se jemně usmál a šeptal své nejmilejší: “Jen, Marjánko, důvěřuj, žádná jiná nebude mojí, než ty!”

Na neděli u Hurdů se strojila trachtace. K pouti sice byly ještě tři neděle, také nikdo neměl v neděli

svátek, — chasa kroutila hlavou, proč najednou se zabijí tolik drůbeže, proč hospodář jel do města, na voňavý nákup a proč tolik úklidu ve stavení. Radovi přece často jezdili, jim na počest se jen trochu lépe vystrojovalo, ale velkých trachtací nebylo.

Na vejměnku Jan, jak jen trochu mohl odskočit, hovořil se svým milovaným dědou: “Jednou se to musí skončit, — dědečku, chystám se otci a matce říci, co hodlám. Už otec jedná se zárybenským Huškem, že by mu najal lán od “božích muk” až k potoku, a nahoru ke třem lípám by rád najal náveskému Kučerovi. Dědečku, už je nejvyšší čas!”

Děda má ruce křečovitě sepiaté a v očích smutek. Šeptá zoufale: “Jaký má jen pomysl! Utéci od matky země, naše hurdovské pole svěřit cizí krvi, zpronevěřit se tam na těch mrtvých Hurdech, kteří do posledního dechu klopotili a milovali svá políčka.”

A v sobotu po polednách se to neštěstí u Hurdů stalo, hospodář procházel se po dvoře s paní radovou, něco spolu jednali, oba se blaženě usmívali a Hurda si vesele mnul ruce.

Pak po tom neštěstí, kde kdo ve stavení říkal, že už dlouho hospodář nebyl v takové šťastné náladě a že se tak radostně neusmíval, jako tam na dvoře.

A jak spolu stáli a švitořili o nějakých veselých věcech, najednou hospodář Hurdů rozpráhl ruce, vytřeštil oči, zmodral v tváři a s divným zachroptěním kácí se k zemi.

Hned se všechno sběhlo, honem nesoou hospodáře do stavení, bledý, na smrt ustrašený Jan jede do města pro lékaře, slečna Hermínka nasazuje si klobouček a mrzutě jde na procházku k lukám, aby se jí slabé nervy nepobourily, a hospodář Hurdů leží na posteli bez vědomí, v prsou mu hrčí a oči má jen maličko pootevřené, nepohnuté, bez zájmu.

A paní radová v parádním pokojíčku velmi se škaredí a hovoří k panu radovi: “Právě jsme s Hurdou

na dvoře dojednávávali nedělní zasnoubení, aby konečně bylo jasno, a nemohl ten studený člověk couvnout! A teď přijde tahle katastrofa, Herminka přece už má nejvyšší čas, aby se vdala, přece vidíš, že vůčihledě v obličeji stárne."

Přijel lékař, probudil Hurdů z tupého strnutí, ale venku poctivě řekl Janovi, že by jen zázrak mohl otce úplně uzdravit. Je to mrtvice, — nepřijdou-li další záchvaty, snad zůstane na živu, ale bude vždy ochromen. —

V neděli se Hurdovi ulehčilo. Do konce i obtížně vyblábolil několik slov. Paní radová nutila hospodyně a dědečka, aby se zasnoubení konalo, ale dědeček přísně ji zakřikl: "Paničko, snad přece víte, že náš Jan vaši slečinku nechce, to jste mohla dávno pozorovat. A teď' byste chtěla nevěli otce a syna zatáhnout i na smrtelné posteli. Promluvte dříve s Janem, dozvíte se toho až dost!"

Radová hned odpoledne odjeli. Skoro s nikým se nerozloučili, kde kdo si všiml jejich škaredých tváří.

Jan nehnul se od otcova lůžka. Taký děda se tu usadil a ve vráskovitém obličeji tkvěla tichá žalost. Hurda těžce se ptal po radových a když zvěděl, že zmizeli, vzdychl.

A děda pomalu začal: "Jako tvůj otec mohu ti teď' všechno spravedlivě povědět. Počítali. Nami opovrhovali jako hloupými sedláky a líčili na Jana, aby se zbavili odkvetlé holky. Chtěli popadnout hurdovský majetek a hurdovskou selskou, dobráckou krev. Ta vybledlá slečinka utekla, když tě odnesli na postel. Ale Rejnova Marjánka se pořád poptává, pláče a lituje. To je naše krev, která rozumí bolesti. To jsem ti musel povědět, protože jsem tvůj táta."

Cukavými, těžkými pohyby Hurdova ruka plazí se k dědově ruce, snad by ji ráda pozdvihla k ústům, ale není již síly. Jen ústa těžce povídají: "Rejnova Marjánka je hodné děvče," a zmučený Hurdův zrak

obrací se na Jana: "Když utekli ta — ti, — tak už — nic nebráním —"

Jan libá topornou otcovu ruku, ale pozoruje, že stydne, že otcovi špičatí nos a zapadají oči do důlků.

K večeru hospodář Hurdů umřel. Přišly ještě dva silné záchvaty, tělo jich nevydrželo.

Hned po pohřbu, když ještě všichni zamlkle a se slzavýma očima seděli ve velké sednici, přišel zárybenský Hušek a náveský Kučera, beze zvaní se posadili, stručně litovali nebožtíka hospodáře, že to na chudáka tak najednou přišlo a pak hned přešli k účelu své návštěvy.

Vyložil to zárybenský Hušek: "To se přece ví, že tuhle pan profesor se nebude mozolit na hrudce, to se všeobecně ví. A hospodyně bude taky ráda, až se té dřiny zbaví, jaké pak je to k stáru ženské hospodaření. A tak jsme s nebožtíkem už rozjednali pacht, chtěl se té svraboviny ještě za života zbavit. A tak si jdeme ten pacht zamluvit."

Odpověděl Jan. Stručně, důrazně: "Nebudeme najímat, — já sám budu hospodařit!"

Sousedí s vykulenýma očima, oba zároveň: "Přece pan profesor nebude sedlačit?"

"Bude, najisto bude!" pevně povídá Jan. "Už je to všechno hotovo. Vrátil se k tomu, z čeho jsem vyšel a co je mi nejmilejší."

"Vrací se k matce zemi!" nábožně dopovídá užaslým sousedům děda a v bledých očích, plných zármutku, kmitá štěstná jiskřička.

V neděli před kázáním stojí Jan s dědou u otcova hrobu. Dívají se odtud s kopečka rodným krajem, vidí milované, dobrotivé Hurdovy lány, vidí bílý štít Hurdova statku, a dědovy zvadlé rty šeptají: "Tak, Jeničku, tihle všichni Hurdové, co tu spí pod drnem, budou dál klidně spát, protože hurdovská krev bude na jejich hrudách dál hospodařit. Pán Bůh ti požehnej, že jsi se vrátil k matce zemi!"

“Vrátil, nadobro vrátil,” šťastně šeptá Jan a dívá se po očku ke kostelním dveřím, kde v děvčenském houfu stojí taky Mariánka Rejnová, budoucí panovnice na hurdovském gruntu.

A sluncem vyzářená matka zem široce rozprostírá se kolem krchovního kopečku a pění se vděčně zlatem svým klasů a zelení svých živých luk.

Soumrak a konec Napoleonovy slávy

Před několika měsíci bylo oznámeno Reuterovou zpravodajskou agenturou z Austrálie, že Napoleonovo vězení a příslušné budovy na ostrově sv. Heleny v Atlantickém oceánu budou darovány francouzské vládě. Majitelkou nemovitostí jest Bable Brookes, manželka australského obchodníka a sportovce Sira Normana Brookese. Ostrov jest vzdálen od afrického břehu 1900 km a 1300 km od nejbližšího ostrova Ascension. Má pět tisíc obyvatel, z nichž polovina žije v hlavním městě Jamestown. Vyvážejí se odtud rostlinná vlákna, koudel, dříví cedrové i měkké, ovoce.

Roku 1592 objevili ostrov Portugalci a roku 1673 byl definitivně okupován Angličany. Žil tam ve vyhnanství Napoleon po čtyři roky a Cronje, vůdce boerského povstání v Jižní Africe, po tři roky. Tento osamocený bod v oceánu zvolili Angličané za vyhnanství Napoleonovo po jeho porážce u Waterloo, když byl rozpoutal čtrnáct let trvající období válek nad Evropou a připravil Francii o dva miliony vojáků.

Napoleona doprovázel maršál Bertrand a dva pobočníci, Montholon a Gourgaud, historik vévoda de Cases, lékař O'Meara a služebnictvo. Dle záznamu v knize dějin těšilo Napoleona především to, že našel ve svém vyhnanství koupelnu. Jeho bydliště se nalézalo v Longwoodu, asi 10 km od města vzdáleném. Obýval dvě místnosti. V ložnici byla pohovka a polní lůžko. Vedle stál noční stolek, u něhož jedl. Večer stavěl sem svícn o třech ramenech pokrytý stínítkem. Mezi okny stál prádelník, nad krbem zrcadlo a obrazy. Na jiné stěně byla podobizna Marie Luisy s jeho Isabeye. Zavěšoval svoje kapesní hodinky vedle hodinek Bedřicha Velkého. Na polici byly umístěny knihy a ve vedlejší místnosti byl rovněž nábytek naplněný knihami. Mezi okny byla umístěna knihovna a naproti ní druhé polní lůžko. Uprostřed stál široký stůl, na němž jsou označena místa, císařovo jakož i ostatních, když pracovali s ním. Napoleon nevycházel z ložnice, leda zcela ustrojen a ve vycházkové obuvi, neboť pouze dopoledne, když vyjížděl koňmo, oblékal jezdecké boty.

Někdy si Napoleon stěžoval na přísnost pravidel, která mu diktoval guvernér. Byly obavy, že by mohl utéci, ale on sám uznal, že “sto dní” po jeho útěku z Elby se již neopakuje. Na ostrově platily přísné zákony, tak na příklad i každý, kdo chtěl porazit svůj kus dobytka, musel žádati o povolení guvernérovo.

Sousedé Napoleonovi byli dobří a uctiví. Jeho lékař jej ošetřoval až do konce jeho života — 1821. Všichni jeho společníci truchlili nad rakví, neboť doprovázeli ho se svými manželkami do vyhnanství, protože nikdy nepřestali býti pro ně cisarem.

Povídka májového večera

Napsal Vojta Beneš

OHL BYCH své vypravování nazvati také "historií o zlodějích", ale proč takový divoký nadpis? Darmo bych rozněcoval fantasii a dráždil ji nádějemi po dobrodružstvích, k hlta-
vosti, není protivnosti větší nad ni. Nerad bych, abyste oči poulili jako hltavec, nerad bych, abyste v naději po dobrodružných dějích přeskakovali řádky a pak v noci rukama bili do pelestí, vykřikovali blouznivě a nesrozumitelně... Nu, a proto jsem své vypravování nazval: povídkou májového večera.

* * *

Vraceli jsme se pomalu z krásných lesů za Dlouhým Během s bohatou kořistí rozmilých bělostných konvalinek, fialově červených dymnivek omamné vůně. I vstavače "kukačky" se širokými skvrnitými listy rozkvetly od včerejška a pozdravily nás nachovými svými hlavičkami.

Západní nebe rdělo se krví a rudé slunce hořelo v lesích, kdesi za Bechovem...

Přes hlavy přeneslo se nám hejno popelavých a černých vran. Ulétaly někam k východu přes Dlouhý Běh, k borovému lesům nad Jizerou a dále k lysskému zámku. Letěly dlouhým černým tahem.

"Hele, letí s nimi také hvězdička," ukazoval Fráňa Krejčův.

"Kde, nevidím ji!" —

"Tamhle mezi těmi vranami se blýská — večernice je to" —

"Pane učiteli," obraceli se po mně hoši, "kdy ukážete nám to souhvězdí?"

"Kdy? — Dnes bude jasná noc. Třeba dnes."

"No tak, dnes! Dnes! Dnes!"

"Přijďte, o půl deváté pod mými okny —"

* * *

Už kolem osmé pobíhali hoši kolem mých oken. Fráňa Krejčův vylezl na blanička, na hlavě měl opeřičanou čepici, jež padala mu až na uši, a z pod té čepice hledělo do mých oken dvě neklidných malých jeho oček. Z kapsy vyčuňoval mu veliký pajzán chleba. Vzal jsem havelok a vyšel jsem ven. Hoši rázem mne uviděli, Fráňa seskočil s blaněk a všichni přihnali se ke mně.

"Dobrý večer, pane učiteli! Dobrý večer!" volali.

"Půjdem už? To je dobře!"

"Smíte? A máte co k jídlu?" Hoši namísto odpovědi ukázali na veliké skyvy chleba, jimiž měli kapsy nabity.

"Já vám ponesu havelok! — Já — Já, pane učiteli!" a několik paží současně tahalo mi havelok z ruky. Ba, byli dokonce ochotni servat se o ten starý kabát, kterýž by byl podobné zábavy zajisté nesnesl. Byl to příliš starý a příliš vážný kabát, nežli aby mohl v podobnou šarvátku vejít.

Pepa Rýglův, hoch s hnědýma věrnýma očima, kulatou hezkou tvář, stál opodál nesměle a ústa smála se mu rozpačitě.

Tomu jsem kabát podal. Děkoval mi těma svýma očima a úsměvem od ucha k uchu.

Krejča nevrle to nesl. "Vida, jaké ten kluk má štěstí. Stojiš tu, jakoby neznal do pěti — a neseš jej. Mohl jsem ho nést já —" a poskakoval při tom před námi na jedné noze. Všichni mi říkali, že tenhle Krejčův kluk je uličník, veliký uličník. Byl

kopa metená, pravda, ale měl jsem ho rád, pro tu jeho upřímnou odvážlivost.

"Počkej, Fráňo, poneseš od půl cesty," sliboval jsem mu, a on se jen vítězně po chlapcích podíval. Eh, on Fráňa Krejčův ví, kudy na to!

"Hoši, tož hlavy dohromady. Kam půjdeme?"

Stáli tu mimo Rýgla a Fráňu Krejčova ještě malý hybný Strnadův Ferda, jemuž ve třídě říkali všichni "Výbora". To proto, že to byla hlava tak výborná. Pak Podhrázský, zavalitý kučeravý hoch a očima nad uhel žhavýma a ohněm po pravé tváři. Veliký čtenář, stále jako zamlklý a vzpomínající. A konečně Vaněk, jemuž říkali po nevlastním otci Pechar, vytáhlý chlapec s uzounkým obličejem, očima velikýma a klidným, rozvážlivý a váhavý. Měl znamenitý žaludek a stálou chuť k jídlu, stále chleba jedl, ale byl pořád suchý jako bičíště. Říkali mu také "suchante". Byla to přezdívká, ale klidné oči jeho se nezlobily a on jen sám sobě při tom pobručoval: mrcha zůstane mrchou. Říkala mu to prý často matka.

"Kam půjdeme?" řekl zamyšleně, jako by se tázal.

"Pod vrbičky na luka do Černav," navrhl kučeravý Podhrázský.

"To je tuze v dolíku."

"Tak pojd'me za Knitlovic stráň, k lesíku, ke smrčinkám. Višně už jsou pod květem, je to krásná vůně."

A už jsme tam namířili. Prošli jsme kvetoucí luka, plná syté jarní vůně a zaměřili jsme ke Knitlovic stráni. Západní větrík z daleka už přinášel k nám zase nové proudy těžké višňové vůně, tak zvláštní a tak líbezná, až se chřípě chvěla a rozvířala rozkoší.

Stoupali jsme strání příkře vzhůru až tam, kde končila višňovka a ne-daleko za pastvinou počínal řídký smrkový podrost. Bylo to místo neveliké, hebouňkou lesní travou měkce vystlané, čekající, kdo užije jeho pohodlí. Tady rozbili jsme malý tábor. Rýgl s Krejčou roztáhli hned obsažný havelok, ulehli jsem naň a

hoši po několika kozelcích v chumlíku kolem. Mohutné rozměry úctyhodného toho kabátu přijaly pohostinně ještě Pepu Rýglova a s druhé strany Ferdu Strnadova.

Nebe bylo ještě příliš bledé, šero leželo napolo v lesních samotách a pomalu jen vkrádalo se do úvozů, úpadů a vsí...

Nad hlavami zastavil se nám Veliký vůz; jakoby světla jeho teprve byla zapálena, pomalu se rozsvěcoval víc a více. Leželi jsme naznak, dívající se po únavné ploše nebes i po kraji, kterýž usínal tu před námi, do daleka se roztékaje. Západ nad holým Cecemínem uhasínal již a jen slabý rudý nádech táhl se nad tmavými obrysy lesů daleko na západním obzoru. Na jih pod námi vlnil se rovinatý kraj pod slabými údery jihozápadního větríku, který sem mírně dotíral a kolébavými vlnami z nízkých kvetoucích luk přebíhal na dlouhé lány žit v Černavách až k Hlavenci.

Šero padalo nyní kvapem, vylézalo z lesů i ouvozů do roviny, jejíž louky i žitné lány a okurková pole splynula v jedinou temnou a nezřetelnou záplavu země, jež ubíhala kamsi do nekonečné tmy, do mlh a do daleka. Bílá čela lysského zámku v tom šeru už utonula docela, a tam kdesi na východě, kde dříve svítila, stály jen zamlžené obzory a obrovské hrozivé obrysy tmavých lesů, táhnoucích se nad Jizerou, jako báječné hradby tajemných pohádkových měst.

Kraj ztichl docela; tam někde před námi na jih, kde za bílého dne počíná se rovina mírně zdvihatí, tam rozhovořily se tůně labské, tam ono šumí a tajemně šepoce. Tamhle asi teče, přes Lhotu — tam někde, a my slyšíme, jak vlny labské zticha šplouchají, tu skoro neslyšnou, však uchvacující píseň májového večera. To voda jeho otírá břehy a prolína kořeny vrb a vykotlaných olší — —

Voda a les hovoří prý v máji lidskými zvuky, čisté srdce slyší a čistá duše porozumí — —

Oi se nám jen zdálo? Nějaký výkřik!

Z dříských luk zdvihlo se několik čejek, zakroužily, rozryly, rozrazily tichý večer bolestnými svými hlasy: kní! kní! kní a padly znovu do luk. Poplašený sekáč zasykal v žitech a zase utichl. Slyšeli jsme svůj dech: nesmírné teple vlahé ticho plulo kolem nás.

Najednou opět udeřil sem podivný nějaký vřesk, mnohotvárný a směsný. Byly to záby z močálů v Černavách. Po chvíli ozvaly se zase a již to znělo v stohlasém sboru — —

“Mají rozvrzané instrumenty,” zahučel Podhrázký.

“Bud’ rád. Pomysli si, žeš v Rudolfinu na koncertě,” ozval se “Výbora” a pokračoval: “Já s panem učitelem a Rýglem ‘ležíme’ v loži a vy ostatní jen na sedadlech.”

“To ne,” smál se Podhrázký, “Pechar je k stání.”

Pechar vracel se právě z obchůzky, kterou po pastvině vykonal.

“Cos vyzkoumal?” ptal se Výbora.

Pechar, dívaje se po nebi klidným a těma očima, udroboval jako obyčejně kousky krajíce a ukazoval kostnatou rukou. “Už jsem ho našel — Velký vůz, podívejte se tamhle!”

Barva oblohy byla nyní tmavomodrá, měsíc přešvihl se znatelně na západ a hvězdy hořely na ní jasným stříbrem.

Oči hochů bloudily po nesmírné plachtě nebes, hledajíce známý Veliký vůz.

“Ano, tamhle je, tam v pravo — ojí otočen k nám — ano, to je on —”

“Hoši, vidíte zadní čelo Velikého vozu? — prodlužte je směrem k mléčné dráze — tam ta jasně svítící hvězda — to je Polárka. A teď od Polárky šikmo k ojí Velikého vozu zpátky — sledujete? — slaběji tam kmitá menší souhvězdí Malého Medvěda — Malý vůz — pozorujete? — kola — ojú? —”

“Vidím! Vidím!” divoce vykřikl Fráňa Krejčův.

“Ten Velký vůz mají v nebi asi

pro náklady,” — šplechnul Podhrázký.

“A na co ten malý?”

Výbora hned věděl: “— ten, ten malý — to je jen takový kočárek na malé děti,” rozumoval.

“Ta Mléčná dráha, to je asi hvězd, tisíce tisíců — a ta dálka —” sentimentálně filosofoval Pechar, nezapomínaje udrobovatí od pajzánů.

“Vidíte, hoši, oba vozy? Spojte si cestičkou jejich zadní čela a hvězdy, jež na té cestě potkáte, tvoří souhvězdí Draka. Našli jste je? — je to ocas Drakův — jděte po něm mezi oběma vozy, opište číslici dvojku a zakončete u té jasné hvězdy — to je hlava Drakova — —”

Dívali se, sledující moji ruku, jak kreslila po obloze...

“A nyní zahrňte od Malého vozu v pravo, nedaleko tam, kde Mléčná dráha vybíhá v poloostrov do modrého moře oblohy — tam — ono dvojitě “W” k Polárce obrácené, tot’ pěti-hvězdí naší známé Cassiopey. A teď pojd’te za mnou po Mléčné dráze dále až přes onen známý poloostrov blízko u obzoru — vidíte — tu krásnou, skvoucí hvězdu? To je Beteigenge ze sedmihvězdí Orionu, nejnádhernějšího souhvězdí naší oblohy.

A poněkud dále ještě padla právě pod obzor světlá hvězda — Syrius z Velikého Psa —”

“A kde je Lyra, pane učiteli?”

“Přejděte Mléčnou dráhu, zpátky k Polárce, pak k hlavě Draka — našli jste? — potom k druhému poloostrovu Mléčné dráhy — tam hoří patero hvězd, prvá nejskvělejší — to je Lyra.”

Hoši se dívali.

“Tak asi pozoroval hvězdy vždycky Jan Neruda — ležel v trávě, díval se po nebi — — a pak psal “Písně Kosmické,” zašeptal něžně Rýgl. — Všichni jsme vzpomínali.

“Recituj, Krejčo — umíš ještě?”

Krejča si odkašlal, očka mu zahrála a pročitěným vysokým svým hláskem říkal nám Nerudovu:

Ach, jaké to blaho: poležet zde na drnu poblíž boru, a s zlatými dát se hvězdami do šeptného rozhovoru!

To třepotné, smavé hvězdičky tak číperně na mne hledí — ach, prosím Vás, je to pravda vše, co lidé o Vás vědí?

Že maličký Vy prý hvězdičky jste obrovská samá těla — a od jedné k druhé prý sto let a k některé věčnost celá?

Což nevidím, jak jste drobounky a v jakém jste k sobě skladu? já — nahoře být — bych kamenem Vás přehodil celou řadu!

A že prý jste věčném ve reji a přes steré skokem míle? ej, musilo by tu hluku být a šumu za noční chvíle!

A zatím tak němě sprádáte svou života tichou dumu — když vesele prstem zaluskám, je věru v tom více šumu!

Dořikal. — Taková svatá nálada ulehla nám do duší — —

Po obloze kmitla se letavice.

"I vítám vás k našim, teta!" zvolal za ní Ferda.

Ze vsi zazněla sem ponocného píšťala: fi! fi!... Počítali jsme, dozněla desátá, ale domů se nám nechtělo.

"Ve Lhotě budou teď taky pís-kat," začínal Výbora, "víte už to?"

MLčeli jsme v očekávání, nikdo nevěděl.

"Ten se chudák asi lekl, když mu ji vzali."

"Co mu vzali, komu, no tak poví-dej přece — —"

"Ponocnému, lhoteckému Hanzlí-kovi. Je starý člověk, hověl si. Ves je maličká, myslil: co bych hytoval tělo, odtroubím to z okna. A tak vždycky otevřel vejhlídku, vystrčil troubu z okna, zahútal a měl ponůč-ku odbytou.

Ale předevečirem v noci, hůtá jede-náctou, troubu z okna — tu kdosi

cosl přilítne, d'ábel hotový, troubu mu z huby vytrhne a tentam.

Byl z toho v obci poplach a rámus, Hanzlík měl koupit novou troubu, ale že se teď všude píská, poručili mu pískat.

"Sám čert mi ji vydral, dobře ještě že nemám zubů, byly by taky u ko-zla — —" stěžoval prý si našemu tatínkovi."

"To jste slyšeli, že minulý týden vykradli čečelického kupce Slaví-ka?" zahovořil Pecharův. "Zboží za kolik set; sednici má vedle krámu, ale nevěděl o ničem. Ráno jdou li-dé, diví se, že Slavík má už otevře-no — —a za chvíli celá ves na no-hou. A jaké měl psy, panečku, zlé! — našli je zdechlé za stodolou — otrávil je —"

Hoši při vzpomínce na krádeže schouli se více do chumlu. Zamra-zilo se to pomyšlení. Jen Podhráz-ský zůstal sedět opodál zamyšlen.

"Nač myslíš, Pavle?" zeptal se ho Krejča. Podhrázský zdvihl hlavu a celý se také otrásl. Byl duchem tak daleko odtud a nyní se vrátil.

"Vzpomínám! Na Turgeněva."

"Aha, na Běžin luh!" volali vši-chni.

"Jen koně, psi a ohně nám tu schá-zejí —"

"A Pavluša," teskně zašeptal Pa-vel.

"Proč se zabil — chudák?"

"Což abychom se sbírali?" ptal jsem se. "Podívejte se, hvězdy padají do lesů."

"Ještě ne, pane učiteli," žebroni-li, "alespoň do dvanácti, je krásně a doma strachu nemají."

Zamlklý Rýgl se vzbopil. "Ještě já vám něco povím: o zlodějích. Po-vidal včera dědek Špánkův u kovár-ny."

"Povídej, Pepku, budeme se stří-dat, každý něco." Rýgl uměl výbor-ně vyprávěti; založil ruce pod hla-vou, očima bloudil po nebi a začal:

"Včera touhle dobou sedíme u ko-várny a mluvílo se tak ledacos o svě-tě, o vojné. Franta Klánův přišel a povídal taky o té krádeži v Čečeli-

eích. Potom se začalo, to se ví, o zlodějích a dědek Špánkův hned vyprávěl: "Nu, dyž se stalo, halt se stalo. Za mejch let, to sem sloužil zrovna v Ročovskym mlejně. Pan otec, z míry hodnej člověk, měl přátelstvo až na saskejch hranicích. A tu halt mu přišlo z tý strany poselství. Přinesla mu ho na samej večer žencká, velká, silná, chlap učiněnej. Den byl jako kudla, večer jako píd', bylo to zimní doby, noc na krku. Pan otec byl šeko ty a ty: jářku, kamžpak, vosobo, pudeš, vostaň si tu na noc. Byla, toceví ráda. A tak vostala, a že přinesla vod vzácnejch přátel tuto poselství, voblíkaná byla pěkně, že pude spát do pokoje ve štoku. No — di!

Já s ní ale voka nespustil. Jak se tak na ni dívám — seděl jsem vod ní jako tudle mistr vode mně — koukám halt na ni jářku v duchu: Todle je divný. Todle je převlíknutej chlap. Celá zachumlaná, ale tělo chlapcký. V tom není nic dobrýho. Ale dyž se stalo, halt se stalo. Mařit nebudeš nic, dáš si na ni pozor.

A tak, dyž se hotovila, že pude do štoku lehnout, vytratil sem se, hajdy do štoku do toho pokoje a vlezl sem pod postel, na kerej měla spát. Sekyrku, toceví, měl sem připravenou pro všechen pád. Tak minutku čekám, žencká přišla, a dyž panímáma otálela v tom pokoji, klekla jako k modlení. Panímáma, toceví, hned zas odešla, žencká shodila vrchní šat a co byste řekli: chlap jako hora, kapcy samej hřeb, pilník, to zlodějcký náčiní. Todle je pěkná věc, myslím.

Chlap nespál, já taky. Tma byla jako v pytli. Uhodilo dvanáct, chlap vstane, vytáhne vám ručičku děťátka nekřtěňátka, rozsvěcuje ji. Kouká: Čtyry prstíčky hořely, pátý nehořel. Povídá: "Šeko už spí, jen jeden nespí. Ale pro jednoho šeko se může dít." Zatím pod vokny co si zapískalo a chlap vtevřel vokno. Dole čekali už jeho kamarádi, bylo jich jedenáct chlapů. Von jim povídá: "Šeko už spí," jen jeden nespí. Ale pro jednoho šeko se může dít."

Potom jim řek', aby mu podali žebřík do vokna. Na štěstí byl ten žebřík krátkej. Naklonil se tedy celým tělem z vokna, že jim ten žebřík přidrží: já v tom vylít' z postele, popad sem chlapa za nohy, vobrátil a inčky halt: marš dolů! Rozbil se na hadry, krve bylo po zdi plno. Ale tenkrát — nepřivstat si na něj — celej mlejn — o krk kratší." Rýgl rukou hrdlo přejel a zdlouha oddychl.

Bylo chvilenu ticho.

"Podívejte se, hoši, jižní nebe září, jakoby někde hořelo" — upozorňoval Pechar.

"Ah, to je Praha," mávl nevrle rukou Výbora a obracel se k Rýglovi: "Poslouchej, Pepo, jak mohl dědek Špánkův vědět, že těch chlapů dole bylo jedenáct, v takové tmě?"

"A s tou ručičkou to už je hloupá pověra —"

"Dědek je starý, zdálo se mu to a ted' tomu sám věří —"

"Kdo ví," namítal Rýgl.

"Že je to hloupost?" otočil se po mně Pechar tázavými pohledy.

"Hloupost? Nu, zrovna snad ne. Ale pověra je to. A pověra — horší hlouposti. Bývá v ní prostičké jádro pravdy, zarostlé v deseti skořápkách lidské nevzdělanosti, ubohosti, ba i špatnosti. Lidská nevědomost, za níž v patách uhání chorobná obrazotvornost, vytváří z takového prostičkého základu událost často závažně tajemnou, báječnou, učiní ji neúmyslnou sice — tím však nesmyslnější lží."

"Jak mohou lidé takové věci vymýšlet — a v ně věřit?" podivil se Výbora.

"Jak? Pamatuješ se na malíře Panušku?"

"Ach, ano! na toho, který ilustroval Jaro?" volali a ptali se všichni.

"Ano, toho. Uhlem, perem i štětcem tak mistrně vytváří nám své fantastické nestvůry, draky, hadače, čaroděje, pusté skály se smělymi hrady, příšery nocí a pustých samot. Mám od něho malý obrázek středověkého zloděje."

"Já se těším na ten obrázek," řekl Pechar a zamyslel se.

"Je to prostranná světnice, jaké bývaly před třemi sty let v zámožných měšťanských domech, plná ticha a noční tmy, již ruší jen neklidné oddychování a přerývaný chrapot kohosi z vedlejší ložnice, oddělené jen lehkou záclonou. Na nízkém dubovém stole stojící veliký vyprázdňovaný džbán a pohozená dýmka jasně ukazují, že neklidně spící pán domu z večera nestřídmě pil, hýřil a nyní ještě že mozek jeho chmelovinou je rozrušen.

A v té chvíli přichází zloděj, prolamuje barevná okénka a strojí se dovnitř. Ale zná asi výborně domácího pána, jeho pověřivost, jeho lásku ke chmelovině, jež máte smysly. Nevleze proto hned neopatrně do domu: zapálí pět slabých louček, připraví je k dlouhé tyči jakoby prsty na ruce zdvihl a tuto příšerně ve tmě hořící ruku strká před sebou do světnice.

Bohabojný měšťan na svém loži se probouzí. — Opilé jeho oči, jeho rozrušený mozek zří tu skutečné jakousi krvavou ruku o pěti hořících prstech. Děsí se a krev v žilách mu stydne, zuby cvakají zimou, ač se krčí a zarývá co nejhluběji do měkkého lože, modlí se horečně, aby unikl příšeře.

Ale přišera — chlapík jakýsi veselý a povedený — klidně ze zásuvek peníze krade. A teprve, když v bezpečí ve svém doupěti vesele počítá nakradené dolary — vylézá ustrašený měšťan z postele, vystřízlivělý, ale zuby dosud cvakající a svolává domácí...

"Lidičky, hrůza, zloděj tu byl, krvavou rukou po mně sahal, byla slaboučka jakoby dětská, hořelo na ní pět prstíků —"

Všichni se děsí.

A babička jejich stará, pobožná a také pověřivá, přiběhla se o berličce, křížuje se, bezzubými rty šeptá modlitby a povídá svou domněnku:

"Ach, ach..., ne, to nemohla být ruka křtěného děťátka..., ne, to ne

— to byla ručička nekřtěnátko," a babička zase úzkostně se křížuje a bezzubé rty pohybují se dále v modlitbě — — Ráno sice kdesi ve tmavém koutě dvora najdou děti ohořelý klacek s loučemi, který tu ještě včera nebyl, ale nikdo si té věci nepovšimne.

"Byla to ruka," věří každý, "zlý duch tu kradl."

"Vidíš, Pepo, tak tady to máš, tvou pověru —" výstražně polohlasně zašeptal Krejča.

Od luk pod strání zaštěkal pes. Hoši zase ztichli, pozorovali, co se to tam děje. Ale tma jim nedala, kraj se v ní celý koupal.

"Bude to Palát s Rekem, hlídá už luka, starostovým tuhle kdosi půl palouka požal," pomalu slova krájel Pechar. To že stále ještě chleba udroboval.

"Eh, psina dal mi hubičku!" zaječel v tom zlostně Krejča, který ležel na kraji. A hned za ním, prskaje, křičel Podhrázký: "Reku, jedeš, jedeš!" a udeřil po něm čepicí.

Černá obluda přebíhala divokými skoky od jednoho k druhému, radostně ohonem šlehala a vyražela zvuk své psí radosti.

V tom už také vynořila se ze tmy matná, mohutná postava a zastavila několik kroků před námi.

"Reku, pojd' sem!" zavolal ten člověk — byl to obecní hlídač Palát — na psa, který tu stále pobíhal.

"Kýho-li výra, kdo je to tam?" ptal se.

Hoši zticha seděli, oči jejich ve tmě potměšile se smály. Jen Rýgl bázně krčil se ke mně.

"Pojd'te, Paláte, taky do houfu," pozval jsem hlídače.

"To je pan učitel?" divil se, "kde pak by to člověka napadlo, já myslil — nějaká slotá — jsou teď ty trávy — —"

"Zloději, vid'te, strejčku!" ozval se Krejčův.

"Ty tu? Co ty tady? Máš chrupat už kolikátý verš!" a Palát i přisedal.

"Chystali jsme se na luka — a vy

jste nám to takhle překazil. Nu ale, snad byste nás neprozradil, co?"

"Ju, milej, zlatej pane učitel! Ona je krádež a krádež. Jak to tuhle v těch novinách stálo: ukradne chudej člověk z hladu housku, kousek dřeva, pár bramborů — zavřou nebo sbijou ho do krve. A tamhle v Praze! ve Vídni! a všade jinde ve světě! Takovej panáček okrade tisíce lidu, ale nic se mu nestane — —to prej není krádež. Jdí si, mámo, žebroťou — — A ozveš se, hubu neopatrně otevřeš proti těm pánům — ještě kriminál na krku — Takovej pán, kdo ví kolik zlatek má denně, všecko z chudýho lidu — to taky krádež není."

Nevěděl jsem, co říci. Hoši zvědavě poslouchali.

"Ten Babinský, zloděj to byl — ale přece jen snad nebyl největší — Nezavídím boháči majetek, když ho poctivě nabyl. At' ho má, ale at' ho taky poctivě užívá. Ne na úkor chudáka."

Palát se chvilku odmlčel, vyňal dýmku a rozsvítil sirku. Divali jsme se, jak síra modrým plamínkem hoří a jak mocné kotouče dýmu větřík odhání. Palát sklapl víčko dýmky, pokuřoval a pokračoval:

"Ona není chudoba zlá věc. Co je do člověka, který jakživ nic nezkusil, povážít nedovede. Chudoba posiluje člověka, zachová mu zdraví, zdravé ruce i rozum. Chudák má vždycky ještě možnost k lepšímu životu, když ho boháč k zemi netlačí.

Ale když ho tlačí, pak měl pravdu ten svatý Basilius, nedali ho beztoho proto do kalendáře, když to těm pánům pověděl, že boháč je zlodějskej chlap!

Ale tak: když příliš tlačí chudáka, aby sám hodně nahrabal.

A teď v těch fabrikách, ve dvorech! Vim taky dobře, že je lid nanicovatej, zlej, ale řekněte mi: polepší se ten svět takovýmhle způsobem. Napřed musí se vykonat lidu spravedlnost, potom přijde i dobrota lidská.

Vezměte si vesnici po vesnici: sa-

mý dvůr, samý zámek. A věřte, pane učitel, znám svět, kde mnoho dvorů a zámků — tam je daleko více bídy. Ne chudoby, chudoba je spravedlivá a dává chleba, dává sílu a chuť k práci, ale bída — ta zabije člověka, ta rodí zloděje — —"

Melodický hlas Palátův tesklivě padal do tmy. Rek usedl nedaleko a občas hlasitě zazíval. Hoši sotva se pohnuli, jen Výbora s boku na bok se převracel.

"Nesmíte se, Paláte, tak příliš zamračeně na svět dívat."

"Nedivám — to ne. Jsem chudý, ale ne bídný člověk. A to je přece rozdíl, to už jsem řekl. Ale jsou tu ve vsi lidé bídní, zlí, — člověk vidí jim takřka do duše i do talíře, ale pomoci nemůže. Ta pomoc musí odjinud, tuhle z těch —" a ukázal po chlapcích.

"Proto jsem nechtěl být hajným. Víte, v poli ne, to krást nenechám, to je lidská marnost a zbabělost, ale abych chytal děti a ženy v lese na chrastí, nůše jim šlapal, k tomu museli páni hledat jiného člověka.

Nutili mne, prej takhle a takhle, bude vám živobytí snadnější, ale ne, to je proti mé nátuře: uhánět bídného člověka."

Hoši zakašlali, vítr jim navál obláčky dýmu do obličejů —

Palát prudčeji zabafal a oheň v hlavičce slabounce zasnivil; bylo vidět blyskavé na vyprávějíciho upjaté oči a pootevřená ústa chlapců. "Tak a teď vypravuj ty, Výboro, slíbils'," pamatoval Podhrázký. "Ale co?" ptal se Výbora. "Jak ukradli našemu Vencovi slepice, nebo jak jsem já — kradl kopr?" a při posledních slovech hlas Ferdikův znatelně se zatřásl rozpacitostí.

"Jaks kradl ten kopr?"

"Tak tedy o tom," začal, a my poslouchali.

"Když jsem chodil do druhé třídy, chtěl si jednou náš pan učitel naložit okurky, ale neměl dost kopru. Nikde ho nemohl sehnat, tedy povídá k nám ve škole: "Chlapci, nemáte někdo doma trochu kopru?"

Rád bych si naložil okurky, ale nemohu jej nikde dostat!"

Měli jsme pana učitele všichni rádi a náš tatínek mi říkával: "Ty bys, kluku, pro toho učitele do ohně skočil."

Hned ležel mi ten kopr tuze na srdci, a ač jsme doma větvičky jediné neměli, byl jsem rozhodnut: věděl jsem o něm, o takovém krásném kopru a hlásil jsem se. Hlásilo se nás sice kolik, ale pan učitel měl mě rád, povídal: "Tedy mi ho, Ferdíku, zítra trochu přines."

Když jsme přišli ze školy, ani jsem ničeho nejedl a pořád jen zamyšleně po naší zahradě chodil a do školní nahlížel. Tatínek se divil: "Co klukovi je, co tam pořád hledá?" a maminka povídala: "Ani se dnes nenajedl..."

Potom na mě zapomněli. Já jsem na zahradě zůstal, stále přes zeď k řidícím nakukoval a po obloze se díval, kdy už slunce zapadne a sešeří se. Proč, to už víte! My kopr neměli — za to ale na řidících zahradě hned podle naší zdi stály ho krásné dva záhonky.

A já jsem ten řidících kopr — slíbil panu učitelovi. Že je to darebáctví, ani mi nenapadlo.

Konečně se sešeřilo, obhlédl jsem všechno pozorně: bylo ticho jako v hrobě, nikde ani živé duše, tedy — hup, přes zeď. Srdce mi bušilo tak nějak divně a v strachu. V minutě měl jsem kopr s jednoho záhonku natrhaný a chtěl jsem zpátky. Ale v tom vrzla vrátka do dvora. Přikrčil jsem se za rybízové keře a když vše utichlo, honem zase hup, do naší zahrady a kopr svázal jsem do otýpky. Pečlivě jsem ji schoval pod kůlnou a ráno — naši byli už na poli — před školou donesl jsem ji vítězoslavně panu učiteli do bytu. Pochválil mne a paní učitelová dala mi pětník. Krásný bílý pětník od paní učitelové! Líbal jsem ho radostí a skákal s ním, chlubil se jím všem dětem, ba celá ves brzy vědět musila, že jsem dostal pětník od paní učitelové. Ale při vši radosti pořád mne něco tlačilo a

zráželo, povídalo, jako by mi ten bělavý pětníček nepatřil. Nu, ale což.

Zatím pan řidící přišel do zahrady a zpozoroval, že mu někdo nezvaný pomáhá sklízet, třeba že nesázal. Tuze prý se zlobil a také si našemu panu učitelovi stěžoval. Panu učiteli hned se rozsvítilo, pomyslel si: že ho otrhal ten Strnadův Ferda. Zůstává vedle, je to příliš pravděpodobno. Pověděl o tom panu řidícímu, jak to se mnou bylo a hned se na mne oba smluvili.

Odpoledne ve škole povídá pan učitel jako by nic: "Hoši, toho kopru mám pořád nějak málo, nemohl byste ještě někdo trochu přinést?"

Bylo mi to tak nějak podivné, vždyt' jsem natrhal kopru, padesát kop okurek by se v něm naložilo — a potom jsem se taky bál ještě jednou do školy na něj jít. Ale když se pan učitel na mne přímo zase obrátil — že byl ten prvý tak pěkný — a přívětivě se usmál — měl takové pěkné veselé modré oči — slíbil jsem, že mu ráno kopr přinesu. Ten večer měl jsem se i před našimi na pozoru, na zahradě jsem se za dne ani neukázal. Až později večer, když už bylo hezky tma, vzplížil jsem se opatrně do zahrady, přehoupl se beze všeho přes zeď, doběhl k druhému záhonku kopru a začal trhat... Strachem jsem se ani neohlédl, bylo vidět beztoho jen na dva, tři kroky. Jak tak trhám, v tom — hrom kdyby byl vedle mne uhořel, více bych se byl nelekl — někdo mne popadne za krk. Sotva jsem hlavu otočil, držel mne jako v kleštích: byl to pan řidící a notnou bříčkovici měl v ruce. Zle se mračil. Strach a hrůza se mne zmocnily.

Krve by se byl na mně nadořezal. Podíval se mi z blízka do očí a vykřikl: "Tos' ty, Ferdo, zloděj!" Ani jsem úzkostí nedýchal, srdce mi prudce bilo a z očí draly se proudy slz.

"Pro koho to trháš?"

"Pro pana učitele —" vykřikl jsem.

"Ták! Ty trháš panu učiteli kopr

a — kradeš ho na mém! To tě pan učitel poslal na náš kopr?" A zlostně blýskal očima. Ach, jak mne tahle jeho slova píchla, zabolela. Začal jsem vzlykat a přerývavě vysvětlovat, slzy zalívaly mi tváře a já sotva slovo jsem pověděl. Jen jsem pořád naříkavě koktal: "—pan učitel ne — neposlal — to já — já sám —" napodoboval Výbora svůj vzlykot.

"Naši zatím se divili, kde vězím, ani u večere jsem ještě nebyl; tatínek vyšel na zápraží, že se půjde po mně podívat, když tu ze sousední řídících zahrady slyší nějaký rámus. Poslouchá, co to, a poznal mě. Pospíšil honem tiše na naši zahradu za zed' a najednou z ničeho nic se ozve: "Dobrej večer, pane řídící! Snad vám ten náš lumpák něco nevyvedl?" A pan řídící mu to hned povídal. "A proto já večera, co ten kluk na té zahradě, pořád k vám pokukoval. O toto mu šlo." Tatínek se tuze zlobil, ba hanbil se, ale pan řídící mu něco přes zed' do ucha pošeptal a tatínek jen hněvivě vykřikl: "Marš domů, povím ti doma!"

Chťel jsem zase přes zed', ale pan řídící povídá: "Tamtudy ne, Ferdo, tamtudy chodí jen — zloději, a ty přece nechceš být — zlodějem!" Něco si s tatínkem ještě vyprávěli a já letěl vraty, jako když mi hlavu zapálí.

Maminka se divila, co že tak strašně naříkám, prohlížela mne, neublížil-li jsem si, ale nemohla ze mne slova dostat. V tom už vešel tatínek a hledal rákosku. Najednou se přede mnou zastavil a přísně i smutně povídal: "Ferdo, Ferdo, tohle je mi pěkná věc, zasloužil bys —" a sedl k večeri. Seděl jsem zkroušeně v koutě na stoličce a stále jsem tiše vzlykal. "Pojď, jez!" zavolal tatínek a mamince to také vypravoval. Ta si slzy utírala, padaly nové mé slzy. Potom tatínek povídal: "Eh, nech ho, je to dub! Kdyby ten jejich pan učitel byl takový a poručil mu: ukradneš, kluku, někomu nos mezi očima — ukradne! Byl jsem taky takový."

Ráno do školy jsem se bál, ale náš pan učitel jakoby nic. Jen se pořád tak nějak usmíval, a já se mu do těch jeho hezkých očí ani podívat nemohl, tak mi hanba bylo. Jen to je mi ještě dodnes divno: jak pan řídící ke mně přišel, že jsem ho ani nepozoroval, až mě chňapl. Musel snad býti v bačkorách!"

Všichni jsme se s chutí zasmáli, i Palát se smál, až prý se mu oči rozplakaly a bručel si: "I aby tě, kluku, všichni — kozli —" Fráňa Krejčův z nesmírné radosti přemetl několik kotrmelců, až i na Reka upadl, že zakničel a začal čichaje travinou přebíhat. Kdesi v lukách ozvalo se táhlé písknutí a ve chvílce druhé, s jiné strany, jakoby ode vsi.

"Slyšíte je? Volají mne, chtějí mi asi nosit trávu na luka. Slotá nějaká! Podíváme se jim na špičku nosu, musíme jim poděkovat — Reku, pojd'!"

Palát se zrychla zdvihl, potřásl ml rukou a dav "dobrou noc", sestupoval strání. "Dobrou noc," polohlasně provázeli ho hoši. Ještě chvílenku bylo slyšení temné jeho kročeje, ale pak také zapadly do tmy a ticha. Písknutí z luk už se neozvalo, jen nebe hořelo tisíci nádherných světél, a smrkový podrost šeptal, jakoby kdos na blízku zlehka oddychoval.

"Ještě pan učitel nic nevypravoval," upozorňoval dále "Výbora", sedě na boku a hledaje malé kamínky, házel je se stráně...

"Já také mám?"

"Všichni musí!"

"A což když nevím?"

"Ale víte, jak vy víte..."

Ze vsi zazněla opět píšťala ponocného, jedenáctkrát, dlouze, pronikavě, až zamrazilo v údech. "Hoši, nic platno, jedenáct, musíme už na kutě."

"Až dopovíte, pane učiteli —"

Teplý večer táhl nad námi a západní větřík příjemně chladil. Začal jsem tedy historii ze svého mládí. Pamatuji-li dobře, už ani nevím, ale takhle nějak to bylo:

V západních Čechách je můj rodný kraj. Každý tak rád vzpomíná

na svůj rodný kraj — — Jako smutná pohádka leží na něm hluboký jakýsi dávný smutek. Zádumčivý kraj, jakoby zakřiknutý při svém zrození, kde nedáno volně vydechnout a kde píseň radosti na rtu ti uhasíná — — To tak dnes v mých vzpomínkách! Tam na západě, na rodných lánech protoulal jsem své mládí, na zelených pažitách, v divokých prorvaných skalách i v tmavě modrých své melancholické melodie šumících leších prožil jsem pohádku svého jara. Není nádherný ani bohatý ani usměvavý — a je to přec jen nejkrásnější kout země. Jak teple hřeje vzpomínka naň, něco, co ukryto v nejhlubším nitru a co je tak tajemno, co nutí obejmout onu zemi celou silou paží a vši krví srdce: Leží na něm cosi, nedovedu to slovy říci, pro co jsem tu zemi jako milenkou zbožňoval — —

Ach, jak chudý, hubený je ten lán, jehož úzká zoraná polička tekou mi před očima — a jakoby krev čísi, mně tak blízká, proudila jejich břehy. Týráš tu zemi tvrdou prací, dáš jí pot svých skrání a mozoly hubených dlaní a ona daruje ti vrásky na čelo a tvým dětem — skyvu chleba. Bud' vděčna za ni a nevypínej hrudi: sice kleč, jejíž jsi otrokem, zlomí ti šíji, srazí. — Chudá je tž země. — Ale děti západu mají na rtech tentýž bezstarostný smích jako děti východu, to jen otcům urvala hrouda smích. Však srdce dobré jim zůstalo.

Oh, co je lučin a co lesů u nás! Když vyběhneš na kopce a podíváš se ke světu úhlům; kolem do kola, kam oko dohlédne, les a strom a strom a les.

Jak dlouho věřil jsem pohádce o slunci, jež padá na noc do lesů a ránem červánky z lesů ho volají. Ráno vylétlo z lesů krívoклátských a lánských, na poledne nad brdskými horami stanulo a noc vítala je v klínu krásných lesů na Hubenovém.

Náš kraj má chudobu a dobrý lid, má nádherné lesy a doškové poborněné vesničky. A má také cikány.

Snad není v Čechách kraje, jemuž byl by cikán takovým přítelem i nepřitelem zároveň jako je kraj náš. Cikán miluje kraj a je jeho příživníkem. Cikán nepracuje, ale chce se mu jisti: proto krade. Krade vše a krade vždycky, krade však jen tolik, kolik potřebuje. Povídává a povídalo se odjakživa, že cikáni kradou malé děti.

Poslechněte takovou malou historii. Vzpomenu-li si na ni, vždycky cítím vůni domácích lesů, žiji znova své mládí prostřed hájů a luk, na nichž jsem tak krásně, svobodně kdysi žil.

Byl jsem tehdy asi pětiletý chlapec. Záříjové slunce zlatilo se za polednem a starší děti byly už ve škole. Když jsem tehdy s menším ještě než já Julou Veselých vyháněl ze vrat, křikla za mnou matka: "Vojto, dej pozor! Pod hajnovnou táboří cikáni! To raději ať ukradnou tebe — než husu — —"

Vyhnali jsme vesele ze vsi. Strniště blýskala se v slunci od humen do daleka až k lesům, tu a tam bylo žitniště nebo pšeničníště přeorané, ale strniště po kraji byla netknuta. Vehnali jsme a husy se hned zapásly, jakoby je přibil. Hrajeme si tak, honíme se, ale mně pořád něco připomínalo matčina slova: "Vojto, pod hajnovnou táboří cikáni.

Cikáni! Pobité, plachtami kryté vozy a malí koníci, vyzáblé žebroníci děti s očima jako uhliky, tváří snědou a pohledem šibalsky pokorným, černovlasé, umazané cikánky věčně se hašteřící, staří cikáni v kučerách vlasů a spleti rozcuchaných vousů, kteří se nám proto nejvíce líbili, že měli kabáty i nohavice bohatě zdobené —, a pak všecken ten křik a cikánský život, kterýž myslí naše opředly tisíci báchorkami a tisíci nemožnými dobrodružstvími!

"Vojto, pod hajnovnou táboří cikáni!" volalo mi to zase v sluch a nohy měly tisíc chutí do skoku.

"Julo, pojd' se mnou," začal jsem konečně.

"Kam?"

“No pojď, neboj se, jen z dálky podívat —”

Jula uhádl. Otrásl se a pobledl bázní. “Na cikány?” zašeptal a maně se ohlédl jestli snad starý opelichaný cikán nevztahuje po něm kostnaté své ruce.

“Bojíš se?”

Jula jen zakašlal.

“Neboj se, hloupý, jen podívat —”

“Já nepůjdu,” řekl bázlivě a usedl, dívaje se stranou po husách.

Ve mně zvědavost hořela plamenem. Musel jsem je viděti, ty cikány.

“Julo, poslechni, dej mi pozor na husy. Budu tu hnedle, podívám se, kotláři mají hezké koníky.”

Jula snad ani neodpověděl a já už jsem letěl přes meze, příkopy, oranice a stráně. Teprve na vršku nad “Skalkou” jsem se zastavil. Bylo tam několik keřů šípkových, a tu i tam vykukovala hlavička smřčku. Ulehl jsem do trávy a díval se vzhůru po lukách a hájovně. Na posečených lukách probíhali volně cikánští koníci. Pod strání pod lesem stálo několik vozů, odkudž zazníval mi vstříc známý cikánský křik a rámus. Tu vřeštěly ženy, povykovaly děti a kleli muži, teď se hluk utišil, aby za chvíli propukl novou silou. Dým z několika ohňů stoupal přímo k obloze a teprve v modrém vzduchu na obloze se ztrácel. Ležel jsem na břiše mezi keři a stromky a oči dokorán otevřené hltaly lákavý ten obrázek. Byl to pocit vzrušeně blažený. Slunko pěkně hrálo, pode mnou na lukách hráli si ti koníci a chvílemi malá snědá cikánata projížděla se na některém z nich. Srdce mi při tom usadalo a dlouho jsem se díval, hodiny, až jsem tu usnul.

Julík Veselých dávno už přihnal z humen, a já jsem se dosud nevracel. Husy čekaly, čekaly, klapaly ospale zobáky, slunce stálo nevysoko nad horou, — až se konečně milé husičky sebraly a randaly samy spokojeně k domovu. Potom ještě v rybníce na návsi dlouho se koupaly a čmáňely a teprve za šera zamířily

husím pochodem do vrat. Mamínka se divila, kde nechaly pasáka; myslila, že jsem kdesi na návsi, ale když jsem se ani po hodině nevracel, počala mne hledati.

Zatím už roznesla se po vsi strašná novina, že mne ukradli cikáni. Kdo to řekl, kdo mne mezi cikány viděl, žádný z celé vsi nemohl říci, ale že mne cikáni vzali, na to chtěl každý jedu vzíti.

Když se ptali Petra, řekl, že viděl Pavel, jak cikáni mne vlekli, když udeřili na Pavla, sváděl na Kubu, který prý slyšel, jak jsem nařikal.

Ale pravá zoufalost zmocňovala se maminky, když pomyslíla na — otce: až se vrátí, bude se po dětech ohlížet, a Vojtíka nebude mezi nimi. Těžká bolest ulehla jí na prsa, zoufalství dívalo se jí z očí, všechny koutky chalupy oběhala a všude rozléhalo se její bědující: Vojtiku! Ale nebylo ho tady.

Šeřilo se. Větší hoši a několik sousedů, kteří vrátili se již z práce, vyletělo nakvap do polí s úděsem v duši. Šli podívat se po cikánech, podstoupit s nimi po případě i krutý zápas o to dítě — o mne. Nebylo sice už po dlouhá léta na cikány zde v kraji ničeho slyšet, je to snad jen stará bačka — ale což, cikán má zlodějství v krvi, jsou toho pamětníci, že cikáni ukradli dítě a “není šprochu, aby nebylo pravdy trochu”. Rozdělili se a že poběží ve dvou houfech: jeden s hora z pod “Šibenice”, druhý ze zdola od “Červeného mlýna”, aby cikáni nemohli ujet. Byli ozbrojeni holemi, klanícemi, výrostek jakýsi vlekl vidle — — Za všemi naposledy hnal se staříček už strážník, šavlí k útoku vytasenou, stále hrozil a klel.

V Hájku potkali otce. Šel vedle kraviček a spokojeně pokuřoval svoji večerní dýmku. Netušil ničeho a divil se v duchu z dálky: co pak ti sousedé tak nakvap, ozbrojeni —, kam letí? Snad neukradli cikáni zase nějakou husu?

Přiběhli k němu. “Matěji, kde máš dítě?” zavolal kovář Šmídek a oči

mu vyjeveně ustrnuly na tatínkově tváři.

Tatínek se zastavil, zarazil kravky a vykoktal: "— — já? — dítě — které? — —"

"Vojtu," vyrazil kovář.

Otec rozevřel do široka ustrašené oči, smrtelná bledost rozlila se mu po tváři, vždyt' sousedé tak vyděšeně se dívali.

"Po vsi jde jeden hlas," mluvil Šmídek, "že ho vzali kotláři, doma není a tam někde ho lidé viděli u hajnovny."

Oprati vypadly otcí z ruky a třásl se jako osyka. Chvilí stál strnule, pojednou však se vzchopil a zahučel chraptivě k jednomu z výrostků: "Pepiku, zajed' domů," obrátil se beze slova, bez všeliké zbraně ubíhal k lesům jakoby země necítil. Těžce supěl a oddychoval, brzy zmizel v úvoze a ostatní sousedé za ním.

Po chvíli teprve, když straka nepokojně zabučela, zdvihl Pepík oprati a pobídl ji k domovu: "Hyje, malá — —"

Už dávno před tím probudil jsem se na stráni z krásného sna. Slunko bylo asi na dva sáhy, cikánské ohně vyhaslé a ty děti přírody tytam, jakoby se země po nich slehla.

Vzpomněl jsem na husy a u srdce mi píchlo pomyšlením, vyskočil jsem a ubíhal k humnám. Ale strniska v humnech byla prázdná, ani husičky tam nebylo. Byl jsem klučík asi pětiletý, hlavu dosud pinou cikánu, a tak mi tedy ta myšlenka utkvěla a tížila mne olovem: husy ti ukradli cikáni.

Strach ležel na mně jako balvan. Křížem krážem proběhal jsem humna a pak uplakan, uštván vracel jsem se domů a duši týrala mi jediná jistota: husy mají cikáni.

Jako zbitý pes plížil jsem se kolem zahrad, živým duším úzkostlivě jsem se vyhýbal, proklouzl kolem naší stodůlky a stanul za kůlnou na dvoře. Tu se ve mně tajil dech. Maminka stála s Baruškou — sestrou — dole u chalupy: "Kde je to dítě s těmi husami?" zahovořila sta-

rostlivě a mně tu nahoře jakoby cosi sevřelo hrdlo a nohy podrazilo v kolenu... Trval jsem v tom usízeném a ustrašeném stavu, nevěda co počít. Tu kmitl se mi hlavou nápad! Vyskočil jsem a horečnou rychlostí lezl jsem po schodech na kůlnu, dále na senník a zalézal jsem do chodeb a skrýší, jež jsme tu my děti nadělaly při hře na schovávanou. Slepice, již jsem odtamtud vyplašil, hrubě jsem si nevšímal; schoulil jsem se v jedné z těch skrýší a za nedlouho ozývalo se z ní neklidné mé chrápání. Usnul jsem znovu.

Zatím husičky přirandaly a ve chvíli potom, když spal jsem již spánkem nespravedlivých, a když mne počali hledati, rozkřikla se strašná novina o mně a o cikánech. —

Když potom tatínek dal se za mnou po stopě cikánů, musela Baruška obstarat dobytek. Po krmení napojila, vzala potom velký proutěný koš a pomalu stoupala po schodech k senníku pro trochu sena kravičkám na přilepšenou, na noc zakousnout. Při každém krůčku slzu uronila, to vždy jednu za mne, nešťastného ukradeného bratra, druhou za otce: nemá, chudák, dosti na těch mozolech, ještě za cikány v lesích se honit a snad se s nimi i — — a Baruška mimoděk hlasitě zavzlykala.

Vešla na senník. Jakýsi podivný zvuk, nějaký takový tichý šramot vyrušil ji z té smutné nálady. "To už zase ta Tuťka je to — co ta se nalezobí —" a již shodila koš se zad a lezla do senné skrýše, aby slípku vyhnala na kurník. Leze děrou dál, hloub, zvuk zdá se jí ještě podivnějším, chce sáhnouti rukou, ale strach trhá ji rukou zpět. Konečně zmužile sáhne — lidskou nohu nahmatala — Barušku, jako když do hlavy udeří, vykřikla a radost i děs projel jí celým tělem. Rychle seběhla a vrazila do dveří: "Mami, někdo je v seně — snad je to — Vojta!" vyhrkla jedním proudem. Matka má mžikem vyběhla a hnala se přes dvůr k senné půdě. Teta Novačka varovala ji, aby počkala, kdo ví, co prý

to tam, ale maminka nedbala. Za chvílinku už držela mne v sednici v náruči, smáčela mne slzami a zaspávala divokými polibky a jen stále vzlykala: — Ó — mé zlaté dítě —

Díval jsem se udiveně a rozespale s matky na Barušku a sousedku, ale vida, že maminka pláče a ony si slzy utírají, vzpomněl jsem na své zatrolené husy a cikány a také jsem zanaříkal:

“Maminko ó-ó — já za to nemohu —”

“Za co, chlapče, za co?”

“No, za to-ó-ó!” blábolil jsem trhaně.

“Nu ale, zač přece?” divila se maminka.

“Že mi je ukradli-i-i-i —”

“Co ti ukradli?”

“Husy-y-y —” lamentoval jsem.

“Ale jdi, neplač, jsou ve chlívku zavřeny, husičky přišly bez tebe — Ale kde ty’s vzal se na půdě?”

Já mamince vyprávěl, ale v tom ona vzpomněla a úzkostně vzkřikla: “Ale co ten táta — jestli se s těmi cikány srazil, jestli se tam mezi nimi něco semlelo!” a byla celá zoufalá.

“Baruško, jdi a podívej se, nejdou-li už — dítě, dítě, mám já to s vámi souzení,” a dívala se po mně očima, jež varovaly, vyčítaly i líbaly zároveň. Baruška vyběhla a sebrala sebou Škudеровu Cilku. Utíkaly chvíli po ní cestou, v duši plno strachu, tu slyší jakýsi hovor. Zastavily se a poslouchaly: několik mužů blížilo se úvozem k nim. “Co dělat,” vzdychl jeden z nich, brzy ráno musím na četnictvo —”

Baruška poznala otce. “Tatínku!” zavolala vši silou mužům vstříc, “Vojta je doma!” Baruška zavolala, až v krku zachraptělo a hlas jí selhal. Muži dali se do běhu. “Co je, co povídáš?” ptal se dychtivě tatínek, který prvý doběhl, a Baruška zrychla slova vyrážejíc sdělovala: “Vojta je doma, spal v seně, já ho tam našla.”

“Mordiánskej kluk,” zahučel tatínek, spokojeně oddech a všechna sta-

rost s něj spadla. “Kdybych ho tu měl,” hněval se, mrzelo ho, že se tak dal přestrašit. A bylo mé štěstí, že jsem při tom nebyl. Zatím se tatínek udobřil a když přišel domů, vzal moji hlavu do svých mozolných dlaní, podíval se na mne svýma věrnýma očima, zašeptal jen: “Ty kluku!” a dal mi na čelo políbení.

Za chvíli potom po večeri seděli jsme všichni okolo tatínka, který hulil spokojeně ze své dýmky a vyprávěl nám starou historii, jak na Ryzích ukradli někdy dávno před lety cikáni fořtovům krásného chlapečka. Měli jsme ústa otevřená a oči jako zlatníčky, tak se nám to líbilo.

Ještě na to jsme přišli, kdo tu celou věc o cikánech spískal: byl to asi Veselých Julík. A jeho matka, dobrá, ale povídavá žena, první to po vsi roznesla.

A ještě dnes, když přijdu do rodného kraje, který je mi ze všech nejdražším, vítává mne tam starý, bělovlasý, sešlý věkem a nesmírnou prací dědeček. Je to můj otec. A když to zlaté srdce vzpomene na zapadlá léta, ptává se mne traslavým hlasem: “Pamatuješ dítě, jak tě ukradli cikáni?”

Melancholické ticho, jež rozložilo se po mém vyprávění, přerušil vzdálený hukot. Jako hřmění blížící se z lesů od Jizery, jako temné dunění z nitra země, před nímž i vzduch i tma se chvěje, znělo to sem od bole-slavských lesů, zhluboka — ztěžka.

Nad bory vyběhl ohnivý sloup, zajiskřilo se a v zápětí z lesů vyjel supající vlak. Rudá jeho přední světla zářila jako oči báječné jakési potvory, okénka vozů jako bludičky nad bahny kmitala se, až splynula v dlouhou jasně zlatou čáru, táhnoucí se po kraji. Ostrý hvizd zalehl nám do uší a dunění ustalo; noční poutník zastavil na dříském nádraží.

“Půl dvanáctá, hoši, půjdeme?”

Chlapci se sbírali, jen Pechar udivenýma očima bloudil kdesi po kraji, jakoby chtěl noc proniknouti. Konečně se také vzchopil.

“Bude se nám dnes spát!” rozzářoval se Krejča a choulil se do kabátku; teprve ucítil chlad májové noci.

“Bylo to krásné, zítra šel bych zase,” prohodil Rýgl, cupaje drobnými krůčky za námi se stráně.

“Podívejte se, Lyra zapadá! —” Zdvihli jsme oči po nebi.

Bílý hedváb květů vůní zrovna hýřil, a země zlehka oddychovala. Silná, úrodná je májová noc.

Z koruny o samotě stojící plánič-

ky zdvihla se sova a neslyšným skoro letem přenesla se kolem nás. — “Kam na lup?”

Ve chvíli byli jsme ve vsi. Spala prvním snem, jen u Beránků blikala žlutá petrolejka — měli tam nemocného. —

Dali jsme si “dobrou noc” a drobné postavičky hochů se rozběhly. Brzy dozněly poslední jejich drobné kroky, a vesničkou šla už jen noc tichými, nesmělými kroky — —

Vývoj života na zemi

Asi jste již na opuce nebo jiné usazené hornině uviděli kresby nějaké lastury. Možná, že někdo našel v kamenouhelných dolech na břidlici černě nakreslený listek kapradiny. To jste se setkali se zkamenělinami pravěkých zvířat a rostlin. Ještě v 18. století se udržovaly pověry a naivnosti o vzniku zkamenělin, a proto byly hojně vyhledávány a prodávány jako amulety a mastičkáři je roztloukali na prášek, který dávali užívat nemocným.

Jak se změnila Země, vyvíjel se na ní i život. A právě zkameněliny nám dávají názorný obraz života na Zemi od nejjednodušších ústrojenců až po vysoce organizované typy dnešní doby.

Nejstarší geologické období — prahory — byly vzácné na známky života. Zato již nejstarší vrstvy dalšího období — prvohor jsou bohaté na zbytky drobných mořských zvířat a vodních rostlin, poněvadž valná část zemského povrchu byla zalita oceánem. Teprve koncem prvohor se Země znovu vrátila a mořská dna se zvedala a stávala soušemi. Na nich bujely pralesy obrovských kapradin a přesliček, jímž vděčíme za kamenouhelné sloje.

Druhohory jsou celkem klidným obdobím. Podnebí bylo teplé, vznikaly a rozvíjely se nové živočišné a rostlinné skupiny. Tam mají vlastně svůj původ draci z pohádek. Tehdy žili obrovští ještěři, opanovali souše i moře, dokonce někteří i létali. I první ptáci se tehdy objevili.

Třetihory se ohlasy bouřlivé a ze dna oceánů se zvedla všechna dnešní světová horstva. Staré živočišné typy, hlavně ještěři, se nedovedly přizpůsobit novým životním podmínkám, vyhynuly. Zato nastal velký rozvoj savců, porostlých srstí, která je chránila před tepelnými změnami. Tehdejší rozsáhlé jehličnaté lesy se staly základem hnědouhelných pánví.

Koncem třetihor se zhoršovalo podnebí, poněvadž se od severního pólu přibližoval ledovec, který později pokryl celou severní Evropu — období čtyřhor.

Prudce se chladilo a teplomilné tvorstvo se stěhovalo k jihu. Objevují se nová zvířata, slon, mamut. Ve středoevropských krajinách se usídlili jeskynní medvěd, zubr, sob a jiná severní zvířata. Po ústupu ledovců se podnebí ustálilo asi tak, jako je dnes, a vývojovou linií uzavřel první člověk, ovšem velmi primitivní.

Nosatý Šimon

Napsal Václav Špaček

I.

„**V**Š ŠIMONE, není mi do toho nic — ale tohle by udělal jenom blázen. Budeš-li si takto počínati, budeš na konci choditi žebrotou sám. Už jsem ti to řekl kolikrát.”

Tato slova promluvil pantáta Zoulek ke svému čeledínovi Šimonu Petáčkovi, který docela klidně seděl za dubovým stolem a jedl zvolna polévku, kterou mu panímáma předložila. Nebylo to poprvé, že Šimon jedl sám; často se opozdil na poli, od práce se mu ani nechtělo, a než potom ještě koně obsloužil, byli ostatní po obědě.

Po polévce přinesla mu panímáma ještě talíř mazaných vdolků, a Šimon jedl s chutí dále, nedbaje pantáty, který chvílemi ještě si na něj pohuboval. Až když dojedl a pokřížoval se, povstal od stolu a řekl klidně: “No, co, pantáto, však on Pán Bůh zas nadělí.”

“To se rozumí,” odpověděl hospodář, “tobě by mohl Pán Bůh pořád nadíletí a neměl bys pořád nic. Vím ostatně, že mluvím nadarmo, ty už jiný nebudeš, ale někdy to na sobě shledáš, uvidíš.”

A co pak to Šimon provedl, že se pantáta tak na něj rozmrzel? V neděli před tím šel Šimon do města. Blížila se zima, chtěl si tedy koupit teplejší kabát. A poněvadž šetřil a na parádu nedržel, nekoupil si nikdy nic nového. Ve městě byl obchodník, který kromě nového šatstva prodával také oděvy obnošené, a Šimon si vždycky vybral něco již obnošeného. A tak si i tentokrát přinesl kabát, za který dal celou pětku. Tenkrát ovšem se za pět zlatek

ještě něco koupilo. Pantáta mu kabát pochválil, že není drahý, a Šimon byl spokojen a liboval si, že bude mítí zas na dlouhý čas pokoj.

A dnes, když jel s pole, setkal se se starým Kubinou z Toulouva. Ten chodil žebrotou a byl znám v celém okolí. Míval slušné hospodářství, ale jedinou dceru, která po něm hospodářství zdělila, provdal nešťastně. Zet' byl “ludrák”, jak se říká, a za několik let nadělal tolik dluhů, že mu byl statek prodán ve dražbě. Kubina byl tak neopatrný, že si ustanovil výměnek, když dceru vdával, a teď, když vyhnali ze statku zetě, vyhnali také jeho, a nezbyla mu nežli žebrota. Vedlo se mu nevalně; někde mu lidé vyčetli, že měl být opatrnějším, aby teď nemusil obtěžovati lidi žebrotou.

Šimon se s ním tedy sešel, a Kubina tomu byl velice rád. Věděl, má-li u sebe Šimon nějaký krejcar, že mu jej jistě dá. A hned se dal do hovoru.

“To jsem vás už dávno neviděl, Šimonku, jak pak se máte? Často si na vás vzpomenu. Vy jste zlatý člověk, aby takového pohledal. Vy se nad chud'asem vždycky ustrnete.”

“Ale dnes nemám, dědečku; nemám ani krejcaru,” odpovídal Šimon.

“Vždyť já vám věřím, Šimonku zlatý, ale nemusí to vždycky být. Až se zas jindy sejdem. Jsou to starosti, milý Šimonku. Už začíná být studeno, a tuhle se na mne podívejte. Nemám na sebe než tyhle lehké hadříky a třesu se zimou. Kdybyste tak měl nějaký starý kabát, Šimonku, to byste mi udělal dobrodiní. No, vy nemáte, to já vím, ale jsou lidé, kteří mají a nad chud'asem se neslitují. Tak je to na tom světě; nemá každý tak citlivé srdce jako vy, Šimonku.”

"Kabát, kabát — jen kdybych já měl, dědečku."

"Inu, vždyť — jak povídám. Ale kdybyste snad nějaký měl, Šimonku — já vím, že na mne nezapomenete."

Kubína dal hůl, o kterou se opíral, pod paží a dýchal si do dlaní. Bylo už citelné chladno.

Než došli do vsi, Šimon si pomyslel, že kabát má, ale přece mu ho bylo líto, aby jej starci daroval. Chvilí přemýšlel a konečně když byli již u samé vsi, řekl: "Nu, dědečku, pojďte se mnou k nám, snad vám přece něco seženu."

Šimon už věděl, co sežene. Za chvíli vjížděl do dvora. A Kubína, který se nedal dvakrát pobízeti, šel za ním. Šimon hned pospíšil do komory, kde měl své šatstvo a přinesl kabát, který si byl v neděli koupil. Hospodář vyšel právě na dvůr, když Šimon pomáhal starci kabát obléci. Kubinovi se třásla brada radostí.

"I zaplat' vám to Pán Bůh tisíckrát, Šimonku zlatý, to se ohřeju," liboval si. "Do smrti se budu za vás modlit."

Pantáta venku neřekl nic, ale potom ve světnici se Šimonem promluvil, jak jsme právě slyšeli. Šimon chvíli mlčky poslouchal a pak řekl: "Ale pantáto, vždyť on Pán Bůh zase nadělí."

"Tobě by mohl nadíletí pořád a pořád bys nic neměl," zlobil se hospodář. "Jen abys potom sám nechodil žebrotou!"

Šimon už neřekl nic a po jídle vyšel zase na dvůr, aby se podíval ke koním. Za chvíli chtěl zapřáhati a jeti na pole.

"Je to kus blázna!" huboval pantáta ještě po jeho odchodu. "Má ročně třicet zlatek, na pětku slouží tedy celé dva měsíce, a dělá takové presenty!"

"Ale nech ho, pantáto," domlouvala mu hospodyně, "on už jiný nebude, je to takový dobrák."

"To je právě to," řekl hospodář; "člověk ho musí pro tu jeho hloupou dobrotu ještě litovat. Kabát daruje

a sám nebude mřít v zimě v čem chodit. Není to k zlosti?"

"Ale poslouvej, pantáto," vzpomněla si hospodyně, "ty tam máš takový teplý kabát, už je hodně obnošený, snad bys mu jej mohl dát?"

"A skoro máš pravdu," řekl hospodář. "Zavolej ho, Aničko."

"Asi desíletá hospodářova dceruška vyběhla na dvůr a zavolala: 'Šimone, pojďte sem!'"

Nežli Šimon přišel, hospodář přinesl kabát.

"Tak, kabát jsi daroval a sám teď budeš mrznout, vid'?" řekl. "Vezmi si tenhle, je ještě dosti dobrý."

Šimon sáhl radostně po kabátě. "Zaplat' vám Pán Bůh, pantáto. No, nepovídal jsem, že Pán Bůh zas nadělí?"

I vážná panímáma se zasmála a dvě starší dcery, Marjánka a Františka, smály se na celé kolo.

"Tak vidíte, potom se na něj zlobte!" řekl pantáta také už se smíchem. "Ted' bude teprve rozdávat."

"Ne, tenhle kabát nedám nikomu," sliboval Šimon; "toho si budu vážit, protože je od vás."

Také se při těch slovech usmál, ale jak při tom vypadal! Chudák, Šimon! Ještě jsme vám nepověděli, milí čtenáři a čtenářky, že měl Šimon velice znetvořený obličej. Vedle nosu měl začervenalý výrůstek, o málo menší než celý nos, a ten mu zakrýval značnou část pravé tváře. Byl to skoro odporný pohled na chudáka, a nejodpornější byl, když se usmál. Ten výrůstek se při tom nazvedl, a vypadalo to tuze nepěkně. Jistě žádná z milých čtenářek by si byla Šimona nevzala, ačkoli byl takový dobrák, že by byl s každým srdce rozdělil. Na štěstí se smál Šimon zřídka kdy.

A co byste řekli, přece by se byl Šimon oženil, kdyby ho byla totiž ta jistá chtěla. U Zoulků vypomáhala na statku někdy v práci vdova Tuhanová, která měla dceru Barču. O té se říkalo, že nebyla doma, když Pán Bůh krásu rozdával. A Tuhanová si dělala se Šimonem známost,

ne ovšem pro sebe, ale pro dceru. Vychvalovala ji Šimonovi a Barči za se vychvalovala Šimona. Konečně ji řekla, aby se k němu trochu "měla", možná prý, že by si ji vzal. Zná ho přece, že je hodný a spořádaný člověk.

"To je, maminko," přisvědčila Barča, "ale považte, ten jeho nos! Toho nosu kdyby nebylo!"

Tuto rozmluvu vedla kdysi matka s dcerou u stodoly, nemajíce ani tušení, že Šimon je ve stodole a všechno dobře slyší. Ani se neozval a vyčkal, až odešly. Ale druhého dne řekl Tuhánové: "Poslouchejte, řekněte Barče, jestli se jí nelíbí můj nos, ona mně že se nelíbí celá, od hlavy až do paty, a že bych si ji nevzal, i kdyby mne chtěla. Tak a teď mi dejte pokoj."

Tuhanová zůstala jako opařená, a Barča, když se o tom dověděla, byla by si nejraději natloukla. Pohrdala Šimonem, a hle, on by o ni ani nestál.

Tak měl Šimon po námluvách. Neodbyl Tuhánovou tak příkře snad proto, že by byl na Barču rozzloben, ale skutečně mu myšlenka na ženění ani ve snu nepřipadla. Podíval-li se náhodou do zrcadla, skoro se sám ulekl svého nehezkého obličejce. Myslí si, že se nemůže zalíbiti žádné dívce, ani nehezké, a proto na nějakou známost nebo na ženění ani nepomyslí.

U Zoulků považovali Šimona téměř za člena rodiny. Vždyť se v jejich statku narodil a vyrostl. Jeho otec tam býval čeledínem a matka děvečkou. Otec brzy zemřel a zanechal tu vdovu s chlapcem, jemuž bylo teprve osm let. Tenkrát žili ještě hospodářovi rodiče na výměnku a mladí měli dvě dcerušky, pětiletou Marjánku a Františku, která byla o čtyři roky mladší.

Co se Petáčková nad tím chlapcem naplakala, že byl takový nehezký! Když slyšela, že se mu rozpuštělé děti posmívají pro jeho tělesnou vadu, vždycky ji bodlo u srdce. Nazývaly ho nosatým Šimonem. Ale hoch si z toho mnoho nedělal, aspoň

se tak tvářil, aby se matka ještě více nermoutila. Také se proto nikomu nemstil. Věděl, že by nezbedy ještě více proti sobě popudil. Raději se s nimi někdy rozdělil o ovoce, které dostal od hospodyně, aby si je získal. A tak si znenáhla odvykli se mu posmívatí.

S Marjánkou chodil do školy několik let a cestou mívával o ni velkou péči. Nosil jí knihy, nedal jí od nikoho ublížení, a když přšelo, hodil jí přes ramena svůj kabát, aby nepromokla. Raději promokl sám. Hospodáře a hospodyně velice ctěl. Často mu matka vysvětlovala, jaké dobrodiní jí i jemu prokazují. A k matce lnul Šimon celou duší.

Také se časem smířila s tou svou bolestí, že má tak nehezkého synka, a říkala, co mu Pán Bůh odepřel na těle, to že mu nahradil na duši. Šimon jí nikdy ani slovem nezarmoutil a ke každému byl až příliš dobrý, jak jsme již poznali.

Bylo mu patnáct let, když mu zemřela i matka. Nebyla již mladá; brala si svého muže, když jí bylo přes třicet let, a on byl ještě o několik let starší.

Matčina smrt Šimona téměř zdtřila. Až se o něj hospodář a hospodyně obávali, že se z toho zármutku ani nevzpamatuje. Těšili ho, že jej nechají u sebe, aby se tedy nebál budoucnosti. A když viděl, jak se o něj upřímně starají, jak i děti se snaží jej potěšiti, přece se znenáhla vpravil do svého neštěstí.

V prvních letech byl Šimon pasákem a pak také vypomáhal čeledínovi. Naučil se jezdit s koňmi, byl o ně dbalý a všecnu práci konal svědomitě a vytrvale. Za nedlouho se stal sám čeledínem, a hospodář si ho pochvaloval, že tak svědomitého ještě neměl.

Ačkoli Šimon byl tak nehezký, přece si ho každý jaksi vážil pro jeho dobrotu. Nedovedl nikomu něčeho odepřít, a hospodář jej často napomínal, aby pamatoval na sebe a na svou budoucnost. První, co ze mzdy koupil, byl kříž, který dal postavit matce na hrob. Každou nedě-

li, když šel do kostela, zašel i na hřbitov, aby se u jejího hrobu pomodlil.

Snad jediného nepřítel měl Šimon ve vsi, a tím byl Lejdrův Marek, který byl asi stejného věku s ním. Nebylo to právě nějaké nepřátelství osobní, vždyť mu Šimon jak živ neublížil, ale Marek byl zlomyslný svévolník, který neměl snad s nikým dobrou vůli. Na každém našel nějakou chybu, každého si dobíral a zlobil, jakoby mu to dělalo zvláštní potěšení. A tak i ze Šimona si tropil posměch pro jeho vadu. Obyčejně mu přezdíval nosatec. Šimona to bolelo, ale jak už bylo v jeho povaze, snášel to mlčky a ani slovem se nehájil. Marek neměl snad ve vsi jediného přítele.

Léta mýjela. Nadešla doba, kdy se Šimon měl dostavit k vojenskému odvodu. To se ví, že odveden nebyl a odbyl si to jednou za třikrát. Podruhé už ho páni nevolali. Tenkrát si Šimon zažertoval: "Vida, přece je mi ten nos k něčemu dobrý."

"Inu, říkává se, že všechno zlé je pro něco dobré," pravil hospodář, "a na tobě se to osvědčilo. Možná, že mnohý z těch, kteří byli odvedeni, by takový nos rád měl."

"To si přece nemyslím, pantáto. Vojna by mi trvala tři roky, a nos budu mít až do smrti. Ale nic si z toho nedělám."

"Máš pravdu," přisvědčil pantáto. "At' je nos jaký je, jen když jsi pořádným člověkem."

Lejdrův Marek také nebyl odveden, ačkoli měl nos v pořádku. Což, tomu bylo hej! Otec jej vyreklamoval, dokázal, že syna nutně potřebuje při hospodářství.

A Šimon žil dále klidně a spokojeně. Ted' už mu bylo čtyřladvacet let. Neměl žádných požadavků, netoužil po zábavách a žádných se neúčastnil, nenaučil se ani kouřit, ani pít, a jedinou jeho snahou bylo, aby vykonal řádně svou práci a hospodáři a hospodyně vyhověl. Také jí rád posloužil, když viděl, že je v do-

mácnosti mnoho práce a starší dcery že jsou příliš zaměstnány.

Při té své dobrotě naučil se přece také šetřit. Vlastně jej tomu naučil hospodář. Kdykoli s ním dělal pořádnost, říkával: "A snad abys si něco uložil, nemyslíš? Pamatuj na zadní kola, říkává se." A Šimon dobré rady uposlechl. Ted' měl v městské spořitelně skoro dvě stě zlatých; úrokem úspor poněkud přibývalo. A ted' už se ani nedal od hospodáře k tomu vybízeti. Těšilo jej, že není docela chudým.

O Vánocích se mu vždy dostalo daru od hospodáře a hospodyně, ale on sám také toho nedovedl, aby nekoupil nějaké dary. Hospodáři a hospodyně ovšem ne, ale dcerám vždycky něco koupil a měl radost, když viděl, že je také svými dárky potěšil.

Byl to zvláštní poměr u Zoulků mezi hospodářovou rodinou a čeledínem, upřímný a srdečný, jaký nebyl snad nikde. Působila to svědomitost a poctivost na obou stranách.

Na budoucnost Šimon skoro nepomýšlel, o ni se nestaral. Nepřál si jiného, než aby se mu vždycky tak dobře vedlo jako dosud. Že by mohl snad někdy ze statku odejít, zdálo se mu býti skoro nemožným. Měl tu milý domov, od maličkosti a hospodáře a hospodyně považoval téměř za své rodiče.

Zoulkovi měli samé dcery. Po Františce se jim narodila Rozárka, která však již v útlém věku zemřela, a po ní Anička. Tu Šimon dosti často pochoval, když byla ještě v peřince, i později, když se už batolila po světnici, ale ještě se také ráda pochovala. Však ho také měla ráda. Když vešel do světnice, už po něm natahovala ručky, neboť Šimon se s ní točil po světnici, což se jí velice líbilo, a to jí nedělala maminka ani tatínek.

Marjánka a Františka Šimonovi tykaly, ale Anička mu říkala "vy". Panímáma ji záhy poučila, že by se neslušelo, aby mu tykala, když je o tolik let starší.

Marjánka byla usedlejší povahy; ráda si s někým pohovořila, byla ráda, když k nim někdo přišel, ale společností nevyhledávala. Františka byla veselejší. V neděli odpoledne obyčejně si vyšla mezi odrostlé dívky, Anička mezi děti, ale Marjánka zůstala doma s rodiči a se Šimonem, který také nikam nevycházel a nepřekážel v hovoru domácím, jejichž důvěře se těšil.

Pantáta zašel někdy k některému sousedovi, aby si s ním pohovořil. Do hospody nechodil, říkáje, že se tam někdy semelou klepy, z kterých pak nepochází nic dobrého. Nejlépe prý, když se člověk něčeho podobného uvaruje.

A tak vedli u Zoulků tichý, spokojený život. Hádek nebylo u nich nikdy slyšeti; dovedli si vzájemně vyhověti, tak že k různicím nebylo příčiny.

Do takové rodiny se Šimon svou povahou nejlépe hodil. Všichni ho měli rádi, a on si toho dovedl vážit. Věděl, jaký jest někde poměr mezi hospodářovou rodinou a čeledí, a on byl považován takřka za vlastního. Byl by ze statku neodešel, kdyby mu byli jinde slibovali sebe větší výhody. Věděl, že by takovou upřímnost sotva kde našel, a ta mu byla nejmilejší.

Ale nadešla doba, kdy klidný život u Zoulků se poněkud změnil.

II.

Nemyslí Šimon na budoucnost, myslil na ni hospodář a hospodyně. Léta ubíhala, Marjánce bylo už jedenadvacet let. Na vdávání sice zmeškáno neměla, ale přece bylo již potřeba na to pomýšleti, a pantátovi to dělalo starost. Statek jí dáti nemohl, neboť mohl ještě hospodařiti sám hodně dlouho, a byly tu dvě dcery mladší. Byla by se tudíž Marjánka musila provdati jinam, a tu bylo zapotřebí věna, a to značného, měla-li se dostat do většího hospodářství.

A dostavila se ta starost, nežli se pantáta a panímáma naděli. Zoulek

se jednou v neděli cestou z města sešel se sousedem Lejdrem, a za řeči se mu soused zmínil, že už by rád odevzdal hospodářství synovi Markovi, který byl z jeho dětí nejmladší. Dva starší synové již byli ženatí a dcera provdána. Na statku vázl dluh asi šesti tisíc zlatých, které si Lejdr byl nucen vypůjčiti, když vyplácel přede dvěma roky dceři věno.

A konečně pantátovi pověděl, že o tom už se synem mluvil, a Marek že se mu svěřil, že by si nejraději vzal Zoulkovu Marjánku. Má prý ji velice rád.

Pantáta tím byl překvapen. Marek se mu zrovna svou povahou nelíbil. Řekl tedy, že to především záleží na dceři, zdali by si chtěla Marka vzíti; ale přece se zeptal, jakého věna by Lejdřovi asi požadovali.

“Nu, řeknu-li osm tisíc, nebylo by to do našeho statku mnoho, to zajisté uznáte, sousede,” odvětil Lejdr. “Ale utáhnouti vás nechceme. Spokojili bychom se třeba se šesti tisíci, aby se ten dluh zaplatil, aby mladí měli statek čistý. To víte, s dluhem se špatně hospodaří, je to starost. Tedy si to rozmyslete.”

A pantáta přemýšlel o tom všem hned. Doma to pověděl panímámě, a pak přemýšleli oba. Marjánce zatím se o tom nezmínili. Panímámě se Marek sice také tuze nelíbil, ale posléze uznali oba, že by to bylo pro dceru přece výhodné. Věno, které Lejdřovi požadovali, nebylo příliš veliké, a pak, Marjánka by zůstala jim na blízku. Těžce by se s ní loučili, kdyby se měla provdati snad do vzdálené obce.

Marjánka se toho skoro ulekla. “Já bych ještě zůstala raději svobodnou, maminko,” odpověděla, “a kdybych se již provdati měla — příznám se vám, že bych se Marka skoro bála.”

“Ale proč pak bys se ho bála, dítě,“ chlácholila ji panímáma. “Také jsme o tom s pantátou mluvili. Je pravda, Marek byl posud trochu divoký — inu, svobodný hoch, však není takový on sám. Až se ožení,

přejde ho to, stane se rozumným a vážným. Jen se toho neboj."

Také pantáta jí domlouval. "Kdybys nechtěla, my bychom tě nenučili," pravil. "Ale uvaž, už léta ubíhají. Nemáš ovšem ještě zmeškáno, ale zde ve vsi není žádný hoch, který by si tě mohl vzít. Všichni hospodáři zde jsou ještě mladí, děti mají nedospělé, a do baráku se přece neprovdáš. Musila bys se provdati jinam, možná že i dosti daleko, a to by ti zajisté také nebylo milé jako nám. Jenom se nezdráhej a Marka se neboj. Že by s tebou snad nějak zle zacházel, toho se neobávám; jeho rodiče by tomu jistě nepřipustili."

Marjánka přestala konečně odpovírat, ačkoli jí bylo úzko. Byla vždycky poslušnou dcerou a nechtěla si rodiče pohněvati. Konečně ty výhody sňatku s Markem sama také uznávala. Opravdu by se byla nerada provdala někam daleko od domova. Jenom si vyžádala, aby se se sňatkem ještě nějaký čas počkalo, aby viděla, zdali se Marek ve svém chování změnil.

"I proč pak ne," řekl pantáta. "To jen aby měli Lejdrovi jistotu, aby se Marek nemusil ohlížeti po jiné nevěstě. Počkati to může třeba i několik měsíců."

A tak bylo o Marjánčině budoucnosti rozhodnuto. Po nějakém čase přišel Lejdr se synem k Zoulkovým na návštěvu, potom zase navštívila panímáma s Marjánkou Lejdrovou, a když se návštěvy opakovaly, už každý věděl, že se chystá svatba. Ale Marjánka nebyla nijak veselá, jak nevěsty bývají. Šimon ji často viděl smutnou a zamyšlenou.

"Marjánko," oslovil ji jednou, když se setkali sami na dvoře, "ty si vezmeš Marka?"

"Co mám dělati!" odpověděla s povzdechem.

Šimon se zamyslel, jakoby byl na rozpacích, má-li dále o tom mluvit či ne. Patrně toho měl mnoho na srdci.

"Chtěl jsi mi něco říci?" otázala se dívka.

"Že se k sobě nehodíte, Marjánko. Ty jsi tichá, mírná, on je rozpustilý, skoro divoký. Ale co je hlavní věc: ty jsi upřímná, a on není — je falešný."

"Snad soudíš tuze přísně, Šimone. A možná také, že Marek již nebude takovým, jakým byl posud. S lety nabývá člověk rozumu."

"Přál bych ti, Marjánko, aby tomu bylo, jak pravíš. Ale myslím si, že u Marka to není nerozum a mladická lehkomyšlnost. To už je tak v povaze. I když ty mu uvěříš, já ne. A proto se o tebe bojím, Marjánko — a bude se mi po tobě stýskati. To tu bude smutno."

"I vždyt' k nám můžeš někdy přijít, Šimone," nutila se Marjánka k usměvu. "Nebudu tak daleko."

"Ne, ne, Marjánko, tam bych nešel, i kdyby se mi sebe více stýskalo. Marek by mne rád neviděl. Nevíš, že jsem mu sloužil vždycky jen pro posměch a pro blázný?"

"Vím to, Šimone, a věř, že je mi toho líto. Ale jak povídám, snad Marek už nebude takovým."

"Nechci ti bráti tvou naději. Ale ráda si Marka neběřeš, vid'?"

Tato přímá otázka uvedla Marjánku v rozpaky. "Inu," pravila, "jsme sousedé a naši jim nechtěli odříci. A stále svobodnou zůstatí nemohu, to víš. Naši mají starost — jsme tři."

"Ovšem, ovšem," přisvědčoval Šimon, "ale snad by to nemusilo býti hned teď. Bude zde smutno bez tebe, Marjánko. Věř mi, že bych o tom s pantátou a panímámou rád promluvil, ale to se pro mne nesluší — neopovážil bych se to. Nejsem přece váš."

"Ne, Šimone," souhlasila Marjánka, "raději toho nech, už se to asi nezmění. A také snad nebude tak zle, jak se obáváš."

Tak upokojovala nejen Šimona, ale i sama sebe. Vždyt' měla tytéž obavy jako on, a zdálo se jí, jakoby to, co mluvil, četl z její duše. Ale snažila se zapuditi ty obavy, již k vůli rodičům, kteří jí stále domlou-

vali a ji chlácholili, aby se sňatku s Markem nebála, že bylo více takových, jako jest on, ba, ještě horších, a napravili se. Hodná žena že dovede udělati hodným muži.

Marek, jak se zdálo, zamiloval se do Marjánky až vášnivě. Byl by docházel do statku stále, až mu domluvili vlastní rodiče i Marjánka, že se to nesluší. A k ní byl stále směřejším a směřejším.

“Všecko bude dobře, až se vezmete.” těšila panímáma dceru. “Vidíš, jak tě má rád, každou chvíli by byl jen u tebe.”

“Ale mně se to u něho právě nelíbí, maminko,” odpověděla Marjánka. “Myslím, že taková láska nemá dlouhého trvání, ale že brzy vychladne.”

Tanula jí na mysli Šimonova výstraha, že Marek není upřímný, ale že je falešný, a ona tomu věřila.

Panímáma chystala Marjánce výbavu. Už bylo umluveno, že svatba bude po žních. Pak už bude dcera hospodyní u Lejdrů.

Ještě skoro čtvrt roku bylo do té doby, ale Marjánce se zdálo, že ten čas rychle ubíhá. A čím více se určená doba blížila, tím jí bylo smutněji a teskněji. A někdy jí připadalo, že k tomu přece nedojde, a ona že Markovou ženou nebude. Zdálo se jí to skoro nemožným.

Šimon nenadělal nikdy mnoho řečí, ale teď býval ještě zamlklejší. Stále si představoval, jak bude u nich potom smutno. To už nebude tak milý domov, jako měl posud, Marjánka v něm bude scházeti. Bez ní to bude všecko jiné, neveselé. A když si pomyslí, že Marek s ní bude snad zle zacházeti, tu se mu mimovolně zatínaly pěsti.

Kdykoli Marek přišel do statku, Šimon se mu vždycky vyhnul. Byl-li náhodou ve světnici, brzy se vytratil a zašel na zahradu, kde usedl a zabral se do myšlenek. Tam vyčkal, až Marek odešel.

Františka dobře pozorovala sestřiny obavy, viděla její zamlklost, a to ji také znepokojovalo. Prála si, aby ke sňatku raději nedošlo, neboť Markovi nevěřila. Raději kdyby se ta

sestřina svatba nějak rozešla. Ale tajila se se svými myšlenkami a zvláště před rodiči; věděla, že by z toho posla mrzutost.

Udála se však přece malá mrzutost, a to mezi snoubenci samými. Ve vsi byla muzika a Marek, který se rád pobavil, vybídl Marjánku, aby šla také, ale ta se vši rozhodností odřekla. “Nebyla jsem nikdy a nepůjdu zase,” odpověděla. A když ji stále domlouval, řekla konečně, chce-li mermomocí jíti, aby si šel sám, ona že mu nebrání.

Panímáma v duchu dceři skoro zazlívala, ale pantátovi se to nelíbilo. “Nenut’ ji, hochu,” řekl Markovi. “Viš, že naše děti k muzikám nechodí. My bychom jim ani nebránili, ale ony samy vědí, že po tom mnoho není. Bud’ rád, že Marjánka není do světa. Však až se vezmete, a nastanou vám starosti, přejde vás to. Také se to pro manžely už ani nehodí. Nu, ale chceš-li, tedy jdi, jak Marjánka povídá.”

Marek bez ní přece nešel, ale zlobil se.

A tenkrát počal pantáta poprvé přemýšleti, že se Marek a jejich dcera snad přece k sobě nehodí. On je příliš veselý, a ona vážná. Ale změnit se to už nemohlo; vždyť se už i v okolí mluvilo o svatbě. Aby teď s ní sešlo, to by bylo řečí! A Marjánka se zajisté už se svým osudem smířila.

Doma také rodiče Markovi domlouvali, aby se už konečně umoudřil a muzik zanechal, aby snad nebyly proto mrzutosti již před svatbou. Ať jenom je rád, že Marjánka není žádné třetídlo.

Marek mrzutě odbroukl, i když se ožení, že nebude žít jako klášterník. Trochu se povyraziti, to že není nic zlého.

Marek se několik dní u Zoulků neukázal. Aby tak všeho nechal a na Marjánku se rozhněval! Toho by si byla přála Marjánka sama a s ní také Františka a Šimon. Ale Marek brzo na hněv zapomněl a přišel zase. Však už bylo ke svatbě skoro všecko připraveno.

Nadešla doba žní. Práce bylo plno, počasí bylo příznivé, a hospodáři se snažili, aby dostali úrodu brzy pod střechu.

Potom jedné neděle zašli oba otcové se snoubenci na faru. Za týden měl býti sňatek poprvé ohlášén s kazatelný. A když ten týden uplynul, Marjáncé se zdálo, jakoby s tou první ohláškou bylo rozhodnuto o jejím největším neštěstí. A ve statku jakoby byla ulehla na všechny nějaká tíseň.

"Panímámo, u nás to nevypadá jako před svatbou," řekl Zoulek jednoho dne manželce. "Snad jsme to přece neměli dělati."

"Ale proč pak?" odvětila hospodyně. "Snad se toho nebojíš?"

"Abych se bál, to zrovna ne, ale mám nějakou smutnou předtuchu, jako kdyby nás mělo potkat neštěstí," řekl pantáta.

"Inu, když dáme dítě z domu, připadají tak člověku smutné myšlenky, třeba to nebylo daleko," mínila panímáma. "To je to."

Ani jí nebylo veselo; pozorovala na dceři, jak se té svatby bojí a že se skoro tratí. Aby tak skutečně na ni čekalo neštěstí, to by si panímáma do smrti neodpustila. Vždyť Marjánka byla taková dobráčka, nikdy jich ani v nejmenším nepohněvala. Tak dobré dítě věru zasluhovalo, aby bylo v manželství šťastno.

Marjánka chodila jako stín, skoro se vyhýbala hovoru. Chodila také na pole s Františkou, vázala snopy a shrabovala obilí, ale domů chodila nejraději sama, oddávajíc se smutným myšlenkám o budoucnosti. Františka by jí byla ráda potěšila, ale skoro se bála s ní o tom promluvit. Však by jí byla sotva dovedla potěšiti.

A tak jednou Marjánka, jdouc v poledne sama s pole, dohonila vdovu Vosáčkovou. Byla to již starší žena. Měla domek a nějaký ten kousek pole. S dcerou je obdělávala, ovšem dosti obtížně. Zapřáhaly do vozíku jedinou vyhublou kravku, aby si tu skrovnou úrodu odvezly. K živobyті jim to nestačilo.

Dcera Kačenka pracovala u hospodářů a některý jim za to zoral a osil pole. Vosáčková sama do práce nechodila; byla více nemocna nežli zdráva.

"A to je Marjánka!" dala se vdova do řeči. "Nu, vy asi pospícháte, já bych vám už nestačila. Kačenka šla napřed, aby něco uvařila, a já jsem ještě chvíli zůstala na poli."

"I nepospíchám, Vosáčková," řekla dívka, "půjdeme spolu."

"Tak máte před svatbou, Marjánko," hovořila vdova. "Dej Pán Bůh, aby to bylo šťastné, přála bych vám toho ze srdce."

"Děkuji vám, Vosáčková. Aby Pán Bůh dal!" odvětila dívka.

"Ale pozoruji, že jste nějak přepadlá, Marjánko," mluvila dále Vosáčková; "co pak se vám stalo? Snad nestůnete?"

"I ne, ale to víte, mám starosti, není divu. Je to důležitý krok."

"Ba právě, že důležitý. Ale nevěsty bývají obyčejně veselé a starostí si nepřipouštějí. Na ty je dosti času až po svatbě."

Marjánka neodpověděla, a Vosáčková se na ni pozorně zahleděla.

"Já bych se vás ráda na něco zeptala, Marjánko," řekla po chvíli, "ale snad byste se proto mrzela. Vlastně mi po tom nic není."

"Vždyť vás přece znám, Vosáčková, a vím, že nejste zlomyslná. Na co se mne chcete zeptati, jen mi to povězte."

"Tedy mi nemějte za zlé: bēřete si mladého Lejdra ráda? Či abych se vyslovila jinak: věříte mu, že vás neklame?"

"Jak to myslíte, v čem by mne klamal?"

"Inu, když vás ujišťuje, že vás má rád."

"To je pro mne těžká otázka, Vosáčková. A jak jste na tohle připadla? Znáte snad dobře Marka — znáte ho lépe než já?"

"To jistě, Marjánko. Ale snad jsem raději neměla o tom začínat. Máte již po první ohlášce, je na všechno pozdě."

"Na co je pozdě, Vosáčková? Já vám nerozumím."

"Chci říci, kdybyste neměli už první ohlášku, že bych vás před Lejdrem varovala a řekla bych vám, abyste mu nevěřila."

"A proč? Jen mi všechno o něm povězte, prosím vás, at' je to cokoli."

"Inu, tedy, ale jen mi nemějte za zlé. Nevím, bude-li lépe, když vám to povím, či měla-li jsem raději mlčet. My na Lejdra nezapomeneme do smrti, já i moje Kačenka."

"Co pak se stalo, ublížil vám nějak?" tázala se Marjánka dychtivě. "Jen mi to řekněte, chci vědět všechno."

"Nuže," odpověděla vdova. "Kačenku znáte. Je to dobrá duše, nikomu neublíží, o mne se stará, žádných radostí si nedopřeje. Na nějaké známosti jakživa ani nepomyslela. A tu — je tomu asi rok, mladý Lejdr si jí začal všimati. Já jsem netušila ničeho. Až jsem cosi zaslechla a hned jsem si umínila, že tomu učiním konec. Vzala jsem Kačenku do výslechu a zhrozila jsem se. Přiznala se mi, že mu uvěřila a zapomněla i na svou čest. Myslila jsem, že pozbudu rozumu. 'Ještě jednou se s ním sejdeš,' rozkázala jsem jí, 'a řekneš mu, že je jeho povinností, aby si té vzal.' — Kačenka uposlechla — a co myslíte, ten bídák se jí do očí vysmál. V první chvíli jsem chtěla dojít k jeho rodičům, ale pak jsem si pomyslela, že bude nejlépe, když toho nechám. Aby si vzal děvče z baráku, k tomu by oni nikdy nesvolili. A ještě by z toho byly řeči. Takhle o tom nikdo neví než ten bídák a my a nyní také vy, Marjánko. Nevím, zdali se nebudete na mne teď mrzet. Ted' je pozdě, když už máte před svatbou, ale já jsem neměla příležitosti, abych vám to pověděla, až dnes, když jsme se tak náhodou sešly. Snad už to tak mělo být. Jenom se na mne nemrzte."

"Docela nic se nemrzím, Vosáčková, naopak, jsem tomu ráda, že jste mi to pověděla. Vždyť se mám státí Markovou ženou."

"Ale co už je to platno! A snad také — má-li vás opravdu rád —"

"Ne, Vosáčková, teď vám teprve odpovím na vaši otázku: já jsem mu nikdy nevěřila, a nyní ovšem mu teprve nevěřím. Takový člověk ani není schopen skutečné, upřímné lásky, o tom jsem přesvědčena. Stále se modlím, aby Pán Bůh to neštěstí ode mne odvrátil — a teď — opravdu nevím, co udělám, třeba jsme už měli jednu ohlášku."

"A vy jste tenkrát o tom neslyšela, že Lejdr Kačence nadchází?"

"Doslechla jsem také něco, ale nevěšmala jsem si toho. A když pak se o tom přestalo mluvit, myslila jsem, že to byl pouhý klep."

"Nyní tedy víte, že to klep nebyl. Ale, prosím vás, jenom neprozrad'te, že jsem vám to pověděla, nerada bych způsobila různice."

"Buďte bez starosti, Vosáčková, to ponechám u sebe. A řekla-li bych to někomu, byl by to jen on — ani nechci už jeho jméno vyslovit, ačkoli se má státí mým mužem. To je podlost!"

"Upřímně vám řeknu, Marjánko, že by vás bylo pro něj škoda. Bylo by škoda i mé Kačenky. Ale ta si odpývá svou vinu. Třeba že o tom nikdo neví, vidím, jak ji to souží, ačkoli ji toho nepřipomínám ani jediným slovem. Je mi jí líto, vždyť je to mé dítě a hodné dítě."

Za hovoru došly ke vsi. Marjánka se na chvíli zamyslela.

"Vosáčková," řekla při rozchodu, "slíbila jsem vám, že to nikomu nepovím. Ale teď nevím, jak se rozhodnu. Kdyby nad bylo třeba, vzkázala bych vám do soboty, abyste k nám přišla. Pověděla byste to mým rodičům sama. Prosím vás za to."

"Pověděla bych to, Marjánko, ale rodičům to můžete říci i vy, když byste se rozhodla, že si Lejdra nevezmete. At' vědí vaši rodiče příčinu, snad by vás potom už nenutili. — Jděte s Pánem Bohem, Marjánko, Pán Bůh vás opatruj."

"Vás také, Vosáčková. S Pánem Bohem."

III.

S Marjánkou se zrovna svět točil. Takový byl tedy Marek, to měl na svědomí a při tom docela klidně se ucházel o ni! Nyní cítila k němu jen opovržení. Může se teď státi jeho ženou, když to o něm ví? Nikoli, to býti nemůže, to se nestane. Druhá ohláška již býti nesmí.

Ano, nejděle do soboty se to musí vyřídit a ukončit. Ale jak to udělá? Má to říci rodičům? Jiného učiniti nemohla.

Ale tu pocit'ovala obavu. Což jestli rodiče to budou u Marka omlouvati? Snad budou ukazovati na to, že o tom nikdo neví, že takových případů bylo již více. Kačenka že měla býti opatrnější, má stejnou vinu jako on — jak se již v podobných případech mluvívá. Ale buď jak buď, ona se jeho ženou nestane.

Den po dni ubíhal, a Marjánka se stále nemohla odhodlati, aby s rodiči promluvila. Konečně přišla i sobota.

Marjánka šla jako obyčejně na pole. Snad se zase sejde s Vosáčkovou; požádá ji, aby přece promluvila s jejími rodiči sama. Však se může dojíti na faru třeba ještě v neděli ráno, aby se ohlášky zastavily. A Lejdrům se dříve ani nemusí nic povídati.

Blížilo se poledne. Marjánka se dívala kolem, ale Vosáčkové nikde neviděla. Umiňovala si, že k ní zajde.

Šimon odvážel s pole poslední snopy. Šel v předu podle koní a Marjánka vzadu vedle vozu, ničeho vůkol si nevšímajíc a myslíc jenom na svůj trpký osud. Náhle stoupla na vyčnívající kámen v cestě, noha se jí svezla — a již ozval se z jejích úst výkřik zděšení a bolesti. Noha jí klouzla pod zadní kolo vozu.

Šimon uleknut se ohlédl a vida, co se stalo, hned koně zastavil. Ale bylo již pozdě; kolo přejelo dívce nohu a docela ji rozdrtilo. S výkřikem klesla k zemi.

"Marjánko!" zvolal Šimon a chvě-

je se leknutím a lítostí, sklonil se k ní. "Jak se to jen mohlo státi?"

"Klouzla jsem, Šimone, pomoz mi, tmí se mi v očích," zasténala Marjánka. Pokoušely se o ni mdloby.

"Vzpamatuj se, Marjánko, hned tě položím na vůz," řekl Šimon a rychle odhodil několik snopů, aby pro ni upravil ve voze místo. Pak ji vzal do náruče a položil ji do vozu. Potom pobídl koně k jízdě a šel vzadu při voze, nespouštěje ubohou dívku s očí.

"Co řeknou pantáta a panímáma!" šeptal sám k sobě. "Co řeknou!" Oči se mu zalévaly slzami.

Ves byla již nedaleko. Za chvíli vjel Šimon do dvora. Na smrt ubledlý vešel do světnice, nemoha ani promluvit.

"Co se stalo, Šimone?" lekala se panímáma.

"Hrozná neštěstí, pantáto a panímámo. Marjánka —"

Dále mluvit nemohl, jenom jim pokynul, aby šli s ním.

Na voze uviděli dceru téměř zsinanou v obličej. Rozdrcenou nohu měla přikrytou sukní. "Nechtějte to viděti, maminko," zašeptala.

"Marjánko, co se ti stalo?" zvolala matka.

"Kolo jí přejelo nohu," sděloval Šimon. "Nikdo za to nemůže — neštěstí na ni čekalo. Snad abychom ji hned dovezli do města do nemocnice, tam jí pomohou."

Panímáma lomila, plačíc, rukama, a pantáta třesoucím se hlasem nařizoval Šimonovi, aby dal rychle něco koním a pak je zapráhl do bryčky.

Za chvíli odjížděli do města. Napřed na bryčce seděl Šimon, pobízeje stále koně do klusu, a vzadu pantáta s dcerou.

Panímáma doma zatím v rozechvění a úzkosti čekala, s jakou se muž vrátí. Přes tu chvíli se dívala na hodiny, počítajíc, kdy asi mohou přijet. Ta doba se jí zdála býti věčností.

Konečně zahrčela na násvi bryčka. Panímáma vyběhla na dvůr. Šimon seskočil a počal vypřáhati koně.

"Prosím tě, jak je s tím dítětem?" obrátila se s třesoucím se hlasem hospodyně k muži. "Bude jí pomoc?"

"Pomoc bude, milá panímámo, ale smutná," odvětil hospodář. "Noha jí musí býti nad kotníkem uříznuta."

"Tedy je nadosmrti mrzákem!" bědovala panímáma. "Bože, co jsi to na nás poslal! — A co ona tomu říká?"

"Vidíš, panímámo, tomu se až divím. Je docela klidná a domlouvala mi, abychom se proto nesoužili. Také ji tam ti páni těšili, že se operace podaří, a potom, až se jí rána zhojí, že jí dají umělou nohu, tak že bude moci choditi. Snad to ji tak upokojilo. A co už je platno naříkat! Nesmíme dát na sobě znáti, jak jí litujeme, abychom jí nedělali těžké srdce. Musíme se s tím smířiti."

"A kdy se k ní budu moci podívat?"

"Tak asi za tři dny. Po té operaci musí nějakou dobu klidně ležeti. To mi tam ti páni řekli. Musíme býti trpěliví."

Panímáma se sotva dočkala dne, kdy mohla jíti do nemocnice. Všecka se chvěla, když vstupovala do světnice, kde ležela její dcera. Ale jak se podívala, když ji Marjánka uvítala s úsměvem.

"Jak pak je ti, dítě?" otázala se jí matka, slzíc.

"Dobře maminko. Ani necítím přílišných bolestí. A snad byste neplakala? Musíme ještě děkovati Pánu Bohu, že to nedopadlo hůř. Časem tomu zvyknu, a ta nepravá noha mi nebude obtížnou. — Byla v neděli druhá ohláška?" otázala se Marjánka.

"Byla, Marjáno. Ovšem se bude musit svatba odložit, neboť do té doby, jak bylo určeno, nebudeš ještě zdráva."

"A kdybych i byla, třetí ohláška už nebude," řekla dcera.

"Nu, když myslíš, že bys nebyla s Markem šťastna, my tě nutiti nebudeme. Divím se, že u nás od Lejdrů ještě nikdo nebyl. Ale snad ani

nevědí, co se s tebou stalo. My jsme u nich v tom zmatku také ještě nebyli. Půjdu tam ještě dnes."

"Ne, maminko, nechod'te nikam," řekla Marjánka. "Jak pak by o tom nevěděli! Ale třetí ohláška už nebude, i když byste mi nebránili."

"Proč by nebyla, jak to myslíš?" divila se matka.

"Snad se nedomníváte, že by si mne Marek vzal — teď, když jsem zmražena? Nyní poznáte tu jeho lásku, které jsem já nikdy nevěřila. A se vším se vám svěřím, maminko. Modlila jsem se, aby k tomu sňatku nedošlo, ale nechtěla jsem býti k vám neposlušnou. A nyní se mi stalo tohle. Věřte, že je pro mne menším neštěstím, než kdybych se byla stala Markovou ženou. Nestrachujte se o mou budoucnost. Nedělám si teď naděje, že by si mne někdo vzal, ale vždyť nejsme chudí, a já budu přece práce schopna. Ten úraz mi přiliš překážeti nebude; hůře by bylo, kdybych si byla nějak poranila ruku."

Panímáma, slzíc, objímala dceru. V duchu si činila výčitky, proč ji nutila ke sňatku, jehož se ona tak bála.

Panímáma se zdržela, až minula hodina návštěv. Odcházela poněkud uklidněna, vidouc, že dcera snáší své neštěstí klidně a trpělivě.

Doma pověděla všecko muži, který byl také velice dojat.

"Vidíš, je to opravdu podivné od těch Lejdrů," pravil. "Nikdo se tu ani neukáže. Když do soboty nikdo nepřijde, půjdu na faru a ohlášky zastavím. Dvojnásob naše Marjánka nešťastnou býti nesmí."

Ale druhého dne přišel starý Lejdr. Začal naříkati pro to neštěstí, litoval Marjánky, a Marek že si div nezoufal, když se o tom dověděl, ale konečně z celé té soustrastné řeči vylezlo, že jako aby se pantáta a panímáma nehněvali, že ze svatby už nic nebude, neboť při takovém úraze že by Marjánka nemohla býti hospodyní, namáhalo by ji to přiliš, — a aby tedy neměli za zlé, on, Lejdr, že už byl na faře, aby pan

farář v neděli už sňatek neohlašoval.

Zoulek ho klidně vyslechl a pak řekl: "Dobře jste udělal, sousede. Kdybyste byl nešel na faru, byl bych tam šel já. Tedy jste mi uspořil cestu. My jsme od vás nic jiného nečekali. Marjánka vašeho syna nechtěla, a my jsme chybovali, že jsme ji k tomu nutili. Její úraz není tak těžký, aby se proto nemohla provdat; a neprovdá-li se, nebude to také žádné neštěstí, bude lépe, než aby se vdala nešťastně. Nyní jste ukázali, že váš syn lhal, když ji ujišťoval, jak ji má rád. Jděte s Pánem Bohem."

Lejdr odcházel jako opařený. Doma se ani nepochlubil, co mu u Zouleků pověděli. Těšil se jen myšlenkou, že už je to odbyto.

V neděli šel Šimon časně do města do kostela a potom navštívil v nemocnici Marjánku. Ráda ho viděla, a on byl potěšen, když na ní nepozoroval žádného zármutku.

"Něco ti mám vyřídit, Marjánko," oznamoval jí, "panímáma mi přikazovala, abych na to nezapomněl: máš už po svatbě."

"Tedy ohláška dnes už nebyla?" tázala se Marjánka.

"Nebyla, byl u nás Lejdr. Co spolu mluvili, nevím, ale pantáta a panímáma přijdou odpoledne a povědí ti to. A ty se proto nermoutíš, vid', že ne? Však nemáš čeho litovat."

Marjánka se usmála. "Vždyť snad vidíš, jak mne to rmoutí. A ani mne to nepřekvapuje, protože jsem to čekala. Také jsem to mamince řekla, když ke mně přišla. Ty jsi měl pravdu, Šimone, že Marek je falešný, často jsem si na tvá slova vzpomněla. — Ted' buď' tak dobrý a až přijdeš domů, zajdi k Vosáčkové a vyříd' ji, že ji pozdravuji, a aby byla tak dobrá a došla k nám. Ona už bude vědět proč. Nezapomeneš na to? A kdyby se tě ptala, jak mi jest, pověz jí, že dobře."

"Nezapomenu, Marjánko. A kdy se vrátíš domů?"

"Nevím ještě, ale dlouho to snad trvati nebude."

"Jen kdyby už to bylo. Ani nevíš, jak se nám všem po tobě stýská. Pak bude u nás zase veselo. Jen když si to neštěstí tak nepřipouštíš. Toho jsem se nejvíce bál, že tě budu vidati smutnou."

"To nebudu, Šimone, uvidíš. Trpělivosti jsem se už mohla naučiti od tebe, neboť ty si ze svého neštěstí také nic neděláš."

"Myslíš můj nos?" usmál se Šimon. "To přece není žádné neštěstí. Naopak: každý má jen jeden nos, a já se mohu pochlubit, že mám dva."

"I ty taškáři!" zasmála se Marjánka; "ještě si z toho děláš žerty. Já si vezmu z tebe příklad a budu také veselá."

Šimon slíbil, že v neděli zase k ní přijde, a pospíchal domů. Hned se zastavil u Vosáčkové a vyřídil jí, co jí Marjánka vzkazuje. Ta jen zakývala hlavou a slíbila, že přijde. — "A jak je Marjánce?" zeptala se; nezkouší mnoho?"

"Ba ne, už to přestála a je docela pokojná a veselá."

A Šimon zase už pospíchal domů, aby pověděl pantátovi a panímámě, jakou má Marjánka radost, že se jí rozešla svatba.

Vosáčková přišla k večeru, když se Zoulkovi vrátili z města. Pověděla panímámě, jak se mladý Lejdr zachoval k její dceři.

"To je špatnost!" řekla panímáma. "Kdybychom to byli věděli, ani přes práh by nám byl nesměl vkročit. Jsem vám povděčna, Vosáčková, že jste mi to pověděla. Buď' te jista, že to nikomu nepovím. Ještě že se to tak utajilo. Chudák Kačenka! Ani pantátovi to nepovím." —

Konečně při jedné návštěvě mohla Marjánka matce oznámiti, kdy bude z nemocnice propuštěna. Pantáta pro ni určeného dne dojel.

Doma ji všichni radostně vítali. Skutečně, umělá noha ji značně usnadňovala chůzi. Musila Marjánka ovšem chodit volněji, ob chvíli také usedla, když cítila v noze únavu, ale jen když to nebylo horší. A

ona, jak řekla, brzy přivykla té umělé noze a byla docela spokojena, jako bývala, nežli si s ní udělal známost mladý Lejdr.

Jen pantáta se podíval někdy na dceru bolestným pohledem; bylat' Mařenka jeho miláčkem pro svou dobrotu.

Čas mijel, a když uplynul rok, slavili u Zoulků přece svatbu. Přihlásil se o Františku hodný synek ze sousední obce, a Zoulkovi byli rádi, že ji nebudou mítí aspoň příliš daleko.

Odchodem Františky ubyla ovšem panímámě pilná pomocnice, a ona ráda si nyní přibrála ku pomoci Kačenku, která byla příčinlivá a svědomitá. A Marjánka si ji zvláště oblíbila.

Pantátu přece trápila myšlenka, že Marjánka se neprovdá a zůstane osamocena, až on a panímáma odejdou na věčnost. Ovšem se s touto starostí přede všemi tajil. Chtěl se jí proto postarati o větší podíl, aby snad někdy neměla nedostatku.

Také u Lejdrů byla svatba. Marek si vzal Bětušku Topilovu, dceru z velkého statku. Ale snad každý pochyboval, že to manželství bude šťastné. Marek s Bětuškou se k sobě nehodili.

Topilovi měli také syna, o hodně staršího, který se už před lety přizemnil do vzdálené obce. Bětuška měla po rodičích děditi statek. Majetek tedy měla, ale za to jí scházelo mnoho jiného. Byla ke všemu lhostejna, skoro tupá, nic ji nerozveselilo, ani nezarmoutilo, a o nějaké soudnosti nebo docela rozšafnosti nebylo u ní ani řeči. Proto také nikdo nečekal, že by se mohla provdati. "Co by s ní muž dělal?" říkal každý. A přece se Bětuška vdala. Vzal si ji Marek.

Když s jeho svatby s Marjánkou sešlo, hned poznal, že mu to snad u celé vsi uškodilo. Bylit' Zoulkovi jako řádní lidé všeobecně oblíbeni, a každý zazlival Lejdrovům, že se k nim tak zachovali. To je přece co říci, když sejde se svatby po druhé ohlášce! A zvláště když se ukázalo, že Marjánčin úraz není tak veliký,

jak se mnozí z počátku domnívali. Marjánka, šla-li někam dále, opírala se sice o hůl, aby si poraněnou nohu příliš nenamáhala, ale doma chodila bez hole. Mohla tedy býti dobře hospodyní.

"I vždyt' ona toho nelituje, že si ji Lejdr nevzal, s ním by neměla na světě žádný ráj," tak si lidé povídali.

A ted' zase litovali Bětušku. "Topilovi chybují. Bětuška, chudák, za to nemůže, že je tak na duchu ubohá, ale její rodiče by měli mítí rozum. A když už ji chtěli provdati, měli jí vybrati někoho jiného. Ona by potřebovala muže dobráka, který by s ní měl soustrast a všechno by jí promijel. Ale takovým Marek není a nikdy nebude."

Markovi se do toho příliš nechtělo, ale jeho rodiče lákal Topilův statek. "Považ, jaké to bude potom bohatství," domlouval synovi, a ten konečně svolil. Však také neměl ani naděje, že by si ho jiná dívka vzala. A tak došlo ke svatbě.

Nebyla to svatba příliš hlučná. Ani muziky při ní nebylo, a to přece bylo zvykem. Ani Marek na to nenaléhal. Vždyt' věděl, že jeho nevěsta se neumí ani otočit. Ani by ji byl tedy nemohl provéstí.

Zpočátku to ucházelo. Panímáma Lejdrová se starala o všechno jako před svatbou, ukazovala to a ono Bětušce, snažíc se, aby ji něčemu naučila, ale nemělo to výsledku. Mladá žena udělala všechno, co se jí ukázalo, jako stroj, ale k čemu ji panímáma nepřiměla, toho si nevšimla. Neuměla snad ani mysliti.

Panímáma s obavou pomýšlela, jaké to u nich bude, až ona zestárne a nebude moci všeho si tak hleděti jako nyní. Domlouvala snaše důtklivě, ale málo to pomohlo. "Vždyt' já vám všechno udělám, panímámo," odpovídala obyčejně, "jen když mi to ukážete."

S takovou ženou ovšem nebyl život radostný, a Marek nebyl z těch, kteří dovedou něco podobného klidně snášeti. Vadil se se ženou, dával jí nepěkná jména, a ona ho posloucha-

la mlčky, neodpovídajíc mu ani slovem. A když ho matka napomínala, aby se mírnil, Bětuška že za tu svou povahu ani nemůže, odsekl jí: "Ale vy za to můžete; proč jste mne k tomu nutili! Ted' máte, co jste chtěli."

Marek doma radostí neměl a proto jich vyhledával jinde. Býval častým hostem v hospodě a nevynechal ani jediné muziky. Počínal si jako za svobodna a odcházel obyčejně z hospody až poslední.

Dokud byl živ starý pantáta, mladý Lejdr ještě se držel trochu v mezích. Ale když pantáta asi po roce zemřel, pustil mladý uzdu svým vášním. Marně ho matka napomínala, on ji vždycky jen odbyl, že je všim vinna sama, na nikoho že naříkat nemůže. Taková žena, jakou má, že otravuje muži život, a ke sňatku s ní byl donucen.

Když panímáma už všechno zastati nemohla, musila býti přibrána ku práci děvěčka. Lejdra nic netěšilo, práci konal s nechutí a počal hospodářství zanedbávat. Do hospody docházel častěji, aby na ty trampoty trochu zapomněl. Stará panímáma jen vzdychala.

Děti Lejdrovi neměli, a Lejdr ani po nich netoužil. Přibýlo by mu s nimi starostí, a ty on si nerad připouštěl. A potom, kdo ví, zdali by nebyly tak hloupé jako jeho žena, myslíval si.

"Takhle nemusím pro nikoho šetřit," říkával. "Co mám, toho mohu užítí sám. A rozházím-li jeden statek, budu mít ještě druhý."

Boženčini rodiče pozdě poznávali, že chybili. Neodvážili se zeťovi ani slovem domluvit, protože by jim byl hrubě odpověděl, kdyby jejich dcera nebyla takové "budiž k ničemu", že by bylo všechno jinak. Aby mu tedy dali pokoj. To že mohli vědět, kdo si vezme jejich dceru, ten že si vlastně vezme jen její statek, a ne ji.

A tak se trápili všichni, jen mladá hospodyně ne, té to bylo lhostejno, a nestarala se o nic.

Ještě hůře bylo, když stará paní-

máma Lejdrová se rozstala. Bylo patrné, že už je to poslední nemoc, která se skončí smrtí. Lejdrova tchyně bývala ted' ve statku celé dny, sice by to tam bylo hrozně dopadalo. Nebylo dne, aby se byla s dcerou pořádně nevyvadila. Uznávala, že je také trochu vinna tou její netečností, protože jí ve všem hověla a málo jí přidržovala k práci. Ted' ovšem bylo pozdě napravovati, co se zanedbalo z mládí.

Když stará Lejdrová zemřela, Topilovi se přistěhovali do statku k dceři a svůj dali do nájmu. Topil se chopil hospodářství, a třeba že zeť jeho napomínání mnoho nedbal, přece aspoň hospodářství za dozoru zkušeného a příčinlivého tchána tak neupadalo a nehynulo.

IV.

Klidný a spokojený život u Zoulků byl náhle rozrušen pantátovou chorobou. Zoulek cítil, že mu ubývá síl; práce jej už namáhala, odpoučival každou chvíli a konečně už jenom dohlížel, aby všechno se řádně vykonalo. Byl duší svého hospodářství, a třeba že Šimon už byl ve všem zkušený a znalý, přece musil pantáta často poučovati a raditi. Šimon také o vlastní vůli ničeho nedělal.

Pantátovi bylo pětapadesát let. Nebyl to tedy vysoký věk, ale on se napracoval a nastaral dost a mnohdy se ani nešetřil. Ve svých letech vypadal starší, nežli skutečně byl. Nyňi pocíťoval následky.

Posedával, někdy si i na chvíli ulehl, ale konečně ulehl nadobro. Panímáma zavolala doktora; ten řekl, že je to u pantáty jakési vysílení a že to může dlouho trvati. Naději na uzdravení sice dával, ale panímáma pozorovala, že to řekl hlasem poněkud nejistým.

A tak bylo u Zoulků smutno. Už si nedělali naděje, že se pantáta uzdraví, a on asi také nedoufal. Často hovořil s panímámou, co a jak by se mělo zaříditi, kdyby zemřel. A když ho těšila, že se uzdraví, odpovídal: "I kdybych se uzdravil, proto

přece si můžeme o tom promluvíti. Je dobře, když se člověk připraví na všechno."

Nejvíce měl na mysli Marjánku. "To dítě mi dělá starosti," říkal. "Bude jí brzy šestadvacet let. Už se nám jistě neprovdá. Ubohé dítě!"

"Ale proč pak by byla tak ubohá, nesmíš si to tak představovati," domlouvala mu panímáma. "A kdyby se i nevdala, což na tom!"

"Ale kdo se ujme statku!" namítal nemocný.

"Vždyť máme Šimona, ten by jistě všechno dobře obstaral. Ale nemysli na to stále, pantáto, vždyť Pán Bůh dá, že se zase uzdravíš."

Pantáta jakoby té námitky neslyšel. "Ovšem, Šimon je velice svědomitý a je nám také věrný, jistě že by od vás neodešel. Ale je přece jen cizí. A kdo ví, co se může státi."

"A je tu ještě Anička, ta se zajiště provdá."

"Do toho je ještě dlouho, milá panímámo. A musili byste být opatrní, aby si vzala hodného člověka, který by Marjánce neublížoval. Bylo by přece nejlépe, kdyby se Marjánka mohla provdati."

A pantáta toto přání opakoval neustále. A konečně se odhodlal k něčemu přímo neuvěřitelnému: zmínil se panímámě, zdali by si Marjánka snad nechtěla vzít — Šimona. Panímáma se toho téměř ulekla.

"To snad přece nemyslíš opravdu, pantáto."

"I myslím. Znáš ho, jak je poctivý a příčinlivý a že nás má rád jako vlastní. Lepšího muže by Marjánka jistě nedostala."

"To je ovšem pravda, ale přece — rozvaž si to, pantáto."

"Já ti rozumím, chceš říci, že je tak nehezky v obličeji. Ale myslím si, že Marjánka je mu zvyklá a že už je jí to lhostejné. Rádi ho máme všichni, ona také, možná, že by se ani nezdráhala."

"Ale manželská láska — ta je přece jenom jiná," namítala panímáma. "On sám jest si jistě té své tělesné vady vědom a ani nepomýšlí,

že by se mohl oženiti, ani s nejhudší dívkou."

"Rozuměj mi, panímámo, já si myslím, kdyby ho Marjánka skutečně chtěla. Kdyby snad byla proti tomu, já bych ji nechtěl nutiti. Můžeš se jí o tom zmíniti, ale opatrně, aby se nedomnívala, že bych tomu mermomocí chtěl. Nerad bych ji zarmoutil."

"Pantáto, to bude pro mne opravdu těžká úloha."

"I nebude, panímámo, vždyť tě znám, jak jsi moudrá."

"Co měla panímáma dělati? Uznávala, že muž má pravdu, neboť takového dobráka a poctivce, jakým byl Šimon, aby pohledal. Ale když si pomyslíla, jak je v obličeji znetvořen, zdálo se jí nemožným, aby se našla dívka, která by se chtěla státi jeho ženou i při té jeho poctivosti a dobrotě. A byla jista, že Marjánka se k tomu také neodhodlá. Co pak by mysli! Ale konečně se panímáma k tomu hovoru s dcerou přece odvážila; ovšem si počínala při tom velice opatrně, jak si pantáta přál. Marjánka neměla ani tušiti, že o tom mluvil. Kdyby to tušila, snad by svolila, jen aby splnila jeho přání, i kdyby sama měla při tom trpěti."

A tak se panímáma zmínila, jaké starosti má pantáta o ni, o Marjánku, a že by nejraději viděl, kdyby se provdala, aby měla zabezpečenou budoucnost. "A já se mu konečně nedivím, je to na pováženou," pravila. "A také by rád viděl, kdyby se hospodářství dostalo do dobrých rukou."

"Snad má tatínek pravdu," řekla dcera, "ale pomozme si, když se nikdo o mne neuchází. Přece je mi jen ta moje noha na závalu."

"On by pantáta ani na to nehleděl, kdyby sis vzala třeba nemajetného hochu, ale to bych ani já nechtěla. Ne snad proto, že by neměl jmění, ale obávala bych se, že by si tě vzal jen z vypočítavosti, pro náš statek, a ne z lásky. Škoda, že ten náš Šimon je takový chudák, ten by se k nám hodil — ale na to není ani pomýšlení."

Marjánka se na chvíli zamyslela a pak řekla: "V tom máte pravdu, maminko. Takových vypočítavých by se snad našlo dost, a já bych se toho také bála. Ale co se dotýče Šimona, věřte mi, že bych na tu jeho vadu ani nehleděla. Hezká tvář není všechno; za to má Šimon zlaté srdce, a každý, kdo jej pozná, musí si ho vážit."

Panímáma byla tak překvapena, že se podívala na dceru s úžasem. "Myslíš to opravdu, Marjánko?" otázala se.

"Opravdu, maminko. Proč bych si ho nevzala? Lepšího muže bych jistě nenašla a tatínkovi dávám za pravdu, že bude lépe, když se provdám. On by snad proti Šimonovi nebyl?"

"Inu, nebyl, tím tě mohu ujistiti. Ale přece myslím, aby sis to dobře rozvážila, vždyť je to krok pro celý život, abys pak nelitovala, jsi přece k světu, a on chudák —"

"Ovšem, má vadu, ale já mám zase jinou, maminko. Proto bychom se k sobě dobře hodili. Ale věřte mi, že bych se nezdráhala si ho vzíti i kdybych měla nohu zdravou. Povídám, že hezký zevnějšek není všechno. Opravdu, ani se rozmýšlet nemusím."

"Nuže, nyní ti teprve povím, že tatínek si toho sám přeje. Ten bude mít radost, chudák." — A panímáma si otřela oslzené oči.

"A Šimon už o tom ví?" otázala se Marjánka.

"Neví, nemá o tom ani tušení."

"Tedy mu to povězte; to víte, já sama bych to snad nedovedla."

A panímáma hned pospíchala pantátovi oznámit, jak se Marjánka vyslovila. A doložila, že tomu ani sama nemůže uvěřiti.

"Nu, vidíš, panímámo, a tak jsi se toho bála!" řekl pantáta. "Ani nevíš, jaký kámen mi tím spadl se srdce. Ted' již odejdu na věčnost klidně, jestli tak Pán Bůh usoudil. A musíme promluvit se Šimonem, Marjánčiny svatby bych se ještě rád dočkal a jí poželhal."

A tak si v neděli odpoledne zavo-

lali Šimona, Marjánka zúmyslně kam si odešla, aby nepřekážela.

Ale se Šimonem nebyla tak snadná práce. Když mu pantáta pověděl, že Marjánka si ho chce vzíti, a oní že si toho také přejí, domníval se Šimon, že si z něho tropí žerty. Jenom že při pantátově nemoci přece se to žertu nepodobalo. A když ho ujistili, že to myslí všichni vážně, řekl rozhodně: "Ne, pantáto a panímámo, to nemůže být, nikterak ne. To se nestane."

"A proč ne?" divila se panímáma, "což nemáš Marjánku rád?"

"Že ji nemám rád? Do ohně bych pro ni skočil, panímámo. Ani nevíte, jak mne to trápilo, když si měla vzíti toho Lejdra. Ale tohle být nemůže, nerozmyslili jste si to, ani ona ani vy."

"Proč pak myslíš, že jsme si to nerozmyslili?"

"Jen považte, jaký jsem ubožák, lidé by se Marjánce vysmívali — já bych byl toho příčinou, a toho nedopustím — právě proto ne, že mám Marjánku rád. Ona by ani nemohla býti se mnou šťastna, a to bych si pak do smrti vyčítal. Ne, pantáto a panímámo, nemyslete na to."

"Šimone," řekla panímáma, "ty přece Marjánku znáš a víš tedy, že by si z lidských řečí ničeho nedělala. A bud' jist, kdyby takové řeči i byly, že by to dlouho netrvalo. Lidé by tomu brzy zvykli a umkli by."

"Jen uvaž," doložil pantáta, "že je tu hospodářství. Ty jsi v něm vyrostl, ve všem se znáš, a jistě by tu nedovedl nikdo tak hospodařiti jako ty. Mám v tebe úplnou důvěru, že bys o všechno svědomitě se staral — a ty bys mi to chtěl odříci? To snad přece neuděláš."

Tato slova Šimonem pohnula. "Pantáto a panímámo," řekl, "nechte, abyste se tedy ve mně zklamali. Nezasluhuji tolik dobrodiní od vás, ale když si toho sami přejete, nesmím vám odporovati. Zaplat' vám to Pán Bůh. Dovolte mi však, abych vyslovil některé podmínky. Předně rád zde budu hospodařiti, ale maji-

telkou celého statku zůstane Marjánka sama. A za druhé, abychom se svatbou počkali aspoň půl roku. Myslím totiž, že se pantáta do té doby uzdraví a bude hospodařiti ještě sám. A pak — inu, pak zase nebudeme se svatbou pospíchati. Ale moje slovo máte a víte, že mu do stojím.”

“Inu, budiž,” odvětil pantáta. “Co pak máme s tebou dělati, ty podivíne! Jen když máme zatím tvé slovo, to je jako skutek.”

Šimon políbil pantátovi a panímámě ruku a odešel. Až se mu hlava z toho točila. Mohl tomu věřiti? On, který byl takový ubožák a nikdy si ani nepomyslel, že by se mohl oženiti, má si vzíti tu roztomilou a dobrou Marjánku, majitelku velkého statku! Je to možno?

“Rozumíš mu?” řekl pantáta po jeho odchodu. “Pořád se obávám, že by s ním Marjánka nebyla šťastna a myslí si, že by si mohla za tu dobu udělati známost s někým jiným a vdáti se šťastněji. Proto s tím odkládá. Je to dobrák. Ale v tom se mýlí. U Marjánky je slovo také jako skutek. Ta už si na nikoho jiného nepomyslí.”

Když Marjánka přišla, všechno jí pověděli. Byla pohnuta. Když pak za chvíli vyšla na dvůr, setkala se tam se Simonem.

Přistoupiv k ní, vzal ji za ruce a řekl: “Marjánko drahá, je to pravda? Mohu tomu věřiti? Připadá mi to všechno jako sen.”

“Proč pak bys tomu nevěřil?” odpovíděla. “Což jsem tě už někdy oklamala? Ale ty jsi pěkný! Jak mi tatínek a maminka povídali, málem bych byla dostala od tebe košem. To jsem si o tobě nemyslela.”

“Nehněvej se, Marjánko. Obávám se —”

“Jen se ničeho neboj, já se také nebojím. A jsem ráda, že už mám s tím vdáváním po starosti a tatínek s maminkou také.”

Šimon byl teď jako vyměněn. Vždycky pracoval s chutí, ale teď se teprve přičiňoval. Chtěl ukázati, že bude dobrým hospodářem. Ale

nikdo ve statku ani netušil, kromě Šimona a Marjánky, co bylo mezi nimi a rodiči umluveno. A z cizích lidí teprve ne.

Míjel týden za týdnem a pantátova nemoc se nelepšila, naopak, ukazovalo se, že naděje na jeho uzdravení není. A jednoho dne ráno, bylo to záhy na jaře, pantáta si přál býti zaopatřen. Poslední vůli už měl napsanou. Statek odevzdával v ní Marjánce, panímámě určoval slušný výměnek a nejmladší dceři podíl na penězích.

Slzice, stáli u jeho lože panímáma, obě dcery a Šimon.

“Už jsem se tedy vaší svatby nedočkal,” promluvil pantáta slabým hlasem. “Ale požehnání vám dáti mohu.”

Snoubenci poklekli a umírající jim požehnal: “Dej vám Pán Bůh štěstí. A matku ctěte — jako dosud.”

Za chvíli potom pantáta klidně skončil. Ve statku se ozýval pláč.

* * *

Dlouho nemohli na pantátu zapomenouti. Ale jinak jeho ztráty nepocitovali. Šimon se osvědčoval ve všem jako rozumný a svědomitý hospodář. O všem se radil s panímámou, dbal jen prospěchu celé rodiny a šetrný byl, jak se panímáma domnívala, až příliš. Mnohdy ho napomínala, aby se tolik nenamáhal.

“Vždyť jsem mlád a zdrav, panímámo,” odpovídal Šimon s úsměvem. “Přičiniti se musím; na odpočinek je dosti času, až budu stár, dá-li mi Pán Bůh se toho dočkati.”

O svatbě ovšem se nyní nemluvílo. Až po Novém roce se panímáma zmínila, že by se to mohlo snad již dáti do pořádku. Marjánka souhlasila a Šimon také. Jednoho dne dostavili se se dvěma svědky na faru a sňatek byl ujedнан. Ale tu se vyťasil Šimon s něčím, co panímámu i Marjánku velice překvapilo.

“Přes ty ohlášky, panímámo,” pravil, “zde nebudu. Dovolíte mi snad, abych na ten čas odešel. Do svatby zde budu.”

Panímáma se toho skoro ulekla. "A kam chceš jít?" otázala se.

"Pojedu do Prahy. Koupím si tam svatební šaty. To víte, že jsem nikdy na parádu nedržel — ale na svatbu je to něco jiného. Přece nemohu dělat Marjánce ostudu. Tedy si přivezu šaty až z Prahy."

"Ale co tam budeš dělati tak dlouho? Šaty přece si můžeš koupiti a přijeti domů; to dokážeš za jeden den."

"Mám tam ještě nějakou nutnou záležitost, a to nějaký čas potrvá. Jen se o mne nebojte, do svatby zde budu jistě."

"A co my si tu zatím bez tebe počneme?" otázala se panímáma starostlivě. "Kdo pak tě tu zastane?"

"Snad nemyslíte, panímámo, že bych vás tu nechal bez pomoci?" řekl Šimon. "O zástupce jsem se již postaral. Jak víte, sloužil u Dovolných Nováčkův Josef. Ted' se jim syn vrátil domů, čeledína potřebovati nebudou a proto Josefa propustili. Jiného místa si ještě nenašel a slíbil mi, že sem na tu dobu rád půjde, nežli se vrátím. Je hodný hoch, jak víte, a dobře mne zastane. S koňmi umí zacházeti, u Dovolných si ho vždycky chválili. A nyní v zimě není s potahem ani tolik práce. Já se s ním potom vypořádám. Jenom nemějte starostí, všechno budete mít v pořádku, jako kdybych byl doma."

Panímáma ovšem už ničeho nenamítala, ale přece jí to vrtalo mozkiem. Nikdy Šimon ani paty z domu nevytáhl, a ted' najednou odchází na tak dlouho. Co v tom vězí?

Šimon se ráno se všemi rozloučil, domlouvaje jim ještě, aby neměli o něj starostí, a odešel. Byl vesel, což u něho nebylo ve zvyku.

"Prosím tě, dítě, co tomu říkáš?" řekla panímáma dceři po jeho odchodu. "Aby tak — ani nechci domyslíti."

"Myslíte snad, aby se nevrátil?" usmála se Marjánka. "Toho se nebojím. Vždyť ho přece známe, že není schopen nějaké lži."

"Ale že nám nepověděl, jakou to záležitost v Praze má!"

"Já myslím, že nám chystá nějaké překvapení, proto se tak vesele tvářil. A kdyby nám to pověděl, překvapení by pokazil. Věřte mi, maminko, že je v tom něco takového. Však uvidíme."

Brzy po Šimonově odchodu přišel Josef. Hned se chápal práce, patrně mu Šimon pověděl, co má dělati.

"A prosím tě, Josefe, nevíš, proč jel Šimon do Prahy?" otázala se panímáma. "Nám to nepověděl."

"Mně také ne, panímámo. Jen mi řekl, abych po tu dobu byl u vás, že se vrátí snad asi za čtrnáct dní, nejdéle za tři neděle."

Panímáma si marně lámala hlavu. Každý den jí připadal hrozně dlouhý. Večer ani nemohla usnouti. Stále se jí vtírala myšlenka, aby Šimon přece neprovedl nějaký nemoudrý kousek.

První ohláška Šimonova a Marjánčina sňatku způsobila ve vsi nemalé vzrušení. Za jedno nikdo ničeho netušil, a mimo to, že si Marjánka vezme toho nehezkého "nosatého" Šimona, to nešlo nikomu na rozum. Řečí bylo z toho až dost a všelijak se to posuzovalo.

"Dobře, že tomu Šimon utekl," smála se Marjánka. "Ale nás v tom nechal. Však já mu povím, až přijde!"

Ale panímámě do smíchu nebylo. Čtrnáct dní vyčkala trpělivě, ale pak už byla samá starost. Patnáctý den, šestnáctý — a o Šimonovi ani slechu. To už bylo na pováženou.

"Ale vždyť řekl, že může přijít také až po třech nedělích," upokojovala Marjánka matku. "A kdyby nepřišel ani za tři neděle, přijde jistě později, jen se nebojte."

"Dnes už je sedmnáctý den," vzdychla panímáma ráno v sobotu před poslední ohláškou. "Zítřka je třetí ohláška, a my ještě nevíme, kdy bude svatba a bude-li vůbec."

"Do tří neděl scházejí ještě čtyři dny, maminko," odvětila Marjánka s

úsměvem. "Ještě se nemusíme znepokojovati."

"Ty se směješ, ale mně už je z toho úzko," řekla panímáma. "A bude již také potřeba, abychom činili přípravy."

"Nu, tolik hostů mítí nebudeme; to vykonáme za den."

Večer, když už se šelo — však byl ještě krátký den — někdo vešel do světnice.

"Dej Pán Bůh dobrý večer! Tak už mne tu máte!"

"To je Šimon!" zvolala Anička, a všichni se hrnuli k němu.

Ano, byl to Šimon. Byl hodně udýchan, přinášel veliký balík.

"Hochu, to jsem pokusila starosti!" řekla panímáma.

"Snad jste nemyslila, že se mi něco stalo?" odvětil Šimon. "Anebo že nepřijdu? Beze mne by se přece svatba neodbyla."

"Ale ted' nám povíš, co jsi vlastně v Praze tak dlouho dělal," řekla Marjánka. "Co jsme se o tom napřemýšlely — maminka nejvíce."

Šimon položil balík na stůl. "Tuhle všelicos nesu, a ostatní uvidíte. — A jak vám Josef hospodařil?"

"I dobře," odvětila panímáma. "Všecko bylo v pořádku. Svak jsi ho asi dobře poučil. — Ale pořad ještě nevime, co jsi dělal v Praze tak dlouho? To kupování přece tolik času nevyžadovalo. — Rozsvět', Marjánko, at' se přece podíváme, co si Šimon koupil."

Marjánka chtěla již dříve rozsvítit, ale ne a ne najít sirky. — "Kde jsou sirky, maminko?" tázala se.

"Ale dítě, před chvílí jsem je měla v ruce a ted' nevím, kam jsem je položila. To je tak, když má člověk takové starosti."

Šimon sirek neměl, protože nebyl kuřák. Na štěstí přišel v tu chvíli Josef, který sirky měl. Marjánka rozsvítila.

V.

S tímhle musíme začít, milí čtenářové a čtenářky, novou kapitolu, stojí to věru za to.

Když Marjánka rozsvítila lampu, Šimon se nějak podezřele otáčel od světla. Ale tím se stalo, že se obrátil k Josefovi, který stál za ním a ted' se naň chvíli díval s vyvalenýma očima.

"Šimone, jsi to opravdu ty?" zvolal s úžasem.

A ted' přistoupili ostatní, aby se podívali Šimonovi do obličeje. Ne, tohle ani nebyl Šimon. Vždyt' měl jen jeden a to docela slušný nos. Jen malá jizva vedle něho prozrazovala, že tam býval ještě jeden, který tak hyzdil jeho obličej. A nikdo by se byl nenadál, jak se tím Šimon změnil; stal se z něho docela hezký chlapík.

"Ted' vidíte, co jsem dělal tak dlouho v Praze," řekl s úsměvem. "Ten druhý nos jsem tam nechal."

"Vidíte, maminko," řekla Marjánka, "povídala jsem, že nás chce Šimon něčím překvapit. A tohle je opravdu překvapení. A kdo ti to poradil?" obrátila se k Šimonovi.

"Ó, to už je dávno," usmál se Šimon. "Už když jsem byl u tebe jednou v nemocnici, potkal mne tam na chodbě jeden pán a povídá: 'Človče, proč si tak necháváte ten ohyzný nos? Dojed'te do Prahy na kliniku, a tam vám to vyříznou.' — Já jsem mu za tu radu ani nepoděkoval a pomyslíl jsem si: 'Co je ti po tom? Ženit se nebudu a nemusím se nikomu líbit.' — Ale ted', když jsem si tě měl vzít, Marjánko, jsem si na tu radu vzpomněl. 'At' už mne to něco stojí,' pomyslíl jsem si, 'takovou ohyzu si přece Marjánka nemůže vzít. Ta by dělala se mnou pěknou parádu.' A tak jsem se vydal na tu cestu do Prahy. Peníze jsem si ušetřil. A jak vidíte, nejel jsem nadarmo. Ted' se nám aspoň nebudou lidé vysmívat."

"Tohle je zrovna víře nepodobno," řekl Josef. "Vypadáš ted' docela jinak, jako bys to ani ty nebyl."

"A nezkusil jsi mnoho bolesti?" otázala se Marjánka.

"Příliš to nebolelo. Ale kdyby to bylo bolelo sebe více, rád bych to byl k vůli tobě snesl. A ted' aspoň

ti mohu dát hubičku — vidíte, že smím, panímámo?" A Šimon už bral Marjánku kolem krku.

"I smíš," odpověděla panímáma se smíchem, "vždyť už máte před veselkou. Ale jenom ji, prosím tě, neu-mačkej!"

"Počkej, tohle ti neodpustím!" durdila se Marjánka, zardívajíc se až do tmava. "Snad konečně jsi se dal operovat jen proto?"

"Abych se přiznal, skoro," odpověděl Šimon.

Rozvázal balík a ukazoval, co přivezl. Sobě koupil svatební šaty a každému něco na památku na tu svatbu. Panímáma měla radost z pěkné modlitební knihy. Ani na Josefa nezapomněl.

Panímáma byla jako znovu zrozená. Spadl jí se srdce těžký kámen.

Po několika dnech se slavila svatba. Hostí bylo přece dost; dva svědkové se ženami, Františka s mužem a dva sousedé, s nimiž žil nebožtík pantáta v přátelském poměru.

Tot' se ví, že se ve vsi o svatbě mnoho mluvilo, vlastně byl více předmětem hovoru Šimonův nos, který vzal na se znenadání tak ušlechtilou podobu. Každý se tomu divil.

Zlomyslní lidé, kteří dříve nepřáli Šimonovi, že se tak bohatě oženil, a Marjánce se vysmívali, kam prý dala oči, nyní umlkli. Ted' mu nemohli ničeho vytýkati a stoupl u nich ve vážnosti. Z "nosatého" Šimona stal se najednou Petáčkův pantáta.

Petáčkovi byli šťastní. Po svatbě bylo ve statku všechno tak jako před svatbou. Panímáma sice měla vyjednaný výměnek, ale nevybírala ho, neboť žila s mladými manžely jako dříve, ano, byla stále vládnoucí panímámou i ted'. Šimon se dále s ní ve všem radil, neosobuje si na nic ani nejmenšího práva.

A jak pracoval a šetřil! Pamatoval stále na Aničku, která měla dostati dle pantátovy poslední vůle ze statku podíl. Hotových peněz nebylo, neboť pantátova dlouhá nemoc pohltila skoro všechny úspory. A Šimon by jí byl rád dal ještě více,

než jak pantáta ustanovl. Věděl, jak lidé hledí na peníze, a jak často peníze rozhodují i o manželském sňatku, ačkoli by to nemělo býti.

Často musily ženské hospodáře napomínati, aby na sebe přece trochu dbal a nechodil tak ošumělý. Mohli by se lidé domnívati, že je lakomec, který si ani pořádného šatu nedopřeje, anebo ony, ženské, že mu ho nepřejí. Ba, jednou se stalo, když nechtěl poslechnouti, že mladá panímáma sebrala jeho staré šaty a šla do města, kde mu dle nich koupila nové. A staré darovala dělníkovi, který ve statku vypomáhal. Čeledína si Šimon nevzal.

Tenkrát už byla mladá panímáma maminkou. Chovala buclatého klučinu, kterému dali po nebožtíku dědečkovi jméno František. Tatík, jak přišel s pole, už se s ním obíral.

"Milý Františku," stýskal si tenkrát, "ty ani nevíš, co se ty ženské tvého táty natrápí. Máma i bába. Nemají dosti na tom, že si přivezl z Prahy pořádný nos, ještě ho chtějí parádit."

Frantík se na tatíka usmíval. — "Ba, máš pravdu, že je to k smíchu," hovořil táta. "Až vyrosteš, teprve to poznáš."

"Snad nemyslíš, že ti to pochválí, když budeš chodit ošumělý — hospodář z takového statku!" ozvala se mladá panímáma. "Aby pak o nás lidé povídali, že jsme lakomci!"

"Však ty by sis mne tak neparádila, kdybych měl ještě dva nosy!" škádlil ji hospodář. "Ale takhle se chceš se mnou před lidmi pochlubit! Ach, škoda mého druhého nosu!"

Tak končivala každá žertovná hádka smíchem.

"I mlč, jsi rád, že jsi se ho zbavil."

"A vždyť jsem se ho zbavil jen k vůli tobě, už jsi zapomněla?"

"Tedy se zase nediv, že si tě parádím; dělám to z vděčnosti."

Ted' měly ženské práce dost, a Vosáčková Kačenka už musila zůstatí ve statku jako děvečka. Šimon sebe nešetřil, ale šetřil ženy i tehyně.

"To je zlatý člověk, Marjánko,"

říkávala stará panímáma. "To měl nebožtík pantáta dobrou myšlenku, a ty také, abyste se vzali."

"Máte pravdu, maminko. Ted' se zrovna hrozím, když pomyslím, jaký bych to měla život s Lejdrem. Tam to dopadá!"

A dopadalo to u Lejdrů skutečně smutně. Lejdr nedbal napomínání ženiných rodičů a počínal si hůř a hůře. O hospodářství nedbal, a nebylo téměř dne, aby tam nebyly hádky. Nejvíce proto, že mu tchán nechtěl dávat peníze na útratu, a Lejdr byl raději v hospodě než doma. I hospodskému starý často domlouval, aby nedával zeti pít na dluh. Ale Lejdr se ohražoval, že statek je jeho, a že nedopustí, aby mu někdo něco zakazoval.

Topilovi pozdě naříkali, že svou ubohou dceru provdali.

Ale všechno má svůj konec, a Lejdrovo řádění také vzalo konec.

Byla v hospodě muzika, při které Lejdr ovšem nescházel. Podnapil se a dostal se s několika chasníky do hádky. Důkladně ho zbili, a jeden ho udeřil sklenicí ze vsí síly přímo do obličeje. A pak ho z hospody krátce vyhodili, aby měli od něho pokoj.

Lejdra hned opilost přešla, a potácel se domů. Div že po té ráně nepadl do mdlob. Cítil nesmírnou bolest.

Když přišel domů, všichni spali. Bylo již pozdě v noci. Byl v obličeji samá krev; chtěl se umýt, ale nemohl se ani dotknouti nosu, který měl úplně roztráštěný.

Lejdr nespál celou noc a ráno, drže si na ráně šátek, vydal se na cestu do města k doktorovi. Ten jej poslal do nemocnice.

Nikdo nevěděl, kam se Lejdr poděl; proskakovaly i řeči, že někam zašel a snad se připravil o život.

Ve statku žili v rozrušení a napětí. Staří si mysli, že by takového zete nebyla žádná škoda, ale mladá hospodyně byla plna úzkosti. Zdálo se, jakoby se byla ze své lhostejnosti a tuposti jaksi vzpamatovala.

Přes tu chvíli vyhlížela oknem, zdali muž nepřichází.

A Lejdr asi po čtrnácti dnech přišel. Byl tichý, zamklý, a ani nepromluvil. Ale sotva ho domácí poznali. Byl — beznosý.

Staří se naň dívali skoro s úžasem. Věděli, že se zet' tenkrát v hospodě sepral, ale co se mu stalo, nevěděli. Až ted'.

Než, co uviděli nyní, překvapilo je neméně. Jejich dcera se vrhla Lejdrovi s pláčem kolem krku, bledoucí: "Muži, co se ti stalo, kdo ti to udělal? Ach, nechod' už nikam, já tě nepustím, zůstaň u mne!"

Lejdr byl snad překvapen nejvíce. To že je ta jeho nemluvná, ke všemu netečná žena? Kde se to v ní vzalo? Odkud ta změna?

Bylo mu divně u srdce. V nemocnici měl dosti času, aby uvažoval, kam svým nepořádným životem až dospěl. Nečinil žádného předsevzetí, ale cítil hnus sám k sobě a cítil také, že už nedovede ani býti tím, čím byl posud. Byl vyvrhelem, tyranem, nestydou, vším možným, jenom ne ničím dobrým. A takovým bidákem dále býti nechtěl.

Šel domů sklíčen. Obával se, že ho tchán přivítá výčitkami a hádkou jako vždycky. A zatím taková změna. Nikdo ani nepromluvil, jenom žena jej přivítala lhostným pláčem.

Mlčky ji pohladil po vlasech a přitiskl ji k sobě. Podíval se jí do očí a viděl docela jiný pohled, plný obavy a něžnosti. Až mu slzy vstoupily do očí. Ani nemohl pronést slova.

"Ti vás pěkně zdělali, darebáci!" ozval se konečně tchán. "Ted' jste je poznal. Snad už vícekrát mezi ně nepůjdete."

Lejdr neodpověděl. Bylo právě poledne. Zasedl k jídlu a po jídle vyšel na dvůr a chápal se práce.

"Jak máte se setím, pantáto?" otázal se tchána. Jeho hlas byl nejasný, některé zvuky skoro nesrozumitelné. Tchán sotva věřil svému sluchu.

"Něco je již oseto," odpověděl, "ale ne mnoho."

"Tedy naložíme obilí a pojedeme. Musíme si pospišit," řekl zet'.

"Tohle je zrovna zázrak," pomyslí si Topil, "jen aby tak bylo stále! Však jsme se něco natrápili!"

Ve vsi se teď o jiném nemluvílo než o Lejdřovi, ale snad nebylo jediného člověka, který by ho byl politoval.

Také u Petáčků se o tom hovořilo, a stará Vosáčková hned řekla, že si konečně Pán Bůh na něj vzpomněl pro ty jeho skutky. Lejdr že snad jak živ neudělal nikomu nic dobrého.

"Šimonku, co se jen tobě navysmíval pro tvůj nos," připomenula mladá hospodyně, "a teď by byl rád, kdyby měl aspoň takový. Je více zohyzděn nežli jsi byl ty. Toho se zajisté nenadál."

"Inu, já mu toho přece nepřeji," odvětil dobrák muž. "Ale kdyby ho to aspoň napravilo, aby už začal vésti jiný život."

A Lejdr skutečně žil zcela jinak, zrovna jakoby to nebyl on. Lidem se spíše vyhýbal a do hospody ani nepáchnul. Hleděl si jen práce a hospodářství, které dříve zanedbával.

Hádky u Lejdrů docela přestaly, a mladá hospodyně čekávala s touhou na muže, když se měl vrátit s pole, a činila mu pomyslení. Jeho to dojímalo, a v duchu si vytýkal, že býval k ní tak surovým.

Jednou se setkal Lejdr se Šimonem. Pozdravil jej a dal se do řeči.

"Nu, to máš radost, vid'?" řekl. "Dříve jsem se ti vysmíval, a teď se můžeš vysmívat ty mně."

Petáček se naň podíval a řekl: "Kdybych byl zlomyslný, odpověděl bych ti, abys jel do Prahy, aby ti tam dali ten druhý nos, který mi urázli; uschovali to do špiritusu. Ale takový žert by byl krutý. Věř mi, že je mi tě upřímně líto. Je to neštěstí. Ale to bych ti přál, aby to neštěstí bylo k tvému dobrému. Slyšel jsem, že teď pilně pracuješ a do hospody nechodíš. Snad už takovým

zůstaneš? Prospěl bys tím nejvíce sobě, ale svým domácím také."

"Brachu, už jsem to poznal," odpovéděl Lejdr. "Byl jsem pošetilec a ničema. Musilo přijít neštěstí, abych se poznal."

"Ale pak by to bylo pro tebe vlastně štěstím," řekl Šimon. Zvykneš tomu, jako jsem zvykl dříve já, a můžeš žít spokojeně. Hezký zevnějšek není všechno, jak říká moje dobrá žena."

Rozešli se jako přátelé. Podali si ruce.

Staří Topilovi se pořád ještě obávali, aby se zet' nevrátil zase k nepořádnému životu, ale obávali se marně. Lejdr už zůstal slušným a řádným člověkem.

"Zdali pak nemohlo u nás býti tak vždycky!" potřásl Topil šedivou hlavou. "To bylo zrovna horoucí peklo. A teď taková změna!"

"Ba, byl to divoch," přisvědčovala žena. "Ona Bětuška také mnoho zavinila. Taková domácnost může nepoutá."

"A jak se ta holka teď také změnila!" řekl muž.

"Inu, změnila se i jinak," odvětila hospodyně. "Toho jsem se už ani nenadála. Jen teď aby Pán Bůh dal, aby to šťastně dopadlo."

"Co že povídáš?" obrátil se k ní překvapený muž.

"Inu, je to tak, jak povídám, tatíku; ale skoro se toho bojím."

"I proč pak by ses bála! Zatím na to nemysli. — A jak to uděláme s naším statkem? Brzy se ukončí nájemní lhůta."

"Snad abychom to nechali v nájmu dále. Nevím, jak bychom to obstarali, jsme už na to staří. A takhle jsme jako na výměnku."

"Máš pravdu, matko. Však konce té druhé lhůty se už asi nedočkáme, a mladý at' si to pak udělá, jak bude rozumět."

Také Lejdr souhlasil, aby ženin statek zůstal v nájmu. Měl co dělati se svým a přičiňoval se, aby splatil dluh, který dříve na statek uvalil a za který se nyní styděl. Byl však už

zase veselejší myslí a přestal se vyhýbat lidem. Posilovalo jej při tom vědomí, že je nyní řádným člověkem.

Ženu měl teď upřímně rád a nikdy jí neřekl zlého slova. Byla tím celá šťastna a těšila se teď na nejbližší budoucnost.

K Petáčkům za rok po narození Františkově přiletěla zase vrána a přinesla jim roztomilé děvčátko. Došlo jméno po babičce a po nejmladší tetě, Anička. A když brzy potom František se počal batoliti a chytil se ženských za sukně, měly všechny co dělati.

“Aby se toho byl nebožtík pantáta dočkal,” vzpomínala stará panímáma, “ten by měl radost!”

Starostí také přibývalo. Anička dospívala, za několik málo let mohla se provdati a měla pak dostati podíl. Šimon stále na to pamatoval a přičiňoval se. Hospodářství měl v nejlepším pořádku.

Šimon byl ve vsi vážen a při nejbližších volbách byl zvolen za radního. Ale za nedlouho po volbách starosta se roznemohl a místo něho byl zvolen Šimon. Přibýlo mu tím zaměstnání i starostí, ale těšila jej důvěra sousedů, a mladá hospodyně si na tom také trochu zakládala, třeba že s tím úřadem byly spojeny někdy i nepříjemnosti. Do statku přicházeli lidé téměř neustále, a pantáta rovnal spory, psal čelední knížky, vybíral daně, vyplácel peníze.

Také Lejdra volala někdy ta neb ona záležitost ke starostovi. Poprvé tam šel velice nerad. Nebyl ve statku od té doby, kdy se ucházel o Marjánku, nynější starostovou. Také s ní po celou tu dobu nemluvil, neboť se oba raději sobě vyhnuli. Ale nyní nebylo pomoci. A ještě s někým se Lejdr nerad setkal: byla to Vosáčkova Kačenka. Však už víme proč; Kačenka byla jeho zlým svědomím.

Náhodou se však s ní nesetkal. Starosta jej uvítal přátelsky, a mladá panímáma ho přivítala slovy: “Vítám vás!”

Vyřídil svou věc a déle se nezdržoval. Všecko jakoby tam na něj pa-

dalo. Ale podruhé už přišel bez rozpaků.

Brzy po svém sňatku si vyčítal, proč byl tak pošetilý a Marjánky se zřekl. Byl nespokojen a rozerván a to bylo příčinou, že se oddával pití. Ted' už ovšem dávno na to nemyslí. Neměl příčiny k nespokojenosti a žil se ženou i s jejími rodiči v nejlepší shodě.

Ted' litoval těch prohraných let, vzpomínal na rodiče, kterým působil tolik zármutku. Jak rád by to byl napravil, ale nemohl, bylo pozdě. Darmo na to vzpomínati. Aspoň ted', když už se všecko tak změnilo, kdyby mohl žítí spokojeně. Ale měl časem nějakou tesknou předtuchu, jakoby na něj čekalo nějaké neštěstí.

Také tchán a tchyně jevíli někdy o dceru obavu a to ho znepokojovalo. A oba stárli a scházeli vůčihledě; však už byli v pokročilých letech. Co ho tedy snad čeká v nejbližší době?

Ted' sám nepochopoval, jak mohl býti dříve tak tupým a bezcitným, že si nevšímal utrpení osob sobě nejbližších. Nyní sám na sobě poznával, co jsou starosti a tíseň života.

A také se v něm často ozývalo svědomí, když pomyslí na Kačenku. Proč si s ní začínal známost, když věděl, že si ji vzítí nemůže a nevezme? Byla to nejen lehkomyšlnost, ale i bezcitnost. Ano, dopustí se člověk někdy chyb, kterých už pak ani při nejlepší vůli a snaze nedovede napravit a odčinit. Tak bylo i u Lejdry.

U Petáčků bylo docela jinak. Tam nikomu svědomí ničeho nevytýkalo. Činiti každému dobře a nikomu neubližovati, to bylo zásadou všech. Tak smýšleli rodiče a tak také vychovali své děti, i Šimona, sirotka tak vychovali. Proto se dobře do jejich rodiny hodil a nyní přispěl k její spokojenosti a štěstí.

Lejdra smutná předtucha neklamala. Neštěstí naň přikvapilo dříve, nežli se nadál.

Bylo krásné jaro, příroda se probouzela k novému životu, ale nad Lejdrovým statkem stahovala se

mračna, hrozící útrapami a zármutkem. A bylo to tím hroznější, že to přišlo v době, kdy se zdálo, že se tam usídlil trvalý klid a spokojenost. Tak se stává v životě, že nejkrásnější naděje zklamou a promění se v žal.

VI.

Jednou ráno přede dnem vyjel Lejdr na bryče a pohaněl stále koně k rychlému běhu. Jel do města pro doktora. Mladé hospodyně nadešla těžká chvíle.

Cestou se díval stále na hodinky, počítal téměř minuty, jak dlouho to bude trvat, než přijede s lékařem, a trnul strachem, co se může doma státi před jeho návratem.

Lékař se vypravil ihned, ale jeho pomoc byla marná. Když po desáté hodině odjížděl ze statku, ozýval se tam pláč narozeného dítěte, ale také pláč dospělých. Mladá hospodyně zaplatila narození dítěte svým životem. Lejdr byl vdovcem.

Ani se nemohl vpraviti do té hrozné myšlenky, do hrozné jistoty. Nářek starých rodičů nebožčinných i dítěte rozdíral mu srdce. A přece byla to skutečnost, s kterou se musil smířiti.

Musil nejdříve obstarati pohřeb ženě. To jej zatím zaujalo docela, že na dítě pozapomněl. Tchyně zatím je svěřila, ačkoli s obavou, jedné ženě ve vsi, která kojila vlastní dítě.

Byla právě neděle, když se konal pohřeb a proto bylo účastenství četné. Každý litoval nebožčinných rodičů i vdovce a jeho dítěte.

Když se vrátili s pohřbu, lpěla všem na rtech otázka: "Co si teď počneme a co s ubohým dítětem?"

Panímáma radila, aby je nechali u té ženy. Ta byla ochotna je kojiti a svolila i k tomu, že bude celý den ve statku, kam si vezme i své dítě, aby nemusili k ní ze statku docházeti. Na noc je chtěla bráti k sobě. Byla to žena ochotná a svědomitá a všem se tím ulehčilo. Děvčátko, kterému dali říkati po matce Bětuška, mělo se k světu. Lejdr přibral k do-

mácí práci děvečku. Nelitoval peněz a jen si teď přál, aby aspoň dítě zůstalo.

Znenáhla se vpravili do svých smutných poměrů, ale přece jen všude scházela hospodyně. A tak asi po půl roce řekl tchán Lejdroti: "Milý zeti, není pomoci, musíte hleděti, abyste se oženil."

"Věřte, pantáto, že na to ani nepomyslím," odvětil Lejdr.

"Co pak je to platno, státi se to musí. Ano, kdybychom byli mladší, bylo by jinak. Ale panímáma už se sotva vleče, cizí není svůj."

"Já to uznávám, pantáto," řekl Lejdr, "ale považte, která ženská by si mne vzala. I kdybych nebyl tak zohyzděn, dělal bych si málo naděje, že by se našla taková, která by se ujala s láskou toho dítěte. A takhle teprve. Vždyť bych se musil každé oškliviti."

"Inu, nesmíte hleděti na peníze a také nemusíte," odvětil tchán. "Jméni máte, přínosu tedy nepotřebujete, a chudá si vás ráda vezme."

"Možná, že také ne. A když si mne vezme, vzala by si mne jen pro ten majetek a ne z lásky. A když by neměla ráda mne, nebude míti ráda ani dítě, a toho bych se nejvíce obával."

"To máte taky pravdu," přisvědčila tchyně. "Je to neštěstí; větší nás nemohlo postihnouti."

"Ale přece jiné pomoci není, to musíte uznati," řekl Topil.

Lejdr to také uznával. Zmínil se o tom tu a tam, ale nikdo mu nedovedl dáti rady. Ani žádný dohazovač se u něho neukazoval.

Jednou v neděli vyšel Lejdr ze statku. Panímáma Petáčková seděla na lavičce před okny. Dcerušku měla na klíně, a hošík se batolil kolem ní. Lejdr ji pozdravil.

"To jste št'astna, panímámo," řekl, "a jak št'astny jsou ty vaše děti, že vás mají. Moje dítě, ubožátko, matku ani nepoznalo."

"Jaká pomoc, pantáto. Je to neštěstí, ale nesmíte ztráceti mysl."

Všecko se může změnit, že budete zase spokojen."

"V to už nedoufám, panímámo. Tchán i tchyně mne nutí, abych se oženil. Já také uznávám, že je to nutné, ale která ženská by si mne vzala? Už jsem se leckomu ze známých o tom zmínil, ale všecko je marné. A mně jde hlavně o dítě, aby žena, kterou si vezmu, byla mu laskavou matkou. A kde pak takovou naleznu! Vždyť můj zevnějšek každého odpuzuje. To je těžká věc."

"Ovšem, o dítě tu jde především," přisvědčila panímáma. "Ale snad by se přece některá našla, která by si vás vzala a měla by dítě také ráda. Jenom přemýšlejte, snad se domyslíte."

"Já jsem se už napřemýšlel, panímámo, ale nepřipadl jsem na nic. Víte-li snad vy o některé, povězte mi to."

"Vzpomeňte si, pantáto, nemáte snad k některé dívce povinnost?" otázala se Petáčková a pohleděla mu do očí.

"Povinnost? Jak to myslíte, panímámo?"

"Raději se zeptejte, koho myslím. Už jste zapomněl na Vosáčkovu Kačenku, která teď u nás slouží?"

"Na Kačenku?" opakoval Lejdr a zarděl se. "Vy snad něco víte, panímámo?"

"Vím všecko, milý sousede. Tenkrát — ale nerada na to vzpomínám, a vy zajisté také — nuže, tenkrát mi její matka všecko pověděla. Kačenka je od té doby neklidná a nespokojena. Co tomu říkáte?"

"Věřte mi, panímámo, že toho už dávno lituji a hanbím se za to. A myslíte snad, že by si mne Kačenka vzala?"

"Především mi povězte, zdali byste si ji vy chtěl vzít. Víte přece, že je docela chudá. Nebylo by to překážkou? Vždyť jste ji tenkrát bezpochyby jen proto odstrčil a opustil."

"Prosím vás, panímámo, nepřipomínejte mi toho. Věřte, že teď na

nějaký přínos ani nemyslím. Jmění mám dost, ale ženu nemám, a dítě nemá matky. Kačenka by si mne tedy vzala?"

"To vám určitě říci nemohu, ale chcete-li, promluví s ní."

Bud'te tedy tak dobrá, panímámo, ačkoli myslím, že si mne nevezme."

"Proč myslíte, že by si vás ne vzala?"

"Inu, po tom, co se stalo, musím se domnívat, že mne má v opovržení. A k tomu — vždyť vidíte, jak jsem zohyzděn."

"V tom se mýlíte. Cítí-li Kačenka zármutek, pak necítí k vám opovržení. Nu, já s ní promluví. Víte, domnívám se, že žena patří tomu, komu obětovala to nejdražší, co měla. Promluví s ní ještě dnes."

"A jak se dovím, co vám řekla?" otázal se Lejdr.

"Já k vám třeba některý večer zaskočím. Nevím, zdali se rozhodne hned. Naléhati na ni nemíním."

"To ne, panímámo; jen ať udělá podle své vůle, já vím, že by to byla od ní oběť. Budu tedy čekat, panímámo. Děkuji vám."

Lejdr odešel, a po malé chvíli uviděla panímáma přicházeti Vosáčkovou. "Ta jde jako na zavolání," pomyslila si. — "Tak pojd'te, Vosáčková," zvolala na stařenu, "mám pro vás novinu."

Vosáčková byla ovšem zvědava, jakou novinu by panímáma pro ni mohla mít, a když uslyšela, o čem Lejdr s panímámou mluvil, spráskla s úžasem kostnaté ruce.

"Že by si Kačenku vzal?" pravila. "Inu, ovšem, teď je mu zle; když si ho nechce vzít žádná bohatá, vzal by si i chudou."

"Takhle to neposuzujte, Vosáčková," řekla panímáma. "To by si mohl vzít také jinou chudou. To víte, pro statek by to mnohá udělala a nehleděla by na to, že je Lejdr tak nehezký. Ale on uznává, že se proti Kačence provinil, a chce tu křivdu napravit."

"To by se zdálo být od něho hezké," odvětila stařena; "ale to víte,

panímámo, kdyby byl jen trochu k světu, že by si na Kačenku ani nevzpomněl. Ale teď je v nesnázích, a Kačenka by mu byla z nouze dobrá. Takové je to."

"Raději to řekněme jinak, Vosáčková. Kdyby ho bylo to neštěstí nepotkalo — myslím při té pranici — nebyl by se polepšil a byl by posud opilcem. A poněvadž se poznal, ozvalo se v něm svědomí, a chce spáchanou křivdu napravit. A vy byste chybovala, kdybyste byla proti tomu. On má největší starost o dítě, což je jistě chvályhodné, a v Kačenku má důvěru, že by je měla ráda a o ně se starala jako pravá matka. A to by vám nebylo milé?"

"Inu, já holce bránit nebudu, ale také ji nebudu nutit, ať si udělá, jak sama rozumí. Řeknu jí to, anebo jí to povězte sama, panímámo, vy s ní dovedete lépe promluvit, ačkoli jsem její máma. Já půjdu raději zase domů."

"Tedy s ní promluví, ale ne pak, abyste jí to rozmlouvala! Myslím, že dlouho se rozmýšlet nebude. Nezapomeňte, Vosáčková, že je vlastně povinností obou, aby se vzali. A pak se umluvte, kdy má Lejdr k vám přijít. Slíbila jsem mu, že mu povím, jak jsem u vás poříдила. To víte, že se sotva dočká."

"Ať tedy přijde třeba v neděli, jestli se Kačenka k tomu odhodlá. S Pánem Bohem."

Panímáma promluvila s Kačenkou hned. Ta mohla sotva vlastnímu sluchu uvěřit. "Je to pravda, panímámo?" otázala se.

"Snad bych přece s takovou věcí nežertovala," odvětila hospodyně. Rozmysli si to a pak mi poviš, jak jsi se rozhodla."

"Proč bych se rozmýšlela, panímámo! Musím být ráda, že si přece na mne vzpomněl. Ublížil mi, ale nikdy jsem se na něj nehněvala. Sejmeme se mne velikou tíž, vždyť se mi stále zdá, jakoby mi každý četl hanbu na čele."

"Ale to je od tebe pošetilé, Kačenko. Vždyť o tom nikdo neví, jen

mně to tvá matka pověděla. Ale já Ti věřím a nedívám se Ti; člověk nemůže za povahu. Jsem ráda, že svoluješ. S matkou jsem už mluvila. Ještě dnes povím Lejdřovi, aby v neděli k vám přišel. A ty už se můžeš chystat ke svatbě," doložila panímáma s úsměvem.

"To budou chudé přípravy," odvětila Kačenka. "Jak živa jsem se nenadála, že bych se mohla vdát."

"A k tomu do velkého statku, vid'?" doložila hospodyně.

"Věřte mi, panímámo, na to že nemyslím. Vzala bych si ho ráda, i kdyby neměl ničeho. Nepoznala jsem žádného mužského před tím a po něm zase ne. Tedy jen ať v neděli přijde."

Lejdr se ani nenadál, že mu panímáma přinese zprávu tak brzy. "To mi spadl kámen ze srdce, panímámo," řekl. "Kačenka je dobrá duše. Jen když to tak dopadne. Však jste se jistě za mne přimlouvala, vid'te?"

"U Kačenky ani ne, ta se nerozmýšlela. Statek ji nevábí, to mi řekla, ale je ráda, že se stane vaší ženou, když už byla ta vaše známost před lety tak vážná. Však myslím, že ji budete mít rád a si jí vážit. Jí ublížit bylo by věru hříchem."

"Tím vás mohu ujistit, panímámo, však uvidíte. A co říkala její matka?"

"Nu, proč bych vám to tajila! To víte, nemůže zapomenouti na to, čeho jste se dopustil. Ale nyní se to všechno urovná a zapomene. V neděli tam tedy můžete přijít."

I Topilovi byli rádi, že zeť dostane tak hodnou ženu. Co se stalo před lety, toho ovšem netušili. A ani slovem se nezmínili, že je Kačenka chudá.

V neděli odpoledne šel Lejdr k Vosáčkovům. Byla to pro něj dosti krušná cesta — po tolika letech.

Přivítaly ho, a Kačenka se na něj usmála. Její matka snad se ještě nezbavila té roztrpčenosti, ale k vůli dceři se mírnila.

"Tak už mi odpust', Kačenko," řekl Lejdr, "a vy také, matko. Už

víte, proč přicházím. Uvidíš, Kačenko, že si tě budu vážit. Ty snad mne ani nebudeš moci mít ráda, když jsem ti tak ublížil, ale jen když budeš mít ráda to mé ubohé dítě."

Těmito slovy si získal i Vosáčkovou. "Nu, proč by vás neměla ráda!" řekla. "Jaké pak by to bylo manželství! Už se musí na všechno zapomenout. Kdyby vás neměla ráda, nebrala by si vás. A dítě, to se rozumí samo sebou. Vždyť mu chce být matkou."

"Měla jsem ráda nebožku panímámu," řekla Kačenka. "Dokud byla svobodná, kamarádily jsme se spolu. Jak pak bych neměla ráda její dítě! A jest prý jí velice podobno."

"Ano, je celá matka," přisvědčil Lejdr. "A vy, matko, půjdete také k nám, to se rozumí," obrátil se k Vosáčkové.

"K vám?" řekla stařena. "Už jsem přemýšlela, jak to uděláme. To víte, že by se mi stýskalo, byly jsme tolik let s Kačenkou samy. Budu u vás celý den, ale večer odejdu sem. Odstěhovat se odtud, to bych ani nedovedla. A kam bychom také dali to naše haraburdi? Naše pole si můžete připojit ke svým, to bude jako Kačenčino věno. Je toho do statku málo. A v tom baráčku už zůstanu až do smrti. Pak s ním udělejte, jak budete chtít."

Smluvili se, že se sňatkem nebudou odkládat, a určili také hned den svatby. Jedním svědkem měl být pantáta Petáčkův.

Pěkně se ke Kačence zachovala panímáma. Přispěla jí k výbavě značným darem a také jí sama vystrojila svatbu. Hlučná sice nebyla, ale hosté se pěkně pobavili.

Zase měli lidé o čem povídati, totiž o svatbě a rozumí se, že při tom byla také řeč o nose, ale tentokrát o tom, který ženichovi scházel. Nebylo však při tom žádné hany: chválili Lejdra, že se stal pořádným člověkem a že teď si vzal nemajetné děvče. A Kačenku rovněž chválili, že chce být matkou jeho dítěti.

A brzy se ukázalo, jak dobře Lejdr

volil. Kačenka byla skutečně Bětušce pravou matkou, měla ji ráda jako vlastní. I později, když už měla vlastní děti, nečinila mezi nimi rozdílu; ta ani netušila, že má matku nevlastní.

I do hospodářství se Kačenka brzy vpravila a počínala si tak moudře, že se tomu nebožčini rodiče až divili. "Jen když to tak šťastně dopadlo!" libovali si. "To je zlatá ženská."

A Lejdr si své dobré ženy vážil a činil jí pomyšlení. Nikdy nebylo slýchati ve statku hádek. Kačenka ctěla i nebožčiny rodiče a pečlivě jim posluhovala, když se dostavila jejich poslední nemoc. Zemřeli po málo letech krátce za sebou.

Lejdr hospodařil stále ve svém rodném statku. Statek po nebožce ponechal v nájmu, protože by byl práci v obou nezastal.

Vosáčková si nemohla zetě dosti vynachválit. Nikdy by se nebyla nadála, že bude také výměnkářkou ve statku, jak si žertem říkala. A její dcera že bude panímámou.

A ve statku také zemřela, neboť když se rozstonala, nenechali ji ovšem v baráku samotnou. Po její smrti také jej pronajali, měli jej jako po ní na památku.

S Petáčkovými žili Lejdřovi v upřímném, přátelském poměru. I jejich děti se měly rády a hrávaly si spolu buď u Lejdrů, buď u Petáčků, jakoby byly sourozenci.

Neblahá minulost připadala Lejdřovi jako zlý sen, kterému nemohl ani uvěřiti. Mnohdy si pomyslí, jak mnoho trampot a mrzutostí by si byl ušetřil, kdyby dostal své povinnosti ke Kačence a vzal si ji hned za svobodna. Tak je člověk někdy pošetilý, že teprve pozdě pozná, co je mu ke štěstí a prospěchu.

A ještě jednou hrály nosy v životě našich přátel úlohu, a to dosti důležitou. Bylo to v době války, kdy po mladších ročnících musili se stavěti k odvodu mužové v pokročilém věku.

Dříve šel Lejdr, ale nedělal si z toho nic. Věděl, že odveden nebude.

A skutečně pánové uznali, že bez-nosého vojáka nemohou potrebovať. Tenkrát Lejdr řekl: "Vždycky jsem se zlobil na toho darebáka, který mně připravil o nos, ale teď bych jej za to líbal."

Na Petáčka došlo později. Kdyby byl tušil, co se stane, byl by rád zůstal starostou, neboť ti byli vojenské služby sprostěni. Ale on se asi rok před tím úřadu starosty vzdal; už jej to unavovalo, jak říkal. A nyní bylo zle.

"Kdybych to byl tušil, Marjánko," řekl, "byl bych si tenkrát ten druhý nos nedal uříznout."

"Ještě si z toho dělej žerty!" kárala ho panímáma, která hynula téměř strachem při myšlence, že by mohl být odveden.

A skutečně se tak stalo. Ve statku nastal nářek. A když Petáček narukoval, panímáma omdlávala.

Lejdr slíbil, že se bude o Petáčkovu hospodářství starat, a také slibu dostal. Ale což to bylo platno, když hospodář byl v takovém nebezpečí!

Přece to s ním však dobře dopadlo. Byl přidělen k zásobovacímu

sboru, který nebyl vydán takovému nebezpečí. Panímáma si oddychla. Pantáta posílal stále lístky, na nichž oznamoval, že je živ a zdrav i se svým nosem.

A potom již válka dlouho netrvala, a vojska se vracela do svých domovů. Národům zasvitlo slunko zlaté svobody.

Všichni plakali radostí, když se pantáta konečně vrátil. Sotva ho poznali, jak byl zarostlý hustým voussem. Děti nechtěly ani věřit, že je to tatínek.

Pantáta bral jedno po druhém do náruče a líbal.

"To jsme pokusili o tebe strachu!" povzdychla si panímáma. "Dobře, že už je konec!"

"A já už teď zase nelituji, že jsem si dal k vůli tobě ten jeden nos uříznout," ujišťoval ji pantáta. "A z těch vousů si nic nedělej, však já se ti dám zase brzy do pořádku, abych se ti líbil."

A panímáma, smějíc se i slzic, objímala svého dobráka — dříve "nosatého" Šimona.

Jasovská jaskyňa

Jednou z najstarších slovenských jaskýň je Jasovská jaskyňa. Nachádza sa juhozápadne od Košíc. Názov má podľa ned'alekej obce Jasov. Známa bola už viac ako 500 rokov. Pre verejnosť ju otvorili v roku 1953. V rokoch 1923 urobili tu ďalšie výskumy a objavili nové priestory. Vtedy našli tiež v jaskyni bohaté archeologické pamiatky. Ide v kvapľovú jaskyňu.

V najvyššej časti Jasovskej jaskyne je vzácny historický nápis, pochádzajúci z dôb Jána Jiskru z Brandýsa. Písaný je na tvrdej skale a zachoval sa bez porušenia. A tento nápis v Jasovskej jaskyni už od roku 1447 hlása slávne víťazstvo Jiskrových vojakov pri Lučenci nad vojskom Jána Huňadyho. A tak kamenná stena Jasovskej jaskyne výrazne hovorí o dávnej minulosti Slovenska. Inak ned'aleká obec Jasov je známa krásnym barokovým kostolom. Ten patrí medzi najkrajšie stavby tohto druhu na východnom Slovensku.

První touhy

Napsala Pepina Jáchymová

ŘIJEDE sem cirkúús!" hlaholil již v průjezdě malý Jarka, všecek vyjevený, jda svým kamarádům do parkánu oznámit podivnou tu novinu.

"Cirkús?"

"Cirkus!"

Jako ozvěnou neslo se to slovo z hlubin zahrady a pět párů očí zahledělo se na hrdinného Jarku, jenž přelízaje obratně laťový plot, — dává pozor, aby si nepopálil bosé nohy o kopřivy, opatrně sestupoval se srázného vršku ke košaté špince, na níž zralé plody již se černaly a pod níž pět jeho přátel v sladké nečinnosti na slunci si hovělo, syti již rozmanitých pochoutek, jež poskytovala domácí zahrada.

V krátkosti Jarouš vysvětlil, jak bude asi vypadat ten cirkus, což se byl ráno kdesi na nádraží dozvěděl a teď tou zprávou budil nemalou závist mezi kamarády.

"Tak budou mít slony, velbloudy, baletky, krasojezdce, medvědy, šašky, koně, opice a — černocho." Vypočítává pomalu na prstech, vítězně se díval na hochy. Při posledním slově sebou hněvivě a zároveň překvapeně trhli, myslíce, že si z nich přítel dělá blázny, neboť noha černochova, co oni si pamatovali, dosud nebyla překročila brány jejich města.

Jako na povel byli hned všichni na nohou.

"Běda ti, jestli nás obelháváš!" výhrůžně zaznělo z úst nejstaršího sousedovic Ferdíka, načež dali se všichni do útěku přes hradby a po zdech — ačkoliv mohli zcela dobře jítí vrátky dokořan otevřenými. Mládí však miluje nebezpečí a proto roz-

šafný Ferdík, na něž padly již indiánské choutky, vedl svůj lid po vyhlámaných hradbách, cizími dvory, až skrytým výlomem ve zdi poštmistrovic parkánu dostali se na silnici a odtud pustili se za klášter, kde obyčejně na blátivém předměstí, tak zv. "schůni", všechny světové atrakce měly svůj terén. Ale v ulicích bylo dosti pusto a po nějakém komediantském voze ani slechu ani vidu.

Výprava po dlouhém bloudění městem vrátila se opět do zahrady, důvěrně do kruhu si mládci rozsedli na skřížené nohy, jsouce rádi, že stane se něco, co je zbureuje z lenivé nečinnosti dlouho již trvajících prázdnin. Zatím začali se utěšovat slovy a mámivá fantasmie kreslila jim k tomu krkolomné zjevy podivných krás.

Ten drobný dětský spolek měl již své pojmy a svůj vlastní krásný úsudek o světě dalekém a nesmírném. V rodném svém městě znali důkladně každý dvůr, každou zahradu a všechna podivná zákoutí ve velkých domech na náměstí i malinké domky dole u řeky. A každého člověka znali, rozlišili dobré i zlé sousedy, jež bud' milovali nebo nenáviděli; a dělali válečné výpady do blízkého okolí města, obklopeného modravými horami šumavskými, tak vysokými a dalekými, že se dětem zdálo, jak by za nimi svět přestával.

Při tom vmyslili si všechny historie válečné, všechny pohádky, všechny hrdinské činy slavných rytířů a krásných princezen, o nichž v zimních večerech u praskajících kamen se vykládalo, do strobylého svého města. Každý dům, každá ulice a každá stezka připomínala nějaký slavný čin.

Umouněný nos vzhůru, poslouchal Jiřík Rozvařilů nadšené výlevy Jar-

"A což, hoši, slona živého už jste někdy viděli?" překvapil Jarka starší své přátele náhle otázkou.

"Ne!" zahanbeně daly dva hlasy v odvetu.

"A což černocho?"

"Ne!"

"Já také ne!"

"Já už je viděl!" hluboce zamyslen prohodil Jiřík.

"Kde?" osopili se naň zprudka hoši.

"No, v klášteře na Betlemě!"

"My myslíme živé, ty hloupý klu-ku, živé, opravdické!"

"S takovýmhle nosem!" ukazoval Ferdík na svůj nos, veda ruku obloukem až k zemi.

"Tak velký jako náš dům!" poučoval kamarády Toník domácích.

"Tak černé, jako vyleštěná bota!"

"Péra v hlavě a v nosu kroužek!"

"To sloni nemají!" bál se Jiřík, natahuje již maldánky.

"Sloni ne, ale černoši!"

"To jsem teda neviděl," přiznal se konečně Jiřík, strachy se celý třesa.

"No však je uvidíme, vždyť přijdou co nejdříve," neutrálně pokrčil Jarouš raménky.

"A kdo ví, jestli na těch slonech nepřijdou také loupežníci z pouští a naposled nás tady pobijí a domy vyloupí," bál se Toník domácích.

"Z afrických pouští!" zachvěl se Jarouš, maje oči zabodnuté do trávníku, kde kreslily se mu žluté, hor-
kem sálající pouště i palmové lesy, kde v bujném zelení sloni a černoši se prohánějí a kde lvi plamenným jazykem pohlcují zbloudilé poutníky, jak nedávno v jedné povídce se byl dočetl.

Dlouho mezi sebou přátelé rokovali, až tu libý hláho! zvonů, vyzvánějících poledne, vyrušil je z tragického rozjímání, příměv je k rozchodu. Bez rozloučení a bez úmluvy na odpoledne se tiše rozešli. Však věděli, že se hnedle zas uvidí, ale netušili za jakých okolností.

Jarka se sklopenou hlavou pádil domů, aby nezmeškal zamilované svoje jídlo, bramborové knedlíky, jež

při jeho vstupu do kuchyně žlutily se již na porcelánové míse uprostřed stolu.

S chvatem snědl malý divoch nezbytnou polévku, očima se zabodl do vábivých knedlíků, čekaje s mučivým nepokojem, až i rodiče, bratr a sestry počnou si brát. Při tom naslouchal, zda otevřenými dveřmi — do krámu a z krámu na sluncem rozpálenou ulici — nedoléhají sem nějaké poplašné zvuky. Ale na ulici bylo ticho, jen zvuky rozvrzaného kofovrátku ospale je rušily.

"Tatínku, odkud jsou sloni a černoši — jsou z Afriky?" ptal se klučina otce, jenž bral si právě na talíř knedlíků.

"Z Afriky, ano," ochotně vysvětloval chlapci otec.

"A kde je ta Afrika?" ptalo se několik dětských hlasů najednou.

"Za mořem děti — daleko."

"A kdybychom se dívali z Práchně, viděli bychom tam?"

"Kde pak, to je daleko a svět je přec kulatý!" přejala slovo velká Ada.

"A jak kulatý, jak vdolek!" divil se Jarouš a malé jeho sestry daly se do smíchu.

"I ne, jinak," vyložil dětem starší Bohuš.

"Počkej, já ti to vysvětlím třeba hned!", otec řekl a dav dvě půlky knedlíků k sobě, ukázal je dětem: "Vidíte, tak je svět kulatý, jako knedlík."

"Ano a na téhle straně je Afrika a zde Evropa, Asie, Austrálie a tady Amerika!" kreslil vidličkou mladý student díly světa.

Děti nahrnuly se k otci, pozorně se divajíce na žlutoučký knedlík, jež otec na talíři otáčel, naznačuje, jak se země točí.

"A kde jsme my, tatínku?"

Otec udělal vidličkou puntík na knedlíku.

"Zde asi jsme!"

"A jejej, to jsme jako nic."

"At' vám nevychladnou knedlíky!" rozluštila záhadný problém

matka, mastič je vonným rozpáleným máslem.

"Mně jsi málo namastila — mami!" uraženě s sebou škubl Jarka nastrčiv matce znovu talíř pod ruku.

"I máš dost, mohl bys oslepnout!" s úsměvem, ale rozhodně prohlásila matka.

"Ale Marta má víc!"

Matka, zachovávajíc povždy spravedlnost mezi dětmi, vyšetřila knedlíky Jarkovy a shledavši je opravdu málo namaštěné, vzala s kameni rendlíček, nabrala plnou lžici škvařícího se másla a jala se opatrně kroužití jí nad Jarkovým talířem.

Malý rarášek pozorně sledoval zlatové kapky, jež zatím velmi skromně snášely se s plně lžice — polehounku vztáhl pravici, uchopil se lakomé ruky, jež chystala se již vylíti zbytek do rendlíku — a rázem převrhl si lžici na talíř.

Matka neztratila duchapřítomnost, ale pustila lžici a již setkala se obrátným pohybem ruky její s nosem a rozpálenými tvářemi Jarkovými.

Honem skřížil hoch lokte na hlavě, aby zmírnil účinek spravedlivých jejích ran — schoulil se do klubka, že rány měnily se v nepodařené a směšné křivky, jež víc bolely matku než provinilce.

Leč rázem vytřeštil zrak. Z liduprázdné ulice ozval se křik dětí a hned na to dusot koňský, jako když několik jezdců na elegantních koních s jasným zvoněním podkov o dlažbu tihne ulicí.

"Jede hrabě s černoche-é-é-m!" bylo slyšet hlaholiti kolem otevřených dveří, a šum a neslýchaný ryk rostl jako vlnobití.

Jarka nedbal namaštěných knedlíků, nedbal napomínání ani vyhrůzek, že již víckrát nesmí domů, když uteče, nedbal ničeho, ale jako střela vylétl na ulici, a běžel za kouzelným heslem nadšen krásnou podívanou, jež skýtala se jeho planoucím oku.

Ze staré bránky od poštovské silnice, blížila se na bujných ořích trojice vznešených jezdců, s krásnou dámou v sametových šatech a bílém

závoji, vlajícím od kloboučku, směle posazeném na havraních kadeřích. V ručce, oděné bílou rukavičkou, držela bičik se zlatou rukojetí, bílý límeček zářil jí pod bradou a manšety oslňovaly bělostí.

Tak hupkala, majestátně vypíata jako královna, na svém vraníku, sladce se usmívajíc na vyjevené děti a na vyplašené od oběda maloměstské obyvatelstvo, jež zvědavě se hrnulo do oken a kupilo před svými tichými příbytky. Dva fešní kavalíři v bílých spodkách a černých fracích s lesklými cylindry, bezvadně vystrojeni, klusali po boku krásné paní ulicí, zaprášenou a rozpálenou poledním žárem.

A za nimi, nastojte — černochoch. Ano, černochoch, skutečný, živý, v obleku modře a bíle pruhovaném, s očima svítícíma jako žhavé uhlíky, s kaštanovou tváří a barbarsky velkými zuby, jež bělely se v širokém úsměvu mezi sivými rty.

"Ach, černochoch, jeje černochoch, — mouřenín, indián!" radostně vyrážel ze sebe uprchlík. Cestou střetl se se svými přáteli a tak společně táhlí za černochem až na náměstí.

Když družina, obklopena zástupem lidí, vyjela až k starobylé radnici, zastavila se; starší pán vážně se rozhlédl po obsazených oknech, černochoch rozehnal tlačící se zástup dětí, dáma zamávala si šátečkem do bělostné tváře, mladší pán pozvedl ruku, jež ztlátila pronikavý křik kluků, a teď hlas staršího pána zvučně rozlehl se náměstím. Oznamoval, že veliký cirkus zavítal na dva dni do města se svými velikými africkými slony, arabskými velbloudy, tigry, lvy, medvědy, opicemi a že uctivě zvou na večerní představení.

Pán, dokončiv svou řeč grandiosními slovy lahodně propletenou, lehce se uklonil obsazeným oknům i mlčenlivé radnici, posadil si cylindr na bujnou kšticí, pobodl netrpělivého oře a družina hnala se kolem náměstí do Červené čili Pražské brány.

Teprve po chvíli se Jarka vzpamatoval — tázavě a vítězně pohlédl

na své kamarády a setkal se se zraky oněmlými, mžikajícími jen hlubokým obdivem.

* * *

K večeru nastal v městě poplach.

Děti přišly domů se zprávou, že ohromný průvod se slony a velbloudy táhne po silnici do brány.

Lidu byly plné ulice i celá rodina Komédovic stála na schodech před krámem a čekala, co se bude dít.

Otec držel nejmenší dítko na ruce, paní ošetřovala druhé, sousedé a sousedky stáli kolem a společně se vykládalo, jak kdo jaké cirkusy už přečkal. Otec povídal o cirkusu, největším na světě, který svého času viděl ve Vídni, děti, jež v očekávání velikých věcí nebyly si ani podobny, se zářícíma očima poslouchaly, dychtivě při tom hledíce přes hlavy zástupů do branky, kde průvod se zlatem okrášlenými slony měl se co nevidět objevit.

Pojednou zaduněla půda, vířivá hudba ozvala se od židovského hřbitova, něco ohromného objevilo se v dálce, vyplňující celou šíři branku i ulici, lidé se rozestupovali vstříci průvodu, dvě řady hudebníků a nad nimi, světe zázraků — šedá hlava velikého slona s bělostnými tesáky, hřbet pokryt šarlatem a na něm trůn a na trůnu krásná bohyně v atlasovém, zlatem zářícím hávu. Za tím hned druhá, třetí hlava, krásy nevidané a věci neslýchané jevíly se teď užaslým dětem.

Jako z jiného, luzného, zlatého světa, jako z nadzemské říše pohádek vyrůstaly divotvorné ty zjevy, malebně se vyjímající v ulici jindy tak klidné — blížily se slavnostně a všechno zářilo, až oči leskem přecházely.

Sloni, velbloudi, koně, černoši...

Čarokrásná bohyně ovívá se vějířem z pavích per, rozpuštěný vlas splývá jí přes bělostná ramena, růžové paže tisknou zlatí hadi, ve vlasech třpytí se drahokamy a nad čelem září hvězda. Líbezný úsměv pohrává jí na rtech — veliké oko divně

září. Na nikoho nepohlédne, vznešená lhostejnost lemuje tvář její — v zamyšlení hledí kamsi v dálku.

Na druhém slonu pod žlutým stanem hoví si tmavý kníže pralesů, drobní dva černouškové ovívají mu žhoucí tvář palmovými listy. Dole černý Arab vede slona za zlaté opratě...

A hned za nimi velbloudi s veselými krasojezdkyněmi, baletkami v růžových sukénkách — div dolů nesleť, jak lehce na krajičku sedí — a drobné smělé opičky, jimž děti házejí ovoce, koně s jezdci, řvoucí medvědi a vyšnořený černochoch.

Se zatajeným dechem dívaly se děti na skvělý průvod, až zmizel za rohem radnice na náměstí.

Jarka, vyklouznuv šťastně z domu, pádil za průvodem, propletl se lidmi, až se octl těsně u slona, na němž jel tmavý kníže pralesů, nic nedbaje na urputné napominání černochovo, jenž se svého koně bičíkem děti odháněl. Hoch ale dělal hluchého-němého, držel se při statné šedé noze slonově, jež jako silný sloup se pohybovala, ba až pod slona, jako do brány byl by vlezl, kdyby se nebál překročit meze shovívavosti černochovy, a tak raději pokoušel kolem nohy, neboť zahlédl na protější straně postavy svých nejmilejších kamarádů.

"Jarko, já tě vidím!" zaslechl v tom přitlumený hlas.

"Já tebe také," opáčil Jarka, "dej pozor, Ferdíku, ať tě nevidí!"

"Kdo?" houkl Ferdík, neboť hudba začala opět silněji vrískat.

"No černochoch — podlez radši ke mně!" zval Jarka svého přítele, neboť rád by se byl se svými dojmy sdílel s nějakou upřímnou a nadšenou duší.

Pomalu se stmívalo, výprava objela náměstí, dala se branou na předměstí Josefské, na předměstí Florian-ské, zámek nechala na pravo a dala se kolem panských sýpek do třídy Jiřího z Poděbrad, načež Poštovskou silnicí zahrnula ke klášteru. Že se již setmělo, rozsvíceny smolné po-

chodně a teď zas v jiném, tajuplnějším lesku bral se průvod po hrboatých příkopech a Pracheňskou branou do vnitřních ulic. Čmoud z pochodní nesl se přes nízké střechy, řecké ohně ozařovaly průvod s krásnými bohyněmi a hrdými pány pouští a pralesů, na jichž tvářích barevná světla pohádkově se odrážela.

Sloni trpělivě a velbloudi ochotně šlapali nerovné dláždění, hudba hrála opojné španělské pochody, jež netušenou odvahu vlévaly do žil.

Jarka, šlapaje podle taktu, z blízka prohlížel si slona, podíval se mu na kůži, jedním prstem opatrně po noze ho pohladil, podíval se vzhůru na knížete, který v pohodlné póse na sametových polštářích si hověl, ozářen červeným světlem smolných pochodní, zadíval se vzhůru v temnou nedozírnou hloubku oblohy s množstvím zářivých hvězd, na níž průvod malebně se odrážel — a zdálo se mu, že ten svět, odkud tito báječní tvorové přišli, musí býti překrásný, a že, až odejdou, bude v tom rodném jeho městě nevýslovně smutno. A část jeho mozku, dosud ladem ležící, počala horečně pracovat, skvělý plán rychle v něm mohutněl, až dospěl k určitému závěru. On půjde za nimi — on s nimi prchne!

Pak ještě jiná starost zaměstnala jeho přeplněnou hlavu. Jakby se dostal večer do arény, jež zvláštním povolením města byla postavena na náměstí. Její šedé, plátěné zdi táhly se od děkanství až ke kašně, takže mohla uvnitř na nespočetná sedadla pojmuti obyvatelstvo celého města.

A také kde kdo se chystal na večerní představení. Zástupy lidu nedočkavě obléhaly vchod, červenými draperiemi vykrášený, kde paní ředitelová v nápadně vysoké frisuře, silná, majestátní, s živým ruměncem na lících, v brokátové rudé šaty oděná, ruce plné prstenů i koralů, nestačila prodávati vstupenky obecnstvu, jež proudem valilo se do cirkusu.

Již dávno stál Jarka všecek zmaten a beznadějně zamyšlen v zástu-

pu zevlujících před vchodem do arény, jež brilliantně osvětlovaly dvě smolné pochodně vysoko nad hlavami vztyčené, a s pocitem nevýslovné trpkosti vzpomínal, jak nemilosrdně odtrhla jej ruka černochova od slona právě ve chvíli, kdy již vcházel s průvodem do ohromné, jasně ozářené arény, kde amfiteatrálně se zvedající sedadla a lože naplněny již byly vyšňořeným, netrpělivým obecnstvem. Hlava na hlavě kupila se až vysoko k trámovi, ani místečka nebylo prázdného, obecnstvo nedočkavě tleskalo, a oči všech hořely dychtivostí. Veliký kruh, vysypaný drtinami, byl již přichystán pro nevidané ty věci.

Jarka musil zpět a těšit se jen zvuky, jež vycházely z arény; brzy bouřlivý smích, brzy potlesk a jásot pochvaly, obdivu a nadšení, brzy výkřiky leknutí a zase nekonečný, buřácející potlesk.

Paní ředitelka dávno již prohlásila, že již není jednoho místa, zavřela na klíček kasu a odnesla ji do parádního vozu, sametová záclona u vchodu spuštěna a jen pestře vyparáděný černocho obcházel kolem, odháněje dotěrné kluky, již snažili se vklouznouti dovnitř.

Jarka byl jako na trní a necítě ani hladu, čas od času vyběhla nějaká baletnice nebo šašek či silák, aby zmizeli za záclonou cirkusu.

I věrný jeho přítel Ferdík bez potuchy zmizel. Rozhlížel se, zda spatří někde jeho postavičku, oděnou v šedomodravězelený, nikoli bezvadný již oblek, když tu kdosi zatáhne ho za šosy.

“Jarko, ty tam nejsi, já taky ne-e!”

Jarka mile vyrušen se ohlédne. “A to jsi ty, Ferdíku?” (Po chvílce mlčení se sklopenou hlavou, velmi tiše:) “Ty, já se dám k cirkusu, dej se taky, ujedeme s nimi!”

“Zrovna jsem ti to chtěl poradit, mne už tu všechno mrzí, já tady nevydržím, utečme s nimi!”

Zlatými arabeskami bohatě vyšívané portiery u hlavního vchodu se rozhrnuly — jasný proud potlesku,

salvy pochvaly a spokojeného ševelu smíchu vylinulo se ven — krásná bohyně uklání se na všechny strany, posílá gracesními pohyby polibky do auditoria, kníže pralesů ji něžně uchvátí za ruku, zamává vzhůru, opětuje polibky, zástup se rozstoupí a oba št'astní vítězi vyběhnou z arény a elegantními poskoky — těla bezvadných forem v těsných růžových trikách, blyštíce se cetkami a penízky — pospíchají do parádního vozu. Brzy na to osvětlí se záclonami zdobená okna, vnitřek vozu se sametovými stěnami i dvě postavy, procházející se udýchaně nevelkou prostorem.

Za záclonami míhá se sladký, milostný profil bohyně a energický, vznešený profil hrdiny.

Jarka stojí ve stínu kašny nespustil se zářících těch zjevů nadšených očí. Nepozorovaně zkoušel jejich pohyby, zkoušel posílati gracesním posunem polibky do nadšeného publika.

Po představení vychrlila aréna veliké množství obecenstva, jež se svým proudem sebralo dvě drobné postavíčky hochů.

* * *

Bylo šeré ráno, když Jarka, rozloučiv se nevděčně s rodným domem, aby "nikdy již se tam nevrátil", utíkal na náměstí pln strachu, zda-li již cirkus neodjel. Leč aréna dosud, zbavena jen různých ozdob, stála na svém místě, obytné vozy se staženými záclonami kolem kašny porůznu rozestavené, věštily uvnitř tichý spánek.

I na náměstí bylo dosud ticho, jen tu a tam mihnul se stín rozoucchaného služebného ducha, jenž chvátal s putnou na zádech ke kašně pro vodu, nebo do kupeckého krámu, jež zvolna začaly se již otvírat. Staré babičky šátraly se v šátky zachoulené do kostela a branami pomalu vjížděly na náměstí mlékařské a pekařské vozíky, tažené velkými psy; též okna výstavných domů počala se otvírat vstříc příjemnému rannímu vánku.

Na prknech před arénou seděl již Ferdík.

Přátelé výmluvně na sebe pohlédli, a teprv za chvíli, když první dojem je opustil, osnovali si plán, jak předstoupí před ředitelku a nabídnou jí nepatrné své osůbky.

Plátěné dvěře arény se brzy otevřely a na prahu objevil se otrhaný, veliký člověk, hněvivě se rozhlédl, obrátil se, zmizel uvnitř, aby po chvíli se opět vrátil s náručí špalíčeků, jež jal se štípati. Na jeden si sedl, druhý postavil před sebe a mžouraje ospalýma, línýma očima, sekal drobné loučky. Byl to černoch, leč o poznání světlejší než minulé dny.

Hoši trochu zaražení, nesměle přisedli a s úctou patřili na jeho práci; Jarka vzhlédl k němu a dlouho patře mu do tváře prozkoumal, že je nápadně podoben Matěji Zuprovi, smutně proslavenému to výrostkovi, jehož všichni hoši se báli a jenž dáván mládeži za odstrašující příklad.

Pocházel prý z bohaté rodiny, leč svou neurvalou povahou přivedl rodiče o všechno jmění a konečně do hrobu, až sám připadl na obtíž obci. Pracoval, jen když se mu chtělo, potuloval se po okolí a většinu času prolonošil na schodech statue před radnicí, kde dráteníci a žebráci měli svůj stánek.

Co tyto úvahy probíhaly hlavou Jarkovou, otevřely se skleněné dvěře v jednom vozu a rozoucchaná, žlutá, vráskovitá hlava paní ředitelové objevila se nad pavláčkou. Volala dolů na černocha:

"Matěji, poneste to dříví!"

"Eh!" trucovitě udělal černoch a nevrle se obrátil, jakoby nerozuměl.

Ředitelka chtěj nechtěj musila slézt a jen tak na boso doběhnout si k plachtě pro dříví.

Vozy jeden po druhém se otvíraly a peřím promítané, rozoucchané hlavy vykukovaly ze záclon, na půl oblečené děti, — ty menší jen v umouněných košilích vybíhaly ven — primadony a bohyně v nejnutnějších jen šatech usedaly v zamyšlení na prahu svých vzdušných příbytků.

Černoch rozštípal již všechny špalíky, odkopl dříví na stranu a líně šátral se do arény, kam brzy za ním se dostavili, jak by s nebe spadli, různí výrostci a hned pustili se do bourání arény.

Najednou strhl se křik a rozvaděné hlasy rozléhaly se v rozsáhlých prostorách cirků, až přivábily poloospalé tanečnice, principála a principálku, a ti všichni vyhlíželi zde najednou tak divně — tak hrozně obyčejně.

Známý pleskot mísil se v rozvaděné, zlobné výkřiky, zvučné nadávky, klení, načež chraplavý hlas principálky všechny umlčel a u vchodu za plachtou Jardík s Ferdou trnuli...

Po chvíli vyšel černoch, hroze zatáhou pěstí svým velitelům, zastavil se u kašny, nabral uvázanou na řetízku nádobou vodu, napil se, polil si

ruce, ponořil do nich tvář, pak trochu písku si pomohl, a za chvíli byl mnohem bělejší než dříve.

“Matěji — to vy jste ten černoch, — jak jste to udělal?” zašeptal pokorně Jardík a Ferda podle něho se zoufale sepiatýma svislýma rukama jen si povzdychl: “On je to — ten černoch — —”

“Neptejte se,” zahučel zlostně Matěj, “ta pakáž je tam samý švindl, samý štrych. Královnu jim dělá Nána Fáčkova ze Lhotky, knížete jeden dráteník, všichni tři černoši jsou najmuti jen za trochu kafe a kmínky, a ta kumštýrská zvířata — víc než polovička švindl — —”

“Nekřičte tak, pane Matěji —” nabíral Jardík úzkosti a husí kůže, a zatápav štěstně po Ferdíkové ruce, dali se oba na útěk kamsi — kamsi, kde nebylo klamu a mámení...

Z historie hradu Křivoklátu

O Křivoklátu lze říci, že je předchůdcem Karlova Týna. Původně byla tu dřevěná stavba, stojící uprostřed rozsáhlých, prastarých lesů, na skalnatém pahorku, pod nímž spěje potok Rakovnický k blízké Berounce. Ve XII. století přestavěn v hrad kamenný. Základem jeho je trojúhelník s věžemi v rozích. Na východní straně stojí okrouhlá věž “bašta” s dvojnásobným cimbuřím. Na severní straně je věž Huderka. Tu hrávala prý hudba, aby z blízkých mučiren nebylo slyšeti úpění vězňů, vyslýchaných právem útrpným. Na bráně i jinde jsou štítky s písmenem “W”, což je iniciálka krále Vladislava II., který dal Křivoklát opravit. (Skrýval se tu před morem roku 1473.)

Hradu vévodí mohutný palác. V přízemí je hladomorna, nad ní ve třech poschodích uloženy jsou sbírky musea: zbraně, vykopávky z hradíště u Strakonice, lovecké trofeje. Z ostatních památek vynikají: sál rytířský s památkami písemnými, gotická kaple s umělecky řezaným oltářem nesmírné ceny, dole pak vězení, v nichž mimo jiné věznění byli bratrský biskup Augusta a bratrský kněz Jakub Bilek.

Znínku o Křivoklátu čtí již dějepisec Kosmas. Hrad sloužil králům za letní sídlo. Zde též oddávali se lovu, zejména Václav I., Přemysl Otakar II. a Václav IV. A zajižďeli sem později i Habsburkové a odstřelovali v rozsáhlých oborách jeleny. Král Václav I. pozbyl tu oka, naraziv na větev při pronásledování jelena.

Karel IV. díval zde jen zřídka, neboť měl na Křivoklát trpké vzpomínky. Když ho král Jan Lucemburský odňal Elišce Přemyslovně, držel ho zde v odloučení po plná tři léta. Po návratu z Francie, kde byl Karel na vychování na dvoře francouzských králů, byl mu opět na nějaký čas určen Křivoklát k nucenému pobytu.

Hrad několikrát vyhořel. Po požáru roku 1826 byl opraven podle své podoby ve století XVI. Dnes je majetkem státním. Patří k nejprestižnějším a nejzachovalejším hradům českým.

Pohrobek

Napsala Vlasta Pittnerová

I

E VÝSTAVNĚM statku Blahovcově se otevřelo okno. Otvírala je upracovaná, stářím zhnědlá ruka, ruka, která byla právě zatlačila oči mladému muži, právě skonavšímu; byla to ruka matky, která prokázala tuto poslední službu synovi.

Jedinému synovi, kterýž umíral v plném vědomí, nerad se louče se světem, jsa mlád a těše se ze života.

Dnes ráno ještě pln síly vyšel ze světnice, kde nyní na posteli ležela jeho mrtvola.

Pln radosti vyjel do polí, těše se z hojné úrody.

Byly žně v plném proudu. Jak oschla rosa, svázeli lidé mandele, neb, ano pěkné počasí trvalo již kolik dní, obávali se bouřky a tudíž pracovali opřekot.

Jen že lidé na sebe navzájem zavolali "Pomáhej Pán Bůh," k jiným hovorům nebylo kdy. Sotva se ohlédl po obloze, kde kolem desáté hodiny předpolední počaly nad lesy vystupovati mraky věstící bouři.

U Blahovců svázeli jařici. Měli hojnou úrodu a mladý pantáta ráno vyjížděje na pole žádal svoji mladou ženu, kterou si byl teprve o masopustě z přespelní dědiny dovedl, aby mu ustrojila něco dobrého k obědu.

"Něco dobrého a hodně moc," opakoval a mladá panímáma přikývla.

Nebyla mnoho od řeči, nebylo jí slyšet hovořiti zbytečně ani s mužem, ani s jeho rodiči, ani s domácím zvířectvem, jak přece každá hospodyně činívá.

Měla ve všem pořádek, o vše se starala, mužovým rodičům v pořá-

ku odváděla mléko, chléb, máslo, jak bylo denně a týdně stanoveno, ve svatojiřském týdnu odvedla kopu vajec s přidavkem "sudy" šesti, tvarohu donesla, kdykoliv jej dělala, a vařila-li kdy co lepšího, jistě dříve donesla do výměnku na ochutnanou, než sama okusila, ale nikdy při tom nepromluvila zbytečného slova.

Stará panímáma zkoumávala, co mladou mrzí, co se jí nelíbí, leč vždy dostávala stejnou odpověď: "A co, jen když je všecko v pořádku, já nikdy moc nemluvím."

A v pořádku u Blahovců bylo vždycky všecko, a to za mladé hospodyně právě tak jako za staré, ba říkali lidé, že mladá starou ještě předělá, že bude lepší hospodyně. Mělat' hned za prvního jara tolik mladé a tak pěkné drůbeže, že se chodily všechny panímámy na ni dívat, zamlouvajíce si k násadě vajec od pěkných plemen.

Mladá Blahovcová slíbila všem, ba ráda opatřila přílišně nedočkavým vejce k násadě od své matky, ale nerozhovořila se se žádnou at' mladší, at' starší panímámou důvěrně, nešla, ani neslíbila přijíti někam na besedu, říkajíc, že má co dělat, aby bylo všecko v pořádku.

Tak nějak trpce vyslovovala mladá panímáma vždy ta slova.

Tázaly-li se kmotry a tetky staré panímámy, co a jak jest s mladou, tu krčila rameny, díc, že to je synovou věcí, aby si ženu předělal.

Vědělo se, že si mladá Blahovcová nerada svého muže brala, že byla ta svatba svedená dohazovačem, ani Blahovcovi k výplatě provdaných čtyř dcer potřebovali peníze a přidělali k starým na statku vážnoucím dluhům nové.

Peníze mladá Blahovcová měla. Byla dcerou z velkého gruntu, rodiče měli krom ní jenom syna a přece nepopřáli dceři, aby si zvolila muže dle přání svého srdce. To že je před lety svedl také dohazovač, také peníze. —

Františka prosila rodiče na kolenou, ať jí dovolí, aby zůstala svobodnou, že nemá chuti do vdávání, že ráda zůstane u bratra na gruntě pracovat.

Nebylo platno, nebylo ani platno poukazování sousedů, že u Blahovců je síce velký grunt, ale trochu vymrskaný, že starí hospodařili nedobře, dávše dcerám velká věna a syna nástupce tak utáhnuvše, že se bude mít mladý hospodář co otáčet, než zúrodní i všechny úhory, dva až tři roky ladem ležící.

Leč rodiče Františčiní přidali dceři k věnu obilí a jetelové semeno k zásevu, pěkné druhy bramborů k sázení, dali jí drůbež a vepře dobrých plemen k chovu, i holuby, králíky a včely si dovezla mladá panímáma a se vším znala tak zacházet, až to bylo ku podivu.

Jen s lidmi zacházet neuměla, nerada s kým mluvila, a s kým nejméně řečí nadělala, to byl její muž.

Josef Blahovec byl dobrák, veselý; býval trochu furiantem. Jezdil v celých horách po nevěstách, hledal peníze, jak si rodiče přáli, a byl si jist, že se mu bude dobře žít. Měl rád svůj grunt, rád pracoval, ale co se oženil, teprve jaksi shledával v práci povinnost. Žena se mu líbila a měl ji rád, byť bez přílišné laskavosti a vášnivosti. Jen kdyby byla trochu hovornější.

Však že se to poddá, sliboval si, a kdekdo říkal, že se mladá Blahovcová naučí mluvit s lidmi, až bude mít co chovat, že mnohé nemluvné ženy naučily se až s dětmi býti hovornými.

Dnes odjížděl trochu rozmrzele na pole k svážení mandelů, mrzelo jej, že mu žena neodpověděla, ač tomu mohl býti již od ní navyklý.

Byl však také navyklý mnohému

hovoru od svojí matky, a to hovoru vliďnému, neb stará panímáma Blahovcová byla z těch lidí, již nedovedou nikoho zarmoutit. Až příliš dobrá byla, až mnoho povolovala každému a proto také nedovedla se svému pantátovi opřítí nikdy a v ničem. A tak se stalo, že byl na gruntě menší pořádek, než by za jejího přičinění mohl býti.

Proto uznávala přičinění mladé a že tato má právo mluvit o pořádku, který byl upraven jejím věnem, byť stál i všecku radost jejího srdce a jejího mládí.

Dnes, ana stará panímáma viděla, že syn jede pro mandele, vyběhla z výměnku a srdečnými slovy přála svému jedináčku, aby měl ve žních, prvních žních, které co hospodář zastává, mnoho radosti nad tím Božím požehnáním, nad příští obživou.

Rekl si tudíž mladý Blahovec, proč že matka má pro něho vliďná slova a žena nikoliv.

Leč byl synem svojí matky, dovedl jako ona každého omluvit a tak si řekl, že žena má před sebou mnoho práce, že hledíc po prvé vstříc požehnání mateřství jest snad trochu churavá, zmalátnělá, pak si řekl, že, až zde bude to malinké, bude žena také jinačí, že se naučí s tím děckem, smějíc se na ně, smát se i sama a více hovořit.

Však si hned umínil, že po skončených žních o prvním jarmarku koupí svojí Františce něco hezkého, aby měla radost a aby viděla, že ji má rád.

Seznával, že ji má čím dále tím více rád, a usmál se při pomýšlení, že i ona bude jej mítí více ráda, že budou šťastni.

Pritužil v práci, pracoval rychleji než všichni dělníci a záhy vezen prvý vůz mandelů jařice do stodoly. Vrchní snopy pomáčené rosou nechány na poli k oschnutí.

Za práce uběhlo dopoledne. Donesen oběd na pole, pantáta s čeledí nem dojeli arci domů, rychle se pokrmilo a rychle se pojedlo, neb nad lesy se to stále více "boudilo".

Panímáma připravila pro pantátu krom ostatního jídla smažené holoubě a postavila mu je v přístěnku, kde bylo chladněji, na stůl. Celý oběd donesla tam potom.

"Tož pojez," řekla k muži.

"Pojd' si vzít se mnou," pravil.

"Nemám času. Musím podojit. Jedla jsem s čeládkou," odpověděla.

"Vím, že máš práci, ale ta počká, a děvečka by mohla zvostat doma podojit a pomoct," navrhoval pantáta.

"Načpak. Však já to spořádám," řekla panímáma.

"Aspoň kousek toho holoubátka se mnou pojez," zval pantáta, ale panímáma již odešla.

Zamrzel se, jsa však upracován, pojedl s chutí a jel zase na pole. To již tryskem, neb mraky se již jako proudem rozlévaly po obloze a zdaleka ozývalo se hřímání tak silné, že se zdálo, že se otrásá vše pod nohama, že koně počínali býti nepokojní. I na lidi uléhala tíha dusna, pot se líl po čele a dělníci shazovali oděv, pokud bylo možno.

Již krápalo velkými kapkami a rudé blesky projížděly z mraku do mraků, když pantáta Blahovec dojížděl s posledním vozem mandelů do stodoly. Jeden vůz naložený zůstal státi na mlatě a nyní, ano se vjíždělo s druhým, musilo se zjednatí místo.

Dělníci již nadešli pěšinou, vůz odstřelili k parníku, pokud možno vrchol pod pouzou srovnaný sházevše, a tak vjížděl Blahovec ovšem opatrně do stodoly, oddychuje radostně, že se podařilo svézti jařici za sucha.

Vůz stanul podle druhého a pantáta rychle odpráhal koně.

V tom zadunělo hroznou ranou hromovou, blesk sjel tak mocně, že celá oblaka zdála se býti v ohni, koně se lekli, náruční se vzepjal a porazil pantátu na zem, padajícího zasáhnul kopytem do skráně.

Dělníci ani hned nezpozorovali, co se to stalo, až když koně ze stodoly vyrazili. Čeledín chytnul je u huby a odváděl do konírny.

Zastenání pantátovo teprve všechny upozornilo a za chvílku odnášeli mladého sedláka do světnice, kam se vše seběhlo.

Byl již v bezvědomí. A k ráně do spánku družila se rána od nárazu na temeně, jak padaje narazil na kolo druhého vozu a na tvrdý mlat.

Ono zaúpění bylo jeho posledním.

Ještě pohlédl kolem sebe strhaným zrakem a již se krev ze skráně rozlévala po obličejí v smrti zsinálém.

Rodiče stáli tu jako zdrcení, mladá panímáma klesla na lavici, neplakala, nenaříkala — pohlížela tupě před sebe. Neptala se, jak se to stalo, nepohnula sebou, nespěchala ku pomoci — —

A neodpovídala na nic, co k ní bylo mluveno, zdálo se, že neslyší, nechápe — —

Venku zuřila bouře, blesky lítaly, dešť se líl, ve světnici bylo skoro tma.

Jedna stará nádenice poklekla a počala se hlasitě modliti.

Františka nepovstala, nepoklekla k modlitbě s ostatními, a když se starší děvečka ptala, kde má hromničku, ukázala beze slova na truhlu.

Děvečka hromničku vyndala, podala s lišty svícen a postavila rozžehnutou na stůl.

Stará panímáma zatlačila synovi vytřeštěné oči, otevřela okno a sklesla nyní v pláči u synovy postele.

"A já jsem tě, můj synáčku jedinej, milovanej, vyprovázela ráno naposled, naposled jsem ti Božího požehnání přála — ty toho huž nehužiješ, o čem ses napracoval, co jsme pro tebe zachovali. A tak's nám odešel, bez loučení, tak's nám zahynul — —"

"Prosím vás, nevěsto, strnula jste, či co se s vámi děje?" obrátil se výměnkář k mladé panímámě.

"Já, já nevím, to není možná," jektala mladá panímáma a povstavši potácěla se k posteli.

"Vidíte, vidíte, včil vám může bejt ledačehos líto," více bolestně než vyčítavě řekla výměnkářka.

Asi za hodinu ustával nejprudší dešť a k Blahovcům počali přicházeti sousedé, jak zvěděli od rozešedších se dělníků o neštěstí.

Dojelo se do města pro lékaře, oznámilo se u úřadu a chystán pohřeb.

Bylo ku podivu, jak mladá panímáma vše obstarala.

Řekla však, že bude vše v pořádku, a také bylo.

Pohřeb byl skvělý, rozdávány přibuzenstvu svíce, žebrákům chléb a buchty, funusníkům podána úcta, ale toho žalu, jaký vdovy jevívají, nikdo u Františky neshledal.

II

Kdekdo se tomu divil, že panímáma Blahovcová tak málo o muže truchlila. Že aspoň ten smutek nelíčila, i když jej necítila.

Františka, jsouc tázána — a tázali se jí všichni lidé denně, počínaje výměnkáři až po žebráky přichozí do stavení, zda jest jí smutno, odpovídala po každé a každému stejně, že musí dbát, aby bylo všecko v pořádku. Tak klidně pronášela ta slova sotva dvacetiletá žena, že se lidé téměř otřáslí.

I rodiče Františčiní se divili, že dcera si tak málo dává na sobě záležet, a matka ji napomínala, že jí lidé pro tu lhostejnost k mužově památce a jeho smutné smrti po celých horách roznesou v nedobré pověsti.

A co, jen když je všecko v pořádku," odpověděla Františka matce. "Co bych plakala před lidmi, však nade mnou žádný nezaplakal, když jsem si mohla za noci oči vyplakat. To se jenom řeklo, že musí bejt všecko v pořádku, selská dcera že si musí vzít sedláka a ten že si dá jejíma penězma do pořádku grunt. Tož je to taky v pořádku, když nepláču, když se mi do pláču nechce."

"Ty bys s tím pořádkem ještě člověka zbláznila," odvětila matka nevrle. "Aspoň trochu víc s lidma mluv, však je mně haňba světitá, když mi lidi říkají, že jseš nelidská."

"A co je komu po tem. Nemluvim, když se mně nechce," Františka pokrčila rameny.

Až si matka musila jít na dceru do výměnku požalovat, jak se rozlobila. A ve výměnku si v tom na nevěstu také stěžovali.

Výměnkář měl mladé panímámě za zlé, že nedbala náručního koně, který Josefovi zasadil smrtelnou ránu, prodat, že může na to zvíře hledět.

A stará panímáma zase vykládala, jak se mladá lhostejně chystá k svému šestinedělí, nedbajíc ničeho si ušít, ba ani peřiny nasypat, což přece mladé ženy tak rády záhy dělávají, předem se mnoho týdnů s těmi drobotkami těšíce. Františka říkala, že je na to dosti času, až bude po práci, až nastane zima, však že bude mít všecko v pořádku.

"Ten její pořádek," řekli si všichni trpce.

Josefův hrob ještě do podzimu obrostl sporou travičkou; však že ho žena nerozrývá svými prsty, jak jiné mladé vdovy činívají, povídali si lidé.

Františka jdouc do kostela a z kostela zastavila se vždy na mužově hrobě, pomodlila se, v kostele dala na modlení, po mužově náhlé smrti šla k správně Boží, leč jiného smutku nejevila a černý vdovský šat nosila jako každý jiný. Nevykládala lidem, že by ji tížil, že by ji zaléval smutkem vždy znovu a znovu, jak to vdovy činívají, oblékla a svlékla se vždy lhostejně jako kdy jindy.

A když zapadnul hrob Josefův prvním sněhem, tu nenaříkala, že i ten sních na srdci studí, jen se starala, aby bylo stavení dobře na zimu obloženo a vše opatřeno.

Před samými vánoci narodil se u Blahovců chlapeček, kterého matka skoro lhostejně, staří rodiče s pláčem vítali.

"Máme přece Blahovca, erbovníka, Josífka," říkali staří dobráci každému, kdo se na vnoučka tázal.

Mladá matka lhostejně k tomu svolila, aby hošík byl nazván Jose-

fem, výměnkáři byli kmotry a ani jim jiné pojmenování nepřípadlo.

Jinak bylo u Blahovců vše v starém pořádku, jen to bylo domácím divno, že mladá panímáma pojednou dostává psaní.

Téměř každého týdne dostavil se poselák s psaním. Že mladá panímáma také píše, vyzvěděla čeládka, leč svých dopisů neodevzdávala Františka poselákovi, ale nosila je vždy při nedělní návštěvě kostela na poštu sama. Komu psala a kdo jí, nikdo nezvěděl.

O masopustě vzkazovali mladé vdově ženiši.

Odpovídala, že se vdá, až bude chtít, však že si dovede grunt udržet v pořádku.

A také dovedla.

Vzdor tomu, že jí malé děcko dosti překáželo, obstarala si zasetí a všecku jarní práci, aniž se dožadovala porady od sousedů, od výměnkáře, ba ani od svých rodičů.

Byli sice lidé tomu nemluvení u panímámy Blahovcovy zvyklí, leč nad tím se přece pozastavovali, že ani se svým děckem mnoho nemluví.

Ošetřila je, bylo v pořádku jako všecko na gruntě, ale bylo viděti, že nemá k němu lásky. Nepomazlila se s ním, nedržela je ani chvíli déle v náručí, než bylo třeba, nezaplakala nad ním co nad sirotkem bez otce, ba ani si je zvláště nestrojila. Nedbala, aby mělo na karkulce mašličku, u košilky kraječky, na zavínovačce okruží. Bylo vždy čisto, ale nemělo na sobě žádné ozdůbky, jaké i nejchudší matka dítěti ráda dopřeje. Panímáma Blahovcová ani ve svátek si Josífka lépe nepřistrojila. Ani nějaký ten loket barevného kartounu na zavínovačku nekoupila, jen z domácího kanafasu vše ušila. A aby povíjan provlékla pentlí, to jí již dokonce nenapadlo. Když jí její matka nějaký ty drobnosti pro dítě přinesla, nepřijala Františka ničeho, díc, že na Blahovcově gruntě se pro dědice může všecko koupit.

Byla nesmírná trpkost v těch slo-

vech mladé vdovy, než její matka jí nevycítila, viděla v jednání dceřině vzdor, kterého si nedovedla vysvětliti.

Ani od výměnkářů nepřijala panímáma krom vínkových tolarů pro děcko ničeho, a když výměnkářka div neplakala, že mladá bílý povlak na zavínovačku se širokou krajkou a povíjan protažený červenou pentlí i čepáček modrý, hedvábný, barevnými korálkami vyšíváný a stříbrnými portami zdobený, jaký stará panímáma dcerám pro první děcko koupila, nepřijala s tím podoktnutím, že bude děcko v pořádku, tu mladá pokrčila jenom rameny díc, že se to panímámě snad zase hodí.

Nikdo toho nevytušil, že mladá vdova za to, že jí nebylo dopřáno míti štěstí lásky, nedbá jiné přízně, že zlhostejněla k celému okolí, že nemůže zapomenouti toho, že ji rodiče vdávali k vůli gruntu a mužovi, že k vůli témuž gruntu přijali ji za dceru, tak jako by přijali každou jinou, která by byla přinesla žádané věno.

A že nemá ráda dítě manžela jí vnuceného, jež se ráda míti nenaučila, to netajila Františka ani sama sobě.

Psaní, která dostávala, byla od chasníka, k vůli kterému si nerada Josefa brala. Tento, bývalý čeledín u rodičů Františčiných, byl v roce před Františčiným provdáním odveden k vojsku a k vůli němu Františka prosila rodiče, aby směla zůstatí svobodnou, doufajíc, že později přece se stane jeho ženou.

Snad Vojtěch Černý již na Františku pozapomněl, když po roce, a to k pluku, ke kterému byl přivtělen, přišli noví branci z jeho a Františčina domova, a od nich zvěděl, že Františka jest vdovou.

“Můžeš si ju věl vzít, vlastně ona tebe, to by bylo něco: nevěsta s gruntem,” řekli kamarádi žertem a Vojtěch se zamyslí.

I dopsal Františce, že nezapomněl, psal a psal, aby Františku Pán Bůh potěšil a aby mu psala, jestli docela

nezapomněla. On že ji v srdci věrně nosí.

A Františka odepsala. Odepsala, že ji netěšil svět, že jen na něho vzpomínala, proň se trápila. Že ji netěší majetek, leda proto, že může býti sama pro sebe. Že se netěší na dítě, které přijde, protože bude dědicem gruntu a ona se bude musit přičiňovat, aby mu jej zachovala.

A zase psal Vojtěch a zase odpovídal Františka.

Nesvěřila psaní nikomu ani k doručení na poštu a poselák nevěděl, od koho jí psaní přináší.

Když se Josífek narodil, oznámila to Františka Vojtěchovi a ten odpověděl, že hošíčka pozdravuje a líbá a přeje mu na světě všeho dobrého.

A zase si psali dále; když nebylo pro práci času ve dne, psávala Františka v noci, tím raději, že ji alespoň nikdo při tom nezastihnul. Měla v almárce stále schovaný papír, obálky, inkoust a pero.

Bývala ve škole dobrou žačkou, i byla tomu nyní ráda. Aspoň si Vojtěchovi postěžovala, jak by lidé chtěli, aby stále pro muže plakala, jako by kdo za to mohl, že se přihodilo neštěstí. A jak musela přijmouti pro chlapce poručníka, jenž se stará o to, aby Josífek zůstal dědicem gruntu, ona, matka, že má podržeti pouze svoje věno a hospodařiti do zletilosti synovy. Aby pak hospodařila pro něho a ne za svoje přičinění pro sebe, že ji střeží oči výměnkářů — —

A Vojtěch odpisoval pěknými slovy. Kamarádi mu pomáhali dopisy skládati; nedělal si z toho ničeho, že i Františčinu listy s ním četli, a rád přijímal škádlení, jak bude po návratu z vojny pantátou.

Jsa naveden kamarádky, postěžoval si, jak je někdy na té vojně krušno, někdy i trochu hladu. A dobrá Františka počala mu posílati peníze.

Počítala měsíce a týdny, až se Vojtěch vrátí.

A nadále odmítala nejen návrhy, ale i všechny řeči o vdavkách.

"Snad má někoho za lubem," soudili lidé, a soudili správně.

Vojáci z rodné Františčinu dědiny přišli na dovolenou a pověděli o Vojtěchově dopisování s mladou vdovou.

Františčinu rodiče schválně přijeli k dceři, aby se jí otázali, zda jest to pravda.

Obdrželi odpověď, že po tom ničeho nikomu není, že by bylo lépe, kdyby byl Vojtěch mlčel, ale co na tom, ať si to lidé vědí, když nesměla na něho čekati svobodná, že si počká jako vdova.

"A nebude ti, jářku, líto tomu dítěti zde dát za tatíka pacholka?" rozhněvaně řekla Františce matka.

"Dítě má svý, je všecko v pořádku. A jářku ani hu vás není Vojtěch pacholkem, když bude hu mně pantátou," odvětila Františka.

"Dítěti se nehublíží, od toho jsme tu my," ozvala se výměnkářka. Bylit' si rodiče Františčinu zavolali k té řeči s dcerou jako na posilu oba výměnkáře.

"To se ví, a bojíte-li se o ně, dejte si je do truhly," usklíbla se Františka a šla ven.

"Co je pravda, naša mladá paní-máma moc nemluví, ale za to, když promluví, jako by nožem krájela," vzdychl výměnkář a jeho žena vzavši Josífka z kolíčky vinula jej k sobě tak, jak toho jeho matka nikdy nečinívala.

Na posvěcení přišel Vojtěch na dovolenou.

Měl nějaké příbuzné v dědině, co byli Blahovcovi, i přišel zdánlivě k nim. Arci k Blahovcovům došel hned a Františka snášela kdeco k pohostění.

Ti příbuzní došli za Vojtěchem. Byl to chudý tkadlec, jehož žena nádeničila. Františka jí hned navázala uzlík koláčů i jiného jídla a potravin, slíbila, že ji bude bráti do práce i že nejstarší děvče vezme k Josífkovi za chůvu.

Josífek počínal již dělati krůčky a bylo chůvy potřeba, tudíž nemohl nikdo ničeho namítati. To děvče, Nána, přišlo hned druhého dne. Bylo to slabé děvisko, bylo na něm znáti, že

je z bídy, mělo stále hlad jako včel-
ště.

Výměnkářka, ač se nezdržela říci,
že ona na zimu nikdy chůvu k dětem
nejednala, že se již pochovalo, když
bylo vůbec méně práce, přece děvčeti
přála, aby bylo hodné k Josífkovi.

Nána byla z domova zvyklá dětem
a opravdu s hošíkem dobře zacházela.
Byla s ním více na výměnku než na
gruntě, postřehlat záhy, že tam mají
Josífka raději než panímáma.

Josífek již běhal, žvatlal a byl u
věku dvou let tak roztomilý, že jej
kdekdo pomiloval, když přišel Voj-
těch Černý nadobro z vojny. Přišel
počátkem října a ubytoval se u tkal-
ců. Ti byli na Blahovcově gruntě,
jak se říká, pečení, vaření, měli se
od Františky dobře, ač s nimi také
mnoho řeči nenadělala.

Hned po příchodu zadal Vojtěch
o ohlášky a v dědině měli lidé co
mluvit, vidouce, že jde Vojtěch na
faru oděn ve svátečních šatech nebož-
tíka pantáty.

"Pro toho pacholka ty šaty schová-
vala," řekli příbuzní Josefovi.

"Ať má taky jednou chudej chas-
ník štěstí," roznášeli příbuzní Voj-
těchovi.

Ať se mluvilo, co se mluvilo, sva-
ta byla.

Nehlučná, pozvána jenom nejbližší
přízeň. Josefovy sestry zprvu ani
jiti nechtěly, pak si to rozmyslily,
že by Františka třeba rodičům na
výměnku ubližovala, a šly přece.
Františčiní příbuzní přijeli více k vůli
lidem, než k vůli dceři. Nemohli si
přec v selské své pýše dáti od lidí
vyčítat, že se s dcerou hněvají proto,
že jedná o své vůli. Ano, k vůli lid-
ským řečím i říkali, že, když Fran-
tiška nemohla dostat Vojtěcha co svo-
bodná, nyní co vdova si jej může
vzít bez překážek.

Františka oživila při druhém muži,
jen kvetla a hovorů s ním měla co
dost.

Josífka si mnoho nevšímal. Mlu-
vila-li kdy o něm, řekla: ten hoch,
ten chlapec; až to lidi zaráželo, že
nikdy neřekne: můj nebo: náš.

To spíše otčím Josífka pochoval a
pomazlil se s ním. Ale nikdy dlouho,
panímáma děcko zaháněla. Stávala
se na ně zárlivou. Také říkala, že
nemůže slyšet, aby říkal Josífek Voj-
těchovi: tatínku, navykla hocha hned
od malička, aby říkal: pantáta, če-
muž se lidé ušklibali, jak že se býva-
lému čeledínu ustavičně pantátuje.

Františka byla všecka změněna.
Dávala svou lásku a svoje štěstí tak
na jevo, až se lidé smáli a výměn-
kářům to bylo stále více líto.

Ještě že měli Josífka. Ten byl je-
jich zlatem. Že jako by nebožtíka
syna před sebou viděli znovu vyrů-
stat, říkali si ti dobráci a modlili
se, aby jim Bůh dopřál dlouhého vě-
ku, aby ten chlapec, ten vnouček ze
všech nejmilejší, nezůstal tu opuštěn.

Opuštěn — na zděděném statku a
u — vlastní matky!

III

Než počal Josífek chodit do školy,
měl dvě sestřičky, Františku a Ma-
rušku, a tu počínal poznávat, že jej
maminka nemá ráda.

Často to řekl babičce neb dědeč-
kovi, a ti jej těšili, jak to dětská
dušička mohla pochopiti. Že ma-
minka má raději děvčátka jako skoro
každá maminka, že jsou ty holčičky
malé a že on, Josífek, někdy zlobí-
vá.

A poukazovali, že jej má maminka
ráda, když jej nenechává ani cho-
vat, ani husy pást, jak to hoši jeho
stáří již činiti musili.

Josífek pochopil a nepochopil, byl-
li bit — a to se stávalo dosti často,
utekl si na výměnek požalovat a tam
se mu dostalo ovšem vždy politování.

A čím dále, tím častěji žaloval
hoch dědečkovi a babičce na rány,
na ústrky. Rozpoznal, že matka dá-
vá holčičkám mlisky, lepší jídlo, že
se s nimi mazlí, jmenuje je lichotivě,
stále je chová a vodí.

Když chodil do školy, tu mu bylo
zase líto, že maminka nechce vy-
slechnouti, čemu se ve škole učí, ne-
chce se podívat na tabulku, jak píše,

a přijde-li s tím k pantátovi, že jej zahání.

Babička svěřovala sousedkám, že si myslí, že ten hoch jest tak lítostivý proto, že jeho otci bývalo toho líto, že není k němu žena laskavá, že i jeho lásku k té nevlídné matce podědil, an vzdor všem ústrkům ji má nade všechny rád.

Josífek sám od sebe chápal se práce, aby se matce zavděčil. Ale marně.

Počínal býti ten hoch smutným u věku, kdy jiné děti ještě nezvídávají, co jest to lítost.

A zvidají-li, tož bývají to opuštění sirotkové, chudé, neb churavé děti — A zde nosil v mladé dušičce lítost hoch, dědic velkého majetku, byl odstrkován od matky vlastní.

Jednou si pohrával Josífek s mladší sestřičkou Maruškou a při hře děvčátko sem a tam pobíhající upadlo tak nešťastně, že si rozbilo nosíček a hnedle okrvácelo.

Nebylo to vinou Josífkovou, leč matka nevěřila jeho omluvám a zbila hoča krutě.

“Jste horší než macocha,” řekla jí výměnkářka a s překypelou, po leta ztajovanou hořkostí vyčetla nevěstě její nepěkné chování. I za Josífka i za sebe a muže i za nebožtíka syna —

A nyní bývala u Blahovců váda častým hostem.

Vojtěch se nemísíval do ničeho. On se rád staral o hospodářství, říká, že jest mu přece lépe, než ve službě, jaká by na něho byla do smrti čekala, kterou by byl zaměnil leda za nádeničinu, nebo za drvařskou dřinu. To že má na gruntě do smrti zaopatření a i na výměnku že jej nevlastní syn asi neopustí, neb sám mu neubližoval nikdy.

Josífek citem nad svůj věk mocnějším a vyspělejším zatajoval matčino jednání. Nežaloval si více, trpěl tiše, a zaslechnul-li kdy od matky dobré slovo, tu býval celý št'asten.

Práce se chápal a u věku desíti let zastal v hospodářství tolik, co jinde zjednaný pasáček. Nosil vodu, dří-

ví, pásł husy i s pastvící dobytek, hrál se sestřičkami, doběhl otci i dědečkovi pro tabák a dbal se všady zavděčiti.

“Tu našu nevěstu za toho hoča musí sám Pán Bůh potrestat,” říkala vyměnkářka.

“Huž ju trestá tím, že nemá syna,” odpovídal výměnkář.

“To by bylo Josífkovi teprvá zle, to by toho holečka našeho teprvá odstrkovala a hleděla pro svého fagana, když by Josífkovi grunt vzít nemohla, aspoň zahospodařit,” přisvědčila panímáma a Josífek, zaslechna to kdysi, dlouho o tom přemýšlel.

Jedné zimy zavítal do dědiny zlý host. Nemoc, zlá, záškodná nemoc.

Byla to spála a vyžádala si mnoho obětí.

U Blahovců se rozstonala obě děvčátka najednou. Starší Františka, která již do školy chodila, nejprve a v několika dnech po ní Maruška.

Přivolaný lékař netajil nebezpečí. Nařizoval, at' Josífek není nemocným nablízku, leč hoch si nedal brániti a hrál stále se sestřičkami, které jej také nejvíce volaly.

Panímáma si počínala, naříkala, modlila se úpěnlivě, volajíc k Bohu, že jí nesmí vzít děti, ty děti, které jsou její, kterým dala život v lůsce a štěstí.

A zase vyčítala, že snad jí výměnkáři přejí, aby jí děti zemřely, že na ni ten žal svolávají, že by chtěli, aby i její podíl zůstal tomu klukovi po nebožtíku, který jí ztrpčuje život jako kdysi jeho otec.

Tak vášnivou se stala druhdy mírná, smutná Františka. Nedbala o nic, ani o pořádek ve stavení, nevěšmala si ničeho, jen a jen se obírala s dcerkami.

Ty líbala tak vášnivě, zahrnovala takovým lichocením, až se jí samy bránily a volaly raději otce a nejvíce Josífka.

Lékař napomínal panímámu, at' se pamatuje, že dětem ještě uškodí, pak krčil již jenom rameny.

Do dvou týdnů dcerušky dotrpěly. Jedním dnem odnesl anděl smrti nevinné dušinky k nebesům.

Františka omdlela při skonu staršího děvčátka a procitnouce ze mdloby, poklekla u postýlky druhého a hlasitým pláčem bouřila dítě z mrákot již je obestírajících.

"Josítku, Josítku!" volalo děvčátko a položivši hlavičku bratrovi na rameno, skonalo.

Františka omdlela poznovu.

Její matka a výměnkářka samy děti umyly a převlékly. Vojtěch plakal srdečně a ponáikal si oběma panímámám, co s Františkou někdy zkusí. Trápívala jej žárlivostí, chtěla, aby se s ní přepjatě laskal, jindy zase mu vyčítala, že ho uvedla do blahobytu, že jej učinila z pacholka sedlákem, ba i peníze, kdysi mu posílané, že mu již mnohokrát vyčetla.

Františku procitnuvši ze mdloby uložily obě matky ve výměnku a byly rády, že usnula. Bylat' kolik nocí nezamhouřila oka. Když pak po těžkém spánku procitla druhého dne zrána, tu byla trochu klidnější.

Vojtěch byl u ní. Donutil ji posnídati, těšil ji, domlouval; když pak mu slíbila, že se umoudří, teprve šel s ní do velkého stavení, kde byla děvčátka již uložena do rakviček, které byl Vojtěch večer dovezl z města. I rubášky koupil a věnečky na hlavu, růženečky na ručky, a babyčky upravily děvčátka do těch posledních postýlek.

Mínily obě, že bude lépe, když se matka s tím nebude zabývat, aby se znovu nerozžalostnila.

"Snad se jí věil srdce obrátí k synkovi," řekla výměnkářka.

"Bylo by to v pořádku," přisvědčila matka Františčina a dodala: "Však se nás tím svým pořádkem dost natrápila."

Františka se při pohledu na děti rozplakala úpěnlivým pláčem.

Tak tu ležely v rakvičkách modře natřených, polepených malovanými věnečky, zlatými papírovými portami a andělskými hlavičkami, samy

jako andilkové s tím mírem věčného spánku ve výrazu obličejíků, pobledlých políbením anděla smrti.

"Dá jim Pán Bůh, co byste vy jim dát nemohla," pravila výměnkářka. "Jen se huž tý svatý jeho vůli podrobte. Je to lítost, podstoupila jsem ju třikrátě při malejch dětech, stokrát horší bylo ale, když mi syn, váš muž, odešel. A to tak smutně, tak hrozně. A přece jsem se nerouhala."

"Ale proč obě, obě najednou mi Pán Bůh vzal ty můj holčičky zlatý," zaplakala Františka. "Tolik chudejch dětí, že pro ně rodiče co jest nemajou, se vykřísá a ty moje musím dát do hlíny. Pročpak radějác —" Františka se zarazila před vyslovením svojí myšlenky.

"Proč si radějác nevzal Pán Bůh mě," ozval se Josífek, který od rána zde seděl u sestřiček na lavici za stolem. "Byl bych tam hu svýho tatínka, vás bych nezlobil a Maruška s Františkou by dostaly Blahovcůj grunt."

"Hochu, ty mi rozdíráš srdce!" vykřikla Františka a zapotácela se. A pak vzehopivši se vztáhla ruce po Josífkovi a přivínila chlapce k sobě. "Ještě ty abys mi odešel! Ty! Vždyť ty jseš taky můj, já tě mám ráda! Copak jsem měla na srdci kámen, že jsem to nevěděla! Můj hochu, synáčku náš, náš Josítku!"

Hoch se rozplakal, obě stařenky též a Vojtěch řekl vážně: "Tož ti, Františko, Pán Bůh mysl obrátil. Budiž jméno jeho pochváleno!"

A obě matky přisvědčovaly. —

Nesměli Blahovcovi vystrojit dětem na spálu zemřelým skvělý pohřeb s družičkami, mládenci a muzikou, jak si Františka přála. Jen tiše byly pochovány. Odvážel je otec sám na bryče. Za ní kráčelo příbuzenstvo. Prvně za bryčkou kráčela Františka, vedouc si Josífkou za ruku.

Ani jej nepouštěla od sebe a nemohla se vynadivit, jak je ten hoch milý a rozumný, jak jej mohla nemít ráda.

Hovořili spolu stále o zemřelých sestřičkách, těšili se, že mají andě-

Hěky, a Františka byla ponenáhlu klidnější a klidnější.

Kdekdo se tomu divil a lidé říkali Františce do očí, že se očekávalo, že ji za nelásku k synkovi potká něco velkého, že ji stihne Boží trest — —

A nyní že pod trestající rukou Boží pokorně hlavu sklánějíc našla útěchu v synkovi doposud odstrkovaném, vyznávala Františka zkroušeně Bohu i lidem...

Bylo jí dlouho teskno po dceruškách, častěji si zaplakala, vidouc jiná děvčátka v jich stáří vyrůstati, ale nerouhala se více zoufalým žalem.

Josífka nerozmazlovala, ale dávala mu rozumně najevo, jak jej má ráda.

Později, asi po roce, sypali spolu na okno tvaroh a cukr, aby nějaká mimo letící vrána se zastavila, namísala a donesla nějaké dět'átko do prázdné kolébky; Josífek si toho velice přál, a když se přání jeho vyplnilo, tu malou Pepinku, jak při-

byvší sestřičku po něm nazvali, stále kolébal a choval o závod s tatínkem, jak nyní Vojtěcha k jeho přání nazýval.

S tím tatínkem si Josífek také stále více rozuměl, a čím dále, tím lepší bylo mezi nimi.

Učil se od něho pracovati a záhy jej zastával, zacvičuje se za příštího hospodáře.

Ty nevěle a sváry u Blahovců jako by byly položeny do hrobečku děvčátek a jako kvítky na nich vykvétaly v Blahovcově gruntě láska a svornost.

Po letech, již na výměnku, vypravovávala panímáma Blahovcová o tom svém divném zkoušení na světě, jak nepřilnuvši láskou k prvnímu manželci, nepřilnula ani k jeho synku pohrobkovi, až úmrtím dítek z manželství druhého našla k němu lásku. A s láskou klid a mír.

Vyčítala si, že do desíti let byl tento synek u ní jakoby sirotkem —

Mistr Jan Rokycana

V pátek na Štolování sv. Petra 22. února 1471 zemřel v Praze Mistr Jan Rokycana, zvolený pražský arcibiskup a kazatel u Panny Marie před Týnem. Jan Rokycana patří mezi pozoruhodné postavy XV. století. Na druhý den po své smrti byl pochován ve svém kostele za přítomnosti královny Jany, protože v té době král Jiří byl rovněž smrtelně nemocen.

Jan Rokycana se narodil v rodině chudého rokycanského kováře v roce 1397. Již v r. 1415 se uvádí jako bakalář pražské university. Někdy v r. 1427 byl vysvěcen na kněze.

Byl to Jan Rokycana, který v roce 1424 zachránil Prahu před Žižkovou zlohou. Rokycana nikdy nepostupoval kompromisně, ale také nikdy se nedal strhnouti k radikalismu. Dlouhá léta žil ve vyhnanství, ale Jiří Poděbradský uvedl ho zpět na jeho faru v Praze.

Rozhodně Rokycana byl velkým kazatelem. Na basilejském sněmu hájil věci husitů a jeho řeči dosáhly úspěchu. Byl věrným stoupencem krále Jiřího a hájil jeho politiku. České duchovenstvo ho zvolilo za pražského arcibiskupa, ale nikdy uznán nebyl. Přesto svůj úřad plnil. Je zajímavou postavou husitských válek, doby po nich a za éry Jiřího z Poděbrad. V celém jeho osudu tkví cosi nesmírně tragického.

Malířský nápad

Napsal Svatopluk Čech

ZA PARNÉHO letního odpoledne kráčeli dva mladíci prášivou silnicí. První byl vysoký, až příliš vysoké postavy a měl podlouhlý, výrazný obličej, je- muž přidávaly černé, na ramena spadající kadeře a malebně zkroucené kníry zvláštní romantický půvab. Na první pohled poznával jsi v něm malíře. Opálená jeho pleť, zpustošený oděv a větvička zelené kleči s uvadlým lesním květem za špičatým malířským kloboukem svědčily, že se vrací z delší výpravy do hor, jejichž bledě modrá silhouetka se vlní tam za lesy, na dalekém obzoru.

Druhý mladík, pachtící se v jisté vzdálenosti za prvním, byl postavy nízké a zavalité, a jeho okrouhlý, poněkud nabubřelý obličej s nízkým čelem jevil více nebeské prostoty než uměleckého ducha. K obličejí tomuto tvořily velmi nevhodné sousedství řasnata, sametová malířská čapka a rozličné malířské nářadí a náčiní — celý přenosný atelier — trčící za jeho zády všemi směry.

Abyste snad v duchu tuto druhou osobu nesnížily na pouhého famulusa první, musím vám oznámiti, že byl nosič atelieru přítelem černovlasého malíře. Stal se jím takto. Jakožto syn domovníka, je muž onen za každé otevření pravidelně dlužen zůstával, mival s nájemníkem malířem rozmánité styky a tyto vzbudily v něm brzy horoucí lásku k vznešenému umění malířskému. Náš malíř ujal se nezištně mladistvého snažence, a zasvětil jej bezplatně v první začátky svého umění, **jakož** jsou: přenášení podstavce, **pochůzky** pro barvy, metení a smýččení atelieru a p. Když mu pak

ochotný učeň před uměleckou výpravou do hor nesměle sdělil, že si uspořil dosti peněz, aby ho doprovázeti mohl, a že by ho taková pout' po mistrově boku nevýslovně těšila, pohledl mistr na široká jeho záda a svolil.

Tímto způsobem setkáváme se s oběma na zpáteční cestě. Musím podotknouti, že se vraceli s plnými deskami rozmanitých náčrtků, ale s úplně prázdnými kapsami. Poslední zbytek učňových úspor byl zmizel dnes ráno po velikolepé snídani za širokým opaskem hostinského v podhorském městečku.

Došli staré košaté lípy, jejíž stín byl příliš svůdný. Malíř usedl si mezi dva kořeny a opřel kadeřavou hlavu o drsný kmen s výrazem tak sybaritickým, jakoby odpočíval v nejměkčí a nejskvostnější lenošce. Líně přimhouřené jeho oči spočívaly v němém požitku na daleké ploché krajině. Učeň složil atelier na zem, usedl vedle na bobek, opřel ruce o kolena a ponořil unylý obličej do dlaní.

"Hled", Bobši," začal po chvíli malíř. "Jak mnohý půvab dřímá i v takové všední krajině! Viz jen tu krásnou sytou barvu modré oblohy, jak níže k obzoru znenáhla bledne, jakobys jí víc a více rozřed'oval, a jak se dole v bělavé obrubě její rýsují štíhlá věž kostela a střechy tiché vesnice. Až se k nim slunce nakloní. —

Ach!" bědoval pro sebe Bobeš. "O nocleh by nebylo! Někde pod kopce sena možno se dobře vyspat. Seno je měkké a voní příjemně. Ale večere, večere!"

"Až se k nim slunce skloní," pokračoval malíř s rozmarným pathosem, "až ona štíhlá vížka plamennou jeho kouli rozpůlí, až zlatý její kříž v plné gloriole nebeského světla zaplane a

kavky, obletující makovici její, v něm se zaskví jako ptáci ohniváci —”

“A do Prahy máme tři dny, ne-li více,” hořekoval hlasitěji Bobeš. “Jak se tam dostaneme?”

Malíř pohlédl nyní s otcovskou přísností na ztrápeného učně. “Slyš, Bobši!” mluvil rozvláčně, patrně více pro vlastní svou zábavu, “znáš náhledy velikého Rousseaua o penězích, o bídném tom kovu, jehož d’ábelský zlozvuk ustavičně ruší původní, přirozenou harmonii lidského života? Víš-li pak, s jakým nadšením vypisuje ženevský filosof půvaby cestování bez peněz? Jak si libuje v těch božských koncertech, jež mu bezplatně dávali pěvci v zelených korunách stromů, čmeláci bzučící kolem rozkošných květů, potok rozprašující se na kole osamělého mlýna, v těch nocležích pod slaměným krovem na vonném seně, v těch snivých siestách po chlebě a sýru, jež mu poskytovala prostá venkovská pohostinnost?”

“Ach, což sýr jídal jsem od jakživa rád!” namítl plačtivě Bobeš. “Ale pochybuju, že nám ho někde poskytnou zadarmo. Umíte-li latinsky, bylo by snad nejlépe, abychom zaklepali na faře.”

“Bobši, Bobši!” káral ho malíř v žertovném pathosu. “Tak pojímáš vznešenost umění? Chceš snížit božskou Múzu na žebračku? Chtěl jsem z tebe něco učiniti, chtěl jsem tě povznést z prachu všednosti... Ale nyní zoufám nad tebou. Nemáš ani špetku vynalézavosti. Případ je nad míru jednoduchý. Máme tři dny do Prahy a po tři dny musím nejen sobě, nýbrž i tobě opatrovati pokrmu, nápoje a noclehy. Peněz k tomu nemám, musím jich tedy nabýti. Jakým způsobem? Prodati některý ze svých náčrtků? Nikdo je na vsi za slušnou cenu nekoupí. Malovati stropy a štíty? K tomu se nesnížím. Nuže, jak? Jedná se pouze o šta’stný nápad. Nu, a vidíš, tím lišíme se my umělci od šosáků: tito mají bez originelních nápadů peníze, my máme bez peněz originelní nápady. A že i mně takový

nápad hlavou proletí, za to ti ručím svou cti malířskou!”

Po tomto rozvlácném žvastu zdvihl se malíř s theatrální hrdostí a kráčel silnicí dále. Bobeš následoval s atelierem za ním, ale úcta jeho k mistru a příteli nemohla umlčet zlověstné hlasy, které se ozývaly ve sklíčené jeho duši.

Ve vsi vzbudil malebný jejich zjev nemalou pozornost. Všude před výstavnými baráky, jejichž dřevěné vyřezávané štíty se leskly posledními paprsky zapadajícího slunce, tvořila se skupení mužů, žen i dětí, hledících s živými posuňky ve štěbetavém hovoru za podivnou dvojicí, až ve dveřích hospody na konci vesnice zmizela. Bleskem rozlétna se po celé obci senační zpráva, že zavítal do hospody cestující malíř se svým famulusem.

V ten den sebral se kolem honoračního stolu pod obrazem krále Gambrína, ozdobeného korunou a řízou z mušího trusu, květ vesnického obecnstva. Seděli tu zejména: velebně okrouhlý pan farář, pan správce se šafránovou parukou a šarlatovým obličejem, pan představený, několik předních sousedů a nejnižší pan učitel, v jehož hubeném, bezbarevném obličejí se obrazilo skroušené vědomí úplného nedostatku břicha a ostatních masitých částí těla lidského.

Všichni pohlíželi s upjatou pozorností na dlouhé, černé kadeře a zcuhané kníry malířovy, na jeho špičatý klobouk s větvičkou klečí a povadlým kvítím, na podivnou čepici jeho famulusa a na malířské náčiní, skupené na lavici vedle nich. Však netroufali si vyrušiti je otázkami z pilného zaměstnání.

Oba jedli a pili totiž s neobyčejnou horlivostí. Ale způsob, jakým to činili, byl velice rozdílný. Malíř obíral s graciosní dovedností nohu tučného kapouna, nedávno první okrasy dvoru pana hospodského, a prázdnil k tomu láhev výtečného vína, jež byl pan hospodský pro slavnostní příležitost uschoval, s úsměvem tak vybroušeně labužnickým, celý jeho zjev zářil ta-

kovým nadplňkem spokojenosti, že by byl zajisté, spatřiv sám sebe v tomto okamžiku, bezděky po štětcí a paletě sáhl. Bobeš naproti tomu jedl s jakousi zoufalou hltavostí, vrhaje časem úzkostlivé pohledy přes malovanou obrubu talíře, jako by se bál, že položí příští okamžik mezi něho a tučného kapouna nepřestupnou hrází.

Konečně byla lukulská hostina skončena. Malíř vzal parátka a užívaje služeb jeho s panskou nonchalancí, obrátil se k honoračnímu stolu s otázkou: "Obec zdejší jest patrně zámožná?"

"Nu, z nejchudších právě není," odpověděl s ješitným úsměvem za ostatní pan představený.

"A dvůr zdejší patří —?"

"Jeho milosti, panu hraběti Křenovskému z Křenova," odpověděl nyní šarlatový správce s hlubokým úklonem šafránové hlavy.

Malíř byl patrně uspokojen.

Však nyní převzal pan správce jménem honoračního stolu úlohu tazatele.

"Pán je bezpochyby malíř?"

"Ano."

"A vrací se zajisté z umělecké procházky v horách?"

"Pravda. Ale mimo nadání naskytla se mi právě zde, ve vaší vesnici, látka k obrazu."

"Ah?"

"Velmi vděčná látka. Vykořistím ji k většímu obrazu pro letošní pražskou výstavu."

"Ah, pro výstavu."

"Ano, pro výstavu. Zdržím se zde za tou příčinou několik dní."

Zajisté byl by udivený pan správce ve svém výslechu pokračoval, kdyby se nebyl malíř v okamžiku tom zdvihl a s blahosklonným přáním "dobré noci" společnosti se svým soudruhem jizbu opustil, žertuje s uzardělou služkou, která svítila cizincům nahoru do "hostinského" pokoje, z něhož byl hospodský pro dnešek starého výmin-káře do sušárny přestěhoval.

Když odpočívali oba v prachových peřinách, sdělil mistr učňovi, že k ně-

mu zavítal již po cestě vesnicí očekávaný nápad. Ale za trest malé víry nechal Bobeš o jakosti toho nápadu až do příštího dne v trapné nejistotě.

Dole nalézala se mezi tím vesnická honorace v nemalém rozčilení. Žádný nemohl pochopiti, který kout vesnice neb okolí by malíři látku k obrazu — nad to k obrazu pro výstavu — poskytnouti mohl. Kostel nevyniká ani starožitností, ani krásnou stavbou, panský dvůr skládá se z jednopatrového stavení a několika stodol a kolem do kola vesnice čirá rovina, rozdělená v pole jako šachovnice. Co tu chce malovati? Pozdě do noci trvalo rokování o této záhadě, až bylo posléze ukončeno výrokem pana faráře, nejvyšší vesnické autority v oboru pěkného umění, že jest malíř ten bezpochyby žánrista, jenž bude třeba malovati nějaké smetiště s kohoutem a slepicemi, nebo nějakou děvečku, tlukoucí podmáslí.

Přes tento výklad spala dnes většína vesničanů, pana faráře nevyjímaje, velmi nepokojně.

Na druhý den probudil se život ve vsi časněji než jindy. Všude jevila se veliká napjatost. Všechn zřetel obrácen byl ku dveřím hostince, odkud rozřešení velké záhady vyjítí mělo. Ale malíř natahoval netrpělivost vesničanů na skřípec: hodina za hodinou mýjela olověným krokem a špičatý klobouk s klecí a peřím ležel dosud klidně na okně hostinského pokoje, patrný zrakům čekajícího obecnstva. Konečně po desáté hodině zmizel odtud a objevil se brzy na to ve dveřích hostince nad veselou tváří štíhlého malíře. Za ním krácel Bobeš, jehož obličej prozrazoval dosud trapnou nejistotu, s malířským podstavcem a rozličným jiným náčiním.

Šli přímo na náves a zastavili se uprostřed ní. Malebné skupení dětí utvořilo se kolem nich; statné zvědavé obecnstvo obcházelo je u menší neb větší vzdálenosti. Již jest podstavec vztyčen, všechno k malování přichystáno, malíř téká zrakem po návsi. Traplivé očekávání, kde asi spočine.

Ted'! Obrátil se zády k řadě pěkných selských statků s dřevěnými vyřezávanými štíty, zrak jeho minul kostel, výstavnou faru — ted' ukotvil se pevně. Malíř přistoupil ku podstavci.

Pan farář pohlédli vítězoslavně na ostatní honoraci a vyzval živým posunkem malou plavovlasou holčici v červené sukýnce, která v nevelké vzdálenosti před malířem jako vyjevená u hrochtajícího vepříka stála, aby sebou nehýbala. "Jak jsem pravil, žánrista," pošeptal panu správci.

Dívčina, probravší se z uleknutí svého, dala se i s vepříkem na útěk. Malíř maluje klidně dále. Co to? Že by snad — ?? Nikoli. Není to možné.

Několik zvědavějších přistoupilo těsně za malíře a pohlédnuvši přes jeho ramena na začaté dílo, obrátilo druh ke druhu udivené obličeje.

Již nebylo pochybnosti. Pod malující rukou vynikal určitě rozbitý štít, hrozící spadnutím, rozcuchané došky nad ním, polozborcená, oprýskaná zeď...

K víře nepodobná zpráva letěla ode rtů ke rtům.

Pan představený se správcem přistoupili, aby se na vlastní oči přesvědčili o pravdivosti její. Došli, když nastiňoval právě malíř vytržený rámeček pod oknem, zalepeným notami.

"Odpusťte, pane," začal rozpačitě správce. "Které stavení malujete?"

"Jak vidíte — školu."

"Naši školu? Pro výstavu?"

"Ovšem. Vyznačím ji podpisem: Brslenovská škola, dle skutečnosti."

Zástupcové obce a patronátu pohlédli v rozpačitém úžasu na sebe.

"Ale vždyť tu máme mnohem pěknější stavení," převzala po chvíli slovo hlava obce. "Na příklad: chrám Páně, dvůr, faru."

"Jsem milovníkem právě takovýchto stavení. Chuti malířské jsou jako jiné: někdo rád koroptve čerstvé, jiný porušené."

"A podpis pod obrazem je nevyhnutelný?"

"Ovšem. Jinak by nikdo neuvěřil, že existuje vskutku na zemi taková škola."

Zástupci obou mocí, ohromeni tvrdostí malířovou, vrátili se k ostatní tlupě. Nastalo živé rokování přítulným hlasem. Po drahé chvíli přistoupil opět pan správce k malíři s diplomatickým obličejem.

"Dovoľte, pane. Vy pošlete přece svůj obraz do výstavy, aby byl koupen?"

"Předně k vůli slávě; za druhé ovšem také k vůli penězům."

"Nuže, což kdyby zdejší obec sama ve spojení s patronátem obraz váš, nebo jen pouhou skizzu, hned po zhotovení zakoupila?"

Malíř odložil štětec; váhal patrně.

"Mohli byste přestatí třeba na zbývajícím obrysu," naléhal správce dále. "Podobných škol k podrobnému obrazu najdete také jinde."

"Nu, budiž," zvolal konečně malíř. "Učiním vám to k vůli."

Udal dosti mírnou cenu za náčrtek, správce stiskl mu radostně ruku a slavné obci brslenovské odpadl kámen od srdce.

Za den byla skizza hotova. Umělecká její cena byla ovšem přiměřena osudu, který ji nepochybně očekával.

Když druhého dne panský povoz malíře a soudruha jeho z Brslenova k nejbližší stanici železniční odvázel, pravil mistr cestou k Bobšovi, dýšícímu blahem a sytostí: "Nu, vidíš: takové jsou malířské nápady. Objevil jsem nové výnosné odvětví malířství. Nechám krajin a budu malovat školy po vesnicích."

Mstitel

Napsal Přemysl Pitter

ODNĚ jméno Václava Hrubce, velitele oddílu francouzské cizinecké legie, nepřiléhalo k jeho povaze. Byl ve službě přísný, velmi přísný, ale jak jinak udržet tak různorodou čeládku v kázní? Hrubcem však nebyl, hrubost se mu přičila.

Studoval na pražské obchodní akademii a doufal do června 1948 dosáhnout diplomu. Čekal na něj jak na smilování. V duchu si maloval, co koupí mamince za svůj první plat. Zbožňoval ji dětinskou láskou. Byl jejím jediným dítětem. Pro otce si přišli gestapáci a zavezli do Mauthausenu, odkud se již nevrátil. S vynaložením všech sil udržovala chlapce na studiích. Pak přišel únor 1948. Václav se zúčastnil demonstračního průvodu studentů na Hrad, jímž chtěli prokázat věrnost demokracii a odpor ke komunistické diktatuře. Závodní milice se jim postavily do cesty a střelbou je rozhánaly. Škola byla zavřena, vyšetřovalo se, kdo se průvodu zúčastnil. Našli se kolegové-komunisté, kteří dodali seznam účastníků. Václavův ročník byl téměř celý.

Doslechli se, že budou rozesláni na nucené práce. Na dokončení studií nebylo zatím pomýšlení. Václav však věřil, že se komunistický režim dlouho neudrží a zabýval se myšlenkou, odejít na nějaký čas na Západ. Ale co bude s maminkou? Neuprchneli, stejně jí nebude nic platný. Nesvěřil se matce se svými starostmi. Co by mu mohla poradit?

Probděl na lůžku celou noc a teprve k ránu usnul. Zdálo se mu, že vidí jakýsi karnevalový průvod, vozy i koně ověšené fábory a chvojím.

Jeden valník táhli mohutní valaši a v něm se tísnilo množství lidí, na jejichž bedrách stáli jiní lidé a na těch zas jiní, až na samém vrcholu pyramidy stál muž, který blahosklonně kynul jásajícímu davu. V tom koně nějak prudce zabrali a celá lidská pyramida se zřítíla.

Václav nebyl pověřčivý, ale tento sugestivní sen ho utvrdil v přesvědčení, že panství bolševiků se brzy zhroutí. Vložil tiše nejnutnější věci do aktovky a stanul, přemítaje, má-li se rozloučit s maminkou, či ji této bolestné chvíle ušetřit. V tom se ozvalo z jejího kumbálku: "Venoušku, už jdeš? Nebud' tam dlouho!"

Neodolal, postavil aktovku na zem a vešel k matce. "Vid', Venoušku, že se vrátíš brzo?"

"Ale to víš, maminko, brzo'!" A políbil ji na zaslzené oči.

Byla mrazivá zima. U samých hranic narazil na četníka, ale ten se k němu obrátil zády.

Dostal se do záchytného barákového tábora v bavorském pohraničním okrese, přeplněném uprchlíky. Dík svým jazykovým zlanostem se stal písařem v přijímací kanceláři. Později ho vedoucí tábora ustanovil skladníkem v táborovém skladišti. O nějakém inventáři nebylo řeči. Leželo tam šatstvo, obuv a prádlo páté přes deváté. Upozornil velitele, že zámek je nedostatečný a že jednoduchého okna, vedoucího do skladiště, lze z druhé strany velmi snadno dosáhnout. Vedoucí ho poslal na údržbáře a ten zase zpět na velitele, že musí mít písemný příkaz k zakoupení patentního zámku a k zhotovení mříže na okno. Vedoucí Václava vyhodil, ať si to vyřídí s údržbářem sám, a tak, než by se vydával dalším hrubostem, Václav koupil zá-

mek z vlastních peněz a k oknu přistavil skříň, kterou celou naložil těžkými konzervami.

Přes všechny táborové nepříjemnosti a mizernou stravu nepomýšlel Václav Hrubec na to, aby se dostal dál do vnitrozemí, nejméně pak na to, aby se dal registrovat na emigraci do zámoří. Věřil pevně, že bolševický režim se v Československu neudrží, protože se nemůže opřít ani o čtvrtinu obyvatelstva.

Jednoho dne vešel do skladiště. Spatřil skříň povalenou na kupu oděvů a okno pootevřené. Zloději měli snadnou práci.

Hlásil to vedoucímu tábora. Ten se na něho rozkřikl, že mu odevzdal odpovědnost za všechny věci ve skladišti a jestli ukradené věci nesežene, nebude mu vypláceno kapesné do té doby, dokud ztráta nebude nahrazena. "Ostatně," dodal jízlivě, "kdo ví, zda nejde o vloupání fingované! Do té doby, než se to vyšetří, jste zbaven služby u správy tábora. Hlaste se u správce ubikací. Zatelefonoju mu, aby vám svěřil čištění záchodů. Verstanden?"

Ty tak zvané záchody byly jen vybetonované díry, společné pro muže i ženy, a tak zaneřáděné, že nebylo kam nohu postavit. Hrubec dával přednost nedalekému lesu.

Roztrpčen šel hlásit vloupání na táborovou policii. Policista se ho zeptal: "Koho máte v podezření?" "Všecky," chtělo se mu říci, ale mávl jen rukou a odešel.

Opodál za ubikacemi stálo auto a kolem něho hlouček živě diskutujících lidí. Hrubec věděl, že tam mívá stanovisko verbíř francouzské cizinecké legie. Zaměřil rovnou k němu.

"Hlásím se do legie. Kdy můžeme odjet?"

"Třeba hned," radostně odvětil mužik.

"Tak počkejte chvíli, skočím si jen pro kufr." V okamžiku byl zpátky. Do auta se vtlačili ještě dva Češi a Rusín. V Kehlul je verbíř odevzdal v kasárnách, kde dostali najíst a několik tisícových bankovek na ru-

ku, které se později ukázaly téměř bezcennými. Seržant je odvezl vlakem do Paříže. Přijeli tam v noci, jen přesedli a jeli dál do Marseilles. Pak to šlo lodí a kamionem do Sidi-bel-Abbes v Alžírsku.

Přirozená inteligence Hrubcova a znalost jazyků ulehčovaly mu postavení a dopomohly k rychlému postupu. Zvykl si na francouzskou výslovnost svého jména a hlásil se už sám jako Rybek Venceslas. Mnoho legionářů se hlásilo dobrovolně do Indočíny, kde dostávali několikanásobný žold. Také Hrubec se přihlásil. Nevzdal se víry v brzký návrat do vlasti, ale nechtěl přijít s prázdnou kapsou. Po dvou letech pobytu v Indočíně vracel se však do duše zhnušen na svou základnu v Alžíru. Co v Indočíně viděl a zažil, nikomu nevyprávěl. Jen na jednu věc stále ukazoval, jak mladí, zdraví chlápci tam odjíždějí a vracejí se jako notoričtí pijáci, s přijící v krvi, zanechávající tam kupy rhachitických dětí. Z počátku se setkával se shovívavým zdvořilým souhlasem, až jednoho dne si ho zavolał pobočník pevnostního velitele a zakázal mu vést "bolševické" podvrtné řeči.

Před zakončením pětiletého služebního úvazku v legii byl povýšen na adjutanta, avšak bylo mu samým velitelem slíbeno, že bude jmenován adjutantem-chéfem se značným platovým zvýšením, jestliže se uvolí k další pětileté službě.

Těžko bylo Hrubcovi se rozhodnout. Zprávy z domova nesvědčily o brzké změně režimu, a o Francii věděl, jak vratké jsou tam poměry. Nakonec si řekl: stejně si nevybereš — a zůstal. Byl přeložen do pevnosti na samé hranici pouště, avšak měl pohodlnou službu a slušné bydlení. Obýval poslední domek v řadě důstojnických ubikací, spolu se starým nadporučíkem účetní služby, bývalým ruským emigrantem. S ním si občas oživoval své znalosti ruštiny. Stařík sloužil v legii už několik pětiletěk a trpěli ho tam ze soucitu a z milosti. Ráno si odbyl několik hodin

služby v kanceláři, o jedenácté šel do důstojnické jídelny na oběd a pak celé odpoledne doma pil a v noci vyspával opici. Hrubec s ním jednou zavedl řeč na to, proč neodejde do výslužby, měl by plnou pensi, kterou by mohl trávit kdekoli v krásné Francii a nikoli v této pustině. Stařík se na něho zahleděl a pak zašeptal: "Odvykl jsem svobodě. Bojím se svobody..."

Hrubec však již teď kul plány na dobu po skončení služby. Má nárok na přijetí do státní civilní služby. Rád by někam do klidného provinčního města. Paříž už ho neláká. Zajel si tam několikrát na dovolenou a vždy se vracel zklamán. Ožení se a půjde-li to, vezme si maminku k sobě. A proč by to nešlo? Znal několik případů, kdy starým lidem dala Praha povolení k návštěvě rodiny. Nemají tam na starých lidech zájem. "Vrátí-li se, nu dobrá. Nevrátí-li se, ještě lépe. Ušetříme důchod a případně nemocniční ošetřování."

Vezme si jen Češku, aby s ní mohla maminka hovořit. Poslal do tří exilových časopisů oznámku, že hledá — nu, jak se to obvykle píše. Dostal několik nabídek, u tří byly hned přiloženy fotografie. Jen na ně pohlédl, znechucen je odhodil. Ostatní dopisy se shodovaly ve více méně zastřeném zájmu o finanční zabezpečení.

Nadešel poslední rok jeho služby. Rozejel se do Paříže tentokrát s pevným rozhodnutím, poohlédnout se sám v krajských kruzích po vhodné nevěstě. Sokol pořádal ochotnické představení a po něm taneční večer. Nebyl zvyklý na dámskou společnost a bylo mu v ní nevolno. Hleděl na tančící páry a zkoumal, která z dívek by mu odpovídala. Všechny byly silně nalíčené a Václavovi bylo těžko proniknout k jejich pravé, vnitřní tváři. Tu si všiml dívky, která už po několikaletém tanečním zůstávala sama u stolu. Nemá hezká, ale nezakrývá to fasádou, rozvažoval. To znamená upřímnost. Ale na tebe, hochu, je trochu mladá. Přece si

dodal odvahy, postavil se toporně před ní, cvakl podpatky a vyhrkl: "Smím prosit?"

Dívka se usmála, vstala, podala mu ruku a řekla: "Jste voják, není-liž pravda?" Začervenal se, jako by se měl přiznat k něčemu špatnému. "Ano," a představil se s celým titulem. Začali tančit. Teď si teprve uvědomil, co provedl. Vždyť tančit vůbec neumí! Ale když se na ty tanečnice díval, zdálo se mu to náramně jednoduché: přisun levé nohy, odsun pravé. Pak trochu otočit a znova: přisun, odsun, přisun, odsun, jen to dát do taktu s hudbou.

Ale teď, když se měl točit na hladkém parketě, nepřipadalo mu to nikterak snadným. Bud' přišel s jednou nohou trochu později, nebo s druhou napřed. Motal se jak koza na ledě a hrozně se potil.

"Pojďte, půjdeme se trochu projít, je tady horko," řekla a vytáhla ho z klubka tanečníků, kteří se už počínali zlobit. Vděčně jí stiskl ruku. "Až budou hrát polku, zkusíme to znovu, ta vám půjde lépe."

Ale k té polce se už nedostali. Maruška — tak se dívka jmenovala — unešeně naslouchala Hrubcovu líčení úžasných tropických nocí, kdy se ti zdá, že rukou můžeš dosáhnout hvězd, nebo jak malebné a jakoby neuskutečné jsou oasy v poušti, či jak tajuplná a děsivá je džungle s jejími nepostihnutelnými zvuky. Nic jí nepovídal o hnusu, v němž tam lidé žijí, ani o zákeřné smrti, která číhá na každém kroku.

"A jak se vám líbí Paříž?" zeptala se ho, když dopověděl.

"Abych pravdu řekl, byl jsem ji zklamán. Snad nikde jsem neviděl tolik starých, špinavých, oprýskaných domů. A což ta nehygienická zařízení v nich! Takových nebylo v Praze ani ve středověku."

"Chcete-li, ukážu vám Paříž po jiné stránce." Rád přivolil.

Sešli se u přístaviště parníků a pluli volně po Séně až do Longchamp, posvátili v Buloňském lese a večer strávili ve Velké opeře.

Když ji doprovázel domů, zeptal se jí přímo: "Chtěla byste si mne vzít? Nevadí vám rozdíl věku?"

"Rozdíl věku by mi nevadil. Kdybych se vdala, chtěla bych muže, o kterého bych se mohla opřít, ne nezkušeného mladíka. Ale my dva se ještě dost neznáme."

Slibili si, že si budou psát a v dopisech všechno o sobě povědí. "Upřímnost je základem pravého přátelství," bylo jejich společné přesvědčení.

Po návratu stihala Hrubce nehoda za nehodou. Vystřídal již několik sluhů, ale každý kradl na co přišel. Naposled si vzal inteligentně vyhlížejícího Poláka, prý bývalého studenta na Sorbonně. Byl s ním spokojen. Až tu jednoho dne si dal Hrubce zavolat pobočník pevnostního velitele a řekl mu:

"Monsieur, bud' zbytečně mnoho mluvíte, nebo necháváte spisy na stole. Každý poslední voják v garnisoně ví, kam bude ten který oddíl přemístěn. Vidím, že vám za několik neděl končí služební úvazek. Ať si to nakonec ještě nezkazíte! Au revoir."

Hrubcovi bylo jako když ho opatří. Ano, brával si s sebou nedodělky domů, zamykal spisy do zásuvky, jenže klíč k ní nechával. Kde by ho bylo napadlo, že kluk mu bude čmouhat v lejtrech! Ve zlosti to chtěl jít hlásit kolegovi na surété, ať chlapíka trochu potrápějí, ale pak si to rozmyslil. Věc by se mohla obrátit proti němu. Vzkázal mu jenom, aby mu už nepřišel na oči. Obával se, že by se neudržel a kluka zbil.

Zařekl se, že si už žádného sluhu nevezme a bude si dělat všechno sám. Chodil si se džberem pro vodu, kartáčoval si boty a uniformu, stlal si lůžko, zametal a stíral jemný pískový prach, který sem vítr z pouště všemi škvírami vnášel. Totiž — někdy to dělal a častěji ne. Podle toho to také ted' v bytě vypadalo.

Jednoho dne se zastavil u Hrubce major ze sousední kanceláře. Žovíálné mu poklepal dlaní na rameno,

z něhož vylétaly obláčky prachu, a káravě pronášel: "Monsieur, i když bydlíme v poušti, nepřestáváme být gentlemany."

Cestou do jídelny ho napadlo, že by se měl zeptat kolegy, velitele výzvědné služby, co je na tom pravdy, že dezertovali dva vojáci, oba Němci, z nichž jednomu Arabové podřezali hrdlo a druhého vysvlékli do naha a poslali zpět do tábora, aby tam oznámil tuto strašlivou zvěst. Zastihl velitele právě při výsledku. Na zemi ležel Arab, jehož otevřená ústa byla plna krve. Na stoličce proti vyslyšajícimu důstojníkovi seděl voják, jemuž hrůza ještě křičela z očí. Důstojník byl Alsasan a mluvil s ním německy.

"Kolik je ti roků?"

"Sedmnáct."

"Ve vojenské knížce máš napsáno devatenáct."

"Obával jsem se, že by mne nepřijali."

"Proč jsi dezertoval?"

Vojáčkovi skanuly po tvářích slzy, sklonil hlavu a řekl tiše: "Stýskalo se mi."

"Zvykl bys. Podívej se na toho tady," a ukázal nohou na ležícího domorodce. "Chytli jsme ho blízko místa, kde se čin udál. Byl mezi těmi, kdo vás přepadli?"

Chlapec se ho jen pohledem dotkl a řekl: "Nevím. Vypadají jeden jako druhý."

Důstojník zvedl oči k Hrubcovi a pravil: "Ten tady ovšem tvrdí, že při tom nebyl."

"Taky bych tak soudil," řekl Hrubec rovněž německy, "protože kdyby se toho zúčastnil, koukal by zmizet co nejdál."

"Hm," zabručel důstojník. "Mais c'est égal. Jsou všichni stejní."

Hrubce přešla chuť k jídlu. Stále viděl ta otevřená ústa s vyraženými zuby. Doma se zahleděl na velikou mapu Afriky, jež visela na stěně, a prstem si ukazoval země, které už nabyly samostatnosti a ty, které jsou na řadě.

"Hlupáci, ďarebáci, vždyť všechno co mají a znají je od nás Evropanů! I ta jejich hesla o rovnosti, svobodě, jsou duchovním majetkem Evropy. Co by byli a kde by byli bez nás? Snad by se už byli navzájem vyhubili nebo by si silnější kmeny zotročily slabší. Severní Afrika, Alžír; kdo jim dal civilizaci, kulturu? Kdo z těch barbarů ocení nadlidské, sebeobětavé úsilí prvních kolonizátorů? A kdo je chce teď udělat rovnoprávními občany jedné Veliké Francie?"

Hrubcův zrak se pomalu šinul vzhůru, kde končilo Středozemní moře. Tam, ještě výš, je jeho rodný kraj, národ s duší zakletou a ujařmenou. Kdo tu vysvobodí? Není tomu tak dávno, co se probrala ze staletých mrákot k novému životu a zas nové jho jí bylo vhozeno na hrdlo.

Václav Hrubec spočinul očima na své knihovničce. Tak tam stáli pěkně v řadě vedle sebe: Šafařík, Palacký, Havlíček, Masaryk. Co chtěli pro národ jiného než jediné — svobodu? Jiní mu nabízelí školy, obchod, průmysl, blahobyť — a národu se toho dostávalo víc než kterémukoli národům jiným. Národ se mohl vzdělávat na nejlepších školách, jeho uměleckému i obchodnímu rozpětí nic nestálo v cestě. A přece ti lidé chtěli víc, chtěli svobodu.

Zkornatělá šlechta rakouská a maďarská, úzkoprsí vídeňští a budapešťští politikové nepostřežovali znamení doby a dusili volání slovanských a románských národů po demokracii a svobodě v rámci podunajského soustátí. Jaký div, že vřava válečná zničila pak i pouta, která národní obroditelé chtěli mít zachována. Násilí nezabránilo národům v cestě k svobodě a nezabránilo mu ani nyní.

Václav Hrubec zaletěl zrakem opět k mapě Afriky. Až se zachvěl. Neplatí tato pravda o národech všech? Tedy i o národech afrických a kmelech, které se teprve národy stávají? Bránit tomuto vývoji neznamená totéž jako tlačit jej násilím zpět? Jak dlouho se to dá ještě vydržet?

Nevybuchnou zhuštěné síly takovou mocí, že nepostačí Evropané zachránit holé životy?

Václav Hrubec hodil s sebou na lůžko a tisknul si dlaněmi oči. Do jakých rozporů se to se svými úvahami dostal! Sáhl do zásuvky nočního stolku, vytáhl hrst maminčiných a Maruščiných dopisů a s vypětím všech duševních sil se do nich začetl.

Václav Hrubec počítal dobu své služby již ne na měsíce, ale dny. Jednoho jitra, ještě za tmy, ozvalo se na dveřích Hrubcova pokoje lehké zaklepání. Zvolal: "Kdo je?", ale nikdo neodpověděl. Rozsvítil, odjistil pistoli a opatrně otevřel. Před dveřmi stál Arab. Hrubec na něj zamířil a zeptal se:

"Jak jsi se sem dostal a co chceš?"

"Potřebujete sluhu."

"Nepotřebuji, a kdybych potřeboval, nesmím domorodce zaměstnávat."

Nato rázem otevřel dveře a naučeným pohybem ohmátl Arabovo tělo, neskrýval-li zbraň. Arab tiše popadl džber s vodou a nalil ji do umyvadla. Zapjal elektrický vaříč a postavil na něj hrnek s vodou. Pak popadl Hrubcovy střevíce a uniformu a chtěl s nimi vyjít na chodbu.

Hrubec se nedal tak leccíms překvapit, ale teď tu stál téměř zkornatělý.

"Stůj! Dej to sem! Nic nebudeš čistit!" A umědomiv si, že by mohl zbytečně přivolat souseda, řekl již tišším hlasem:

"Pojď sem a zavři dveře. Tak. A teď mi pověz, co tě to napadlo, vlézt mi až do stavení. Cožpak tě stráž nezastavila?"

To byla ovšem hloupá otázka, hned si pomyslel. Kdyby ho stráž zastavila, nebyl by tady. Však si vezme toho chlapíka na paškál, co má službu!

Voda na holení se začala vařit. Arab vypjal vaříč a díval se úkosem kamsi za sebe.

"Tak povídej, proč jsi sem přišel?"

Zas taková zbytečná otázka, napadlo Hrubce, sotva ji vyřkl. Přišel sem proto, že má hlad, jako sem chodí jiní domorodci se svými fakany, jenže ne v tak nezvyklou dobu.

Arab neodpovídal.

"Jak se jmenuješ?" zaptal se ho Hrubec a jen toužil po tom, aby chlap byl venku a nikdo ho neshlédl.

"Ali Ibrahim."

"Tak se jmenuje skoro každý z vás. Máš rodinu?"

"Měl jsem ženu a čtyři děti. Žena a dvě děti zahynuly při náletu. Zbylé dvě byly prý někde umístěny. Zběhal jsem všechny lazarety, nemocnice, domovy; marně. Z úřadu mě vyhodili."

"C'est la guerre, taková je válka. Vy jste ji začali."

Arab mlčel a hleděl úkosem za sebe.

Hrubec vystrachal odkudsi dvě konzervy a několik balíčků cigaret. Sám nekouřil a tak cigarety rozdával. Podal to Alimu a řekl mu:

"Ted' zmiz!" A tvrdě dodal: "Jestli tě tady ještě jednou shlédnu, tak tě vlastnoručně touhle pistolí oddělám!"

Teprve večer, když uléhal, ho napadlo, že si zapomněl zjistit, kdo měl k ránu u jeho domu stráž. "Eh co," řekl si, a mávl rukou.

Ráno ještě za tmy se ozvalo tiché, povědomé zaklepání. Hrubec si nejdřív umínil, že neotevře. Ale pak si uvědomil, že soused tam Aliho zastihne a jistě ho odevzdá stráž. To by pak pro Aliho bylo lépe, kdyby ho hned sám zastřelil; ušetřil by mu mučivé vyslýchání a konec by byl asi stejný.

Hrubec váhavě otevřel a Ali se hned vsunul tiše jako kočka s důvěrou do pokoje, nalil vodu do umyvadla, zapjal vaříč, popadl střevice a uniformu a než se Hrubec oholil, umyl a oblékl, Ali s vlhkým hadrem na smetáku vytřel podlahu, setřel s nábytku prach a byl ten tam.

Následujícího dne Hrubec už s určitostí čekal příchod Aliho a jakmile

se objevil, začal k němu otcovsky hovořit:

"Koukej, Ali, já vím, že máš hlad, snad ještě i o někoho pečuješ, ale prosím tě, nechod' mi sem. Ten starík vedle už se mne ptal, s kým to tu ráno mluvím. Uvádíš nejenom sebe, ale i mne do nebezpečí. Chápeš?"

Ali stál bez hlesu a hleděl úkosem za sebe.

"Tak podívej, já ti občas přinesu někam nějakou tu konzervu, jen mi sem nechod'. Kde vlastně bydlíš?"

Ali ukázal hlavou.

"Aha, v kolonii. No, třeba tam někam."

Tak zvaná kolonie byla opodál pevnosti, na samém kraji pouště, kde si domorodci postavili z rezivého plechu, kusů dehtového papíru a stanového plátna ubohé příbytky, kolem nichž se batolily, vřiskaly a pobíhaly celé houfy kudrnáčů s krásnými černými očima, bělostnými zuby, ale zduřelými bříšky a slabounkýma nožkami.

Na vaříči zas vřela voda, což bylo Alimu znamením, aby se dal hbitě a tiše do práce.

Hrubec se zlobil na chlapa i na sebe. Nevěřil, že by našel odvahu odbouchnout toho člověka; nechtěl by si odnést s sebou do nového života tak bídnou poslední vzpomínku.

Než se nadál, byl Ali hotov a ten tam.

Následujícího dne položil Hrubec před Aliho balíček. "Jsou to košile a kalhotky. Aspoň zdálky budeš vypadat jako našinec," řekl.

Ali se jaksi štítivě dotkl podávaných věcí.

"Jsou čisté; přinesl jsem je přímo ze skladu."

Když Ali odešel, klesl Hrubec na židli, sevřel dlaněmi hlavu a vzdychal: "Do čeho jsem se to zamotal! Na štěstí už jen několik dní — a pak sbohem legie, Ali a všichni vy bílí i černí chudáci..."

Ali se objevoval a mizel opravdu jako duch. Hrubec si v koutku svého srdce musil přiznat, že je rád, že má tak pečlivého a hbitého sluhu.

Václav Hrušec měl zde jediné oblíbené místo, v těsném sousedství pevnosti. Bývala tam cisterna, dnes už zcela zasypaná, avšak pramen si našel novou cestu na povrch a nežli se ztratil v poušti, vytvořil malou oázu. Ve stínu několika palm a hustého křoví sedával Václav a četl, rozjímal a psal. Dnes zvláště potřeboval se v klidu vyrovnat s otřesnou zprávou o zavraždění velitele výzvědného oddílu, Alsasana, který mu sice nebyl sympatický, ale konec konců byl to kamarád. Ráno byl nalezen na svém lůžku s podřezaným hrdlem. Strážé, které měly u jeho domu v noci službu, byly zatčeny. Dosud se nestalo, aby se něco podobného přihodilo v samé pevnosti.

Za to druhá zpráva byla radostná. Dostal oznámení, že byl přijat — díky jeho znalostem světových jazyků — do přístavního úřadu v Calais, se slušným platem a naturálním bytem.

Usedl na kámen do stínu a než se dal do psaní, rozjímal. Nejprve napíše mamince, pak Maruše. Ovšem jen samé milé věci. Mamince poradí, aby už teď si začla shánět povolení k návštěvě. Cestu letadlem zaplatí

Čedoku v Paříži (cizí valuta pomůže obměkčit komoušská srdce) a jiných výloh mít maminka nebude.

Sotva napsal nadpis, zašustily za ním jemně kroky. Ohlédl se a spatřil Aliho, tentokrát v jeho starém oděvu. Snad se Ali dověděl o tom, co se stalo a nahlíží, že mu hoří půda pod nohama.

“Jdeš se se mnou, Ali, rozloučit. To je dobře. Nesmí tě tu nikdo zahlédnout!”

“Ne, pane.”

Hrušec se opět sklonil nad rozepsaný dopis.

V tom se to dvakrát ve vzduchu střibřitě zalesklo a tělo Václava Hrušce se svezlo po hlavě do řídké trávy.

Ali odcházel neslyšným krokem do pouště.

Větrík si u hlavy Hrušcovy pohrával dopisním papírem, na němž bylo velkým, vyrovnaným písmem napsáno:

Moje drahá, předobrá maminko!

A v dolejším pravém rohu rudá jak pečeť usychala velká kapka krve.

Kruté tresty Koránu

Náboženství mohamedánů či muslimů se nazývá islam. Zakladatel jeho, Mohamed, je autorem “Svatých knih” či Koránu, v němž se mluví o předurčení, ale současně činí člověka zodpovědným za vlastní činy. Korán předepisuje jako trest za krádež, že zloději má být uzrnutá ruka. Tento zákon se uplatňuje až dosud v zemích mohamedánských: viníka drží dva pomocníci, zatím co kat mu amputuje řeznickým nožem ruku v zápěstí. Tento výkon trestu se provádí na veřejnosti.

Příbuzní nebo přátelé viníkoví mají připravenou nádoby s vroucím olejem, do něhož ponoří jeho zakrvácený pahýl. Tím zabrání jeho smrti vykrvácením.

V Saudské Arabii bylo poslední dobou přísně kritizováno toto nelidské jednání, takže vláda změnila zákon v tom smyslu, že trest má být prováděn lékařem, který použije úplné umrtvení smyslů zloděje. Veřejnosti není přístup dovolen.

Kožich

Napsal Jindřich Š. Baar

I.

TRYJČE, kolipa beránčin potřebujete na bytelnýj kožich?" optal se jedné neděle po velké před kostelem mladý sedlák

Veverka krejčího Frant'áka.

"Pět," bez dlouhého rozmýšlení odpověděl mistr a teprve se ohlédl, kdo se ho vlastně ptá.

"A, tys to, Veverko," změřil si sedláka od hlavy k patě, "ty jich musíš mít šest, protože tvou míru v nebi ztratili, ha narost si jako bidlo."

"Nu, chce haby mu zbulo na čepici," pomyslí si sedlák, usmál se a řekl nahlas:

"Tak je dobře, připravím je."

S tím se rozešli.

Když potom na podzim prodával sedlák řezníkům skopce, vymíňoval si ode všech "beránčinu" a pustil za to skopce o kolik zlatek levněji.

"Mám skopce jako řibata, ne habyste mě potom vošidili ha dali mi náky jehněčí spratky, chci si pořídít novy j kožich," nakazoval kupcům, a pro jistotu ještě poznamenal skopce pod břichem kolomazí, aby žádná mýlka možnou nebyla.

Sám také rouna donesl vydělat kožešníku a zase si je tajně nastříhl, takže, když nesl Frant'ákovi náruč jemných, hebkých kůžíček ovčích, jistojistě věděl, že je dříve jeho vlastní ovečky nosily. U krejčího položil je opatrně na stůl a poručil si: "Stryjče, tu je šest beránčin, každá jako plachta velká, jako hembábí měká, ha jako peří kyprá. Hušíte mi kožich vopravdickej, ne souknem potaženýj, hale koženýj, bytelnýj ha poctivýj, z vovcí, který já sem vodchoval, ko-

žich převlíkač, kterýj bych v zimě na lím, v lítě na rub moh nosit, v zimě haby hřil ha v lítě chladil."

Mistr poslouchal jen levým uchem. Všecku pozornost věnoval kůžím. — Kus po kuse rozbaloval, proti světlu zkoumal, v ruce mnul a potěžkával, až konečně řekl vážně: "Takový beránčiny sem huž dávno v ruce nemíl, dají kožich, že mu daleko široko rovno nebude, dám si na ňom záležít, ha vyložím ho takovyjma květama, že se srdce na ně bude smít."

"Nekouknu na nákou tu zlatku," rozhňoval sedlák krejčího, "rád zaplatím, ba eště poličko vám zadarmo zvořu ha hnuj na ně vyvezu, esli se vám kožich povede."

"Povede, chlapče, povede. Japa by se nepoved, dyž huž íčko cítím, jak si na tý práci pochutnám, jenom chvátat na mě nesmíš. Dyž mi necháš čas ha nebudeš na mě dynovat, stvořím kožich, že bude zpívat devět kousků, ha každýj jinyj."

"Do vánoc máte čas."

"To je málo."

"Tak do masopustu."

"Může byjt, hale nic jistýho neslibuju."

Mistr Frant'ák naměřil pak a přistříhl kůže, velikýma stehy je spojil, tak že kožich byl zdánlivě hotov už druhého dne. Ale pak dílo odložil, šil šerky, kabáty, nohavice a jinou tuctovou práci, kterou bylo možno mechanicky odbývat a při které myslil jen a jen na kožich. Tvůrčí jeho duch vymýšlel si nové ornamenty, růže, tulipány, chrpy a pouze ve chvílích uměleckého nadšení bral do ruky kožich a ozdoboval všecky jeho švy, cípy, záda, rukávy i prsa šňůrkami, dvojbarevnými řemínky, různými uměle spletenými uzly, hrál i pipal se s tou prací často až do pozdní

nocí, někdy usedal k ní hned za bílého rána a někdy také celé dny a týdny na ní ani nesáhl, dle toho, jak právě byl naladěm.

Ale o masopustě přišel mladý sedlák Veverka do hospody se svou ženou a měl na sobě kožich, na kterém kde kdo mohl oči nechat. Prohlíželi si Veverku se všech stran a pak jednohlasně prohlásili:

“Taková věc tu není k vidění. Do pa ten kožich šel?”

Starý Frant'ák zrovna lačně čekal na tu otázku. Zdvihl se ted' za svým dřbánkem piva, tvář se mu rozjasnila, oči zazářily a hrdě přihlásil se k svému výtvaru stručným slůvkem: “Já!”

“Není možná! Ty že, Frant'áku?” diví se sedláci.

“Ani v Praze by to lepší nesvedli.”

“Ano, strýček Frant'ák mi ho hušil,” podle pravdy potvrzuje Veverka a rozjařen dává se v kožichu do tance, aby ho vyzkoušel.

“Lehkyj je jako pírko, dlouhyj haž na paty, ha hebkyj ako poruška,” chválí ho po tanci a vykračuje si v něm jako páv, jsa předmětem zájvísti i obdivu.

Sedlák jako by srostl se svým kožichem. Stal se mu nejmilejším kouskem oděvu, chodil v něm do kostela i do Domažlic na úřad, na trhy i do hospody, v zimě i v létě, rok, dvě léta, deset let, až než se nadál, stálo okolo něho dvě jeho vlastních dětí a hlava počala mu starostí o ně brnět. Jenom kožich zdálo se, že se nemění. Prožíval s hospodářem rok po roce, chránil ho věrně před zimou, deštěm i parnem, konal mu výborné služby ve dne, když po jaru stával na louce s rýčem v ruce a celé hodiny nehnutě jako sloup číhal na krtky, sloužil mu zvláště v noci, když třeba v dešti a metelici sedával při krčen někde v závětrí a s puškou v ruce čekal, co mu vběhne do rány... Někdy se zdálo, že i kožich jakási chátrá, ztrácí svoji svěžest i krásu, ale to se jen zdálo. Stačilo přehodit ho přes bídlo, vymnout zabláčené jeho cípy, lískovkou vyklepat beránčinu, kartá-

čem a mýdlem vydrít různé skvrny, potom dokonale ho namastit vepřovým sádlem a hle — kožich jako by rázem omládl, květy jeho znovu barvami zahořely, šněrování na švech a záhybech prohlédlo, kůže vláčněla, beránčina se nakypřila a kožich byl zase jako nový.

Když se před Božím Tělem po Klenčí z Veverkovic dvora ozývaly hlučné rány, jako by tam regiment vojáků střílel, nikdo si toho ani nevšiml, protože všichni věděli: “Aha, Veverka si práší kožich.”

II.

Roku 1862 udeřil na Chodsko mokřý podzim. Pršelo v jednom kuse, šedé mlhy válely se po černých lesích, nezoraná strniště zarůstala travou, v rozhorech stála voda, pluhý a brány pod kůlnou rezavěly a pouze cepy zpívaly si na mlatě svoji monotonní píseň. Týden už mlátili u Veverků; načechraná sláma, drchanky, plevy, ouhrabky, to všecko cpalo se na chlěvy, vytahovalo na odry, nosilo do kůlny tak, že celý dvůr se tím zrovna dusil. “Dost,” prohlásil náhle hospodář. “Nemůžete přece všecko vymlátit, cák bysme dělali v zimě?”

Postavil na mlat mlýnek a počali čistit vymláčené obilí, měřit je do pytlů a pytle pak nakládat na vůz.

“Zítra je čtvrtek, sedlák pojede jistě na trh s vobilím,” hádala čeled', ale nahlas se optat neodvážila, protože hospodář se kabonil jako ta obloha nad ním. Namazal vůz, podložil přední kolo roubíkem, aby vůz na hladkém mlatě neujel, podepřel voj, všecko připravil a prohlédl, tak aby časně ráno mohl jen přihnát k vozu nakrmené voly, zapřáhnout je a říci “biji”...

Doma si Veverka ještě připravil na cestu vysoké boty, koženky, kožich a čepici, zvanou beranicí, aby to ráno nemusil teprve shánět.

“Ha íčko šichní do peří,” poručil po večeri, “ráno ve tři vás zbudím, nakrmíme, ha po pátý hodině vyjedu,

habych bul na trhu ha hulovil tám s fúrou náky místo na ráně."

V devět hodin spalo na statku všechno jako zabitě. Drobný, studený déšť padal na šindelové střechy, stékal po nich na okap, s okapu na veliké kameny dlážděné záspi a stejnoměrný pleskot kapek jednotvárným zpěvem svým ukoľébal je všechny v hluboký spánek. I ostrážitý pes zalezl do teplé boudy, zachrnul se tam do slámy a oddal se bezstarostnému pohodlí. V takovém nečase věděl, že ani zloděj paty z domu nevytáhne. Náhle však zvedl čenich a nastavil uši. Slyšel kdesi na dvoře slabý praskot, štiplavý dým, jako by se při samé zemi plazil, ale jinak nikde ani myška se nehnula. Proto položil čenich na přední pracky a zdřímł zase. Slyšel, jak ponůčka před radnicí odtrubuje půlnoc, jak hodiny na věži ji odbíjí — všechno šlo pravidelným chodem, pouze světlo nějaké šimralo ho na přivřených víčkách, praskot rostl, vzrůstal se, dýmu přibývalo. Nic platno, musí z boudy ven — do deště, podívat se, co se vlastně děje. Ale ani psu nechce se z tepla a sucha do bláta a deště. Ale v tom slyší pes: "Vstávejte lidičky! Hu Veverků hoří!" — a silnice se až trásla, jak běžel ponocný v těžkých botách rovnou k Veverkům...

"Tak — hu nás hoří — ha já tu chrápu jako jezevec v boudě — cák mi řekne hospodář" — leknutím zatřásl se pes, jako střela vyrazil hned z boudy, dal se do zuřivého štěkotu, škrábal na dveře, skučel a vyl, ale i venku už ponocný třískal Veverkům na okno: "Nelekejte se — hale hoříte."

"Co, co, co se stalo?" z hlubokého spánku první probíral se hospodář — ale na odpověď nečekal. Oknem padala sem rudá záře a přes dvůr viděl; kterak mu ze střechy stodoly už plameny šlehají. —

"Hoříme," vykřikl strašným hlasem a vztyčil se na loži. Nevšímal si dětí, ženy, křiku ani pláče, jediné naloženou fúru obilí viděl v duchu stát na mlatě a jediná myšlenka ozvala se mu v hlavě: "S tou fúrou

musím vyjet, habysme míli v zimě co jíst..."

Rovnýma nohama skočil do bot, beranici narazil na hlavu a kožich v náručí — letěl na dvůr.

U hořící stodoly se zarazil. Věděl, že je na řetěz zamčená. "Klíč!" vykřikl zase tak zoufalým hlasem, ale nečekaje na odpověď, vzpomněl si, že pod kůlnou ve špalku je ostrým zaseknutá dřevěná sekera. Rychle navlékl kožich, po tmě nahnát bukové topůrko a hned, jak ho v dlani zastudělo, jako by se vzpamatoval. Všechnen strach s něho spadl, ovládl rázem své rozčilení a maje sekera v ruce, necítil se více bezbranným a slabým. Postavil se před zavřená vrata, sekerou mávl nad hlavou, čepelí udeřil do řetězu a visací zámek na ráz odletěl. Vrata v čepích pronikavě zaskřípěla a otevřela se dokořán.

Jako by do ohnivého jícnu pekelného hleděl, tak bylo Veverkovi. Vlasy hrůzou se mu zježily a husí kůže naskočila na těle. Dým vyvalil se proti němu, tak že chvíli stál v kouři zahalen jako slepý. Ale chvíli jen, mraky dýmu rychle se zvedly do výše a tu sedlák spatřil divadlo, na které do smrti nezapomněl. Ohnivě jazyky olizovaly mu sveženou úrodu, po vrstvách obilí plazily se vzhůru, zažíraly se do slámy i sena, svíjely a kroutily se kolem trámů a prken a mezi nimi uprostřed na mlatě černala se kontura vozu pytlí ovršeného.

"Každou vteřinou to bude horší — mušíš do toho pekla, ha hned," kmítlo se mu hlavou a už zapínal k tělu kožich, vyhrnul si jeho límec, na uši přitáhl beraničku, pokřižoval se, nabral dechu a skočil do dýmu a plamenů.

"Sedlák skočil do vohně," vykřikl čeledín, který sem běžel a zahlédl cípy Veverkova kožichu. Hluk a křik vzrůstal, psi štěkali jako pomínutí, ženy s dětmi plakaly, muži volali po stříkačce, vědrech a žebřicích, do dvora hrnuly se zástupy lidu, zvon na věži počal bít na poplach. Před stodolou na zemi v blátě klečela Ve-

verková a lomila rukama. Čeledín držel ji vši silou a volal: "Pomozte, pomozte, hospodář uhoří!" Všichni nahrnuli se ke vratům a dýmem — jako jemnou záclonou spatřili Veverku, kterak botou odkopl roub pod kolem, oběma rukama popadl za rozporku, sehnul se až k zemi, tělem opřel se o vůz, nohama o mlat, předeek vozu hnul se na levo — na pravo — jako by se mu s místa nechtělo, Veverka zavřel oči, zat'ál zuby, levicí držel rozporku, ale pravicí ted' chytil za kolo a v té chvíli cítil, že kolo se točí... Na hladkém mlatě dal se vůz do pohybu a v okamžiku jako tykadlo prorazila železem okutá voj a plno rukou natáhlo se k ní. Vyvlékli vůz i polomrtvého Veverku. Vylili na něho několik věder vody a sedlák se vzpamatoval. Stodola sice na prach shořela, ale oheň se nerozšířil, díky dešti, kterým byly střechy napité jako držky. Sedláci kajícně uznávali, jejich štěstím že byl právě déšť, na který před tím tolik hubovali. Nebýt ho, půl městečka mohlo lehnout popelem. Nemluvalo se ani o příčině požáru, soudili tak všichni, že byl zločinnou rukou založen, ale za to daleko široko vyprávělo se o hrdinném kousku Veverkově.

"Prosím tě, jaks to jen moh dokázat?" ptali se sedláci na potkání.

"Bůh mě chránil, ha potom — kožich."

"Kožich?"

"Ano, kožich."

"Cák si v kožichu šel do vohně?"

"Mý chčeští to bulo, že sem voblík právě kožich. Jako krunýř mě chránil, plameny k tělu nepustil, buť vodou napitý, ha jen se pařil, hani mně, hani kožichu nic se nestálo."

Tak kožich Veverkův stal se daleko široko známým i slavným a svěmu majiteli dvojnásobně milým.

III.

Rána požárem způsobená rychle se hojila. Sousedí bratrsky pomohli pohořelému svými vlastními zásobami a na stodolu byl Veverka proti ohni pojištěn, věc to vzácná na tu

dobu a na náš konservativní kraj. Společnost, pravda, byla německá, českých pojišťoven tehdy u nás vůbec nebylo, ale tisícovku zaplatit musí, protože hospodář poctivě platil premie, jak měl v knížce zapsáno.

Agent také včas oznámil pojišťovně požár a čekalo se jen na příjezd pána, který by pojistku vyplatil. Veverka už dělal plány, že postaví stodolu novou, zděnou a taškami ji přikryje, jako pan hrabě v Trhanově. Dříví na krov má v lese, kámen naláme ve vlastním lomu na poli, přiveze ho v zimě na saních vlastním potahem a není možné, aby celá stodola vylezla mu nad tu tisícovku, kterou má dostat.

Konečně zastavil jednoho dne před hospodou kočár, z něho vylezl inspektor pojišťovny a vzkázal si pro Veverku. Ten narazil kožich, popadl knížku assekurační a jako na křídlech letěl do hostince "U černého orla".

"Máš něco na peníze sebou?" volala za ním žena.

"Vidíš, na to bych buľ zapoměl," obrátil se už ve dveřích, přistoupil k malé almárce ve zdi a vytáhl odtud staré, ohmatané modlicí knížky.

"Nemil si se vracet, nebudeš mít tam chčeští."

"E, to je půvěra," mávl jen rukou a odešel. Ale pak v hospodě si na to starostlivé slovo pečlivě ženy své vzpomněl, když se s panem inspektorem pustil do křížku a když v tom slovním zápase prohrál...

"Pane, ten mi zatopil," vykládal o tom Veverka sousedům, "pot se se mně jenom lil, i kožich sem mušil slíct, habych se nehupek, hani ve vohni mi takový horko nebulo."

"Jo, páni, ti huměji s našincem zatočit," kývali sedláci vážně a poslouchali napjatě dál.

"Div mi neřek, že sem si storolu zapálil sám, díval se na mě jako na paliče, lump jeden, hale míl to slovo vypustit z huby, živ by buť vod stolu nevstál."

"Hale do krejcaru tě vyplatil, co?"

Sedlák místo odpovědi zlostně hodil modlicí knížky na stůl, až z nich

vyletěl svazek zelenavých papírových zlatek.

"Tři sta jednušek všehovšudyš, vo sedm set mě vokrád."

"Ha japa to?" žasla žena i ostatní.

Tu se teprve Veverka rozpálil a jal se láteřit: "Celý hassekurací je šizuňk, tisíc zlatých stála pryj storola nová, hale ta má, co mi shořila, že bula stará, trámy vohnili, střecha na ní díravá, teklo prý do ní, tři sta zlatek že je za ni peníz krvavyj. Řek sem mu, že je lhář za to ha zlodij. Von mi řek, že mě bude žalovat, ha s tím sme se rozešli."

"Jo, páni, to sou čistý ptáci, chtějí jen brát vod našince, hale majili mu groš dát, hned je voheň na střeše," odplivl si Dadejsek.

"Nic si z toho nedělij," těšili Veverku i ostatní, "v zimě není co dělat, budem ti forovat, ha postaviš si storolu zděnou, pěknou jako zámek."

A nelhali. Bratrsky pomohli nešťastným postiženému sousedovi, tak že do žní v řadě tmavých, dřevěných stodol stála už jedna zděná, celá bílá a tašková, střecha na ní červenala se jako by radostným ruměncem, že je ze všech největší a nejkrásnější...

Veverka vyšlapoval si kolem ní v kožichu, hleděl na ni hrdě a vesele svážel do ní novou úrodu.

Když prodal na podzim ve městě první obilí, řekl ženě: "Postuj mi hu volů, pudu si zaplatit sekurací."

"Já myslila, že si to pojištění pustil."

"I toto," usmál se čtverácky hospodář, "padesátku muším ičko platit každýj rok, možná že eště víc, dal sem se k jiný bance, s tima židama německyjma huž nechci nic mít — hale žádnýmu to neříkej," a zaměřil v kožichu k městské spořitelně.

"Veverko, dáš se znova sekurýrovat?" zvědavě ptali se ho sedláci.

Odpovídal jim mrzutě a zlostně: "Do nejdelší smrti se víc nenapálím" — a nikdy víc o tom řečí nerozpřádal —

Lidem pracovitým čas nentíká, ale zrovna letí. U nás na Chodsku velcí malí v zimě v létě, od slunka do slun-

ka žijí jako v kole. Veverka, než se nadál, šedivěly mu vlasy a děti dorůstaly. Všecko se měnilo kolem něho, pouze jeho kožich jako by se neměnil a nestár. Zůstával hospodář dál nerozlučným druhem a Veverka také jako by čím dále tím více svůj kožich miloval. "Veverkovo kožich" stal se na celém Chodsku daleko široko známým zvláště proto, že muži šmahem už odkládali zděděný kroj, chodili "po městsku" a v celém Klenci pomalu jediný jen soused Veverka vyšlapoval si ve vysokých botách a kožiše. Tvrdili o něm, že v kožichu jí i spí, škádlili ho různými posměšky i písničku o něm složili, ale Veverka ani brvou nehnul — jako hluchý, němý a slepý snášel všechny jízlivé narážky a jako o železný krunýř rozrážely se oň všechny jedovaté šípy lidské zlomyslnosti. Veverku nezranily a nezmátly. Víc bolely ženu a zvláště dospělého syna, který už se chystal přivést mladou ženu na statek a rodiče poslat na výměnek. Celou hořkost vložil do výčitky:

"Hale táto, táto, proč pa nosíte v jednom kuse v zimě v létě, ten kožich jako zvíře kožešinu? Budeme mušit vám ho dát jednou i do rakví!"

"Hloupýj chlapče, nerozumnyj," odpověděl Veverka, "to bys mi dal do hrobu ten nejdražší kousek vobleče, co ve stavení máme. V kožichu budeš po mně chodit ty, ba i tvý děti ho eště hužijou."

Někdy i jiní v hospodě zlobili Veverku: "Stryjče, neprodal byste nám kožich?"

"Prodám, esli máš túlik hotovových peněz."

"Cák by stál?"

"Tisíc zlatýjch, bratru za to stojí."

Všichni dali se do smíchu, zvláště proto, že sedlák cenu svého kožichu zvyšoval každoročně.

"Zač pa asi bude letos Veverkovo kožich, dyž vobili i dobytek tak platí?" hádávali předem, a když udeřili na strýce, ten opravdu přivřel oči, sevřel tenké pysky, svraští čelo, jako by počítal a po chvíli řekl váž-

ně: "Letos ho nemůžu dát pod patnáct set." Po roce stál dva tisíce, pak tři, čtyři, až to dotáhl na rovných pět tisíc a cenu jeho už pak nezvyšoval.

Lidem konečně to sevšednělo, každý z nás více méně je v něčem podivínem a člověkem nápadným a tak smířili se i s Veverkovým kožichem. Jenom sem a tam padla ještě vzpomínka naň při koupi a prodeji. Ještě dnes snad říká se na Chodsku, když někomu zdá se zboží přeceněné: "Tůlik peněz nedám, za to bych koupil Veverkovo kožich" — ač málokdo už ví, proč se kožich ten těší nesmrtelností a slávě...

IV.

U všech ochotnických divadel nejvíce starostí a námahy působí výprava. Autor divadelního kusu prostě označí místa a čas děje, jakož i stručnou charakteristiku osob a ponechává důvtipu režisérovi, aby kus stylově vypravil. Ale shánějte pak na chodské vesnici "komnatu v zámku", "mrtvého jelena s velikýma parohy", "východ měsíce" anebo dokonce "úzkou uličku města a v ní rytíře s brněním"...

Stará tradice v Klenčí neúprosně žádala, aby studenti o prázdninách hráli divadlo. Činili tak už od let šedesátých minulého století, budice v tehdejších dobách zpěvem i vlasteneckými deklamacemi národní uvědomění a vlastenecký zápal. Studovali v Pízni, Písku anebo v Klatovech a nebylo jich mnoho. Když pak zřízeno bylo gymnasium v blízkých Domažlicích, přibýlo i studentstva a bylo prostě nemyslitelné, aby se o "feriích nic nedělalo"...

Proto už během školního roku úsilně přemýšleli jsme o svém prázdninovém programu, jehož zlatým hřebem bylo a musilo být — divadlo. Mohly to být z dramatické literatury pouze takové kusy, na které stačilo naše plátěné jeviště v sále "u Kohoutů" a náš důvtip.

Roku 1888 rozhodli jsme se hráti Klicperův "Divotvorný klobouk", vý-

bornou to studentskou frašku, která vyhovovala našim silám i místním poměrům a okolnostem. Hned na počátku prázdnin rozepsány a rozdány úlohy, počato se zkouškami a každému herci ponecháno, aby se sám postaral o svoji garderobu.

Student, který hrál roli starého, zimomřivého a lakomého Koliáše, správně vycítil, že se musí objevit na scéně v kožichu, jinak že by nemělo smyslu, když Strnad ve hře poručí otevřítí okna, aby zvolal: "Pane Barnabáši, netrpte to — vždyť je venku zima." Tu zimu v srpnu nemohli a nedovedli jsme opravdu jinak vsugerovat divákům, než důkladným kožichem.

Ale takový kožich už daleko široko neměl nikdo jiný než strýček Veverka.

Kdykoli jsme na divadle potřebovali "salon", dovolil nám ochotné pan farář přestěhovati na jeviště jeho parádní pokoj, četníci i finančníci bez námitek půjčovali kusy své výzbroje, přílby hasičů a kabáty mysliveckých mládenců se zelenými límcí a parohovými knoflíky byly jako by naše, proč by nám tedy Veverka nepůjčil svého kožichu?

Strýc už měl v dospělém synovi zastání a pásával v sadě za stodolou odpoledne husy. Dřímá! při tom v chládku pod velkou hrušní a býval po obědě ve výborné náladě. Jedině ho trápil vůdce husího stáda, starý husák, který číhal na chvíli, až Veverka pod hrušní počne chrápat. V tom okamžiku vytáhl dlouhý krk, něco zobákem zašeptal a už s celým boufem plouhal se v sousedově trávě.

"Ta potvora husí mě hužere, do hrobu připraví," naříkával pak Veverka, když počali u sousedů láteřit a hromy i blesky pouštět, "hale počkej, neřáde, tobě já na Martina jistojistě zakroutím krk," hrozil a házel po něm kamením i klacky.

Na takovou chvíli jsme toužebně čekali. Kolik dní přšelo a strýc s husí rodinou se neukazoval. Konečně ukázalo se jednoho dne už před

samou "generální" zkouškou slunce a my si řekli: "Dnes anebo nikdy." Kdyby strýc nebyl se objevil za stodolou, byli jsme odhodláni ke všemu, proniknouti třeba až k němu do světnice.

Ale štěstí nám přálo. Hned po obědě zabělaly se husy ve dvířkách a za nimi klátil se Veverka. Skočili jsme rychle za vrbičky, kterými sad po jedné straně byl lemován a slyšeli monolog strýcův, který husám držel. "Esli se zatouláte, za nohy vás ke stromu všechny huvážu, habych mil pokoj," končil svoje kázání a labužnický jako paša kladl se pomalu do vlhké trávy. Beraničku dal si pod hlavu, cipy kožicha přehodil přes kolena a po chvíli už spal a oddychoval jako o půl noci.

"Už řeže prkna," šeptl náš komik.

"Kakakaka," zaklapal v tom i husák a se vztyčeným krkem vedl stádo s hubené pastvy na votávku křehkou jako salát a hustou jako kožich na sousedním trávníce.

"Hola strýče, vstávejte," dali jsme se hned do křiku, "vy jste pěkný husopas, stádo máte na škodě," a hůlkami zaháníme mlsné husy nazpět pod hrušku.

Veverka se posadil, jako dítě mnul si chvíli rozespalé oči a když pochovil, co se stalo, jal se láteřiti: "Pakáž husí neřádná, mlsná jako celý ženský pokolení, zdřimnout si člověk nemůže, mám nadržенý spaní, v těch deštích huž kolik dní jsem si nepohovl..."

Nechali jsme strýčka vybouřit, vědouce, že za chvíli obrátí.

"Nu, ste přece hodný chlapci," načínal už skutečně z jiného soudku, "sedněte si ke mně, ha něco šikovného mi povězte."

"Postojíme, strýčku, neboli nás nohy."

"I jen si sedněte," zval Veverka důtklivě a jakoby nic dloubl nás, "dyž člověk celý rok nic nedělá, jenom sedí ha tlačí lajci, tu si potom vo feriích rád vodpočine..."

"Co pak nic neděláme? Pozitří hrajem přece divadlo."

"Slyšel jsem, slyšel."

"A nepřijdete se podívat?"

"Eště nevím, pudou-li mladý, muším se psem vostát doma ha hlídat. Kolipak se bude vybírat hu kasy?"

"Pustili bychom vás třeba zadarmo, ale prosili bychom —"

"Ha, co pa si myslíte, že nemám ani dvoušesták na vstupný?" durdil se strýc. Chyba musila býti rychle napravena a Veverka znovu uchlácholen.

"I toto, to přece ví celý svět, že byste nás mohl penězi potlouct, že jste zazobaný — ale myslíme si: něco za něco — nic za nic. Chceme totiž, abyste nám asi na dva dny půjčil tuhle kožich, nu a za to můžete se zadarmo přijít podívat, jak nám bude slušet."

"Fí-í-í-ft," sešpulil strýc rty a zahvízdl — "tury na to! I vy kulíškové, proto ste přišli pomoct mi pást husy."

"To nám, strýčku, nesmíte odříct. Pan farář nám půjčil kabát, pan učitel housle, pan fořt celý oblek, pouze váš kožich nám schází. Bez něho nemůžeme hrát."

"Tak tera nebudete hrát —" klidně povídá Veverka, "můj kožich není pro blázny, ten je dražší než všechny ty hadry dohromady."

"A to nás máte pěkně rád!"

"Mám vás rád, hale kožich radši."

"To jsme měli vědět, to bychom byli nechali vaše husy na otávce a zavolali na ně Dadejska."

"Prokážete službu starýmu člověku, ha hned ji vyčítáte, to se něčemu pěknému hučíte v tom městě."

"Všude to rozhlásíme, že k vůli vám se nehraje, počkejte, hlavu mezi lidí nebudete smět vystrčit —"

Veverka se zamyslí, vytáhl fajfčíčku, napcal ji, zapálil a táhl, až se mu tváře dovnitř prolamovaly jako papírové; neomylně znamení, že počíná měknout. — Výše s výše vytahujeme stavidla své výmluvnosti, sedíme i klečíme kolem něho jako mouchy kolem cukru, strýc ještě odporuje, ale odpor jeho slábne, kujeme železo dál, líčíme, jaká chvála za to

ba až ze Kdýně a všichni se budou ptát: "Či je to kožich?" a chválit: "Takový kožich nikdy a nikde jsme neviděli" a všichni budou hrdě odpovídat: "To je Veverkův kožich."

"Tak ho pučím!" rozkřikl se náhle strýc, "habych měl pokoj ha nedynovali jste mě díl — hale ne jenom tak, jak si myslíte ha chcete."

"Stanovte si, co chcete, na všechno přistoupíme, kauci složíme, záruku dáme."

"Láry, fáry," mávl Veverka rukou, "každýj študent je lehký zboží, mluví jako koňskýj handlíř, sotva desátý slovo je pravda —" a počal diktovat si podmínky s tváří tak vážnou, jako by se jednalo nejméně o vestfálský mír. Kožich půjčí pouze na divadlo a na žádnou "prubu", sám ho na vlastním těle do divadla přinese, sám Koliáša do něho obleče, při divadle bude sedět v první řadě, aby ho měl stále na očích, to sedadlo bude zadarmo a hned po představení kožich se mu vrátí...

Kývali jsme ke všemu ochotně, až jsme si mohli hlavy ulomit a odcházelí jsme hrdě jako vítězové s bojště po vyhrané bitvě...

Náš Koliáš sice naříkal, že na hlavní zkoušce jeho maska nebude hotová, ale smířil se konečně s tím, co se naprosto změnit nedalo...

Návštěva studentského divadla bývala u nás vždycky zaručená. Kdyby šidla padala, otužilé obecenstvo vždycky se dostavilo a naplnilo sál do posledního místečka. Jinak jsme nehráli, než "před vyprodaným domem". Tentokrátě nádherná neděle a kouzlo letního večera přivedlo nám i celé zástupy hostů ze širého okolí, takže diváci seděli na oknech, tísnili se ve dveřích a na chodbě — pouze strýce Veverku neviděli jsme nikde.

"Nepřijde-li ten děda, oči mu vyškrábu," zuřil náš Koliáš, proháněje se vysvěčený, ale už maskovaný po jevišti za spuštěnou oponou, hledě skulinou každé chvíle do hlediště.

"Už jde konečně," oddychl si, všichni přiskočili jsme k němu a viděli, jak strýc v kožichu namáhavě klestí

si cestu do přední řady. Režisér vynesl mu ze zákulisí rezervovanou židli a strýc se na ni uvelebil jako král na trůnu. Kožich jeho jako by byl omládl, leskl se a květy po něm rozseté zářily svěžími barvami, strýc ho patrně a výminečně namastil.

V prvním jednání Koliáš vůbec nevystupuje, ba neděje se o něm takřka ani zmínky. Když opona spadla, zazněl sálem nadšený potlesk tvrdých, mozoly pokrytých rukou, jako by hrom se rozburácel, až hostinec chvěl se v základech, omýtká padala se stropu, světla lamp bojácně poskakovala a trásla se.

Strýček Veverka se smál, až mu slzy z očí tekly, a také tleskal upřímně rukama jako dítě.

"Tak, strýčku, teď potřebujeme váš kožich," přistoupil k němu režisér v přestávce a chytil strýce za rukáv, aby mu v té tlačénici nezmižel.

"Přece tatíci na vás peníze nevyhazují," rozkládal rozjařený Veverka, — "hani poznát vás nemůžu, hale v pěkný bryndě je ten Strnad s Křepelkou, ha ten Barnabáš, esli mu nezaplatí, dá je jistě zavřít."

"Nedá, strýče, nic se nebojte, jen už svlečte kožich —"

"Ja pa si tera pomůžou?"

"To uvidíte, ale kožich, kožich potřebujem, pospíchám tuze," a režisér už rozpínal strýci kožené petlice a tahal rukáv, div ho neutrlh.

"Ta která s Pánem Bohem," loučil se Veverka s kožichem, který šťastný režisér odnášel na jeviště. Strýc seděl v bílých rukávech lněné košile na svém místě, ale celý nesvůj. Hudba hrála v přestávce, ale Veverka ji neslyšel, jen na kožich myslel... "Aby tak ti chlapeč..." napadlo mu chvílemi, ale bál se domyslit. Na štěstí už zase cinkl zvoneček, opona letěla vzhůru, druhé jednání počínalo a děj hned po prvních větách už zase podmanil Veverku, že na všechno na světě zapomněl. Žil a cítil s jednajícími osobami, s Pohořalským, Bětuškou, Karlem — až konečně dostal se i na scénu Koliáš v kožichu.

Srdce se na chvíli zastavilo v hrudi Veverkové, když spatřil svůj kožich na jiném a od té chvíle jako by srostl s Koliášem. Sleduje pouze jeho hru, třese se o něho, když hloupě leze do nastražené léčky, chce se mu vykřiknout: "Pozor, Koliáši, nekupuj tu hučku, nelez jím na lep, smluvili se na tebe ha balamutí tě," ale myslí si zas: "Dyt' se snad zpamatuje sám, takovou hloupost přece nevyvede, haby koupil klobuk za dvě tisícovky —"

Veverka se až potí strachem, dává už rukou Koliášovi se svého sedadla znamení, mrká na něho, ale ten starý chlap na jevišti je jako posedlý, neslyší, nevidí, jen na ten klobouk se třese. Veverka nesnese faleš a podvod, chvílemi až mdlo se mu dělá odporem, odvrací oči od jeviště, ale uši ucpat si nechce, protože ho napíná zvědavost, jak tahle mela přece skončí...

"A klobouk je prodaný?" táže se překvapený Křepelka na jevišti.

"Tak dobře jako prodaný," slyší Veverka odpovídat Koliáše, "tu jsou peníze" a vidí, jak už Koliáš rozpíná jeho kožich, sahá do jeho kapsy —

"Ouha," rozkřikl se teď Veverka a vztyčil se v přední řadě v celé výši — a než se kdo nadál, stál už na jevišti, držel Koliáše oběma rukama za kožich, cloumal jím a volal: "Kožich dolů, hned ho sleč, ty hloupáku jeden hloupá, leze do pastí, ha nic neví, vyhodil by voknem takovou ránu peněz pro nic ha za nic!"

V hledišti i na jevišti povstal strašný zmatek. Herei vypadli z rolí a diváci v první chvíli nevěděli, patřili to k ději, čili nic. Nejdříve vzpamatoval se pan řídící, který seděl mezi hudebníky. Popadl u napovědovy budky stojící zvoneček, zacinkal a do kulis zavolal: "Spust'te oponu!" Zároveň smýšcem zaklepal na housličky a hudba v té chvíli se ozvala.

V.

Koliáš tenkrát musil hrát celé třetí jednání ve vestě, ale na solový vý-

stup Veverkův dlouho se nezapomnělo. Kde kdo posmíval se strýci, a nejvíce ovšem studenti.

"Strýčku, nechtěl byste si s námi zahrát? Sháníme už zase divadlo," volávali na něho o prázdninách a o svátcích. Veverka jím odpověď dlužen nezůstal.

"Chtěl," odpovídal, "pote jen blíž, zahraju vám i zazpívám," a pohrával si při tom bičem nebo roubem nebo násadou vidlí, drže tak prostořeké posměváčky v uctivé vzdálenosti.

Hůře bylo v hospodě, ale i tam se ubránil, furiantsky pohodil hlavou a řekl: "Hajť to někdo po mně hudelá —"

Opravdu, toho by se nikdo neodvážil, skočit mezi hrou na jeviště a s herce stáhnout kožich před očima všech. To je přece jen hrdinský kousek.

Pravé peklo však měl strýček doma.

"Myslila sem, že se hanbou propadnu," plakala dcera.

"Já rovnou hutek z divadla domů!" mračil se syn.

"Haby se člověk stydl fčko mezi lidí vyjít," vadila se žena, "ha to šeko pro kožich; kožich je mu nade všecko."

Veverka chodil jako hluchý, hulil ze své dřevěnky a mlčel jako hrob. Věděl, kdyby se ozval, že by jen olej do ohně lil, teprve by se všichni na něho vrhli. Za to kožich stal se mu jaksi ještě milejším a nerozloučil se s ním ani v noci. Dával si ho pod hlavu místo polštáře, a spal na něm, protože žena jednou slibovala, že ten kožich ještě chytí a hodí do pece...

Kožich stal se mu tak předmětem domácích sporů, které všechněm u Veverků otravovaly život a kdyby ho strýček neopatroval jako zřítelnicí oka svého, jistojistě by byla Veverková svojí hrozbou provedla.

Ale i kožichu měl vzejítí den jeho slávy a dostati se mu náhrady za všechny urážky a potupy...

Na Chodsku chová se po statech i chalupách hojně dobytka, ale na chudých políčkách rodí se málo a

krátká sláma, takže po jaru bývá citelná nouze o stelivo. Kde kdo pomáhá si tím, že chodí do lesa "na stlaní" a "klestí". V lese Veverkově pod buky hrabou listí strýček se synem i dcerou. Suché listí šustí, tenké větvičky pracují pod nohama, hrábě tlukou do kořenů a kamenů...

"Počkat," pozdvihl náhle ruku Veverka, vytáhl krk do výše, nahnul hlavu a zdálo se, celým tělem že poslouchá.

"V Klenci zvoní," hlesla dcera.

"Nezvoní, hale šturmuje — Pán Bůh s náma — to tám hoří," vykřikl Veverka, odhodil hrábě a dal se do běhu. Cípy kožichu se rozevlály — dlouhé, prošedivělé vlasy poletovaly mu kolem skrání, s kopce cestou necestou dobře se mu běželo, tak že syn s dcerou měli co dělat, aby mu postáčili... Údery zvonu zněly vždy blíž a určitěji, ale vysoký les bránil dosud rozhledu. Konečně prořídil — louka pod lesem se zazelenala, krajní domky se zabělaly, sloup dýmu se začernal a pod ním — ano tam po střeše tancují ohnivé plameny šílený svůj tanec.

Či je ta střecha?

"Bud' je to hu nás, nebo hned bedle nás hu Dadejsků," nahlas tu nevyslovenou otázku odpovídá strýc, rozhání se dál rukama jako křídly a upaluje po louce a přes trávníky jako jelen rovnou do sadu. "Žena je sama doma, co si počne?" myslí si cestou a ta myšlenka jako bič popohání ho, když už dech se mu krátí a nohy umdlévají.

"Není to hu nás, zaplat' Pán Bůh," poznává konečně, že hoří sousedovy stáje. Vidí, jak plameny už přeskakují ze stájí na obytné stavení, a chápe, že od Dadejskovy střechy musí chytnout došková střecha jeho vlastní, — tomu že žádná lidská moc nezabrání.

A také nezabránila.

Jako svíce vzplanula stará dřevěná chalupa, ve které od nepamětných časů všichni Veverkové se rodili a umírali. Vynesli z ní a vystěhovali všecko, čím jen pohnouti se dalo,

ale strýčkovi přece skočily slzy do očí, když s rachotem skácel se ohnivý krov, probořil stropy a z celého stavení zůstal jen zděný očázený komín s klenutou černou kuchyní...

Tři statky vedle sebe řadou vyhořely, ale hned na místě všichni nejvíc litovali — Veverku. Věděli o něm, jak se před léty při prvním požáru zapřísáhl, že žádnou assekuraci "do smrti nejdelší" nevezme — věděli, že každého agenta, který ho chtěl pojistit, hrubě odbyl, věděli, že žádné bance neplatí a proto ho litovali.

"Vidíš, sousede, vidíš," kárali Veverku, "dybys íčko bul pojištěný jak voba tví sousedí s hora i z dola, pár stovek bys přece dostál, ha nechčešti by tak netlačilo."

"Ha do pa povídal, že nejsem pojištěný?" obrátil se náhle Veverka, když to děle nemohl poslouchat.

"Tvá žena, syn, dcera to povídají, ha my šichni to víme."

"Nic nevíte, hale dovíte se, ha mýmu kožichu víc se smát nebudete," a bez dalšího slova odešel na spaleniště.

"Zbláznil se?" v ustrnutí hleděli sousedé na sebe — "plete do toho kožich — co má kožich co dělat s pojišťovnou?" Leč brzy té tajemné řeči porozuměli...

Ani týden to netrvalo a přijel na spaleniště inženýr pojišťovny, měřil, počítal, pozval sousedy do hostince a počal vyjednávat. Jednání byli přítomni nejen pohořelci — ale zvědavost sem přivedla i jiné — a také Veverku. Seděl v koutě tiše, ale poslouchal a pozoroval, co se děje jako ostříž. A historie opakovala se dnes jako před více než dvaceti lety. — Inženýr prohlásil, že banka nezaplatí než to, co je ve smlouvě výslovně pojištěno a to že jsou střechy budov. Nabízí za ně po tisíci zlatých a že si mohou vybrat — bud' hotové peníze anebo — kdyby se jim to zdálo málo — hotové střechy, jež jim tesařský mistr z Domažlic na účet banky dodá...

"Své rozhodnutí oznamte agentovi,

kterému platíte pojistné," dodal ještě pan inženýr, uklonil se, sedl do kočáru a zmizel.

"Lepší něco, než nic," usoudili všichni, "budete stavět jinak, hnout se musíte do regulační čáry, chalupu chcete z cihel a větší, co byste dělali se střechou? Peníze na dřevo at' vám vysází."

"Vidíš, Veverko, vidíš," kárali pak strýce znovu a svorně, "bul bys teky sebral tisíčku — ha íčko hutřeš hubu."

Na tu chvíli a na tu řeč čekal strýc.

Slavný a veliký okamžik nadešel. Tvář jeho se rozjasnila, oči mu zazářily jako dvě hvězdičky. Vyjmul dřevěnku z úst a položil ji před sebe, z kapsy vytáhl nůž, rozepjal kožich a celá hospoda čekala, co se stane...

Veverka zasadil hrot nože do kožešiny a trhl rukou. Jasně bylo slyšet, jak stehy praskají a v kožichu uvnitř ukázala se kapsa. Veverka do ní sáhl a vytáhl z ní tenkou knížku, skoro pouhé dvě desky.

"To je spořitelní knížka," hned ji poznali všichni.

"To je mý assekurací," zasmál se Veverka a počal vykládat, jak si vypočítal, oč přeplatil bance na pojistném, když za stodolu nahradila mu pouze tři sta.

"Chybou se člověk hučí," pokračoval rozjařen, "hudělej si sekurací sám, pomyslíl jsem si tenkrát, ha nosil vod těch čas rok jako rok padesátku do spořitelny ve městě, někdy i víc, knížku jsem pokaždý zašil do kožichu, haby k ní žádnýj nemoh, hajť se dije, co chce, bídu sem kolikrát míl, pár grošů potřeboval, hale rači sem si vypučil, než bych na tuty peníze bul šáh..."

"Vokaž, kolik tam máš vloženo," sáhl po knížce Dadejsek — "pět tisíc," vykřikl překvapením i závistí — "to postavíš chalupu jako hrad."

"Já ne — hale můj syn — postaví stavení zděný, stáje klenutý, střechu taškovou, ha eště mu zbude na malou chaloupku pro výminkáře, haby mladým nepřekážel, protože v

knížce nejsou houroky kolik let připisovaný."

A rázem všem vzešlo světlo, proč si Veverka tak cenil kožich, proč se oň tolik bál, a tolik se toho s ním navváděl.

Veverka skutečně postavil svému synu obývací stavení a sobě výměnkářský domek, předal statek, provdal dceru a stal se z něho pojednou stařeček, sešlý, dobrácký, jako by zcela jiný člověk.

O nic už se nebál, ba ani o kožich. Když malíř Špillar maloval své veliké plátno: "Pochovávání masopustu", pověděli jsme mu o Veverkově kožichu. Ale malíři líbil se nejen kožich, nýbrž ještě více rázovitá hlava Veverkova a zvěčnil strýce i s kožichem na svém obrazu.

"Táto, pučte mi kožich," loudíval mladý hospodář, když měl jít na pomůcku, nebo v zimě jeet do města, nebo svázet dříví do lesa.

Veverka sice zahuboval: "Dybys bul co k čemu, chováł bys vovce ha pořídil si vlastní kožich, hale to ste vy mladý, všecko pod plough, všecko zvorat, vovce nemá kde se chytiti — ha vy nemáte, co voblíct," ale kožich půjčil. Na těch půjčkách ten znamenitý kdysi kus oděvu valem ted' také chátral a stárl: "Vykuchal jsem ho, knížku z něho vybral, ha kožich jako by to cítil, hle, schlípl hned, barvy ztratil, prašit ho můžu i mastit, už ho nevzkřísím, doděláme spolu, doděláme..."

Jenom ještě jednou strýc Veverka se rozkohoutil a kožichu nepůjčil. To bylo tehdy, když sháněli jsme chodské kroje na Národopisnou výstavu v Praze. Přivedli jsme k němu pana profesora Duška, kterého kožich uvedl v nadšení.

"Půjčíte mi ho, pantáto, že ano. Ručím vám za to, že se mu nic nestane."

"I s radostí, proč pa ne," svoloval Veverka a měře si pana profesora, podotkl jen mimochodem: "Myslím, že vám bude dlouhyj."

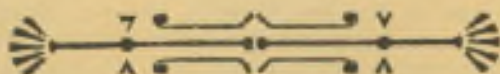
"Nechci ho pro sebe, pantáto, ale na výstavu ho chci do Prahy."

“Do Prahy?” vylítl jako bodnut strýc, “do Prahy povídáte? To tak! Můj poctivýj kožích do tý Sodomy ha Komory,” navlík si kožích a spravoval dál cepy, jako by nás tu vůbec nebylo.

S kožíchem se strýc vskutku už ne-

rozloučil, až teprve v poslední hodin-
ce svého dlouhého života.

Kožích strýce přežil a žije snad dosud ve Veverkově statku v Klenci na Chodsku a nežije-li, žije a zkvétá tam za to “vzájemně pojišťovací ústav proti ohni pro Klenci a okolí.”

Fotografii je už 120 let

Zázraky vědecky jsou dnes naprostou samozřejmostí. Fotografický aparát je běžnou součástí našeho života. A přece zárodky toho, co je dnes i malému školákovi všední, rozvinily před 120 lety hladinu světového veřejného mínění. A ten, který stál u kolébky nově se rodícího divu, francouzský vynálezce Daguerre, byl zahrnován poctami a vyznamenáními. 19. srpna 1839 vyslechlo důstojné shromáždění francouzské Akademie věd zprávu, informující zevrubně o převratném vynálezu. Vědci a umělci z celého světa naslouchali tehdy podrobnostem o zrodu reprodukční techniky, jež byla po svém tvůrci nazvána daguerrotypii. Francouzská vláda zakoupila vynález a rozhodla, že jej věnuje světové veřejnosti k obecnému použití.

Historie dokázala, že Daguerre nebyl ani první ani jediný, kdo se zabýval novou reprodukcí technikou, z níž se vyvinula dnešní fotografie. Rozhodující podíl na vynálezu měl francouzský důstojník Niepce, jehož jen smrt připravila o veřejné uznání spoluautorství. — Mezi těmi, kteří se současně s Daguerrem zabývali usilováním o “fotogenické kresby”, byl zejména Angličan Talbot. Jeho vynález používající papírových negativů, které bylo lze ještě dále kopírovat, je vzhledem k rozvoji vlastní fotografické techniky dokonce významnější než způsob Daguerrovův. — Ovšem jméno Daguerrovo bylo jako prvé veřejně zapsáno do knihy světových dějin, a tak zrod a rozvoj fotografie bude už navždy spojen s tímto jménem.

Dnešní uplatnění fotografie je neobyčejně bohaté. Nedovedeme si prostě bez ní představit náš život. Ale i v době svého rozvoje sehrála velmi významnou roli. Vděčíme jí přece za dokumentární obraz toho, co čas odsoudil k zániku a nač malířova tužka nebo štětec nemohla v té věčné přesnosti stačit. A vděčíme jí i za zrod nejmladšího ze všech umění — filmu, v němž budoucí generace poznají nejen přesnou tvář naší skutečnosti, nýbrž i její náplň a ducha.

Tragedie "bludné císařovny" Alžběty

Co znamenalo panství Habsburků pro země české, je známo. Jména Ferdinand I., II., a III. jsou krvavě vepsána v našich dějinách. Kletby milionů lidí lpěly na rodě Habsburků. Spravedlivá Nemesis potrestala však na pravncích rodu křivdy a ukrutnosti předky spáchané. A to právě v posledních desetiletích jejich panování. Věrolomnost a rušení přísah se na Habsburcích vymstilo.

Není snad v Evropě rodu, kde by tolik tragických rodinných událostí bylo vepsáno v rodinné kronice, jako je tomu u Habsburků. Všechno prožili příslušníci tohoto nenáviděného rodu: pobyt v klášteře, v blázinci, útěk z domova, sebevražda, vražda, poprava. A kdo vstoupil s nimi do pokrevního svazku, ten trpěl s nimi — za viny nespáchané: Alžběta, Štěpánka, Louisa Koburská, Charlotta. Devatenácté a dvacáté století splatila Habsburkům za jejich zločiny, spáchané ve stoletích předešlých.

Vzpomeňme několika tragedií habsburského rodu. Arcivévoda Maximilián císař mexický, byl zastřelen mexickými republikány roku 1867. Jeho žena Charlotta, která před třiceti roky zemřela, zůstala od katastrofy až do své smrti duševně chorou. Korunní princ Rudolf spáchal v lednu 1889 v loveckém zámku Mayerlingu sebevraždu, a také jako matka, císařovna Alžběta, skončila tragicky.

10. září 1960 tomu bylo 62 roků, co v Ženevě byla zavražděna rakouská císařovna Alžběta. Byla to dcera bavorského vévody Maximiliána Josefa. Krásná žena, majestátní postavy, velkého literárního vzdělání, pokrokových názorů, přítelkyně přírodních krás. V konservativním ovzduší vídeňského dvora platila za revolucionářku. Od své svatby stále bojovala proti stáletým španělským ceremonielním obřadům, které u vídeňského dvora se přísně dodržovaly.

Manželství Alžběty bylo nešťastné. Císař František Josef byl muž tvrdý, panovačný, prostřední inteligence. Proto se Alžběta — "bludná císařovna" — raději toulala světem, aby byla co nejdále od prostředí, ve kterém byla úplně cizí. Ráda prodlévala celé měsíce na zámku Achillejonu na ostrově Korfu.

V září 1898 přijela císařovna Alžběta do Ženevy; bydlila v hotelu Beau-Rivage, přímo u malebného jezera. Jednoho dne — 10. září — chtěla vykonati projížďku parníkem za doprovodu své dvorní dámy, hraběnky Sztáray. Kryž kráčela po nábřeží, vrhl se k ní mladý muž, italský anarchist Luccheni a ostrým pilníkem jí probodl srdce.

Nebyla poslední z rodu Habsburků, která skončila tragicky. Ferdinand Este byl 28. června 1914 zastřelen se svou ženou v Sarajevě. A Karel I., poslední císař rakouský, puzen tížádstivou Žitou, dvakrát se marně ze Švýcarska pokusil o znovunabytí koruny svatoštěpánské, a zemřel na Madeiře ve vyhnanství. Řada členů degenerované panovnické rodiny utíkala z rodinného kruhu, nejen před dvorní etiketou, ale i před povinností a odpovědností. Utíkali do radovánek, prostopášností, v nichž žasli. A syn posledního císaře, Otto Habsburský, žijící nyní v cizině, nenávratně ztratil rakouskou a maďarskou korunu.

Říká se, že kola dějin melou pomalu, ale spravedlivě. Dějiny posledních sto let dosvědčily to na tragických případech členů habsburské rodiny. A jak podivně si někdy osud zahraje. V ženevském hotelu Beau-Rivage, v místnostech, kde před čtyřiceti lety bydlila císařovna Alžběta, sešli se koncem října 1918 zástupci československé demokracie, aby prohlásili o tronisaci Habsburků v československých zemích. V témže hotelu bydlel v roce 1927 prezident Masaryk při své návštěvě v Ženevě a tamtéž bydlíval i zahraniční ministr dr. Beneš, když se účastnil zasedání Shromáždění nebo Rady Společnosti národů.

OBSAH:

Historie Jožky Rokošova	16
Vojta Beneš	
Bohatí sirotci	27
Vlasta Pittnerová	
Náš dědeček	40
Vítězslav Hálek	
Tajemství starého zámku	66
Jan Klecanda	
Matička Jana Nerudy	82
Jakub Arbes	
Schovanka	102
Alois Dostál	
Matka země	121
Josef Jahoda	
Povídka májového večera	140
Vojta Beneš	
Nosatý Šimon	154
Václav Špaček	
První touhy	182
Pepína Jáchymová	
Pohrobek	189
Vlasta Pittnerová	
Malířský nápad	199
Svatopluk Čech	
Mstitel	203
Přemysl Pitter	
Kožich	210
Jindřich Š. Baar	

